

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích  
Filozofická fakulta  
Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Disertační práce

**Farnosti Volyňského vikariátu a jejich fungování v období druhé poloviny  
19. a v první polovině 20. století**

Libor Staněk

Školitelka: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

České Budějovice 2018

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Strakonících 27. 6. 2018

.....

## ANOTACE

Libor STANĚK, *Farnosti Volyňského vikariátu a jejich fungování v období druhé poloviny 19. a v první polovině 20. století*, disertační práce, Ústav archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2018, 212 stran textu, 50 stran příloh.

Předkládaná práce se věnuje historii Volyňského vikariátu s vymezením časového období hlavně na druhou polovinu 19. a první polovinu 20. století. Její obsah tvoří tři hlavní části, které přibližují dění ve Volyňském vikariátu z různých úhlů pohledu. První z nich se věnuje představení pramenné základny, z které práce vychází. Najdeme v ní představení archivních fondů farních a vikariátních úřadů, upozornění na možnosti využití fondů okresních úřadů pro poznání církevních správy. Kromě toho obsahuje rozbor i popis tří typů archivních dokumentů, a to farních kronik, vizitačních písemností kanonických vizitací, inventářů kostelního a farního majetku. Druhá část práce se zaměřuje na popsání movité a nemovité vybavenosti farností Volyňského vikariátu. Obsahuje přehled stavebního vývoje a oprav u kostelních a farních budov Volyňského vikariátu. Součástí je i přehled vybavení kostelních budov kovovými předměty, bohoslužebnými rouchy, zvony a varhany. Poslední část práce se věnuje duchovním Volyňského vikariátu. Její snahou je ukázat různorodou náplň práce faráře, povinnosti kaplanů a sžití obou duchovních. Obsahuje rovněž vymezení povinností vikariátního úřadu. V práci nechybí úvod, závěr, dále stručné shrnutí využití literatury a základní přehled historického vývoje Volyňského vikariátu. Na konci práce jsou umístěny tabulky a grafy jako vhodný a ilustrativní doplněk k jednotlivým kapitolám.

## ABSTRACT

Libor STANĚK, *Parishes of the Volyně vicariate and their functioning in the second half of 19th century and the first half of the 20th century*, Dissertation Thesis, Department of Archive Studies and Auxiliary Historical Sciences, Faculty of Arts of the University of South Bohemia, České Budějovice 2018, 212 pages of text, 50 pages of supplements.

This thesis deals with history of the Volyně vicariate, focusing on the second half of the 19th century and first half of the 20th century. The thesis is divided into three major chapters which describe history of Volyně vicariate from various points of view. Chapter 1 is dedicated to archival sources which were used to obtain data for the purpose of this thesis. Archival collections of parish offices or vicar offices are introduced in this chapter, as well as wide range of usage of district office's archival resources. All of these may be used as a source of knowledge on ecclesiastical administration. Beside this, three types of archival documents are analysed and described in this chapter - parish chronicles, visitation documents of canonical visitations, inventory of church and parish property. Chapter 2 aims to depict both movable assets and real estate in the Volyně vicariate's parishes. Building development and reconstructions of churches and parishes in the Volyně vicariate are described in this chapter as well as equipment of churches, such as items made of metal, choir robes, bells and organs. Chapter 3 deals with clerics of the Volyně vicariate. The objective of this chapter is to introduce variedness of the parish priest's work, duties of a chaplain and accustom of both clergymen. Duties of vicar office are also defined and specified in this chapter. The thesis also contains introduction, conclusion, bibliography, reference list and the concise history of the Volyně vicariate. At the very end of this thesis there are charts and graphs making particular chapters complete.

## **PODĚKOVÁNÍ**

Na tomto místě bych chtěl rád poděkovat všem, kteří mi byli nápomocni při tvorbě této práce. Nejdříve Českobudějovickému biskupství za poskytnutí povolení pro nahlédnutí do církevních fondů pod správou jihočeských archivů, bez něj by studium nebylo možné. Dále bych rád poděkoval pracovníkům badatelen ve Státním okresním archivu Strakonice, Státním okresním archivu Prachatice, Státním oblastním archivu Třeboň a Státním oblastním archivu Třeboň - oddělení Český Krumlov, kteří mi s ochotou předkládali vybrané archiválie.

Velký dík patří školitelce mé práce doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc., která svými postřehy, radami, ale především svou trpělivostí a podporou přispěla ke konečné podobě práce.

Poděkování směřuji i k mé přítelkyni za poskytnutí klidného domácího zázemí, bez kterého by práce těžko mohla vzniknout.

Na závěr bych rád poděkoval a zároveň i práci věnoval člověku, který se bohužel konečného textu o pár dní nedočkal. Především za jeho důvěru a víru, že se mi podaří práci dovést dokonce. Jeho pravidelné a určitě dobře míněné otázky, kdy už bude výsledný text hotový, se staly jedním z hnacích motorů pro psaní a dovedly předkládanou práci k jejímu dokončení.

## Obsah

ÚVOD .....	11
1. LITERATURA.....	13
1. 1. Obecná a shrnující literatura.....	13
1. 2. Literatura regionální .....	15
2. POPIS HISTORICKÉHO VÝVOJE VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU JAKO GEOGRAFICKÉ VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO PROBLÉMU.....	17
3. PRAMENNÁ ZÁKLADNA .....	19
3. 1. Archivní fondy farních úřadů Volyňského vikariátu.....	20
3. 2. Archivní fondy vikariátních úřadů.....	24
3. 3. Možnosti využití archivních fondů okresních úřadů k poznání nižších složek církevní správy.....	26
3. 4. Pamětní knihy farních úřadů.....	27
3. 5. Kanonické vizitace.....	33
3. 5. 1. Kanonické vizitace – písemnosti.....	36
3. 5. 2. Vizitační písemnosti – 17. století.....	37
3. 5. 3. Vizitační písemnosti – 18. století – shrnující zprávy .....	39
3. 5. 4. Vizitační písemnosti – 18. století - dotazníky.....	39
3. 5. 5. Vizitační písemnosti – 19. století – shrnující zprávy, přehledy činnosti farářů.....	41
3. 5. 6. Vizitační písemnosti 19. století – dotazníky .....	42
3. 5. 7. Vizitační písemnosti – 20. století.....	44
3. 6. Inventáře kostelních majetku a vybavení .....	48
3. 6. 1. Farářské relace 1677 jako příklad pramen sloužícího k inventarizaci kostelního majetku.....	48
3. 6. 2. Inventáře kostelního majetku – instrukce a nařízení k vedení.....	50
3. 6. 3. Inventáře kostelního majetku .....	50
4. MOVITÝ A NEMOVITÝ STAV FARNOSTÍ VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU JAKO NAHLÉDNUTÍ DO DĚNÍ NA NEJNIŽŠÍCH JEDNOTKÁCH CÍRKEVNÍ SPRÁVY.....	55
4. 1. Přehled účastníků stavebního řízení .....	56
4. 1. 1. Světská správa.....	56
4. 1. 2. Církevní správa .....	57
4. 1. 3. Financování stavby a přestavby kostelní budovy .....	58
4. 1. 4. Financování stavby a oprav farní budovy .....	59
4. 1. 5. Filiální kostel.....	59
4. 1. 6. Vnitřní vybavení kostela a pořizování parament .....	59
4. 1. 7. Konkurenční řízení.....	60

4. 2. Bohumilice.....	61
4. 2. 1. Kostel Nejsvětější Trojice.....	61
4. 2. 2. Farní budova .....	63
4. 2. 3. Materiální vybavení - kostel Nejsvětější Trojice .....	64
4. 2. 4. Zvony .....	65
4. 2. 5. Varhany .....	66
4. 3. Čestice.....	67
4. 3. 1. Čestice - Kostel Stětí svatého Jana Křtitele .....	67
4. 3. 2. Čestice - Kalvárie.....	69
4. 3. 3. Farní budova .....	71
4. 3. 4. Materiální vybavení – kostel Stětí svatého Jana Křtitele.....	71
4. 3. 5. Materiální vybavení – Kalvárie.....	72
4. 3. 6. Zvony .....	72
4. 3. 7. Varhany.....	73
4. 4. Čkyně.....	74
4. 4. 1. Kostel svaté Magdalény .....	75
4. 4. 2. Farní budova .....	76
4. 4. 3. Materiální vybavení – kostel svaté Magdalény.....	77
4. 4. 4. Zvony .....	77
4. 4. 5. Varhany.....	78
4. 5. Dobřš.....	79
4. 5. 1. Kostel Zvěstování panny Marie .....	79
4. 5. 2. Farní budova .....	82
4. 5. 3. Materiální vybavení - kostel Zvěstování panny Marie .....	82
4. 5. 4. Zvony .....	83
4. 5. 5. Varhany.....	83
4. 6. Dub .....	85
4. 6. 1. Kostel Rozeslání sv. apoštolů .....	86
4. 6. 2. Farní budova .....	88
4. 6. 3. Materiální vybavení – kostel Rozeslání sv. apoštolů.....	88
4. 6. 4. Zvony .....	89
4. 6. 5. Varhany.....	90
4. 7. Hoštice .....	91
4. 7. 1. Kostel Narození panny Marie a farní budova .....	91
4. 7. 2. Materiální vybavení - kostel Narození Panny Marie .....	96

4. 7. 3. Zvony .....	96
4. 7. 4. Varhany .....	97
4. 8. Kraselov .....	98
4. 8. 1. Kraselov - Kostel svatého Vavřince.....	98
4. 8. 2. Kraselov - filiální kostel svaté Anny.....	100
4. 8. 3. Farní budova a hospodářské stavení .....	102
4. 8. 4. Materiální vybavení - kostel svatého Vavřince.....	102
4. 8. 5. Materiální vybavení – filiální kostel svaté Anny .....	103
4. 8. 6. Zvony .....	103
4. 8. 7. Varhany .....	104
4. 9. Malenice .....	105
4. 9. 1. Kostel svatého Jakuba.....	105
4. 9. 2. Farní budova .....	107
4. 9. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Jakuba .....	108
4. 9. 4. Zvony .....	108
4. 9. 5. Varhany.....	109
4. 10. Předslavice.....	110
4. 10. 1. Kostel svatého Václava.....	110
4. 10. 2. Farní budova .....	112
4. 10. 3. Materiální vybavení- kostel svatého Václava .....	113
4. 10. 4. Zvony .....	113
4. 10. 5. Varhany.....	114
4. 11. Stachy .....	115
4. 11. 1. Stachy - Hřbitovní kostel Bolestné Matky Boží .....	116
4. 11. 2. Stachy - Farní kostel Navštívení Matky Boží .....	116
4. 11. 3. Farní budova .....	118
4. 11. 4. Materiální vybavení - kostel Bolestné Matky Boží .....	119
4. 11. 5. Materiální vybavení - kostel Navštívení Matky Boží.....	119
4. 11. 6. Zvony .....	120
4. 11. 7. Varhany.....	121
4. 12. Vacov .....	122
4. 12. 1. Kostel svatého Mikuláše .....	122
4. 12. 2. Farní budova .....	125
4. 12. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Mikuláše.....	126
4. 12. 4. Zvony .....	126



4. 12. 5. Varhany.....	127
4. 13. Volyně.....	128
4. 13. 1. Volyně - Kostel Všetech svatých.....	129
4. 13. 2. Volyně - Filiální kostel Proměnění páne – Malšička.....	130
4. 13. 3. Budova děkanství.....	132
4. 13. 4. Materiální vybavení - kostel Všetech svatých.....	133
4. 13. 5. Materiální vybavení - kostela Malšička.....	133
4. 13. 6. Zvony.....	133
4. 13. 7. Varhany.....	134
4. 14. Zdikovec.....	136
4. 14. 1. Kostel svatého Petra a Pavla.....	136
4. 14. 2. Farní budova.....	139
4. 14. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Petra a Pavla.....	140
4. 14. 4. Zvony.....	140
4. 14. 5. Varhany.....	141
4. 15. Volyňský vikariát popis jednotlivých farností – shrnutí.....	142
4. 15. 1. Kostelní budovy.....	142
4. 15. 2. Farní budovy a hospodářské stavení.....	145
4. 16. Vybavení kostelních budov.....	146
4. 16. 1. Oltáře.....	146
4. 16. 2. Kovové předměty v kostelních budovách – rozdělení podle materiálu.....	147
4. 16. 3. Kovové předměty – rozdělení podle typu jednotlivých předmětů.....	148
4. 16. 4. Textil.....	150
4. 16. 5. Varhany.....	151
4. 16. 6. Zvony.....	154
5. DUCHOVNÍ VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU.....	157
5. 1. Farář.....	157
5. 1. 1. Obsazení, instalace, nástup a opuštění benefícia.....	158
5. 1. 2. Farář a ekonomické záležitosti.....	162
5. 1. 3. Farář, jeho úřadování a správa farního archivu.....	165
5. 1. 4. Farář jako šířitel, příjemce tiskovin a dohlížitel nad knihovnami se zaměřením na první polovinu 20. století.....	167
5. 1. 5. Farář a náboženská bratrstva a spolky Volyňského vikariátu.....	169
5. 1. 6. Farář a spolková činnost.....	172
5. 1. 7. Farář a školské záležitosti.....	174

5. 1. 8. Farář jako dohlížitel nad mravním životem osadníků.....	180
5. 1. 9. Údajné prohřešky farářů.....	183
5. 2. Kaplan.....	187
5. 3. Vikář .....	195
Závěr.....	197
Seznam pramenů a literatury.....	200
Seznam zkratk.....	209
SEZNAM PŘÍLOH .....	210

# ÚVOD

Oblast Volyňského vikariátu provází mé vysokoškolské studium v podstatě od jeho prvních krůčků. Již při sepisování své bakalářské práce jsem se s tímto pojmem setkal, neboť farnost Malenice, jejíž pamětní knihy se staly objektem mého badatelského zájmu, spadala právě pod správu Volyňského vikariátu.<sup>1</sup> Stejně tak i diplomová práce zůstala ve stejné geografické lokalitě, tentokrát došlo na zpracování pamětních knih, pocházejících z farností na území Volyňského vikariátu, jejich vzájemné srovnání a představení farní kroniky jako typu dosud málo využívaného archivního pramene historického poznání.<sup>2</sup> Bylo nutné již tehdy řešit a popsat výraz Volyňský vikariát, jednotku církevní správy, která existovala v letech 1704-1952. Už tehdy jsem narazil na problém, jak přiblížit dění a vývoj ve vikariátu, ať už z pohledu geografického, nebo historického. V rozsahu diplomové práce zůstal můj pokus pouze na okraji - jako doplněk k hlavnímu tématu. Zájem o tuto oblast církevní správy, jež nese název po malém městě v jižních Čechách, Volyni, však zůstal a donutil mě věnovat mu svou pozornost i v rámci mé další vědecké práce.

Rozhodl jsem se však nepsat přímo chronologicky pojaté dějiny vikariátu, jež by se nabízely pro období jednotlivých vikářů. Jelikož vikář sám působil zároveň jako farář, bylo mým zájmem podívat se na události probíhající přímo na nejnižších jednotkách církevní správy, tedy na farnostech. Předkládaný text je rozdělen do tří ucelených částí, v nichž každá se snaží přiblížit oblast Volyňského vikariátu z jiného úhlu pohledu. Území vikariátu zde slouží pro geografické vymezení, i když ani činnosti přímo vikariátního úřadu nezůstávají stranou badatelského zájmu.

První z hlavních částí práce se zabývá pramennou základnou, nezbytnou pro zpracování textu a představuje podrobněji využitě archivní prameny. Domnívám se, že k práci obhajované právě na Ústavu archivnictví Jihočeské univerzity je se podrobnější analýza pramenné základny žádoucí, proto je navíc přidán i krátký exkurz do stavu a způsobu zpracování archivních fondů farních úřadů, vikariátních úřadů a fondů okresních úřadů. Druhá část patří svým rozsahem k nejdelším a jejím úkolem bylo představit každou z farností Volyňského vikariátu a umožnit čtenáři nahlédnutí do dění v nich. Vzhledem k dochované pramenné základně se věnuje především záležitostem během 19. a první poloviny 20. století. Zabývá se movitým a nemovitým vybavením jednotlivých farností se zřetelem na kostelní budovy, stranou však nezůstala ani otázka zvonů nebo varhan. Poslední kapitola je věnovaná duchovním Volyňského vikariátu a vychází mimo jiné z dat získaných zkoumáním dochovaných vizitačních zpráv z let 1864-1942. Tato část se zaměřuje

---

<sup>1</sup> Libor Staněk, *Pamětní knihy farního úřadu Malenice (1734-1945)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2010, bakalářská práce.

<sup>2</sup> Libor Staněk, *Pamětní knihy farností Volyňského vikariátu 17. – 19. století ve vzájemné komparaci*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2012, diplomová práce.

hlavně na různé činnosti farářů, kaplanů, vikářů a přináší pomocí příkladů z dochovaných pramenů pestré pohledy na duchovní správce Volyňského vikariátu.

Každý z pohledů se musel potýkat s překážkami, které stěžovaly realizaci předkládaného textu. Základním problémem se ukázalo jasné časové vymezení práce. Jako vhodné se samozřejmě ukazovaly všeobecně známé a jasné mezníky například rok 1781 nebo 1848, ale žádné z významných dat zcela nekorespondovalo s děním ve Volyňském vikariátu. Z hlediska jeho územních změn byl pro Volyňský vikariát například daleko významnější rok 1857 a vznik nových farností například Hoštice, jež dostal pod svoji správu. Dolní časový mezník práce byl tak ponechán bez pevné hrany na druhou polovinu 19. století. Stejný problém se objevil i s určením mezníku horního a jeho přesného časového vymezení. Mojí snahou bylo dovést zkoumanou problematiku nejlépe až do konce druhé světové války. Nedostatek pramenů pro toto časové období ale zabránil jeho podrobnějšími zkoumáním, a proto považuji za vhodné nechat horní hranici orámovanou druhou polovinou 20. století.

Nezbytnou součástí práce je shrnutí využití literatury a vymezení pojmu Volyňského vikariátu se stručným popisem jeho historického vývoje. Na konci práce jsou umístěny přílohy v podobě tabulek a grafů, na které je odkazováno přímo v textu jednotlivých kapitol. Řeč čísel v tabulkách a grafech, by měla celou práci pro čtenáře vhodně doplnit a ilustrovat.

# 1. LITERATURA

Žádná z vědeckých prací se nemůže obejít bez prozkoumání a představení hlavních literárních děl, jež se vytyčenou problematikou zabývají. Nejinak tomu bylo i při tvoření textu o Volyňském vikariátu. Krátká sonda do literárních zdrojů bude rozdělena na dvě části.

První část z nich se zaměří na literaturu, z mého pohledu obecnou a shrnující, ve které najdeme vysvětlení různých pojmů a historických dějů nebo dílů, které se svým územním vymezením netýkají oblasti Volyňského vikariátu, ale přináší celou řadu poznatků k pochopení církevní správy. Druhá část se bude věnovat hlavně produkci regionálního charakteru, která nám pomáhá mapovat historii jednotlivých míst Volyňského vikariátu. Úkolem kapitoly není ani zdaleka představit všechna díla, která pomohla k realizaci překládaného textu, ale upozornit na hlavní tituly, které mi pomohly s tvorbou jeho práce. Ostatní literatura je zmíněna a citována v poznámkovém aparátu u každé kapitoly.

## 1. 1. Obecná a shrnující literatura

Jestliže se badatel rozhodne přijít do knihovny v okresním městě, aby si odnesl publikaci, která by pojednávala o Volyňském vikariátu, bude zklamán. Stejně tak se mu dle mého bádání povede, pokud navštíví Národní knihovnu nebo vyzkouší známou databázi bibliografie českých zemí na stránkách [biblio.hiu.cas.cz](http://biblio.hiu.cas.cz). Ve všech případech zájemce zjistí, že téma Volyňského vikariátu je dosud nevyužité a neobsahuje žádnou konkrétní monografii. To však neznamená, že se ve vědecké literární produkci vůbec neobjevuje. Zmínky o něm zveřejnil například jindřichohradecký archivář František Teplý ve svých *Dějínách Volyně*,<sup>3</sup> kde se však jedná jen o stručné výpisky.

K problematice vikariátu obecně už je situace znatelně lepší. Musíme zde zmínit dvě díla hodná obdivu, i když každé vzniklo v jiném století. První z nich je práce Antonína Podlahy o pražském arcibiskupství, kde nalezneme opisy prvních instrukcí pro vikáře. Zároveň je v ní uveden i popis všech farností a vikariátů na konci 17. století.<sup>4</sup> Je jen škoda, že autor nenašel čas svojí příkladnou píli sepsat další díl a stejně tak, jako v případě jeho *Českého slovníku bohovědného*. Ani dějiny arcidiecéze se nedočkaly všech plánovaných částí. Druhá práce je novější a zabývá se Prachatickým vikariátem.<sup>5</sup> Její autorkou je Pavla Stuchlá, v současné době odborná historička muzea ve Vodňanech, která tuto knihu vydala na základě podkladů ze své

<sup>3</sup> František Teplý, *Dějiny města Volyně*, Volyně 1933.

<sup>4</sup> Antonín Podlaha, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století 17. do počátku století 19. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběta Breunera (1694-1710)*, Praha 1917.

<sup>5</sup> Pavla Stuchlá, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

obhájené disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Vodňanská historička podrobila zkoumání oblast Prachatického vikariátu a představila ho z různých úhlů pohledu. Věnovala se hmotnému zajištění duchovních, kostelním budovám, farářům a podobně. Pečlivě odvedená práce patří z mého pohledu k zásadním počínům pro oblast vikariátní správy.

Další dva tituly, které bychom mohli zařadit mezi obecné a poskytující celou řadu informací, i když se jedná o díla starší, pocházejí z pera Klementa Borového<sup>6</sup> a Jana Paulyho.<sup>7</sup> Jedná se v podstatě o dvě velmi podobné příručky, které definovaly fungování církevní správy. Najdeme v nich záležitosti týkající se farářů, kaplanů nebo vikářů od jejich instalace po podrobný popis jejich povinností. Obě publikace se věnují i vedení matrik, farní registratury a náboženským spolků. Informace v nich se v celé řadě shodují. Liší se v rozsahu jednotlivých kapitol, kde se Klement Borový pokusil ve své příručce nastínit hlavní rozdělení skupin náboženských bratrstev, vedle toho se Jan Pauly spokojil spíše s jejich výčtem. Na druhou stranu Právní rádce Jana Paulyho přináší ve svých čtyřech dílech daleko více příloh v podobě různých předepsaných formulářů užívaných v církevní správě. Informace z těchto dvou publikací nahradily přímé zkoumání normativních pramenů. Byly využity pro tvorbu základních přehledů k jednotlivým tématům a pomohly k snadnějšímu pochopení zkoumané pramenné základny.

Pro kanonické vizitace se ukázala klíčová, kromě již zmíněných prací, studie Lenky Martínkové věnující se Českobudějovické diecézi v letech 1785-1813, která pečlivým způsobem přináší nahlédnutí do fungování biskupské kanceláře.<sup>8</sup> Dále se vzniku Českobudějovického biskupství a životním osudům jeho hlavních představitelů věnují jednotlivé práce Rudolfa Svobody.<sup>9</sup>

Pro základní poznání movitého a nemovitého majetku jednotlivých farností byla velmi nápomocná díla z řady Soupisu památek historických a uměleckých. Autorům se podařilo podchytit nejstarší zmínky o kostelních budovách, přinést přehled dochovaných zvonů a oltářů.<sup>10</sup> Bohužel pro bývalý strakonický okres práce z podobné řady není k dispozici. Kromě nich shrnující přehledy poskytly knihy od autorské dvojice František Kašička a Bořivoj Nechvátal, kteří se sice zaměřují ve svých pracích na tvrze a hrádky, ale přinášejí v nich cenné poznatky i ke kostelním budovám a držitelům jednotlivých panství. Navíc svoje práce věnovaly jak oblasti

---

<sup>6</sup> Klement Borový, *Úřední sloh církevní*, Praha 1879.

<sup>7</sup> Jan Pauly, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1-4*, Praha 1902.

<sup>8</sup> Lenka Martínková, *Die Diözese Budweis 1785-1813. Ein Beitrag zu Organisation Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit*, České Budějovice 2012.

<sup>9</sup> Například: Rudolf Svoboda, *Počátky českobudějovické diecéze*, Praha 2014; TÝŽ, *Jan Prokop Schaaffgotsche. První biskup českobudějovický*, Brno 2009; TÝŽ, *Nebroušený diamant. Třetí českobudějovický biskup Josef Ondřej Lindauer*, Praha 2015.

<sup>10</sup> František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém okres prachatický*, Praha 1913; Karel Hostaš – Ferdinand Vaněk, *Politický okres Sušický. Soupis památek historických a uměleckých v království českém od Právěku do počátku XIX. století*, Brno 2015.

Strakonicka, tak Prachaticka.<sup>11</sup> Základní přehled jsem našel i v díle Jiřího Kuthana, které se zabývá středověkou architekturou.<sup>12</sup> Důležitým doplňkem prací zmíněných v tomto odstavci je i poznámkový aparát s odkazy na možnou další literaturu.

Základní údaje přímo k jednotlivým farnostem poskytla chvályhodná práce Johanna Trajera a jeho popis Budějovické diecéze.<sup>13</sup> Autor získal nesmírné množství dat a informací o jednotlivých farnostech, podává je v uceleném přehledu, jenž umožňuje i vzájemné srovnání a základní poznání jejich rozlohy, duchovních správců nebo patronů.

Pro poznání dění ve farnostech a definici patronátu v 17. století se jako vhodný zdroj ukazuje práce Pavla Pumpra věnovaná beneficiu, záduší a patronátu v barokních Čechách.<sup>14</sup> Autor zde velmi zdařile popsal situaci na třeboňském panství a věnoval se mimo jiné obsazování farností a instalací farářů do jejich úřadů. Stranou neponechává ani vztahy mezi duchovními správci, patronátním úřadem a církevní správou. Bohužel zaměřuje svou pozornost hlavně na pobělohorské období a časově zůstává tedy před vymezením této práce. Podle mého názoru se však jedná o zdařilý a příkladný příspěvek napomáhající poznání církevní správy.<sup>15</sup>

Na závěr bych rád zmínil práci, jež se mi dostala do ruky na vlastně až na poslední chvíli. Jedná se o dílo Tomáše W. Pavlíčka *Výchova kněží v Čechách z roku 2017*.<sup>16</sup> Autor v ní přináší objemnou sondu do života a vzdělání církevního kléru v letech 1848-1914. Jeho příspěvek, vydaný v edici České moderní dějiny je velmi pozoruhodný svým rozsahem a záběrem.

## 1. 2. Literatura regionální

Než se pustíme do krátkého shrnutí literárních zdrojů věnujících se jednotlivých místům Volyňského vikariátu, musím za sebe podotknout, že každý, kdo se rozhodne pustit se do nelehkého úkolu historického badatele za účelem sepsání monografie nebo krátkého historického textu, má můj obdiv. Samozřejmě je rozdíl, jestliže se problematice věnuje školený historik, vybavený znalostmi a třeba i větším množstvím času, než pouhý vlastivědný nadšenec. Změnu poznáme v kritické práci s prameny nebo v četnosti poznámkového aparátu, i když toto pravidlo nemusí platit vždy na sto procent a být známkou kvalitního textu. Ne všechny práce samozřejmě dosahují stejné úrovně a kvality, přesto si zaslouží respekt.

---

<sup>11</sup> František Kašička – Bořivoj Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990; František Kašička – Bořivoj Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Strakonicku, Blatensku a Vodňansku*, Prachatice 1990.

<sup>12</sup> Jiří Kuthan, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století*, České Budějovice 1972.

<sup>13</sup> Johann Trajer, *Historisch – statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.

<sup>14</sup> Pavel Pumpr, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.

<sup>15</sup> Je nutné upozornit na první kapitulu historiografickou kapitolu věnovanou podrobnému rozboru domácího a zahraničního bádání.

<sup>16</sup> Tomáš, W. Pavlíček, *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848-1914)*, Praha 2017.

I pro oblast Volyňského vikariátu vznikly monografické práce, které se však nevěnovaly přímo farnostem, ale jednotlivým obcím. V nich najdeme zprávy o prvních písemných zmínkách, o původu kostelní budovy, o prvních majitelích a podobně. I zde máme práce rozličné kvality. Na jedné straně stojí sice více jak osmdesát let stará, ale poctivě historickou pílí sepsaná práce archiváře Františka Teplého o Dějinách Volyně,<sup>17</sup> nebo z novějšího období pocházející kniha prachatického archiváře Václava Starého, mapující historii městyse Dub.<sup>18</sup> Na druhé straně zde máme publikace, kde najdeme sice exkurz i do nejstarších dějin obce, ale objevují se zde rovněž dobově podmíněné odkazy na dělnické hnutí, plnění závazků, třídní boje nebo rozvoj socialistické práce, například knihy o Malenicích<sup>19</sup> nebo Vacově.<sup>20</sup> Je na badateli, aby podobné tituly pečlivě prozkoumal a získané údaje se pokusil ověřit přeci jen podrobněji.

Ne každá z obcí, které se nacházely farnosti Volyňského vikariátu, měla to štěstí, že o ní vyšla nějaká kniha nebo alespoň článek. Mezi ně musíme zařadit Hoštice a vlastně i Předslavice, jelikož jedinou knihu jim věnovanou dovedl František Teplý pouze do 18. století.<sup>21</sup> Jiné obce, například Čestice nebo Kraselov, se dočkaly skoro až literární nadprodukce. V případě Čestic se jednalo o různé autory, některé z příspěvků sepsal farář Josef Kohout do vlastivědného sborníku Strakonice a ucelenou monografii sepsal v roce 1993 Josef Hartl k 750. výročí obce.<sup>22</sup> Kraselov má štěstí na pilného badatele Josefa Vichra, který věnoval své práce nejen přímo obci, ale i rodům působícím na zdejším velkostatku nebo v širokém okolí.<sup>23</sup>

---

<sup>17</sup> F. Teplý, *Dějiny města Volyně*, Volyně 1933.

<sup>18</sup> Václav Starý, *Dub. Z minulosti jihočeské obce a okolí 1274-2004*, Dub 2004.

<sup>19</sup> Josef Sichinger, *Malenice nad Volýňkou. Historie a současnost jihočeské obce*, Malenice 1980.

<sup>20</sup> Michal Novák, *Vacovsko 1352 – 1980*, Prachatice 1980.

<sup>21</sup> F. Teplý, *Farní osada Předslavice na Volýňsku*, Praha 1906.

<sup>22</sup> Josef Kohout, *Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele a Hora Kalvárie v Česticích*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 3, č. 3, 1937, s. 65-68 a TÝŽ, *Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele a Hora Kalvárie v Česticích*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 3, č. 4, Strakonice 1937, s. 97-102. Josef Hartl, *Čestice sedmsetpadesátileté*, Čestice 1993.

<sup>23</sup> Například: Josef Vichr, *Dějiny Kraselova*, Kraselov, 2007; TÝŽ, *Historie Kraselova a trochu blízkého okolí*, Kraselov 2001; TÝŽ, *Dějiny rodu Hýzrle z Chodů, Nečamský Koutek z Minic, Přechové z Čestic, Reyové, Bissingen*, Kraselov 2004.



## 2. POPIS HISTORICKÉHO VÝVOJE VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU JAKO GEOGRAFICKÉ VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO PROBLÉMU

Vikariáty jsou jednotky církevní správy, které se objevují po Bílé hoře.<sup>24</sup> S myšlenkou jejich zavedení přišel pražský arcibiskup kardinál Arnošt z Harachu. Vznikaly postupně v letech 1630-1640 a jejich úkolem bylo pomoci arcidiecézi při konsolidaci svého území rozvráceného válečnými událostmi.<sup>25</sup>

Dá se říci, že vikariáty navazovaly v Čechách původní děkanáty, i když funkce děkana zůstala, jako tradiční označení na některých místech, příkladem je děkanský úřad ve Volyni.<sup>26</sup>

Při vzniku vikariátní soustavy však ještě přímo Volyňský vikariát neexistoval. Jeho území spravoval vikariát Sušický nacházející se v Prácheňském kraji. Ten měl na starost v roce 1671 dvacet pět farností.<sup>27</sup> Jednalo se o vikariát zahrnující i velké farnosti jako Prachatice nebo Vimperk. V roce 1704 se název vikariátu změnil a sídlo se přeneslo do Volyně. Tento rok se uvádí jako oficiální vznik Volyňského vikariátu. Současně s přesunem sídla došlo i k územním změnám, kde byly ze správy vikariátu vyjmuty již zmíněné farnosti Prachatice a Vimperk. Celkově Volyňský vikariát v roce 1704 spravoval dvacet osm farních jednotek.<sup>28</sup>

Do systému vikariátů zasáhl v roce 1785 vznik biskupství v Českých Budějovicích. Nově zřízená biskupská kapitula dostala pod svou kontrolu čtyři kraje - Českobudějovický, Tábořský, Prácheňský a Klatovský. V Prácheňském kraji vznikly čtyři vikariáty - Nezamyslice, Blatná, Netolice a Sušice. V této době se sídlo vikariátu přesunulo a přišla opět i změna názvu z Volyňského vikariátu na Sušický.<sup>29</sup>

Tento stav trval však jen pět let, než proběhla další správní změna v Budějovickém biskupství a vznikla takzvaná arcipryšství, která sdružovala vždy několik vikariátů. Pro námi zkoumané území je důležité arcipryšství ve Vimperku, jež se členilo na vikariáty kašpersko-horský, prachatický, sušický a volyňský. Poprvé došlo k tomu, že obě oblasti jak Sušice, tak Volyně měly vlastní vikariát a vytratilo se věčně a matoucí přenášení názvu. V roce 1790 patřilo do Volyňského vikariátu čtrnáct farností, jejichž počet se snížil správní reformou z 1. ledna roku 1857 na třináct. Jednalo se o farnosti Bohumilice, Čestice, Čkyně, Dobrš, Dub, Hoštice, Kraselov, Malenice,

<sup>24</sup> Tomáš W., Pavlíček, *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848-1914)*, Praha 2017, s. 320.

<sup>25</sup> P. Pumpr, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010, s. 95.

<sup>26</sup> Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu do současnosti*, Praha 2007, s. 177-178.

<sup>27</sup> F. Teplý, *Dějiny*, s. 28.

<sup>28</sup> Eva Barbořová, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969, s. 2. (inventář k fondu)

<sup>29</sup> Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy*, s. 193.

Předslavice, Stachy, Vacov, Volyně, Zdíkovec. Geograficky se oblast vikariátu vyprofilovala směrem k Šumavě, ale zásluhou například Volyně se držela i v povodí řeky Volyňky.<sup>30</sup>

Jak z výše uvedeného soupisu vyplývá, počet farností se ve Volyňském vikariátu často měnil podobně i jeho název.<sup>31</sup> Při vymezení území, které podrobit badatelskému zájmu bylo rozhodnuto zaměřit se na farnosti objevující se v jeho správě od roku 1857. K hlavnímu důvodu patřilo, že v této podobě vydržel Volyňský vikariát nejdéle a navíc některé z uvedených farností patřily pod jeho správu již od jeho vzniku<sup>32</sup> v roce 1794.<sup>33</sup>

Potřebnou zmínkou, na kterou je třeba upozornit ve vikariátní problematice je již výše řešené skutečné sídlo úřadu, ke kterému se budeme vracet i na jiných místech práce. Vikář totiž nebyla nějaká zvláštní funkce, ale pozice vybíraná z řad farářů daného území. Jeho sídlo se tedy ve skutečnosti nacházelo na té farnosti, kde duchovní působil. Název vikariátu tedy byl uváděn jako například Volyňský, ale skutečným sídlem úřadu mohly být Předslavice, Vacov, Čestice a podobně.<sup>34</sup>

---

<sup>30</sup> E. Barborová, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969, s. 3. (inventář k fondu)

<sup>31</sup> Pro přehled jsou vypracovány dvě tabulky s rozsahem vikariátu a stavem jeho farností na konci 17. století a v druhé polovině 19. století. Viz přílohy č. 1 a č. 2.

<sup>32</sup> Jednalo se například o Čestice, Dobruška, Kraselov a Vacov.

<sup>33</sup> E. Barborová, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969, s. 3. (inventář k fondu).

<sup>34</sup> Například písemnosti uložené ve fondu (Státní okresní archiv Strakonice, Vikariátní úřad Volyně).

### 3. PRAMENNÁ ZÁKLADNA

Pro poznání určité problematiky je důležité vymezit si pramennou základnu a snažit se využít jejích možností, případně ji postupně doplňovat a rozšiřovat o další zdroje poznání. Podobně můžeme popsat i snahu o zachycení široké palety dění v oblasti Volyňského vikariátu. Máme sice dochován přímo archivní fond volyňského vikariátního úřadu, ale tím se badatelsky dostáváme teprve na začátek.<sup>35</sup> Zjistíme, jaké farnosti zde byly, jaké problémy v nich museli duchovní správci řešit, a poodhalíme i konkrétní činnost samotného úřadu. Jestliže však chceme proniknout hlouběji do dané problematiky, musíme se podívat do archivních fondů farních úřadů, a protože existovala nutná koexistence církevní a obecní správy, nesmí nám uniknout ani drobné poznámky ve fondu archivů obcí.<sup>36</sup>

Vikariátní úřad fungoval jako mezistupeň, který byl vložen mezi farnosti a vyšší jednotky církevní správy. K nim se tedy musel otáčet a vést s nimi jednání. Proto je nutné upřít pozornost i na fond Pražského arcibiskupství<sup>37</sup> a Českobudějovického biskupství.<sup>38</sup> Tyto archivní fondy jsou svým rozsahem daleko větší oproti farním úřadům, nabízejí nám možnost doplnění již získaných informací. Stejnou roli hrají i fondy okresních úřadů, jež možná sice druhotně, ale přesto významně měly ve své agendě zastoupeny náboženské záležitosti.<sup>39</sup>

Zapomenout nesmíme ani na fondy velkostatků, neboť správa panství zahrnovala i péči o farnosti a jejich kostelní a farní budovy v rámci výkonu patronátního práva.<sup>40</sup>

Vidíme, že z původního jednoho základního fondu se nabalila celá řada dalších archivních zdrojů uložených v Národním archivu v Praze, v Státním oblastním archivu v Třeboni, v jeho oddělených pracovištích a ve Státních okresních archivech Strakonice a Prachatice.

Smysl předkládané kapitoly o hlavních využívaných pramenech spatřuji v několika věcech. Za prvé přinést přehled základního obsahu archivních fondů farních úřadů, na které se částečně zapomíná. Jsou sice využívány pro jednotlivé dílčí studie nebo kvůli genealogickému bádání, ale popis jejich obsahu a tematické vymezení je náplní jen zlomku odborných textů.<sup>41</sup> Proto se domnívám, že zařazení krátkého exkurzu do jejich náplně se jeví jako vhodné. Stejně tak i představení stavu zpracování fondů vikariátních úřadů napříč jihočeskými archivy.

<sup>35</sup> Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Strakonice, Vikariátní úřad (dále jen VÚ) Volyně.

<sup>36</sup> Farní úřady (dále jen FÚ) Čestice, Dobruška, Hoštice, Kraselov, Malenice, Předslavice a děkanského úřadu (dále jen DÚ) Volyně jsou uloženy ve Státním okresním archivu Strakonice. FÚ Bohumilice, Čkyně, Dub, Stachy, Vacov a Zdíkovice jsou uloženy ve SOKA Prachatice. Stejně tak jsou rozvrženy i archivní fondy jednotlivých obcí.

<sup>37</sup> Národní archiv (dále jen NA) Praha, Archiv pražského arcibiskupství.

<sup>38</sup> Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, Biskupský archiv (dále jen BA) České Budějovice.

<sup>39</sup> SOKA Strakonice, Okresní úřad (dále jen OÚ) Strakonice a také SOKA Prachatice, OÚ Prachatice.

<sup>40</sup> Jedná se o velkostatky Němčice-Kraselov, Čestice, Přečín, Skalnice-Bohumilice, Vimperk.

<sup>41</sup> Například: L. Martínková, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku, (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)*, Archivní časopis (dále jen AČ) 55, č. 2, 2005, s. 89–116.

Za druhé na základě obecných rozborů zjistíme, že ve fondech farních úřadů se ukrývají tři velmi zajímavé skupiny pramenů, jejichž využití pomohlo získat cenné informační zdroje pro tuto práci. Jedná se o farní kroniky, inventáře kostelního majetku a písemnosti týkající se kanonických vizitací.

Z hlediska badatelského zájmu nenajdeme velké množství obecných pojednání o těchto pramenech. Na základě získaných informací z těchto archivních dokumentů především pro Volyňský vikariát proto došlo k rozhodnutí pokusit se o jejich charakteristiky a popsání jejich historického vývoje.

V rámci zpracování celé práce došlo i na celou řadu dalších archivních dokumentů, z nichž můžeme jmenovat například korespondenci různých původců jako farářů, kaplanů, vikářů, okresního hejtmanství, biskupské konzistoře a dalších, rozličné stavební deníky, rozpočty a účty, dále patronátní dokumenty, písemnosti týkající se duchovních, farářské relace a jiné.

### **3. 1. Archivní fondy farních úřadů Volyňského vikariátu**

Archivní fondy farností Volyňského vikariátu jsou uloženy ve Státních okresních archivech Strakonice a Prachatice. Jejich převzetí do státní správy proběhlo během roku 1960 na základě usnesení Krajské správy ministerstva vnitra z 27. listopadu roku 1959. Došlo k předání těch dokumentů, které již církevní správa nepotřebovala a neproběhla jim skartační lhůta. Během roku 1960 odevzdaly své písemnosti všechny farní úřady v rámci Volyňského vikariátu. Do správy archivu se však nedostaly hned všechny dokumenty, další byly nalézány i později, ať už při samotné fyzické návštěvě archivních pracovníků farnosti nebo díky různým delimitacím například z fondů velkostatků. Do roku 2010 se podařilo všechny fondy farních úřadů v rámci Volyňského vikariátu uspořádat a opatřit archivní pomůckou v podobě inventáře.

Pokud se budeme držet základního rozdělení archiválií, tak i ve fondech farních úřadů se objevují listiny, knihy a spisový materiál. K nejcennějším dokumentům patří listiny, z nichž nejstarší je datována rokem 1680. Zároveň ale mají nejmenší početné zastoupení, najdeme je dochovány pouze ve čtyřech fondech v celkovém počtu deseti kusů.<sup>42</sup> Obsahově se listiny týkají dvou záležitostí. Ve třech případech vydavatel buď zakládá, nebo potvrzuje v daném místě vznik náboženského bratrstva,<sup>43</sup> ve zbylých sedmi případech se ustanovuje nový duchovní správce pro farnost ať už ve funkci faráře, nebo lokalisty.<sup>44</sup>

---

<sup>42</sup> Viz tabulka v příloze č. 3.

<sup>43</sup> Jednalo se o bratrstvo svatě Barbory v Bohumilicích a Růžencové bratrstvo v Kraselově.

<sup>44</sup> Jednalo se o listiny farního úřadu ve Čkyni, kdy nejdřív listinou z 21. ledna 1787 došlo k ustanovení lokalisty a listinou z 11. června 1858 byla ustanoven vznik farnosti.

Mezi vydavatele listin patřili v devíti případech představitelé církevní správy. Jednalo se u dvou listin o papeže Klimenta XII., u jedné listiny o převora dominikánů Alberta Muníka a u zbylých šesti písemností stála za vydáním osoba českobudějovického biskupa. Jedinou listinu od světského vydavatele obdržel farní úřad v Dobrši od svého patrona Adama Františka ze Schwarzenbergu 19. září roku 1725.

V archivních fondech farních úřadů se dochovalo 528 knih, které můžeme rozdělit do několika tematických skupin: jednací protokoly, finanční záležitosti, evidence majetku a hospodářství, církevní a matriční úkony, světské nařízení, církevní nařízení, školní nařízení, evidence farníků, kroniky, bratrstva a kázání.<sup>45</sup> Pro každý z fondů evidujeme jiné množství celkového počtu knih a i jiné množství knih v rámci jednotlivých skupin. Nejpočetněji zastoupenými oblastmi byly archiválie obsahující finanční záležitosti, například účetní knihy a knihy zádušní, a dále dokumenty zabývající se církevní a matriční činností, například ohlášky bohoslužeb, biřmování a opisy matrik. Obě tyto skupiny společně s jednacími protokoly najdeme ve všech fondech farních úřadů Volyňského vikariátu. Zastoupení v dalších celcích ukazuje pestrost a zároveň i torzovitost dochovaného archivního materiálu, kdy pamětní knihy chybí ve dvou farních úřadech<sup>46</sup> nebo knihy sepsaných kázání najdeme pouze v jednom ze zkoumaných archivních fondů.<sup>47</sup>

Jestliže lze označit dochované knihy z hlediska jejich tematického obsahu jako pestré, spisový materiál vzniklý činností farních úřadů je minimálně stejně rozmanitý, ať už co do množství,<sup>48</sup> tak i do témat, jež v něm můžeme objevit. V zásadě se v něm dají naleznout informace o organizaci farní správy, jednotlivých duchovních, duchovní správě, majetku kostela a farnosti, školství a chudinství. Ne ve všech archivních fondech najdeme však zastoupena všechna témata. Kromě toho se objevují v některých případech dochované zprávy o zřizování spolků a bratrstev.

Problematický a různorodý je i způsob samotného archivního uspořádání farních úřadů. Musíme od sebe částečně oddělit práci okresního archivu ve Strakoniciích a v Prachaticích, ač došlo během doby k protnutí činnosti obou pracovišť. Stejně tak oba archivy začaly do své jurisdikce přijímat archivní dokumenty farních úřadů v průběhu roku 1960.

Pro prachatický archiv vykonal velkou službu Okresní archiv ve Vimperku. Do něj byl svezen materiál ze čtyř farností. Po reorganizaci archivní správy a zaniknutí vimperského archivu v roce 1960 byly v něm uložené dokumenty předány do Okresního archivu v Prachaticích.<sup>49</sup> Zde

---

<sup>45</sup> Viz tabulka v příloze č. 4.

<sup>46</sup> Bohužel se nepodařilo pamětní knihy pro farnosti Čkyně a Bohumilice dohledat, ač inventář k příslušným fondům zmiňuje jejich uložení přímo na farním úřadě, při kontaktu s ním bylo sděleno, že se zde nacházejí jenom pamětní knihy mapující časové období po roce 1945.

<sup>47</sup> SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kniha č. 13-14, inv. č. 21-22.

<sup>48</sup> Viz tabulka v příloze č. 3.

<sup>49</sup> Václav Rameš a kol., *Poklady minulosti – Jihočeské archivy. Littera skripta manet*, Praha 2011, s. 91.

dostal tyto archivní fondy ke zpracování archivář Václav Starý, jemuž se je podařilo během roku 1962-1963 inventarizovat. Kvůli změnám územní působnosti jednotlivých archivů došlo k přesunu fondů farního úřadu Dobřš a Malenice do Okresního archivu ve Strakonících. V této době ale měly již oba fondy vypracovaný vlastní inventář. Václav Starý se zaměřil nejen na pořádání dokumentů přímo v archivu, ale rozšířil jednotlivé fondy o své nálezy při fyzické kontrole farních úřadů, kde neváhal projít jak staré budovy far, tak i kostelních budov.<sup>50</sup> Na jeho práci navázala Marie Holá, která reinventarizovala v letech 2009-2011 fondy farních úřadů uložené ve Státním okresním archivu Prachatice a upravila je i na základě nových požadavků vzniklých s ohledem na v té době probíhající generální inventuru.

Do Strakoníc bylo převzato v roce 1960 pět fondů farních úřadů. Další dva výše zmíněné se do správy archivu dostaly v rámci delimitace Okresního archivu v Prachaticích v roce 1963. K pořádání fondů farních úřadů bylo přistoupeno v letech 1969-1971 pracovníci oblastního třeboňského archivu Evou Barborovou. Její prací vznikly buď zcela nové, anebo přepracované inventáře k jednotlivým fondům farních úřadů.

Z hlediska pořádacích schémat se projevovala snaha autorů inventářů zachovat původní systém ukládání písemností a přenést ho i ve tvaru signatur do příslušné pomůcky. Bohužel ve většině případů sice byl v určitém období zaveden nějaký spisový plán, podle kterého se písemnosti třídily, nebyl však dodržován po celou dobu fungování úřadu. Archiváři se tedy rozhodli vytvořit v inventářích manipulační období podle toho, dokdy se jim podařilo rekonstruovat původní rozdělení spisovny. V inventářích tak najdeme rozdělení vedené jako stará a nová manipulace. V rámci staré manipulace využili pracovníci archivu buď zavedených tematických skupin, jako například u farního úřadu v Bohumilicích, nebo pouze archiválie sepsali a přidali k nim signatury podle původního spisového plánu, ve kterém se využívala římská čísla. Může se tímto způsobem stát, že některé z čísel chybí. K využití původní spisového plánu bylo přikročeno i ve farním úřadu Hoštice, tady došlo k ponechání všech 34 tematických skupin označených římská I–XXXIV.

V rámci nové manipulace si autoři vytvořili vlastní umělé schéma, které odpovídalo struktuře a obsahu nacházejících se písemností. Jednalo se hlavně o pět základních skupin organizace fary, osobní spisy a příjmy benefícia, duchovní život a správu, majetek kostela a fary, chudinství a školství. K těmto oblastem byly přiřazovány jednotlivé archivní dokumenty.

Fondy farních úřadů patří svým dochováním, obsahem, ale i způsobem archivního uspořádání mezi velmi rozmanitý materiál. Jejich společným znakem je, že můžou přiblížit a umožnit poznání dějin jednotlivých obcí a osad, ve kterých se nacházely. Mohou nám objasnit

---

<sup>50</sup> Jednalo se o návštěvy například na farnosti v Dubu a ve Čkyni.

fungování nejnižších jednotek církevní správy a rovněž nám umožní nahlédnout do organizace školství na obecní úrovni.

### 3. 2. Archivní fondy vikariátních úřadů

V rámci jihočeských archivů jsou archivní fondy vikariátních úřadů uloženy ve státních okresních archivech. V porovnání s archivními fondy farností a děkanství se jedná sice o fondy rozsáhlejší, ale na druhou stranu méně často zpracovávané v rámci pořádacích prací jednotlivých archivů.<sup>51</sup>

K povinnostem vikáře patřilo vést řádně evidenci potřebných písemností a starat se o ně. Při svém vzniku kolem roku 1630 neobdržely vikariátní úřady žádné instrukce, jak třídit a vést archivní registraturu. Platila pouze jedna zásada, jež upozorňovala na to, aby pověřený vikář důsledně odděloval písemnosti týkající se vedení farnosti a vikariátu.<sup>52</sup>

Ne vždy se duchovním správcům toto pravidlo povedlo dodržet. Roztříštěnost písemností po archivních skříních jednotlivých farností v daných vikariátech může hrát roli při tom, že tyto fondy na své archivní pomůcky a zpracování teprve čekají.

Pro rozšíření obecných poznatků a rovněž kvůli možnosti komparace došlo při přípravě práce k prozkoumání archivních pomůcek vikariátních úřadů i mimo oblast Státního okresního archivu Strakonice. Konkrétně šlo o vikariátní úřad České Budějovice, který je opatřen prozatímním inventářem z roku 2011,<sup>53</sup> a dále o vikariátní úřad Český Krumlov, jež byl zpracován mnohem dříve, a to v roce 1966. Pomůcka k němu je součástí sdruženého inventáře pokrývající nejen jej, ale i fondy farních úřadů, které do vikariátu spadaly.<sup>54</sup>

Oba dva fondy se liší svým rozsahem, obsahem, ale i vybraným pořádacím schématem. Pro Českobudějovický vikariát bylo utvořeno umělé pořádací schéma obsahující tři základní skupiny archivních dokumentů - knihy, spisový materiál a ostatní. Knihy jsou ve fondu dochovány pouze tři a společně s ostatním materiálem tvoří pouze zlomek archivního materiálu. Hlavní část fondu zabírá spisový materiál rozčleněný do tří agend, a to vikariátní záležitosti, personálie a záležitosti jednotlivých far. Nejpočetněji je zastoupena agenda poslední, tady je každá z farností Českobudějovického vikariátu členěna zvlášť a obsahuje záležitosti týkající se například: vizitací, stížnostmi, pozemky, opisy zřizovacích listin, zprávy o kaplích a podobně.

V porovnání s Českobudějovickým vikariátem zůstalo v tom Českokrumlovském zachováno daleko větší množství písemností. V řeči čísel se jedná o 56 knih a 47 kartonů archivního materiálu. Důvodem zachovalosti písemností krumlovského vikariátu bylo, že se podařilo udržet jeho sídlo po 150 let na jednom místě a tím pádem se mohl jeho archiv vyvíjet strukturovaně

---

<sup>51</sup> Viz tabulka v příloze č. 5.

<sup>52</sup> Miloslav Vlček, *Vikariátní úřad Český Krumlov*, České Budějovice 1966, s. 1. (část sdruženého inventáře)

<sup>53</sup> Miroslava Ctiborová, *Vikariátní úřad České Budějovice 1635-1789(1792)*, České Budějovice 2011. (prozatímní inventář k fondu)

<sup>54</sup> VÚ Český Krumlov, *Farní a děkanské úřady Českokrumlovského vikariátu*, Český Krumlov 1966. (sdružený inventář)



a postupně. Tezi podporuje i to, že jakmile začalo stěhování vikariátního sídla, tak se množství písemností snížilo.

Pro Český Krumlov se dochovalo i původní pořádací schéma, jež využil autor inventáře Miloslav Vlk při svých pořádacích pracích v roce 1966.<sup>55</sup> Ponechal tedy již vzniklou manipulaci u spisů do roku 1789, jež dostaly i původní rozdělení do patnácti skupin označených římskými čísly. Pro druhé manipulační období zvolil autor umělé pořádací schéma, ve kterém nejsou drženy tematické skupiny, ale vyjmenované již konkrétní typy archivních dokumentů.

Krátký exkurs a popis jiných fondů vikariátních úřadů měl posloužit pro porovnání s těmi uloženými ve Státním okresním archivu Strakonice. Zde jsou zpracovány dva, a to pro Vodňanský a právě Volyňský vikariát, jehož historie je ve středu zájmu předkládané práce.

Vodňanský vikariát nevedl své písemnosti podle nějaké archivního schématu a ukládal dokumenty pouze chronologicky. Autorka inventáře Eva Barborová přikročila při svém pořádání během roku 1973 k vytvoření umělého pořádacího schématu.<sup>56</sup> Najdeme v něm 2 knihy a 29 kartonů. Spisový materiál v něm archivářka rozdělila do šesti tematických skupin: vedení vikariátu, nařízení, pokyny a oběžníky, klérus, správa beneficí, jednotlivá beneficia a školní záležitosti.

Fond vikariátního úřadu Volyně obsahuje 32 knih a 29 kartonů spisového materiálu,<sup>57</sup> pokud se ho budeme snažit porovnávat s výše popsány úřady, dospějeme k závěru, že v něm najdeme shodné typy archivních dokumentů. Co se týká jejich obsahu, lze využít rozdělení vikariátních písemností na tři hlavní agendy písemnosti vikariátního úřadu, písemnosti delegované biskupem, písemnosti delegované světskými úřady a dalšími úřady církevní správy.

Na druhou stranu jednotlivá témata jsou podobně jako ve fondech farních úřadů zastoupena a různorodě. Není možné se proto spolehnout, pokud objevíme nějakou problematiku dostatečně zastoupenou v jednom fondu, že na nás čeká podobně připravená ve fondu jiném.

Knihy dochované v archivním fondu Volyňského vikariátu pocházejí z časového rozmezí let 1718-1932. Nejpočetněji jsou dochovány v 11 kusech makuláže vikariátní korespondence a v 10 kusech školní protokoly. Knihy obsahující další témata jsou zastoupeny pouze v jednotlivých kusech. Jde například o arcibiskupská nařízení, vikariátní nařízení, inventář úřadu, seznam knihovny a nadací.

Spisový materiál rozčlenila autorka inventáře do třech manipulačních období ohraničených léty 1694-1810, 1810-1852, 1853-1935. U prvního manipulačního období se vycházelo z původního pořádacího schématu užívaného v rámci vikariátního úřadu, kde najdeme zavedeno

---

<sup>55</sup> M. Vlk, *Vikariátní úřad Český Krumlov (1523)1617-1958*, Český Krumlov 1966. (část sdruženého inventáře k fondu).

<sup>56</sup> E. Barborová, *Vikariátní úřad Vodňany 1743-1938*, Strakonice 1973.(inventář k fondu)

<sup>57</sup> E. Barborová, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969. (inventář k fondu)

třicet tematických skupin označených římskými číslicemi. Při pořádní zůstala čísla zachována, ač se písemnosti dochovaly tak, že mezi některými čísly existují mezery.

Po roce 1853 mizí dělení na tyto skupiny, dále byly archiválie tříděny pouze chronologicky. V tomto manipulačním období jsou písemnosti děleny především podle záležitostí jednotlivých farností. V rámci pořádacích prací na fondu Volyňského vikariátu byly do něj delimitovány dokumenty farních úřadů Bohumilice, Čestice, Malenice a děkanského úřadu Volyně. Nejvíce archivních dokumentů bylo přeřazeno z Malenic, protože zde bylo poslední sídlo vikariátu a zdejší duchovní nedokázal řádně členit vikariátní a farní agendu.

Drobný rozbor fondů vikariátních úřadů měl upozornit na jejich různorodost, ale zároveň i na archivní dokumenty, které v něm můžeme nalézt. Pro badatelskou práci jsou unikátním zdrojem informací pro poznání historie konkrétních obcí, farností anebo třeba i kostelních staveb. Fondy vikariátních úřadů nabízejí i odpovědi na fungování nižších složek církevní správy a na fungování nižšího školství.

### **3. 3. Možnosti využití archivních fondů okresních úřadů k poznání nižších složek církevní správy**

Okresní úřady plnily celou řadu funkcí a do jejich kompetencí mimo jiné patřily i církevní záležitosti. V rámci spisové registratury byl pro jejich problematiku věnován celý oddíl označený heslem náboženské záležitosti. Zpracovatelé inventářů se následně rozhodli tyto typy písemností členit buď tematicky, nebo podle abecedního řazení.<sup>58</sup>

Okresní úřad zastával v rámci církevních záležitostí roli světského činitele, jehož přesné kompetence budou definovány později. Z hlediska archivních dokumentů je ale důležité, že přicházel do styku ať už s farnostmi, vikariátním úřadem, ale i biskupskou konzistoří. Prostřednictvím této komunikace se dochovalo značné množství archivního materiálu, který nám může nabídnout cenné zdroje informací například pro poznání stavebního vývoje kostelních, farních a hospodářských budov.

Stavební činnost totiž procházela schvalovacím procesem právě přes okresní úřad. V rámci této činnosti máme zachovány celou řadu zajímavých archivních písemností. Mezi nejzásadnější patří stavební rozpočty sestavené na opravu jednotlivých objektů. Najdeme v nich rozepsán popis prací, odhadovanou cenu výstavby a podobě. Stavitelé rozváděli tyto písemnosti až do nejmenších

---

<sup>58</sup> Pro Volyňský vikariát jsou důležité fondy okresních úřadů Strakonice a Prachatice. Fond okresního úřadu Strakonice byl zpracován v roce 1961 a fond okresního úřadu Prachatice v roce 1997.

položek. Vedle těchto přehledů stavebních úprav se dochovaly i kostelní účty, které farní úřady na okresní úřad posílaly.<sup>59</sup>

Kromě písemností týkající se přímo samotných staveb najdeme ve fondech okresního úřadu i korespondenci, jež instituce vedla s farními úřady, konzistoří a rovněž se zastupiteli přířazených osad, se kterými byla komunikace nejčilejší. Okresní úřad se totiž snažil vymoci z těchto osad finanční částky, které slíbily na příslušné stavební akce.

Kompetence okresního úřadu nesměřovaly pouze ke katolické církvi, ale ke všem náboženským obcím pod jeho správou. Objevovaly se záležitosti evangelické, československé a izraelské církve. Nejvíce písemností se týkalo židovských skupin obyvatel. Ve strakonickém okrese se židovské obyvatelstvo nacházelo především v Horažďovicích, Volyni a Čkyni. Dochovaly se ve velké míře hlavně stanovy a směrnice izraelských obcí.

Vedle již zmíněných oblastí církevní problematiky řešil okresní úřad i záležitosti samotných duchovních. Najdeme v něm informace o platech farářů či řešení jejich pozůstalostí. Pro vikariátní problematiku nese fond písemnosti řešící vizitační cesty, jejich plánování a průběh.

V poslední řadě nesmíme zapomenout ani na roli okresního úřadu ohledně válečných rekvizic, najdeme v něm dochovánu řadu oběžníků a nařízení, které řídily celou akci.<sup>60</sup>

Okresní úřad plnil mnoho povinností a s jeho využitím můžeme rekonstruovat a podpořit celou řadu historického bádání, například v oblasti obecní správy, vojenství, zdravotnictví a podobně. Kromě toho však nabízí četné možnosti poznání k fungování interakce světské a církevní správy.

### 3. 4. Pamětní knihy farních úřadů

Pamětní knihy farních úřadů tvoří velmi zajímavý typ narativních pramenů. Na rozdíl od obecních kronik spadají svými vznikem velmi často na konec 18. století.<sup>61</sup> Mohou tak přinášet identické dobové zprávy ze staršího období, nikoliv jen retrospektivně psané zápisy. Svým obsahem pomáhají badatelům proniknout do poznání dějů jednotlivých farností. Výjimku netvoří ani do nich vepsané životopisné medailonky místních farářů. Jejich rozboru se budou věnovat následující řádky.<sup>62</sup>

---

<sup>59</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 98, 140, 258, inv. č. 840, inv. č. 943, inv. č. 1229.

<sup>60</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, nezpracovaný materiál.

<sup>61</sup> Viz příloha č. 6.

<sup>62</sup> Pamětním knihám farních úřadů se věnuje několik absolventských prací obhájených na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích například: Jana Hlavová, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1734-1811)*, České Budějovice 2010; Miluše Wagnerová, *Farní kronika Olešnice (1787-1787)*, České Budějovice 2008; Eliška Hospasková, *Pamětní knihy fary Němčice*, České Budějovice 2011; Jaroslav Mrňa, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816-1938)*, České Budějovice 2008; Libor Staněk, *Pamětní knihy farností Volyňského vikariátu 17. -19. století ve vzájemné komparaci*, České Budějovice 2012; Jiří Cukr, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010.

V rámci archivních fondů pro oblast Volyňského vikariátu se dochovalo ve Státních okresních archivech Strakonice a Prachatice patnáct pamětních knih z osmi farností. Jedná se o zajímavý soubor knih, které mohou nabídnout cenné poznatky pro rekonstrukci dějinných událostí v jednotlivých místech, kterých se týkají.

Musíme podotknout, že pamětní knihy nejsou dochovány pro všechny farnosti, i když máme zprávy například z vizitačních protokolů, že kroniky se ve farním archivu nacházely a zápisy se do nich pravidelně prováděly. Bohužel při přebírání archivního materiálu do archivní správy nedošlo k jejich předání. Pamětní knihy buď zůstaly v lepším případě pod správou příslušného farního úřadu, v horším se ztratily.<sup>63</sup>

Je nutné upozornit, že na některých farních úřadech se farní kroniky vedou dodnes na základě interní normy Českobudějovického biskupství z roku 1999.<sup>64</sup> Z hlediska časového se jedná o zápisy novější, mapující až události po konci druhé světové války.

Víme, že církevní správa prostřednictvím vizitací dohlížela, aby ve farní registratuře byla kronika obsažena. Instrukcí, které řídily jejich vedení, vyšlo během 18. století několik. Jednalo se o pokyny z litoměřické biskupské konzistoře v roce 1718 a pražské arcibiskupské konzistoře z roku 1735. Další nařízení vyšlo za vlády Josefa II. v roce 1782 a na něj navázal guberniální dekret z roku 1796, jež pověřoval kontrolou vedení pamětnic krajské hejtmany nebo okresní vikáře.<sup>65</sup> Pro 19. století patřilo k nejvýznamnějším pokynům guberniální nařízení z 31. srpna roku 1835,<sup>66</sup> kde můžeme vyčíst základní principy a představy, jak má pamětní kniha vypadat a co se do ní má zapisovat. Vedle něj vycházela ještě nařízení církevní správy v rámci instrukcí pro vikáře a vizitace.

Jednou ze snah nařízení bylo jasně definovat obsah farních kronik, tedy jaké zápisy v nich uvádět, jaké nikoliv. Definování základních bodů, jež by se v pamětních knihách měly objevit, najdeme v knize Klementa Borového *Sloh církevní* z roku 1897.<sup>67</sup> Autor viděl ve farních kronikách velký význam ve dvou rovinách, a to historické a právní.

Farní úřady měly za povinnost pořídit si pamětní knihu ze zádušního jmění. Mělo se jednat o knihu velkého formátu s pevnými tvrdými listy, na kterých by mohlo zůstat písmo dlouho

---

<sup>63</sup> Například pamětní knihy pro farnost v Dubu, Čkyni nebo Zdikovci.

<sup>64</sup> Například pro farnost Zdikovec je vedena farní kronika začínající zápisy na konci čtyřicátých let a pravidelně doplňována místní badatelkou. Bohužel ale kronika mapující období konce 19. století a první poloviny 20. století se nedochovala.

<sup>65</sup> J. Cukr, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, s. 28.

<sup>66</sup> V druhé pamětní knize dochované pro farní úřad Vacov je dokonce instrukce přepsána a vlepena na začátek kroniky.

<sup>67</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, Praha 1897.

zachovalé. Autorem zápisů se měl stát farář nebo kaplan. Nevyžadovalo se, aby zápisy měly nějaký přesně daný vzorec, ale hlavně se nemělo nic důležitého vynechat.<sup>68</sup>

Celkově se zápisy dle již zmíněné příručky měly věnovat 12 hlavním tematickým oblastem, v nichž se mohla objevovat ještě další podtémata. Jednalo se o tyto oblasti:

1. dějiny chrámu farního,
2. dějiny filiálních kostelů nebo kaplí,
3. dějiny benefícia,
4. řada nebo posloupnost farářů,
5. osadníci,
6. jmění zádušní,
7. jmění farního obročí neboli benefícia,
8. dějiny místa, vesnice nebo města, kde se beneficium nachází,
9. znamenité události týkajícího se církevního života,
10. znamenité události týkající se obce, země, státu v ohledu světském,
11. nařízení důležitá od církevní neb světské vrchnosti,
12. mravní a náboženský život osadníků.<sup>69</sup>

Pokud prostudujeme pamětní knihy Volyňského vikariátu, dospějeme k závěru, že některé z nich dokázaly obsáhnout všechny zmíněné oblasti, jiné naopak skoro žádnou. Podobně lze upozornit i na rozsah stránek, jež jednotliví autoři různým tématům věnovali.

Tato skutečnost potvrzuje fakt, že sice celý soubor knih je veden v inventářích k fondům jako farní kroniky, ale na druhou stranu se jedná o různorodé archiválie, které se liší v mnoha ohledech, například ve formátu,<sup>70</sup> časovém rozsahu svého vedení,<sup>71</sup> jazykem zápisů, stejně tak i počtem popsaných listů. Proto nás nemůže překvapit ani různá pečlivost a pozornost, kterou pisatelé věnovali jednotlivým tématům. Pamětní knihy Volyňského vikariátu začaly vznikat samozřejmě dříve, než výše zmíněná příručka, dokonce v některých případech i dříve než zmíněné nařízení z roku 1835, nemohly tedy úplně reagovat od začátku na předepsaný obsah. Proto jsou starší záznamy ve farních kronikách poměrně různorodé. Postupně se ale předepsané oblasti na stránky pamětních knih promítly.

Na prvním místě uváděla Borového příručka dějiny kostela a jeho vývoj a lze tvrdit, že toto téma v pamětních knihách opravdu první místo zabíralo. Stavební úpravy, přestavby, vnitřní

<sup>68</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, Praha 1897, s. 317.

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 318.

<sup>70</sup> Například požadavek po velkém formátu nesplňují dvě farní kroniky z Dobrušky.

<sup>71</sup> Například jedna z pamětních knih farního úřadu Čestice má rozsah pouze 1794-1811, či třetí pamětní kniha z dobrušské farnosti popisuje události jen z let 1824-1828.

a vnější výzdoba sakrálních objektů, to vše zapisovali autoři opravdu hojně a obsáhle. Najdeme zde uvedeno i konkrétní jednání, práce a dohodnuté ceny. Kronikáři se zabývali i vybavením kostelů a díky tomu máme dochovány popisy oltářů, zvonů a další výzdoby. K této problematice lze přidat i oblast, jež se měla věnovat dějinám filiálních kostelů a kaplí. Pokud se na farnosti nacházely filiálky nebo kaple, pisatelé na ně nezapomínali a všímali si podrobně i jich. Samozřejmě záleželo i na jejich významu a i na spirituální důležitosti těchto objektů. Více informací věnovali autoři místům s poutním významem, což byla například Kalvárie v Česticích nebo kostelík svaté Anny v Kraselově.

Třetí okruh se měl věnovat dějinám benefícia jeho vzniku, vývoji a založení. Tyto zprávy farní kroniky příliš neobsahovaly. Zaznamenaly především založení, a pokud se jim podařilo získat, tak i opis erekční listiny, ale zmínky třeba o změně velikosti farnosti zde nenajdeme.

Naproti tomu čtvrtý bod, v němž se měla předložit posloupnost kněží, se vyskytoval ve zkoumaných kronikách hojně. Přístup vedení autorů se však lišil. V Malenicích uvedli autoři seznam farářů na desky knihy a postupně je doplňovali.<sup>72</sup> V Kraselově najdeme v jedné pamětní knize dva tyto soupisy. Jeden na začátku a druhý v polovině kroniky.<sup>73</sup> Autoři volyňské kroniky se rozhodli jména kněží sepsat na zvláštní dvojlist a ten vložit na začátek zápisů.<sup>74</sup>

Blok informací ukrytých pod číslem pět nepatřil mezi čteně zastoupené. Měl si všímat, zda jsou osadníci věrni katolické církvi, zda jsou na osadě i jiná náboženství nebo bratrstva. V podstatě ve farních kronikách najdeme uvedeno jen několik zpráv o židovských osadnících, například ve Volyni.<sup>75</sup> Pro prvorepublikové období jsou příznačné informace o vzniklé Církvi československé.<sup>76</sup>

V šestém a sedmém bodu se autoři dostali k ekonomickým záležitostem. Najdeme zde zprávy o provedených směnách a prodejkách pozemků, lesů a podobně. Dále se na stránkách farních kronik objevují opisy a evidence nadačních písemností. Výjimkou nejsou ani doslovné opisy různých trhových smluv.

Bod osm vyžadoval po pisatelích farních kronik, aby se na chvíli stali historiky a pomocí svého bádání podnikli exkurzi do dějin místa, které spravovali. Jejich zájem se měl ponořit co nehlouběji do minulosti. V pamětních knihách tak můžeme naleznout sice co do rozsahu skromné, ale rozhodně zajímavé historické črty jednotlivých míst od pravěku až do současných dob autorů. Tyto popisy doplňují navíc i uvedené přehledy majitelů nebo místních učitelů.

Oblasti vymezené body 9, 10 a 11 ukazovaly více než jiné, jak velký rozhled, znalosti a chuť tvořit kronikář měl. Někteří z pisatelů si dokázali všímat a zároveň i zaznamenat úmrtí

<sup>72</sup> SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>73</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>74</sup> SOkA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>75</sup> SOkA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>76</sup> Např. SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 1, inv. č. 1.

významných církevních představitelů, stejně tak významných státních činitelů. Mnohdy tyto zprávy o úmrtí, ale také i o životním jubileu doplňovali stručným životopisem dané osoby nebo popisem jejich významných aktivit.

Samostatnou kapitolu tvořilo zaznamenání konfliktu První světové války. Zodpovědným, snad až horlivým příkladem přístupu a rozhledu autora mohou být záznamy v dobršské farní kronice.<sup>77</sup> Pisatel dokázal popsat děje na jednotlivých bojištích a přinášet i četné zprávy o postupu vojsk. Další pamětní knihy evidovaly smutné válečné novinky v podobě zpráv o padlých místních rodácích. Seznamy uvedené v pamětních knihách se mohou stát jedinými zmínkami o těchto lidech, které lze s odstupem času v pramenech dohledat.

Z hlediska všímání si významných událostí světského charakteru kladli autoři velký důraz i na volební události. Evidovali, kdo kandidoval, jaká strana dostala kolik hlasů a i jak se vyvíjela následně povolební situace. Snažili se však propagovat především katolické kandidáty.

Poslední bod úkoloval kronikáře, aby pozoroval a hodnotil mravní život svých „*oveček*.“ Měl zaznamenávat, pokud by docházelo k prohřeškům proti řádným mravům. Zajímavostí je, že zásadní nárůst této problematiky přináší období první republiky, kdy se v řádkách zápisů dočteme o rozvolněných mravech způsobených dle autorů i přístupem nově vzniklého státu, jenž nedokázal katolickou církev dostatečně podpořit.

Všech dvanáct bodů, které se měly na stránkách farních kronik objevit, mělo svůj smysl. V době jejich vzniku se hledělo hlavně na jejich úřední a právní význam.<sup>78</sup> V dnešní době díky nim můžeme objevit celou řadu věcí týkající se dějin daných obcí, z oblasti světské i církevní historie.

Jak již bylo napsáno, pro farní kroniky, a zde si dovolím tento názor zobecnit, platí jednoznačně sice krkolomné, ale vypovídající slovo různorodost, která se týká jejich vnějších i vnitřních znaků.<sup>79</sup> Obsah zápisů v nich je toho dalším důkazem. Jedním z důvodů, proč k tomuto jevu docházelo, je volnost, kterou autoři ve své kronikářské tvorbě měli. V rámci Volyňského vikariátu nenajdeme v kanonických vizitacích žádnou stížnost na obsah pamětních knih. Nenajdeme ani poznámku ve vizitačních protokolech, kde hlavním úkolem vikáře bylo zkontrolovat, zda se kronika na farním úřadu nachází. Kontrolu vikář sice provedl, ale šlo mu pouze o její fyzickou přítomnost; aby se například zastavil nad tím, že mezi jeho posledním a aktuálním podpisem od minulé vizitace došlo k popsání jedné nebo dvou stran pár strohými zápisy, se nedělo.

<sup>77</sup> SOkA Strakonice, FÚ Dobruška, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>78</sup> J. Pauly, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách na Moravě a ve Slezsku I*, s. 125.

<sup>79</sup> Viz přehled kronik uvedených v příloze č. 6.

Záleželo tedy ve velké míře na autorech, kolik času, péle a snahy věnovali sepisování řádků pamětních knih, a podle toho nám následně mohou tyto prameny pomoci v historickém bádání týkajícím se široké palety nejen církevních témat.



### 3. 5. Kanonické vizitace

„Kanonická vizitace je stará jako sama církev. Nejedná se o nic nového, ale pouze o navazování na vizitaci apoštolskou,“ tuto definici poskytuje článek v časopise Katolického duchovenstva z roku 1870 s názvem *Kanonické vizitace a zkoušky ze svatého náboženství*.<sup>80</sup> Autor v něm shrnuje historii kanonické vizitace a dochází k závěru, že se jedná o jeden z nejdůležitějších církevních aktů, který pomáhá církevní správě, aby kráčela správnou cestou.

Hlavní smysl vizitace byl v šíření pravověrného učení, zaplašování bludů a v chránění dobrých mravů. Původně platilo, že každý biskup si vizitoval svoji diecézi. I závěry Tridentského koncilu počítaly s tím, že biskup projde jemu svěřenou oblast<sup>81</sup> a zkontroluje vše předepsané.<sup>82</sup> Kvůli velikosti jednotlivých diecézních obvodů ale nebylo možné, aby biskupové stihli projít všechny přidělené farnosti. Již od středověku proto existovala snaha vložit mezi centrum církevní správy a její nejnižší jednotky mezičlánek.<sup>83</sup> pro toto období jednalo o arcijáhensví a děkanátech.<sup>84</sup> Po Bílé hoře se objevily v rozmezí let 1630-1640 jak již bylo zmíněno v Čechách vikariáty.<sup>85</sup> Účel vytvořeného mezičlánu byl ale stejný. Jeho představitel kontroloval farnosti, především jejich stav, a rovněž působil jako dostupnější mezibod pro komunikaci se správním centrem, ať už se jednalo v podmínkách českých zemí nejdříve o Pražské arcibiskupství, či později vzniklá biskupství.<sup>86</sup>

Pro naše území máme dochovány zprávy, že první vizitace vykonávali biskupové a později přešla tato povinnost na arcijáhny, kterým začaly jejich vizitační povinnosti určovat vydaná statuta a synody.<sup>87</sup> Od statut přešla církevní správa k přesnému definování otázek, jež má vizitátor při své návštěvě na faře zkontrolovat.

Jako základní příručka sloužila kniha Regiona z Průmu *Libri duo de synodalibus causis et diplomatiis ecclesiasticis*, která vyšla kolem roku 915. Jednalo se o knihu popisující vizitaci biskupskou, ale přesto podněty v ní uvedené se daly využít i pro vizitaci kanonickou.<sup>88</sup> Ve středověku i na počátku novověku nenajdeme jasný úzus, jak měla probíhat vizitační šetření. Neexistovala nějaká základní a jednotná norma pro všechny, alespoň například v rámci biskupství.

<sup>80</sup> Jan Roskot, *Kanonické vizitace a zkoušky ze svatého náboženství*, Časopis katolického duchovenstva 11, č. 3, 1870, s. 206–215.

<sup>81</sup> V rámci vizitací na Slovensku se uvádí, že tak měl učinit do pěti let.

<sup>82</sup> J. Pauly, *Právní rádce 1*, Praha 1902, s. 42; Eliška Čáňová, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech*, SAP 35, č. 2, 1985, s. 534.

<sup>83</sup> Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 178.

<sup>84</sup> Tamtéž, s. 178.

<sup>85</sup> Na Moravě a v litoměřické diecézi zůstalo dělení na děkanáty.

<sup>86</sup> Pro zkoumání církevní správy v oblasti Volyňského vikariátu je důležitý vznik Českobudějovického biskupství v roce 1785.

<sup>87</sup> Z. Hledíková, *Česká vizitační interrogatoria od počátku 15. století*, ČČH 66, č. 1, 1968, s. 73.

<sup>88</sup> Tamtéž, s. 75.

Husitské války ke konsolidaci církevní správy nepřispěly a její neutěšený a rozvrácený stav měl vliv i na vizitace. Obnovení a důraz na jejich důležitost přinesl až Tridentský koncil, který jasně stanovil potřebu vizitací, které měly dále sloužit jako důležitý nástroj kontroly církevní správy.

Myšlenky Tridentského koncilu shrnula synoda pražská z roku 1605,<sup>89</sup> kde došlo k obšírnému popsání základních myšlenek spojených s důležitostí vizitace. K otázce vizitace se biskupové tenkrát postavili takto: „*Ale poněvadž sami úřad tento nebudeme moci zastávat, naši visitátory to doplníme, jak k tomu zavázáni jsme, kteří v určité časy všeska místa naší arcidiecéze procházeti budou a s otcovskou láskou a křesťanskou horlivostí se vynasnažejí, aby zdravé a pravověrné učení šířili, dobré mravy chránili, převrácené napravovali, věřící zástupy povzbuzováním a napomináním k víře katolické, k pokoji a nevinnosti rozpalovali a ostatní potřeby místa, času a okolnosti a pole moudrosti své k užítku věřících ustanovili.*“<sup>90</sup>

Pobělohorské události přerušily vykonávání kanonických vizitací a další řádná vizitace se konala až v roce 1629. Archivních zpráv z tohoto roku se však nedochovalo mnoho a není jisté, zda proběhla ve všech krajích. Za touto vizitací nestál žádný již zmíněný mezičlánek církevní správy (např. arcijáhen, děkan), pro tento rok došlo k určení generálního vizitátora, který dostal vizitační problematiku na starosti.<sup>91</sup>

O dva roky později byli již zapojeni do vizitační činnosti vikáři a stala se jednou ze základní náplně jejich práce. Ke své práci dostali vydané i dvě instrukce od arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna. Směrnice ale neplatily ve všech českých zemích, protože vikariáty nebyly ve všech založeny.

Od roku 1631 lze konstatovat, že se o vizitační problematiku staral hlavně vikář. Náplní jeho funkce byly kromě kontroly práv a povinností pod ním pracujícího kléru a školských záležitostí i otázky týkající se kanonické vizitace.

Vikář zodpovídal za zdárný průběh vizitace, která se konala každý rok. Základním návodem, jak postupovat při této činnosti, mu byly jednak zprávy ze synod, jednak biskupská nařízení. Postupně se ustanovila během 17. století povinnost vikáře, aby navštívil společně s vikariátním sekretářem<sup>92</sup> během roku navštívit každou farnost v jeho obvodu a podat o své cestě vizitační zprávu.<sup>93</sup>

---

<sup>89</sup> O průběhu synody například: František Vacek, *Diecézní synoda pražská z r. 1605. Život církevní v Čechách s počátku sedmnáctého století*, Sborník historického kroužku 5, Praha 1896, s. 25-45.

<sup>90</sup> J. Roskot, *Kanonické vizitace a zkoušky ze svatého náboženství*, Časopis katolického duchovenstva 11, č. 3, 1870, s. 208.

<sup>91</sup> Veronika Semerádová, *Vizitační písemnosti Čechy 17. století. (Farní kostely a farní kléru pražské arcidiecéze v letech 1623 - 1694)*, SAP 47, č. 1, 1997, s. 128.

<sup>92</sup> Činnost vikáře a i existence vikariátního sekretáře je popsána v pracích Pavly Stuchlé a Lenky Martínkové: Pavla Stuchlá, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004; Lenka Martínková, *Die*

Práce na vizitaci se netýkala pouze samotného dne návštěvy, začínala totiž mnohem dříve. Během 19. století začala platit zvyklost, že vikář oslovil nejdříve všechny potřebné strany a domluvil s nimi vhodný termín. Vedl proto korespondenci s faráři a patronátními úředníky, aby dohodl vhodné datum. Následně odeslal na farnost vizitační dotazník, který musel farář předem vyplnit.<sup>94</sup>

Hlavní jádro vikářovy práce spočívalo v samotné vizitační návštěvě. Dopravu na ni volil vikář různorodou. V počátku využíval služeb kočárů a koní, ale docházelo samozřejmě i na pěší obchůzky. S koncem 19. století pomohla vikářovi v rychlejším přesunu železniční dráha.

V případě vhodného termínu domluveného a odsouhlaseného všemi třemi stranami už samotné vizitaci nic nebránilo. Data vizitačních prohlídek bývala stanovována na teplejší měsíce, především jarní a letní. Vlídňější počasí zpříjemňovalo vikáři jednak případné cestování, jednak i celkově samotnou vizitační práci. Vikář se snažil směřovat svoji návštěvu i na nějaké významné svátky nebo alespoň neděle, aby se mohl účastnit sloužení mší a bohoslužeb. Dále docházelo často ke spojení vizitace několika sousedních far, aby vikář ušetřil čas i energii a nemusel se vysilovat poměrně náročným cestováním. Stávalo se často, že dopoledne vizitoval na jedné farnosti, odpoledne přešel na jinou, kde přespal, a ráno se přesunul na další, odkud například odpoledne směřoval domů.

Průběh samotné vizitace býval často podobný,<sup>95</sup> neboť zde platily zásady biskupských nařízení<sup>96</sup> ohledně postupu při ní.<sup>97</sup> Vše začalo slavnostním přivítáním vikáře a jeho přesunem do kostelní budovy. Zde se odsloužila mše. Pan farář měl za úkol zařídit početnou účast obyvatel obce, přítomnost školních dětí a nejlépe i zástupců vesnické správy. Po mši přišly na řadu zkoušky dětí z náboženství, které vedl buď farář, nebo kaplan. Vikář pouze dohlížel a výjimečně podával doplňující otázky. Po zkoušce proběhla kontrola kostelní budovy, hřbitova, farnosti a hospodářských stavení. Vikář dohlížel na fyzický stav budov, jejich vnitřní a vnější úpravu. Po budovách se pozornost vizitátora zaměřila na administrativní agendu faráře, především zda vedl

---

*Diözese Budweis 1785-18. Ein Beitrag zu Organisation, Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit*, České Budějovice 2011.

<sup>93</sup> Popsanou instrukci pro vikáře přináší ve své práci Antonín Podlaha: Antonín Podlaha, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX., Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710)*, Praha 2017.

<sup>94</sup> Korespondenci týkající se vizitačních návštěv nalezneme v archivních fondech vikariátních úřadů, farních úřadů, ale i ve fondech velkostatků, pod které farnosti patřily.

<sup>95</sup> Příkladem opakujících se úkonů mohou být například zprávy a referáty z kanonických vizitací ve Volyňském vikariátu z let 1915-1925, kdy vikáři rok co rok popisovali stejný postup při vykonávání své vizitační návštěvy.

<sup>96</sup> Zásady pro kanonické vizitace vycházely pravidelně v ordinariátních listech Českobudějovického diecéze.

<sup>97</sup> Důležitosti vizitačních cest a práce vikáře si všiml Časopis katolického duchovenstva. Ve svých článcích na ně v roce 1906 a 1912 upozorňoval například dr. Tumpach.

všechny povinné knihy a písemnosti, jako například matriky nebo pamětní knihu. Vikář písemnosti prohlédl a potvrdil jejich správné vedení svým podpisem s uvedením data.<sup>98</sup>

Průběh vizitace si lze představit vlastně jako dialog mezi vikářem a farářem a rovněž zástupci patronátního úřadu. Vikář samozřejmě mohl těžko sám během pár hodin svého pobytu odhalit všechny nedostatky a odkrýt všechny problémy, jež místního duchovního správce trápily. Obtížně mohl přijít na to, které opravy na kostelní budově je nutné provést okamžitě a které tolik nespěchají. Proto tyto věci konzultoval s farářem. Společně s ním a poté se zástupci patrona hledali vhodná řešení a postupy, jak vzniklé situace zdárně a co nejrychleji vyřešit.

Po vykonání vizitačních povinností opustil vikář farnost a vydal se buď na další vizitační cestu, nebo domů. Za rok se vikář, anebo jím pověřený zástupce, vrátil a celý postup se opakoval.

Kromě toho, že díky vizitacím měl vikář podrobný přehled o farnostech svého obvodu, přicházel každoročně do styku s duchovními správci farností. Mohl je tak poznat i osobně a učinit si o nich přímo svůj úsudek. Osobní poznání a zkušenost s jednotlivými faráři nebo kaplany mohly být nápomocné v případě možných sporů nebo stížností, které se později dostaly vikáři na stůl. Snadněji se mu určitě posuzovalo například možné anonymní udání, pokud si za jménem osočeného faráře dokázal představit konkrétní okolnosti, nejen soupis dat a informací z administrativních písemností.

### **3. 5. 1. Kanonické vizitace – písemnosti**

V průběhu kanonických vizitací nešlo pouze o osobní návštěvu vikáře<sup>99</sup> na farnosti. Vizitátor neměl za úkol se pouze sejít s farářem, prohlédnout stav kostela či farní budovy, jeho povinností bylo ještě navíc zajistit podání písemné zprávy na biskupství o dění a stavu na jednolitéch farnostech a zároveň souhrnně za celý vikariát.

Za tímto účelem vznikalo několik typů vizitačních písemností, jejichž vývoj můžeme pozorovat. Hlavní z nich byl protokol o provedené kanonické vizitaci. Jednalo se o formulář s předepsanými otázkami, který vyplňoval farář a na základě nich vizitátor kontroloval farnost. Předepsané otázky mu byly nápomocné v tom, na co se má zaměřit, a urychlovaly jeho práci. Vedle odpovědí přímo v dotazníku doplňoval vikář ke každé farnosti ještě krátkou zprávu, která popisovala její stav a její nejpálčivější problémy. Na závěr všech vizitačních cest sepsal navíc závěrečnou zprávu za celý svůj vikariátní obvod. Všechny tyto písemnosti odeslal na vyšší místo církevní správy – v případě Volyňského vikariátu na Pražské arcibiskupství do roku 1785 a poté

<sup>98</sup> Například v pamětní knize děkanského úřadu Volyně nalezneme záznam: „*Revidi in visitatione canonica die 3. Juni 1902. Mathias Šulista ep. vic. for.*“ (SOkA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1)

<sup>99</sup> Vikáři vykonávali vizitační cesty od roku 1631.

na nově vzniklé Českobudějovické biskupství. Na základě jejich prostudování následně biskupství prostřednictvím své kanceláře sestavilo a poslalo odpověď, v níž navrhovalo různé řešení vyskytujících se problémů, mohlo pokládat rovněž doplňující otázky. V závěru zprávy biskupská konzistoř vyslovovala i pochvaly nebo čestná uznání pro místní duchovní, ale i třeba učitele.

Doplňkem k již popsaným a v četnosti převažujícím vizitačním písemnostem se mohly stát ještě dále různé seznamy činnosti duchovních, tabulky s přehledem odsloužených mší nebo inventáře kovových předmětů či různé další výpisky. K dokumentům řešící vizitační problematiku lze zařadit i korespondenci vikáře, ve které řeší průběh nebo výsledky kanonické vizitace s místními duchovními, patronátními úřady, obecní správou a biskupskou konzistoří.

Základ vizitačních písemností ale tvoří především dotazníkové formuláře a závěrečné zprávy. Tyto dokumenty prošly ve zkoumaném časovém období značným vývojem formálním, jazykovým a obsahovým, který bude popsán v následujících odstavcích. K rozboru byly vybrány především dochované vizitační písemnosti z oblasti Volyňského vikariátu, v některých případech došlo k využití i dalšího archivního materiálu z okolních vikariátních úřadů.<sup>100</sup>

### 3. 5. 2. Vizitační písemnosti – 17. století

Jak vyplývá z článku Veroniky Semerádové ve Sborníku archivních prací z roku 1997, došlo k obnovení vizitačních cest, a tím pádem i návratu vizitačních písemností, především po událostech Bílé hory.<sup>101</sup> Pro období 17. století nenalezneme příliš dochovaných písemností týkajících se vizitací, už vůbec ne pro Volyňský vikariát, který v této době ještě dokonce ani neexistoval,<sup>102</sup> stejně jako i některé později do něj zařazené farnosti.<sup>103</sup> Musíme si proto vystačit s písemnostmi z jiných geografických oblastí církevní správy.

Celkově je uváděno, že během 17. století se objevilo šest typů vizitačních protokolů, které se od sebe lišily jak svým obsahem, tak i četností dochování.

Dotazníky se zajímaly o základní tematické oblasti, které se vyskytují i následně. Formulář měl sledovat kostel, faru nebo faráře. Vedle toho se zde objevily i otázky o prázdných kostelech a celkovém počtu kněží.<sup>104</sup>

---

<sup>100</sup> Vizitační písemnosti se nacházely v archivních fondech. NA Praha, Archiv pražského arcibiskupství, sign. B 6/11; SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 97, 920, 978. Dále ve fondech jednotlivých farních úřadů uložených ve Státních okresních archivech Prachatice a Strakonice. V archivních fondech velkostatků můžeme nalézt korespondenci k vizitačním písemnostem. Jednalo se například o velkostatky Vimperk, Skalice-Bohumilice a Kraselov: SOA Třeboň, Velkostatek Skalice-Bohumilice; SOA Třeboň velkostatek Kraselov; SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk.

<sup>101</sup> V. Semerádová, *Vizitační písemnosti Čechy 17. století. (Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623 - 1694)*, SAP 47, č. 1, 1997, s. 125–204.

<sup>102</sup> Farnosti v této době patřily do Sušického vikariátu.

<sup>103</sup> Například farnosti Stachy a Zdíkovec vznikly až na základě Josefských reforem po roce 1785.

<sup>104</sup> V. Semerádová, *Vizitační písemnosti*, s. 128.

Zvyklostí se stalo, že odpovědi na otázky vypisoval farář a vikář je pouze kontroloval a na základě nich sestavoval a sepisoval sám pouze závěrečnou zprávu, kterou ověřoval podpisem a pečeti.

S uklidňující se válečnou situací ke konci 17. století se zlepšuje i dochování vizitačních písemností. Pro jižní Čechy jsou první vizitační zprávy dochovány z konce 17. století. Zkoumány v těchto vizitacích byly především tyto oblasti: osobní vztahy mezi farníky a duchovenstvem, povinnosti duchovních správců a jejich farníků, překračování norem, technický stav budov, zádušní jmění a správa, záležitosti kostelních zaměstnanců. Dle vedených zpráv duchovenstvo na konci 17. století trpělo především těmito neduhy: nedbalost a neochota při udělování svátostí, zneužívání úřadu duchovního, přestupky proti dobré pověsti duchovního.<sup>105</sup>

S výše popsanými okruhy zájmu pracovaly i vizitační písemnosti v jiných územních oblastech, například na Slovensku. Zde měl vizitátor zkontrolovat následující hlavní body – kostel, správce, farnost, školu a farnosti. Postupně docházelo ke sledování více jevů a především jejich prohlubování.<sup>106</sup>

Vedle vizitačních cest je nutné pro konec 17. století neopomenout důležitý archivní pramen pro poznání církevní správy v podobě tzv. farářských relací, které se především po obsahové stránce vizitačním písemnostem dosti podobají.

Farářské relace se dochovaly z roku 1677 a také v řadě pro rok 1700. Jednalo se o dotazník čítající 42 otázek, který na farnosti rozeslal pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna, aby si udělal obrázek o své arcidiecézi.<sup>107</sup> Na otázky odpovídali sami faráři, vikáři měli na starosti dohlédnout, aby faráři odeslali řádně odpovědi zpět. V předepsaných otázkách získal arcibiskup jasný přehled o jednotlivých farnostech. Faráři museli popsat stav kostelní budovy, počet bratrstev, záležitosti nadací, přítomnost kouzelných obrazů, příjmy z desátků aj. Přílohy k relacím tvořily inventární soupisy předmětů v kostelních budovách, seznamy evidovaných knih, bohoslužebných rouch nebo hudebních nástrojů.

Výhodou farářských relací na rozdíl od vizitačních písemností je, že se dochovaly v ucelené řadě a pro téměř všechny vikariáty. Díky tomu vyvábí ucelenější obraz stavu farní sítě na konci 17. století než právě vizitační dotazníky, které máme v tomto období dochovány spíše torzovitě. Možnosti farářských relací již využila celá řada studií, které se jim věnovaly buď obecně, nebo

---

<sup>105</sup> Martin Weis, *Kanonické vizitace venkovských farností na Jihu Čech v období vrcholného baroka*, in: Cyril Hišem–Peter Fedorčák (edd.), *Kanonické vizitácie po Tridentskom koncile*, Košice 2007, s. 32.

<sup>106</sup> Tématem kanonických vizitací na Slovensku se zabývá sborník z mezinárodní konference v Košicích. Cyril Hišem – Peter Fedorčák (edd.), *Kanonické vizitácie po Tridentskom koncile*, Košice 2007. Dále se věnovala ve svých příspěvcích této problematice Zuzana Lopatková např.: Zuzana Lopotková, *Církevné dejiny raného novoveku z pohľadu kanonických vizitácií*, in: Martina Němečková – Sixtus Bolom-Kotari (edd.), *Pontes ad fontes : církevní dejiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů*, Hradec Králové 2011, s. 174–187.

<sup>107</sup> Václav Ryneš, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání*, in: *Acta regionalia*. Sborník vlastivědného poznání, Praha 1965, s. 106.

se snažili využít zjištěných poznatků pro různé oblasti.<sup>108</sup> Pokud bychom přece jen chtěli najít určitou nevýhodu právě od klasické vizitační návštěvy, jeví se jí právě ono osobní setkání, které při relacích neprobíhalo. Jejich zpracovatelé tudíž využívali pouze čísla a informace, pod kterými si velmi často nemohli představit konkrétní osobu faráře nebo kaplana.

### 3. 5. 3. Vizitační písemnosti – 18. století – shrnující zprávy

První vizitační zprávy pro území Volyňského vikariátu pocházejí z roku 1760.<sup>109</sup> Souhrnné zprávy z nich jsou obsaženy v jedné knize a svázané za celý vikariát dohromady. Základní témata, která vizitátory zajímala, zůstala podobná jako u předcházejícího období, jednalo se o pět základních bodů.

První bod se zabýval obecně farním kostelem. Jmenoval patrona, předkládal základní přehled fundací<sup>110</sup> a fassí.<sup>111</sup> Druhý si všiml vybavení kostelní budovy, stavu oltáře a lavic či počtu obrazů. Rovněž se zajímal o dostatek bohoslužebných rouch. Stranou nezůstávaly ani záležitosti zvonů a hřbitova. Třetí bod popisoval ve zkratce dění ve farnosti a chování samotných farníků. Poslední nadepsaný bod se týkal úředních a administrativních věcí, jako například farního archivu, správného vedení a ukládání knih patentů, snoubenců nebo ohlášek.

Na závěr zprávy byla zveřejněna poznámka o učitelích ve farnosti, uvedeno bylo jeho jméno a shrnutí pracovních výsledků. Tímto bodem zpráva o farnosti končila. Rozsah jednoho zápisu se pohyboval okolo půl stránky formátu 23 x 31 cm. Jazykem zpráv byla latina a na konci každého pojednání se podepsal vikář.

### 3. 5. 4. Vizitační písemnosti – 18. století - dotazníky

Ke konci 18. století najdeme již dochovány dotazníkové formuláře pro Volyňský vikariát, které se odesílaly již na vzniklé Českobudějovické biskupství. Jednalo se o formu sešitu

---

<sup>108</sup> Např.: Martin Zeman, *Možnosti využití "farářských relací" jako pramene pro historicko-demografická studia. (Pokus o rekonstrukci početního stavu populace Prácheňského kraje v poslední čtvrtině 17. a na počátku 18. století)*, Historická demografie 25, 2001, s. 65-83; Martin Zeman, *Prácheňsko ve světle farářských relací. Církevní správa a náboženský život na přelomu 17. a 18. století*, JSH 72, 2003, s. 14 -34; Hana Pátková, *Farní obvody na Slánsku a Rakovnicku v pozdním středověku: možnosti využití raně novověkých tzv. farářských relací k rekonstrukci jejich územního rozsahu*, SAP 65, č. 2., 2015, s. 307- 339; Marie Ryantová, *Fary pod patronátem kláštera ve Zlaté Koruně na konci 17. a na začátku 18. století*, in: Martin Gaži (ed.), *Klášter Zlatá Koruna – dějiny, památky, lidé*, České Budějovice 2007, s. 79-98; Blanka Šamatová, *Vikariáty Český Krumlov a České Budějovice ve světle farářských relací. Příspěvek k poznání duchovní správy a náboženského života Bechyňského kraje ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2004, diplomová práce.

<sup>109</sup> Vikariát změnil svůj název, do roku 1704 se označoval jako Sušický, následně najdeme označení Volyňský. Geograficky se však jednalo pro osmnácté století o stejné území a farnosti. (Eva Barborová, *Vikariátní úřad Volyň 1694-1935*, Strakonice 1969, s. 3. (inventář k fondu))

<sup>110</sup> Jedná se o nadace, které jsou věnovány beneficium.

<sup>111</sup> Jedná se o důchody a břemena u církevních beneficí.

s předtištěnými otázkami definovaného biskupskou instrukcí. Jazykem formuláře byla latina a odpovědi do něj latinsky vypisoval dotyčný farář.<sup>112</sup>

Dotazník byl rozdělen do pěti skupin označených římskými číslicemi I-V. Každá ze skupin byla členěna na různý počet otázek, a to I/28, II/31, III/21, IV/44, V/16. Skupiny řešily a popisovaly následující oblasti:<sup>113</sup>

I. beneficium,

II. chod duchovní správy,

III. osoby a instituce ve farnosti,

IV. beneficent,

V. kaplan a kooperátor.<sup>114</sup>

První skupina rozebírala osobu patrona a zajímal ji hlavně stav kostelních budov. Ne ve všech farnostech se nacházel pouze jeden kostel, ale v některých případech dohlížel farář ještě na filiální kostel nebo významnou kapli. Zájem směřoval dále i na vybavení kostela, jeho uklizenost, stav lavic, oltáře a další důležité vybavení.

Druhá část se zaměřila na samotnou farnost a zdejší farníky. S lehkou nadsázkou bylo ji možné označit jako statistický oddíl. Zde uváděl farář, kolik osad spravuje ve své farnosti, kolik se v ní nachází duší, kolik farníků vyznává katolickou víru, kolik nikoliv. Otázka víry a problémy správného vyznání byly řešeny následně podrobněji. Vypisovány byly počty židů a protestantů. Objevovaly se i dříve neřešené věci, jako problematika porodních asistentek nebo důraz na výuku katechismu.

Třetí skupina otázek se věnovala přímo chodu církevní správy na daném místě. Zajímala se o výskyt dluhů a případně jejich řádné placení, připravenost kněží na jejich práci, zacházení s nemocnými a slabými. Farář zde vypisoval i finanční otázky, které se týkaly například výběru koledy nebo nastavení štoly. Mimo jiné musel rovněž v této části přiznat, zda se nezapletl v nějakém místním skandálu.

Nejpočetnější na otázky a i největší ohledně stránkového rozsahu byla část číslo čtyři, která se zaměřila přímo na faráře. Pětačtyřicet předtištěných otázek zkoumalo osobu faráře z mnoha úhlů pohledu. Díky nim zjistíme, kromě jména a příjmení duchovního, jaká byla jeho studijní a duchovní dráha před nastoupením, z jaké země pocházel, kolik uměl cizích jazyků nebo jak se duchovní cítil po zdravotní stránce. Otázky směřovaly i na farářovu pracovní náplň a všimaly si, jak vede předepsané knihy a jestli má v pořádku farní archiv či zda poctivě dbal na rozšiřování nařízení a patentů z vyšších míst církevní správy.

---

<sup>112</sup> Dochované typy těchto dotazníků jsou v těchto archívních fondech: SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 97, sign. VI/10/b)1; SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 3, inv. č. 30.

<sup>113</sup> L. Martínková, *Die Diözese Budweis*, s. 164.

<sup>114</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.



Poslední pátá část dotazníku řešila hlavně kaplany. Přinášela o nich podrobné informace jako v předchozím oddíle o farářích, jen v užším rozsahu.

Vizitační dotazníky se začaly posílat na farnosti předem a podobný úzus vydržel i v následujících letech. Vikář začal využívat vyplněného dotazníku předem pro usnadnění a urychlení své práce.

### 3. 5. 5. Vizitační písemnosti – 19. století – shrnující zprávy, přehledy činnosti farářů

Během tohoto období prošly vizitační písemnosti velmi výrazným vývojem. Měnil se počet otázek, jazyk, kde měla převahu do této doby latina a i formální stránka dotazníku. Na počátku 19. století ještě ale platila předešlá popsaná norma dotazníku, zaměřující se na pět základních oblastí.

K vizitačním písemnostem přibýly i různé přílohy. Jedna z nich se týkala práce faráře a jednalo se o přehledný „*diář*“ jeho církevních činností rozepsaný po měsících. Příkladem může být zpráva o činnosti duchovního správce ve Vacově v roce 1834.<sup>115</sup> Farář musel vyplnit počet uskutečněných křtů, porodů, kázání a odsloužených mší. Pokud se ve farnosti vyskytoval kaplan, tabulka pamatovala i na jeho činnosti, díky ní máme možnost srovnání pracovní vytíženosti faráře a kaplana.<sup>116</sup> Každý z farářů ve Volyňském vikariátu vyplnil svoji tabulku a opatřil ji zvláštními deskami. Vikář se postaral o to, aby všechny diáře činností duchovních byly vybrány a zaslány na biskupskou konzistoř najednou. Tento typ příloh se vedl latinsky a faráři ho kromě podpisu doplňovali i otiskem své pečeti. Badatelsky nám dává stručný přehled jednak o církevní činnosti faráře, jednak i o činnosti dobročinné.

V rámci jednotlivých vikariátů se opět dochovaly shrnující závěrečné zprávy, které byly vedeny v sešitech a psány latinsky. Příkladem může být sešit Dešenického vikariátu, v němž nalezneme všechny do něj patřící farnosti vypsány abecedně za sebou.<sup>117</sup>

Po formální stránce ale došlo k určité změně. Otázky byly vypsány na horní straně sešitu a odděleny svislými čarami, aby tvořily sloupce. Do sloupců se vyplňovaly údaje k určitým farnostem. Hlavních otázek bylo celkem osm. Některé z nich měly ještě podotázky. Mezi základní body, které dotazník reflektoval, patřily: jméno benefícia, ekonomická situace kostela, farní fundace, ohlášky, farní registratura a archiv, vedení povinných knih, zveřejňování církevních nařízení, problematika chudinství a správnosti víry. Celý sešit, tvořený zprávami z vizitačních cest po všech farnostech v obvodu a krátkou obecnou shrnující zprávou, zasílal vikář na biskupskou konzistoř.

<sup>115</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 97, sign. VI/10/b)1.

<sup>116</sup> Přehled některých úkonů farářů/kaplanů na faře Vacov v roce 1834: oddání: únor 7/2, červen 4/1, porody: leden 9/3, březen 12/1

<sup>117</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 97, sign. VI/10/b)1.

Další vzory souhrnných zpráv nám poskytly vikariát Písecký a Vimperský. V obou dvou případech začíná převládat během první poloviny 19. století po jazykové stránce němčina. Zprávy se věnovaly pěti základním oblastem, a to kostel, farář, farníky, chudinství a školu. Každý z vikářů ve zprávě jednotlivě popsal jemu svěřené farnosti a upozornil na nejpálčivější problémy v nich.<sup>118</sup>

### 3. 5. 6. Vizitační písemnosti 19. století – dotazníky

Vedle shrnujících zpráv se dochovaly již i konkrétní dotazníky z roku 1847, a to i v rámci Volyňského vikariátu, například pro děkanský úřad ve Volyni<sup>119</sup> nebo pro farní úřad v Malenicích.<sup>120</sup> Otázky pro obě jednotky církevní správy jsou předepsány identicky, rozdíl ale nastal ve formální stránce. První verze je v podstatě předtištěná tabulka, která má jednotlivé otázky uvedeny ve své horní části a vytváří tak sloupce. Do nich vyplňoval farář své odpovědi. Druhá verze odpovídala více dotazníku z konce 18. století. Otázky najdeme popsány na straně levé a odpovědi na straně pravé. Jazykem obou verzí byla němčina.

Každý z těchto dotazníků měl pro daný vizitovaný rok pět částí.<sup>121</sup> Každá z nich tvořila samostatný dvojlist. Nebylo zvykem, aby všechny části byly svázané, ale řadily se u sebe. Mohlo se tak snadno stát, že některá z částí pro daný rok chybí.

Každá z částí měla další členění na oddíly a pododdíly. Samotné části dostaly označení římskými čísly I-V a zaměřovaly se na následující problematiku s tímto rozsahem otázek:

I. stav kostela, filiální kostely, veřejné kaple – 37 otázek, další členění na písmena A-H,

II. duchovní správce – 25 otázek,

III. činnost duchovního správce a farníci – 11 otázek,

IV. učitel – 20 otázek,

V. chudinství – 16 otázek.

Odpovědi na předepsané přílohy podávaly podrobný obraz o farnosti. Od stavu kostelní budovy, přes její finanční kapitál po osobu faráře, kaplana nebo učitele. Jednotlivé části vyplňoval farář a každou část měl ztvrdit svým podpisem, ale nekonal tak vždy. Kromě faráře se objevoval i podpis patronátního komisaře nebo vikáře. Část označená jako II vyžadovala konkrétně podpis patronátního komisaře a rychtáře.

V druhé polovině 19. století se ve vizitačních písemnostech objevila zásadní změna. Poměrně rozsáhlé předešlé verze dotazníku nahradila užší verze čítající pouze dvanáct otázek. Jazyk dotazníků zůstal německý, stejně i jeho vyplňování farářem. Vikář opět působil především

<sup>118</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 97, sign. VI/10/b)1.

<sup>119</sup> SOkA Strakonice, DÚ Volyně, kart. č. 3, inv. č. 48.

<sup>120</sup> SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 1, inv. č. 39.

<sup>121</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.

jako kontrolor a pouze v případě nesrovnalosti opravoval a upřesňoval farářovy odpovědi. Jeho základní prací zůstalo především sepsání shrnující závěrečné zprávy a zajištění vyplnění všech dotazníků. Všechny tyto písemnosti jako celek za daný vizitační rok poslal farář na biskupství.

Vizitační protokol tedy razantně zeštíhlil. Místo někdy až deseti stránek se jeho podoba ustálila na dvou stránkách.<sup>122</sup> Změnou bylo i to, že otázky už nebyly předem natištěné, ale jejich znění přepisoval ručně farář stejně jako odpovědi. Přesto si však dokázal dotazník všimnout základních věcí důležitých při kontrole a správě farností, příkladem nám může být shrnující zpráva z Volyňského vikariátu z roku 1871,<sup>123</sup> která obsahovala tyto body:

- I. kostelní budovy,
- II. kostelní kasa,
- III. hotovost kasovní,
- IV. farní stavení,
- V. farní registratura,
- VI. nadace realizované,
- VII. nerealizované fundace,
- VIII. překážky a vady,
- IX. účast na svátosti,
- X. manželství,
- XI. konkubináty,
- XII. spolky církevní a bratrstva.<sup>124</sup>

Jazykem dotazníku byla v této době převážně němčina, ale v některých případech se začala objevovat i čeština. Pro snadnější orientaci, jež nám umožní sledovat změny rozsahu následujících dotazníků a jejich sledování nejrůznějších jevů v církevní správě, bude dobré si rozdělit popsanych dvanáct otázek do základních obecných oblastí:<sup>125</sup>

- a) kostelní a farní stavby – otázky číslo: 1, 4
- b) farní ekonomika: otázky číslo: 2, 3
- c) činnost faráře – otázky číslo: 5, 6, 7
- d) farníci – otázky číslo – 8, 9, 10, 11, 12.

Ve své užší a skromnější formě však tento vizitační protokol dlouho nevydržel a už v roce 1893 došlo k jeho zásadnímu rozšíření ve snaze získávat podrobnější údaje na 29 otázek.<sup>126</sup>

---

<sup>122</sup> Pokyny k průběhu vedení vizitace a i přesné znění otázek přinesl ordinariátní list pro Českobudějovickou diecézi z roku 1861.

<sup>123</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č 97, sign. VI/10/b)1.

<sup>124</sup> Vizitační dotazníky od tohoto období najdeme uložené především ve fondu Volyňského vikariátního úřadu ve Strakonících. SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>125</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 5.

<sup>126</sup> Pokyny k průběhu vizitace a přesné znění otázek přinesl ordinariátní list pro Českobudějovickou diecézi z roku 1893.

Příkladem nám může být první skupina otázek týkajících se kostelních a farních staveb, kde místo dvou se jich objevovalo nyní sedm. Pozornost se věnovala navíc nádobám na svaté oleje, liturgickému náčiní a hřbitovu.

Základní rozdělení na čtyři popsané oblasti z předchozího dotazníku zůstalo zachováno, objevila se nová oblast všimající se školství a vztahu učitele a faráře. Rozdělení jednotlivých otázek do tematických celků vypadalo následovně:<sup>127</sup>

- a) kostelní a farní stavba,
- b) farní ekonomika,
- c) činnost faráře,
- d) farníci,
- e) školství.

Stejný typ dotazníku byl ještě v roce 1893 psán ručně. O rok později se začaly objevovat předtištěné verze vydané v tiskárně v Českých Budějovicích. Jazykem začala být na všech farnostech čeština a na konci dotazníku se podepisoval farář a vikář. Farář kromě svého podpisu velmi často připojoval i razítko farnosti.

I u této verze vizitačního protokolu platilo, že ho vikář posílal společně se závěrečnou zprávou na biskupskou konzistoř. Zde byly vizitační písemnosti prozkoumány a na jejich základně vydalo biskupství odpověď. Na tvorbě odpovědi se podíleli biskupský generální vikář a biskupský kancléř. Vikář si odpověď prostudoval a dostal za úkol zajistit, aby s touto zprávou byli seznámeni všichni dotyční faráři. Ti museli stvrdit, že znají názory biskupství tím, že na zprávu přidali svůj podpis, název farnosti a datum. Vikář se snažil závěry biskupství expedovat po svém obvodu co nejrychleji, přesto než písemnosti prošly celý vikariát, uběhl minimálně jeden měsíc.

### **3. 5. 7. Vizitační písemnosti – 20. století**

Vizitační protokol z roku 1893 platil i na počátku 20. století, a to do roku 1912, tehdy dotazník zaznamenal opět další rozšíření. Počet otázek se stanovil na 62. Formulář byl stále předtištěný a vedený v českém jazyce, stejný zůstal úzus rozesílat ho na farnosti dopředu a žádat o jeho vyplnění čtrnáct dní před samotnou vizitací.<sup>128</sup>

Popsat všechny nově objevené otázky by bylo zbytečné a matoucí. Důležité je si všimnout především, jak se rozšířily již dříve popsané základní oblasti, a upozornit na nejzásadnější nové jevy zkoumání. Vznikly tyto skupiny:

- a) kostelní a farní stavby,

<sup>127</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.

<sup>128</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.

- b) farní ekonomika,
- c) činnost faráře,
- d) farníci,
- e) škola,
- f) osobní život faráře.

Pro skupinu *a)* došlo ke značnému rozšíření a celkový počet otázek se dostal až na číslo třináct. Poprvé se zkoumalo, zda je kostelní budova otevřená a přístupná farníkům i přes den. Skupina *b)* doznala rovněž rozšíření. Věnovala se v ní pozornost ukládání hotovosti, cenným papírům, ale i vlastnictví pozemkům. Oddíl *c)* si začal podrobně všimnout všech povinných knih a písemností, které měl farář vést. Zvláštní otázky se zaměřovaly na vedení hospodářských rejstříků a na správné vedení matrik. Skupina *d)* se snažila podrobněji mapovat přístup obyvatel v jednotlivých farnostech k církvi a k náboženství. Objevily se proto otázky, které se zjišťovaly počet protináboženských spolků, odebírání protináboženských časopisů nebo vztah rodičů ke křesťanské výuce svých dětí.

V těchto 62 otázkách nalezneme i novou skupinu dotazů, kterou bychom velmi těžko zařazovali do předešlých skupin. Týkala se samotného duchovního a zaměřovala se konkrétně na jeho osobu v oblasti jeho církevní práce. Patřily sem otázky, jestli se pravidelně vzdělává nebo navštěvuje exercicie, ale i týkající se osobního života duchovního. Farář odpovídal, zda je členem místních spolků, jaké má knihy a jaké odebírá do své knihovny, a bylo možné sem zařadit i položky, které řešily jeho vztah s dalšími duchovními v oblasti Volyňského vikariátu, především s kaplany.

V roce 1926 se podoba dotazníku opět změnila. Tentokrát se jeho autoři snažili především zpřehlednit jeho znění a formu. Jazykem zůstala čeština a neměnila se ani forma dotazníku. Na úvodní straně najdeme předtištěnou poznámku, která vyzývala faráře, aby odpovědi na otázky nebyly jednoslabičné.

Otázek, které čekaly na vyplnění, obsahoval vizitační protokol 55 a dočkaly se rozdělení do tří bloků označených římskými čísly I-III:<sup>129</sup>

- I. posvátná místa – 16 otázek,
- II. duchovenstvo – členěno na další skupiny a podskupiny – 27 otázek,
- III. život osadníků – 12 otázek.

Co se týkalo formulace a znění otázek, odpovídaly ve většině případů předchozímu typu dotazníku. Základní rozdíl tvořil především jasné a přehledné rozdělení otázek do výše popsaných oddílů.

<sup>129</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.

Oddíl posvátná místa obsahoval 16 otázek a mezi posvátná místa byla zařazena i farní budova a hospodářská stavení. K nim se dostaly navíc i záležitosti nadací, fundací či manuálních stipendií.

Oddíl číslo dvě byl jako jediný dále členěný. Nalezneme v něm tyto skupiny označené písmeny abecedy:

- a) vita privata quo temporalia – 2 otázky,
- b) vita privata quo spiritualia – 5 otázek,
- c) poměr mezi duchovními – 4 otázky,
- d) poměr k osadě – 1 otázka,
- e) pastorage -16 otázek.

Poslední skupina druhého oddílu byla dále členěna pomocí řeckých písmen na: pastorage, svátosti, škola, spolky, úřadování, hospodářství.

Oddíl označený III, který si všímal života osadníků, čítal otázek nejméně a zaměřoval se na farníky a jejich přístup k víře, náboženství a církevním pořádkům. Snažil se podchytit nárůst civilních sňatků nebo občanských pohřbů. Dále zůstávaly i otázky z předešlých období, které se týkaly zlořádů, konkubinátů, účasti na bohoslužbách.

Nespornou výhodou tohoto typu dotazníku se ukazovala jeho přehlednost, která na rozdíl od jeho předchůdce používaného v letech 1912–1926 umožňovala lepší orientaci právě díky jasnějšímu členění. Tento vizitační protokol platil i přes období druhé světové války a jazykem otázek i odpovědí v něm zůstala čeština.

Nový typ dotazníku najdeme v dochovaných archivních dokumentech z roku 1948.<sup>130</sup> Jednalo se opět o předtištěnou formu sešitu, ve které převažoval jazyk český, ale najdeme zde i latinsky psanou část. Dotazník obsahoval sedm oddílů označených římskými číslicemi I-VII, které se zabývaly následujícími tématy:

- I. kostely, kaple, hřbitovy,
- II. farář, patron, kaplan,
- III. duchovní správa a farní obec,
- IV. jmění vlastní, kostelní, nadační, chudinské a z jiných fondů církevních,
- V. farní obročí,
- VI. farní úřad chudých, chudinské a dobročinné nadace,
- VII. závěrečné otázky.

Otázky v podstatě kopírovaly dřívější verze znění, přesto se ale objevily novinky. Hned v první části s označením I se vyskytovaly otázky řešící pojištění kostela proti ohni, vloupání nebo úrazu. V oblasti hřbitova se neřešil pouze jeho stavební stav, ale dále i to, zda jsou na něm

---

<sup>130</sup> SOKA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 46.

vymezeny části pro bezvěrce, nepokřtěné děti nebo sebevrahy. V třetí části se velká pozornost soustředila na vedení náboženských spolků a bratrstev. Samostatná otázka byla věnována existenci spolku Ustavičného klanění nejsvětější svátosti, založení farní charity či katolické akce.

V oddíle VII se objevovaly nově otázky na církevní hudbu a zpěv. Ve středu zájmu stálo řádné pěstování zpěvu, a to buď liturgického, nebo lidového. Pozornost se věnovala i hudebnímu archivu, inventářům hudebních nástrojů a stavu varhan.

Na spodním okraji poslední stránky tohoto typu vizitačního protokolu byla uvedená poznámka pod čarou označená hvězdičkou. Hvězdičkou byly označeny i některé otázky v dotaznících. Jednalo se celkově o sedm otázek rozprostřených v pěti oddílech. V poznámce pod čarou stálo, že takto označené body mohl farář vyplňovat pouze jednou za pět let například při generálních vizitacích.

V závěru dotazníku se měly pod otázkami objevit podpisy tří stran – faráře, vikáře a kooperátora.

Vizitace pokračovaly v rámci jednotlivých farností i v druhé polovině dvacátého století a patří mezi základní činnosti církevní správy i dnes. Jejich průběh je rovněž stále spojen s vizitačním protokolem, který již ale není nutné odesílat poštou dopředu. Každý z farářů si ho může pohodlně stáhnout na stránkách budějovického biskupství a vyplnit ho pomocí programu MS Word.<sup>131</sup>

Ačkoliv se změnil styl písma, způsob zasilání a další formální náležitosti, smysl a účel vizitačního dotazníku zůstal stejný jako v předchozích staletích, a to podat přehledný obraz fungování farnosti, která zastupuje na nejnižším stupni církevní správu. Základní okruhy zkoumání zůstaly podobné i pro moderní věk počítačové techniky. Jako příklad nám může posloužit vzor vizitačního protokolu z roku 2012,<sup>132</sup> ve kterém najedeme tyto základní oddíly, které se vizitovaly:<sup>133</sup>

- A) profil duchovního,
- B) další osoby působí ve farnosti,
- C) politický profil farnosti,
- D) pastorační profil farnosti,
- E) administratura.
- F) další připomínky a poznámky.

---

<sup>131</sup> Dostupné na adrese <http://www.bcb.cz/Ke-stazeni/Formulare> (staženo dne 17. 3. 2017).

<sup>132</sup> Dostupné na adrese <http://www.bcb.cz/Ke-stazeni/Formulare> (staženo dne 17. 3. 2017).

<sup>133</sup> Základní popis dotazníku viz příloha č. 7.

### 3. 6. Inventáře kostelních majetku a vybavení

Majetková vybavenost kostelních budov nepatří mezi příliš vyhledávaná badatelská témata. Přitom se v těchto jednotlivých sakrálních stavbách nacházela celá řada zajímavých a cenných předmětů, které byly v rámci církevní správy podrobně evidovány a mohou nám ukázat, jak si jednotlivé kostely z hlediska vybavenosti stály a zda patřily mezi ty lépe anebo hůře zaopatřené. V neposlední řadě lze též odvozovat na základě vybavenosti farního kostela majetkové zázemí samotné fary.

K poznání této problematiky nám dobře poslouží dvě skupiny archivních pramenů. Mezi první patří farářské relace z roku 1677, jež nám pomohou ukázat majetkový stav ke konci sedmnáctého století.<sup>134</sup> Druhou skupinu tvoří inventární seznamy předmětů, které se dochovaly především při jednotlivých farních úřadech a umožňují nám dané téma sledovat i ve století osmnáctém, devatenáctém a počátkem století dvacátého.<sup>135</sup>

#### 3. 6. 1. Farářské relace 1677 jako příklad pramen sloužícího k inventarizaci kostelního majetku

Prvním pramenem, který byl využit k přiblížení majetkové vybavenosti kostelních budov, byly farářské relace z roku 1677. Okruh otázek patřil, jak již víme mezi poměrně rozmanité.

Pro naše potřeby jsou zajímavé a důležité odpovědi na otázky číslo 2, 16, 19 a 25. Otázka číslo 2 se zaměřovala na oltáře, jejich počet a světce, kterým je zasvěcena. Další z nich, pod číslem 16, se zajímala o vybavenost kostela potřebným textilem a důležitými předměty a navíc ještě, zda je o těchto věcech veden inventární seznam. Otázka číslo 19 evidovala přítomnost zvonů, jejich počet a velikost. Poslední z otázek vztahujících se k majetkovému vybavení byla položka číslo 25, která se zaměřovala na zázračné obrazy. Další otázky si majetku kostela nevěšimaly a řešily, jak již bylo uvedeno, jiné věci. Vedle samotných otázek byly součástí ještě různé přílohy, v nichž se mohl nacházet zaznamenaný inventář kostelního majetku. Tento typ přílohy je dochován ve všech zkoumaných farnostech. Kromě této přílohy byly běžné i přehledy desátků a jiných příjmů z polí, luk, lesů a podobně.

Odpovědi na předložené otázky vypracovali jednotliví faráři různě. Někteří z nich opsali znova znění otázek a pod ně vypsali své odpovědi. Jiní vypsali pouze odpovědi. Různorodost se objevuje také v rozsahu jednotlivých relačních odpovědí. Někteří faráři se dokázali s otázkami

---

<sup>134</sup> NA Praha, Archiv pražské arcibiskupství díl I. 1397-1820, sign. B11/6.

<sup>135</sup> Jednalo se o farní úřady Bohumilice, Čestice, Čkyně, Dobruška, Dub, Kraselov, Hořovice, Malenice, Předslavice, Stachy, Vacov, Zdíkovce a děkanský úřad Volyně.



vypořádat na pouhých třech stránkách, jiní potřebovali na stejný počet otázek i osm stran. Někteří autoři dokonce ani neodpověděli na všechny otázky, či je spojovali a odpověděli na ně najednou.

Co se týče výše zmíněných otázek, přistoupili k nim faráři ve vymezeném zkoumaném období v podstatě podobně. Jejich odpovědi se dají považovat za velmi stručné. Spokojili se s výčtem oltářů, s uvedením jména a komu byl zasvěcen hlavní oltář. Dále konstatovali, s výjimkou jedné farnosti, že v kostele se většina potřebných předmětů nachází, a odkazovali na přílohu uvedenou za svými odpověďmi. U zvonů autoři zapsali celkové počty zvonů a dělili je do tří skupin podle velikosti na malé, střední a velké. Zázračné obrazy se dle uvedených zpráv na farnostech nenacházely.

Jak je vidět, tak zkoumané otázky byly poměrně strohé a až na jednu výjimku v nich nenajdeme konkrétní výčty předmětů. Tento soupis se nacházel právě ve zmíněných přílohách, které nesly většinou písmenná označení písmeny A, B a podobně.

Inventární soupis se nacházel v každé ze zkoumaných relací, ale zde shoda v podstatě končí. Nějaké normy, jimiž by se faráři při výpisu předmětů řídili, nelze jednoznačně prokázat. Hrál zde opět roli přístup jednotlivých autorů. Většinou se ale drželi toho, že vypsali jednotlivé předměty pod sebe do seznamu s výčtem jejich počtů. Pouze v jednom případě se zapisovatel rozhodl sepsat všechny předměty i s počty do souvislého textu, čímž ale dosáhl velmi nepřehledného záznamu.

Předměty v něm lze rozdělit do dvou skupin na předměty kovové a textilní. Těmi kovovými většina inventárních zápisů začínala, ale pevné pravidlo to nebylo. Některé inventáře mohly začínat i textilními předměty.

Co se týká podrobnosti zápisu, v podstatě se jednalo o pouhý výčet předmětů. Častým upřesněním bývalo určení materiálu, zda se jednalo o cínový, železný nebo stříbrný předmět. Kromě toho docházelo i k poznámkám o zachovalosti v podobně znění, že se jedná o předmět starý, nový nebo hodně používaný.

Ve skupině kovových předmětů převažovaly především základní liturgické předměty jako kalich, ciborium<sup>136</sup> nebo monstrance.<sup>137</sup> Z běžnějších předmětů se objevovaly svícny nebo mešní konvičky. Počet těchto předmětů se pohyboval v celkovém počtu v kovových předmětech v řádu desítek kusů. Kromě toho byly velmi často uváděny malé zvonečky v sakristii.

Co se týkalo celkového množství vypsáných textilních předmětů, převyšoval zdaleka kovové předměty jak četností, tak i typem. Docházelo k vypsání jednotlivých částí liturgických oděvů, stejně tak dalšího textilního prádla, různých šátků nebo ručníků.

Pokud bychom srovnali podrobnost zápisu týkající se majetkové vybavenosti kostelních budov, daleko větší nám přináší dochované inventáře kostelního majetku. Proto jim bude

---

<sup>136</sup> Liturgická nádoba používaná k uchovávání proměněných (konsekrovaných) hostií.

<sup>137</sup> Ozdobná, prosklená schránka na noze. Mohla sloužit k uchovávání ostatků.

věnována širší pozornost. Podklady zjištěné z farářských relací však nejsou rozhodně zbytečné. Lze je využít jako odrazový můstek pro studium majetkové vybavenosti kostelních budov. Mají totiž od inventářů jednu velkou přednost, jsou dochovány pro farnosti v jednom časovém období, a tím pádem mají pro jejich vzájemné srovnávání nespornou výhodu.

### 3. 6. 2. Inventáře kostelního majetku – instrukce a nařízení k vedení

Pravidlo, že předchůdce zanechá svému nástupci zhotovený inventář, platilo již během 18. století.<sup>138</sup> Následně došlo ke kodifikaci této skutečnosti pomocí nařízení z 2. srpna roku 1803 a jeho novelizaci 6. května roku 1820, kdy byl vytvořen i formulář, na jehož základě se měl inventář kostela a farnosti vyplňovat.<sup>139</sup>

Další výnos zemského místodržitelství z 15. dubna 1874 definoval, že inventáře se měly posílat na vikariátní úřad, a z něj směřovaly následně na biskupskou konzistoř. Z ní odcházely na účetní oddělení zemského místodržitelství.<sup>140</sup>

Platilo pravidlo, že inventář měl být zhotoven ve třech exemplářích.<sup>141</sup> Jako předloha mu měl sloužit poslední platný soupis. V novém inventáři musel autor vyznačit všechny změny, které se udály, a zároveň zaznamenat případné úbytky a přírůstky.<sup>142</sup>

Z hlediska četnosti se měl nový inventární soupis tvořit každé tři roky, anebo pokud došlo k jakékoliv změně duchovního správce.<sup>143</sup> V ideálním případě by tedy fondy farních nebo patronátních úřadů měly obsahovat ucelené řady inventářů, jak však dokazují následující řádky, není to bohužel zdaleka pravidlo.

### 3. 6. 3. Inventáře kostelního majetku<sup>144</sup>

Inventáře kostelního majetku tvoří skupinu pramenů, v které nalezneme evidenci cenných kovových předmětů, církevního oblečení, ale i například oltářů, obrazů a soch.<sup>145</sup> Jejich sepisování probíhalo u jednotlivých kostelních budov poměrně pravidelně. Podíleli se na něm například farář, kostelník, dále vikář a v mnoha případech zástupce patrona, tedy nějakým patronem pověřený úředník, správce účtů a podobně. Díky jejich práci se tak v jednotlivých archivních fondech

<sup>138</sup> P. Stuchlá, *Prachatický vikariát*, s. 57.

<sup>139</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 234.

<sup>140</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 485.

<sup>141</sup> Ludvík Svatoš – Alfred Hübner, *Správa patronátů v Československu*, s. 187.

<sup>142</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 485.

<sup>143</sup> Tamtéž.

<sup>144</sup> Pro určení předmětů a poznání jejich využití byly cenným pomocníkem tyto práce, například: Gejza, Evermod Šidlovský, *Svět liturgie*, Praha 1991; Jiří Rajmund Tretera – Záboj Horák, *Slovník církevního práva*, Praha 2011.

<sup>145</sup> Jednalo se o farní úřady Bohumilice, Čestice, Čkyně, Dobřš, Dub, Kraselov, Hoštice, Předslavice, Stachy, Vacov, Zdíkovce a děkanský úřad Volyně.

farních úřadů dochovaly inventáře s přehledem majetku kostela a fary.<sup>146</sup> Svým podpisem ho dle daného předpisu museli podepsat farář a patronátní komisař.<sup>147</sup> Bohužel se ale nejedná o nějakou ucelenou řadu inventářů, která by byla pro každou farnost stejná, jako tomu bylo u výše popsaných zpráv z farářských relací. V každém fondu lze naleznout různé množství těchto soupisů. Na jedné straně stojí pečlivě a někdy dokonce rok po roce vedené soupisy majetku například u kostela Narození panny Marie v Hořticích či svatého Vavřince v Kraselově.<sup>148</sup> Na straně druhé pro kostelní budovy Zvěstování panny Marie v Dobrši či Navštívení panny Marie ve Stachách je dochování poměrně torzovitě.<sup>149</sup> Pod heslem inventáře kostelního a farního majetku najdeme navíc i dokumenty lišící se obsahem. Některé inventáře přinášejí seznamy předmětů nacházejících se přímo v kostele, jiné jsou rozšířeny i o majetek farnosti, v dalších jsou evidovány i příjmy a výdaje farnosti s důkladným výčtem fundací, nadací, desátků, zisků z polí a lesů. Výjimkou nejsou ani tematicky zaměřené soupisy, např. knih, cenných papírů, kovových předmětů a podobně.

V archivních fondech farních úřadů spadajících do Volyňského vikariátu se dochovalo 151 inventářů zabývajících se evidencí kostelního a farního majetku. Další inventáře skýtá fond Volyňského vikariátu. Celkově se jedná o osm exemplářů, jsou to ale především inventáře z konce 18. století.<sup>150</sup>

Pro naši rekonstrukci vybavenosti kostelních budov v oblasti Volyňského vikariátu nás budou zajímat především inventáře, ve kterých se objevují záznamy o oltářích, nábytku, předmětech, oblečení a dalších věcech, které se v kostele nacházely a používaly. Tento typ pramene si prošel ve zkoumaném časovém rozmezí určitým vývojem, ať už po stránce formální, tak po stránce obsahové.

První znak, který lze popsat naprosto jednoznačně, je jazyková stránka. Pro století osmnácté platí, že se z velké části jednalo o inventáře psané latinským jazykem. Ve století devatenáctém přebírá hlavní roli jazyk německý, na začátku století dvacátého pak čeština. Avšak u označování

---

<sup>146</sup> Přehled uložení inventářů v jednotlivých archivních fondech: SOKA Strakonice, Farní úřad Čestice 1702 - 1984, kart. č. 4, sign. IVA/1; SOKA Strakonice, FÚ Dobrš 1708 - 1987, kart. 1, sign. IIa; SOKA Strakonice, FÚ Kraselov 1651 - 1988, kart. 1, sign. II-1-sign. II-2; SOKA Strakonice FÚ Hoštice 1744 - 1950, kart. 1, sign. C-3-14; SOKA Strakonice, FÚ Malenice 1666 - 1953, kart. 1, sign. IVA-1; SOKA Strakonice, FÚ Předslavice 1727 - 1956 kart. 1, sign. I-7; SOKA Strakonice Děkaný úřad Volyně (dále jen DÚ) 1590 - 1949, kart. 3, sign. IIIB-8 – sign. B-9; SOKA Prachatice, FÚ Bohumilice 1688 – 1949, kart. 1, sign. C-3-14; SOKA Prachatice, FÚ Čkyně (1712)1787 -1942 kart. 2, sign. II-4-a; SOKA Prachatice, FÚ Stachy 1778 – 1950, kart. 2 II/4a-1; SOKA Prachatice, FÚ Vacov 1706 – 1958, kart. 5, sign. II/4a-4; SOKA Prachatice, FÚ Zdikovec (1543)1768 – 1951, kart. 1, sign. II/4.

<sup>146</sup> SOKA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 2, inv. č. 32; SOKA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 104.

<sup>146</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobrš, kart. č. 1, inv. č. 29; SOKA Strakonice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>146</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně 1694 – 1938, kart. 4 – 8, sign. XVIIIA–AXXVIII.

<sup>147</sup> Jan Pauly, *Právní rádce I*, s. 234.

<sup>148</sup> SOKA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 2, inv. č. 32; SOKA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 104.

<sup>149</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobrš, kart. č. 1, inv. č. 29; SOKA Strakonice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>150</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně 1694 – 1938, kart. 4 – 8, sign. XVIIIA–AXXVIII.

například liturgického náčiní nebo slavnostního oblečení se zachovával původní latinský název a nedocházelo ve většině případů ke snaze o jeho překlad.

Dalším snadno popsatelným znakem je nárůst administrativní složitosti inventáře, u kterého, z počátku dvou až tří stránkového seznamu, došlo k rozšíření až do podoby sešitu, jenž měl přesně natištěné kolonky k vyplnění. U inventářů pro 18. století platilo, že se jednalo o stručný výčet s drobným popisem zaměřeným na určení stáří jednotlivých položek. Během 19. století se však do inventářů začaly vypisovat i podrobnosti, které nezahrnovaly jen počet předmětů a materiál, z kterého jsou vyrobeny, ale pozornost se soustředila i na cenu předmětů, konkrétní stav, podrobnější popis v podobě barvy, vyobrazení, umístění a podobně.

Po stránce vyplnění postupoval autor kostelních inventářů v období 18. století velmi stručně. Na začátku uvedl, o jaký kostel se jedná, a provedl dataci inventáře. Poté se stručně zaměřil na počet oltářů a jejich název. Po oltářích přišly na řadu kovové předměty sepsané podle cennosti materiálu. Začínalo se zlatem, následovalo stříbro a měď. Základem byl však výčet předmětů, rozdělení do skupin podle typu materiálu nebylo pravidlem. Z kovových předmětů se přešlo na oblečení, jako byly kasule, alby, roucha a podobně. Opět šlo pouze o výčet s uvedením počtu daných kusů textilií. Následovalo vyjmenování misálů a církevních knih. Na závěr bývaly uvedeny hudební nástroje. Správnost inventáře ztvrzovali vikář a farář, kteří přidali kromě podpisu i pečeť svého úřadu, a v některých případech přidal svůj podpis i kostelník. Vedle informací o kostelním majetku se objevovaly i údaje o předmětech na fáře, o vydáních a příjmech fary, které bývaly rozepsány pečlivě a podrobněji (například v případě uvedení všech jednotlivých fundací).

Oproti tomu dochované inventáře z období 19. století byly vedeny daleko podrobněji, na rozdíl od svých starších předchůdců mezi nimi nenajdeme v rámci jednotlivých farností takové rozdíly. Vše začínalo uvedením základní hlavičky, ve které se uvádělo, o jakou se jedná diecési, vikariát a soudní okres, jak se jmenuje popisovaný kostel, kde se nachází a kdo je jeho patron. Následoval jasně předepsaný tištěný formulář pro vypsání, kde se nacházely kolonky pro popis předmětu, uvedení jeho počtu v minulém inventáři, odhadnutí jeho ceny, zapsání počtu v současném inventáři, opět odhad jeho ceny, zaznamenání přírůstků, úbytků a poznámka

Na úvod inventáře byla vypsána krátká historie kostela s pokusem o dataci jeho vzniku, kde ale nedocházelo k uvedení přesného letopočtu, spíš o poznámky typu: „*kostel je velmi starý*,“ a podobně. Následovalo stručné popsání s výčtem počtu oken, dveří, typem střešní krytiny a počtem zvonů.

Inventář otvíral soupis oltářů. Nejednalo se pouze o jejich výčet jako v dřívějších inventářích. Zde došlo k popisu přesného umístění oltáře, jeho výzdoby, jména patrona, kterému byl zasvěcen, v poznámce se objevovalo uvedení jeho konkrétního stavu, např. dobrý, starý,

opravený. Po oltářích se evidovaly lavice a klekačky, jejich počet a z jakého dřeva byly vyrobeny, následovala zpovědnice, varhany a zvony. Podrobnost zápisů byla vedena stále stejně pečlivě, a tak se u varhan můžeme dozvědět počet jejich píšťal, typ ladění a pedálů, u zvonů například jejich váhu, jméno a rok vzniku.

Další velkou skupinu tvořily kostelní předměty. Ty byly rozděleny podle materiálu. Mezi nejhlavnější patřilo stříbro, měď, cín a mosaz. Zlato se v podstatě samostatně nevyskytovalo, ale velké množství předmětů bylo pozlaceno. Jednotlivé skupiny dle typu kovů se v inventářích lišily. Někteří autoři dávali každý materiál zvlášť, jiní dali více materiálu dohromady například měď, mosaz, cín nebo železo, plech, či dřevo, sklo, kůži.

Následujícím tematickým celkem byly textilie. Jednalo se o slavnostní oblečení a roucha, ale i o oltářní šátky, ručníky a další. Tyto položky patřily v inventářích mezi ty nejčetnější. Docházelo však k částečné rozdílnosti pečlivosti zápisu. Někomu stačilo uvést například typ roucha a z jakého materiálu je ušit. Jiný autor se zaměřil i na barvu, jednotlivé vyšívání vzory a další podrobnosti. Díky možnosti porovnávání kolonek minulého a současného inventáře a také díky zápisům v kolonce poznámek víme, že textilie patřily mezi nejčastěji opotřebované položky. Zprávy o jejich stáří, špatném stavu, nutnosti je vyměnit, se nacházely v inventářích velmi často.

Z hlediska možných darů pro kostel se jednalo o jednu z levnějších variant, jak mohli místní obyvatelé nebo patron udělat pro svůj kostel dobrý skutek. Darování nového ubrusu, roucha a dalšího liturgického prádla vyšlo přece jen na menší finanční obnos než pořízení nového obrazu nebo stříbrného kalichu.

Po oblečení se v inventářích uváděly obrazy, sochy a hudební nástroje. Kromě toho záleželo opět na přístupu autora, jestli uvedl i nějaké další předměty, jako například umělé květiny k oltářům, květináče a další. Záleželo, pečlivý zapisovatel byl a do jakých mnohdy i okrajových podrobností poté zašel.

Po výpisu všech položek týkající se kostela následovalo v podobném duchu i zaměření na farnost. Zde šlo jednak o samotnou farní budovu, kde se popisovaly všechny pokoje od kuchyně po spíž, ale také o hospodářské zázemí farnosti. Pozornosti tak neunikly chlívký, stáje a stodoly. Na závěr inventáře byly uvedeny příjmy a výdaje farnosti. Pod vzniklý soupis se podepsal farář kostela, zástupce patronátního úřadu a v některých případech i vikář. Dříve otiskované pečeti začalo postupně nahrazovat ke konci 19. století razítka daných institucí.<sup>151</sup>

S přelomem 19. a 20. století již inventáře tak zásadní změny nezaznamenaly. Jednalo se pouze o již uvedenou změnu jazyka, přechod z německého na český, a o předtištění základních položek na inventáři a vytvoření tak vlastně formuláře pro inventární soupis majetku kostela.

---

<sup>151</sup> Například na protokolech z kanonických vizitací najdeme první razítka farních úřadů od roku 1886.

Základní výhodou inventářů od počátku 20. století je jejich podrobnost a především uvedení ceny u většiny zaznamenaných položek. Díky tomu můžeme porovnávat hodnotu například jednotlivých kostelních budov, či jednotlivých předmětů. Uvedené částky nám také umožní udělat si základní představu, kolik stálo pořízení nových předmětů, a tím snáze proniknout ke stránce finančního zajištění řádného chodu a stavu kostelních budov.

Pro utvoření základního obrazu o vybavenosti kostelních budov Volyňského vikariátu byly zpracovány inventáře z 15 kostelních budov.<sup>152</sup> Jednalo se o třináct farních kostelů a dva filiální, ve kterých sídlili kaplani.

Nelze tedy v rámci výzkumu dojít k ideálnímu stavu, kdy bychom mohli držet v ruce inventáře ke všem zkoumaným budovám ve stejném roce. Výjimku tvoří pouze soupis cenných kovových předmětů probíhající v roce 1810, který se konal na všech farnostech. Jinak se ale roky vzniku inventářů liší.

---

<sup>152</sup> Viz přehled zkoumaných kostelních budov např. tabulka č. 13.

## 4. MOVITÝ A NEMOVITÝ STAV FARNOSTÍ VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU JAKO NAHLÉDNUTÍ DO DĚNÍ NA NEJNIŽŠÍCH JEDNOTKÁCH CÍRKEVNÍ SPRÁVY

Popsat dějinné události na území Volyňského vikariátu v poměrně dlouhém období jeho existence uceleným a přehledným způsobem není dost dobře možné. Můžeme se samozřejmě soustředit například pouze na úřad samotného vikáře, zajímat se o jeho činnost, a prostřednictvím jeho práce tak poznat, jak to ve Volyňském vikariátu vypadalo. Tento přístup nám však ukáže jen zlomek požadovaného celku, a neumožní nám dostat se řádně pod „pokličku“ dění. Neobjevíme celou problematiku zvanou Volyňský vikariát, a nedokážeme tak odkrýt všechna možná zákoutí jednotlivých problémů.

Úkolem této kapitoly je pokusit se ale vyřešit tento problém a zaměřit se na jednotky církevní správy, jež spadaly pod příslušný vikariát, a to samotné farnosti. Bude se jednat o představení materiální a nemovité stránky, jelikož hlavním centrem pozornosti budou stavby a jejich vybavení. Hlavní roli zde budou hrát především objekty, které podléhaly největší pozornosti, tedy farní kostely, filiální kostely a farní budovy.<sup>153</sup> Kromě jejich stavu a stavebního vývoje bude ve středu zájmu stát i jejich vnitřní materiální vybavení. Především v kostelech hrála důležitou roli vybavenost nutným kostelním náčiním a potřebnými textiliemi.<sup>154</sup> Stranou nezůstane ani představení jednotlivých oltářů. Samostatnou kapitolu bude tvořit otázka zvonů a varhan.

Nemovitá problematika byla vybrána i právě kvůli náplni činnosti vikariátního úřadu. Vikář totiž musel při pravidelných vizitacích a sepisování vizitačních protokolů podávat zprávu a kontrolovat, v jakém stavu je ta či ona kostelní budova a jestli je dostatečně vybavena vším potřebným. Dohlížel na stavební úpravy a urgoval jejich vyřešení. Úkolem však není podat rok po roce jdoucí přehled vývoje jednotlivých staveb, ale upozornit na nejdůležitější stavební události, ke kterým na farnostech došlo, a poodkrýt i zákulisí a průběh jednotlivých oprav nebo přestaveb.

S využitím několika typů archivních pramenů se následující řádky pokusí představit v tomto úhlu pohledu každou ze třinácti farností Volyňského vikariátu s podrobnějším zaměřením na 19. a první polovinu 20. století. Bohužel je v podstatě jasné, že pro každou farnost máme dochováno pro vybrané problematiky různě rozsáhlý archivní materiál, a proto není možné ve všech bodech podat stejně obsažnou zprávu pro každou farnost. Přesto se následující řádky pokusí nastínit

---

<sup>153</sup> Představu o množství stavebních činností v rámci farností Volyňského vikariátu ukazuje tabulka č. 8.

<sup>154</sup> Důraz je kladen na výčet textilu, který byl používán především pro církevní práci faráře a jeho pomocníků. Jedná se především o evidenci mešních rouch, parament a jejich příslušenství a dále pak o oblečení, které pro svou práci potřebovali ministranti.

alespoň ve stručných obrysech nemovitou a materiální situaci farností Volyňského vikariátu s představením základního přehledu farního a zádušního majetku.<sup>155</sup>

## 4. 1. Přehled účastníků stavebního řízení

Pro lepší pochopení a přehled stavebního dění v oblasti Volyňského vikariátu si dovolím předložit krátký exkurz do této problematiky s nastíněním základních aktérů, jež se při opravách a přestavbách jednotlivých objektů setkávaly. Jednalo se o zástupce světské správy, šlo o patrona, patronátního komisaře, přífařené obce, po roce 1850 okresní hejtmanství,<sup>156</sup> zemské místodržitelství a v některých případech o ministerstvo kultu a vyučování. Stejně tak i církevní správy, kde hrála roli instituce faráře, vikáře a (arci)biskupské konzistoře.

### 4. 1. 1. Světská správa

Jednou z hlavních postav světské správy se stávala osoba patrona. Patronát k dané budově mohl vzniknout v podstatě třemi způsoby. Došlo k poskytnutí pozemku (fundatio), nákladů na vytavení (aedefico) nebo k zajištění prostředků za účelem vzniku kostelního jmění (dotatio).<sup>157</sup> K funkci patrona připadala celá řada práv, z nichž můžeme jmenovat například právo zobrazovat erb svého rodu v patronátním kostele, přednost v církevních procesích v podobě čestného místa, upomínání při modlitbách nebo právo umístit rodinnou hrobku v kostelní budově.<sup>158</sup> Vedle práv ale vyžadoval patronát i celou řadu povinností, jež řídila zákonná nařízení.<sup>159</sup> V roce 1848 došlo sice k zrušení poddanství, patronátní zvyklosti však zůstaly zachovány a byly následně opětovně kodifikovány zákonem ze 7. května 1874.<sup>160</sup> Mezi základní povinnosti patronů patřilo zaprvé hlídat a upozorňovat na špatné hospodaření s kostelním majetkem, zadruhé ochránit kostelní obročí a zatřetí znovu vystavět kostel a vést jeho opravy.<sup>161</sup> Právě různá stavební řízení a záležitosti zaměstnávaly velmi často patronátní agendu. Patron si proto zřizoval a vybíral své zástupce v podobě patronátního komisaře a zádušního účetního.<sup>162</sup> Oba dva volil a dosazoval na základě svého rozhodnutí a oni jednali jeho jménem. V případě, že vykonávali svůj úřad chybně,

<sup>155</sup> Základní přehled majetku a příjmu jednotlivých farností představují tabulky č. 8 a č. 9.

<sup>156</sup> Začaly hrát svoji roli hned po svém vzniku v roce 1850. (viz Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 273.)

<sup>157</sup> Stanislav Pšenička, *Vývoj patronátního práva v českých zemích od doby osvícenského absolutismu do roku 1949*, Revue církevního práva 22, č. 2, 2002, s. 136.

<sup>158</sup> Všechna práva taxativně vymezil v roce 1917 Kodex kanonického práva (jehož překlad pořídil v roce 1948 František Kop)

<sup>159</sup> Josef Pejška, *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému*, Semily 1932, s. 103.

<sup>160</sup> J. Pauly, *Právní rádce I*, Praha 1902, s. 175.

<sup>161</sup> Antonín Brychta, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910, s. 508.

<sup>162</sup> A. Brychta, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910, s. 493.



vina se přikládala patronovi. Mezi náplň patronátního komisaře patřila účast při konkurenčním řízení. Měl na starost záležitosti týkající se vydražení stavby, hlídání, jestli se dodržuje stavební rozpočet a stavební plán, účast při úředním schválení a přijetí stavby a společně s účetním procházel a podepisoval účty.<sup>163</sup>

Dalším světským úřadem, který přicházel do hry, bylo okresní hejtmanství. Na základě jeho vypsání mohlo proběhnout konkurenční řízení. Hejtmanství rovněž schvalovalo nakládání se zádušním jmění do částky 1 000 zlatých a povolovalo různé sbírky v rozsahu své správní jurisdikce.<sup>164</sup> Dále kontrolovalo stavební rozpočty, účty a plány. Působilo i jako jakýsi apelační prvek v případě, že nedocházelo k včasnému plnění finančních závazků jednotlivých zainteresovaných stran.<sup>165</sup>

Podobně fungovalo i zemské místodržitelství, jež povolovalo využití zádušního jmění nad 1 000 zlatých a konání celostátních sbírek. V případě, že se jednalo o finančně nákladnou stavbu, docházelo i zde k vyžádání zaslání stavebních plánů a rozpočtů. Kromě toho se místodržitelství snažilo vydávat nařízení koordinující patronátní správu a stavební řízení.<sup>166</sup>

Ve stejném duchu pracovalo i ministerstvo kultu a vyučování, kdy docházelo ke snaze vydávat zákony s celozemskou platností, které však narážely na různá místní specifika. Na tuto instanci se také obraceli duchovní správci, případně členové sdružení pro záchranu jednotlivých kostelních budov, aby upozornili na skutečně špatné stavy daných svatostánků. Snažili se tak přeskočit několik pater státní správy, aby svůj problém dostali rychleji k vyřešení.<sup>167</sup> Žádná z těchto snah však v oblasti Volyňského vikariátu nevedla k výraznějšímu úspěchu.

Vedle výše popsaných úřadů hrály důležitou roli i přiřazené obce, jež ke konkrétnímu farnímu úřadu patřily. Jejich povinnosti spočívaly především v zajištění finančních příspěvků a případně v pomoci při pořádání sbírek.<sup>168</sup> Platilo pravidlo, že obce zajišťovaly především práce nádenické a povoznické. Buď je zajistily samy ze svých zdrojů, anebo je musely finančně pokrýt.<sup>169</sup>

#### 4. 1. 2. Církevní správa

Na nejnižší instanci vystupoval v rámci církevní správy místní duchovní. On měl povinnost hlídat stav jednotlivých budov a dohlížet, aby se nezhoršoval. Upozornění prováděl každoročně

---

<sup>163</sup> A. Brychta, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910, s. 493.

<sup>164</sup> A. Brychta, *O jmění*, s. 508.

<sup>165</sup> L. Svatoš – A. Hübner, *Správa patronátů v republice Československé*, Vysoké mýto 1935, s. 167.

<sup>166</sup> A. Brychta, *O jmění*, s. 509.

<sup>167</sup> J. Pauly, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 2*, Praha 1902, s. 506.

<sup>168</sup> Nařizoval to výnos Ministerstva kultu a vyučování z 14. dubna 1857 vedený pod číslem 5283.

<sup>169</sup> Jiří Zálaha, *O patronátním právu*, Setkání, č. 3, 1990, s. 102.

v rámci vizitačního protokolu, ve kterém bylo kostelu, ale i farní budově věnováno několik otázek.<sup>170</sup> Kontrola stavu budov probíhala rovněž podle místodržitelského nařízení z 18. dubna 1806 při uzávěrcce zádušních účtů a také po beneficiátově smrti.<sup>171</sup> Na vlastní náklady se měl farář starat o drobné opravy především farních budov. K jeho hlavnímu úkolu patřilo nic nepřehlédnout a nenechat dojít situaci k havarijnímu stavu. Podobnou roli společně s ním plnil i vikář, který každý rok na farnosti vizitoval.<sup>172</sup>

Biskupská konzistoř pracovala jako schvalovací orgán, k němuž putovaly návrhy rozpočtů a plánů a který na jejich základě dával povolení, aby k jednotlivým stavebním úpravám došlo. Kromě toho vedl i korespondenci především s okresním hejtmanstvím a patronátními úřady za účelem zdárného vyřízení jednotlivých stavebních akcí.<sup>173</sup> K jeho rukám putovali stížnosti farářů, pokud patronátní komisař nebral jejich urgence vážně.<sup>174</sup>

#### 4. 1. 3. Financování stavby a přestavby kostelní budovy

Pro stavbu nové kostelní budovy platilo, že muselo být vyřízeno církevní povolení od biskupa, státní povolení od místodržícího, uveden zákonitý důvod a zajištěna dostatečná nadace k zachování chrámu a i vykonávání bohoslužby. Prostředky na provedení ať už nové stavby nebo oprav šlo hledat dvěma cestami, řádnou a mimořádnou. K mimořádné patřila sbírková činnost, k níž potřebovala daná farnost jednak svolení výše jmenovaných světských úřadů, jednak i biskupské kanceláře.<sup>175</sup>

Sbírky ale tvořily jen nepatrný zlomek potřebných peněz na opravy a přestavby jednotlivých svatostánků. Zbytek prostředků se získával takzvaně cestou řádnou. V první řadě šly využít peníze ze zádušního jmění samotného kostela, stejně tak příspěvků z možného jmění kostela filiálního. Využití peněz povolovalo okresní hejtmanství a zemské místodržitelství. Pokud ale zádušní jmění nedostačovalo, bylo nutné nechat vypsat konkurenční řízení, ve kterém se finančně podíleli patron a přífařené osady.<sup>176</sup>

---

<sup>170</sup> Nařizoval dekret dvorské kanceláře z 13. června 1821 č. 16 509.

<sup>171</sup> J. Pauly, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 4*, Praha 1902, s. 198.

<sup>172</sup> A. Brychta, *O jmění*, s. 496.

<sup>173</sup> O nutnosti nahlásit stavební řízení a povinnosti jeho schválení církevnímu i světskými úřady pojednával výnos českého místodržitelství ze 17. března 1887. Byl v něm zakotven výjimečný stav, kdy pokud by hrozilo nebezpečí například sesutí stavby, mohlo dojít ke schválení stavebních úprav dodatečně.

<sup>174</sup> J. Pauly, *Právní rádce 2*, Praha 1902, s. 176.

<sup>175</sup> Tamtéž, s. 177.

<sup>176</sup> J. Pauly, *Právní rádce 2*, s. 176.

#### 4. 1. 4. Financování stavby a oprav farní budovy

Duchovní správci, kteří obývali farní budovu, museli dle dvorského dekretu z 18. dubna 1806 zajistit její drobné průběžné opravy a postarat se, aby její stav nechátral.<sup>177</sup> Jednalo se o drobné opravy v podobě přeložení šindelů na střeše, okenních tabulek, kachlů na kamnech nebo dveří. Financování větších oprav se řídilo daným scénářem, kdy se mělo využívat zádušní jmění, příspěvků faráře a podle nálezu 17. června 1866 se měl podílet i patron.<sup>178</sup> Příspěvek faráře se vyžadoval jenom tehdy, pokud vykazoval tzv. kongruový přebytek. Například ve farnostech náboženského fondu se kongrua<sup>179</sup> pohybovala ročně okolo 400 zlatých. Jestliže celkové příjmy duchovního byly minimálně o 100 zlatých vyšší, byl povinen odvést určitou částku na opravu farní budovy.<sup>180</sup>

#### 4. 1. 5. Filiální kostel

V rámci jedné farnosti se mohlo nacházet i více kostelních budov. Jednalo se o takzvané filiální kostely, které mohly plnit funkci buď poutního místa, jako například kostel svaté Anny v Kraselově, nebo hřbitovní svatostánky využívané příležitostně, například filiální stavby ve Volyni a Staších.<sup>181</sup>

Opravy těchto objektů se řídily dvorským dekretem z 20. května 1820 č. 143 41, jenž určoval zaprvé využít zádušní jmění a zadruhé zdroje patrona. Mohlo se ale stát, že budova patrona neměla. V tom případě určoval dekret, aby o filiálku pečoval ten, komu na ní tzv. záleží. V případech Volyňského vikariátu převzaly tuto správu obce.<sup>182</sup>

#### 4. 1. 6. Vnitřní vybavení kostela a pořizování parament

Ze zádušního jmění bylo možné pořizovat a přispívat i na vybavení kostelních budov v podobě parament, prádla a hudebních nástrojů. Nejdříve bylo povoleno využít tak až 100 zlatých rakouské konvenční měny, později došlo nařízením místodržitelství z 12. června 1876 ke zvýšení na 500 zlatých. Patron měl na starosti vnitřní stav kostelní budovy jako stavby. Staral se tedy například o její vymalování, stav krovů a podobně, nebyl však povinen na vnitřní vybavení podle

---

<sup>177</sup> J. Pauly, *Právní rádce 4*, s. 198.

<sup>178</sup> A. Brychta, *O jmění*, s. 472.

<sup>179</sup> Označení pro plat duchovního

<sup>180</sup> J. Pauly, *Právní rádce 4*, s. 311.

<sup>181</sup> J. Pauly, *Právní rádce 3*, s. 177.

<sup>182</sup> Tamtéž.

nařízení ze 7. května 1874 přispívat. Stávalo se však, že pro kostelní budovu zakoupil nějaký předmět nebo parament a daroval jí ho.

#### 4. 1. 7. Konkurenční řízení

Případy, kdy by zádušní jmění pokrylo celou stavbu nebo přestavbu daných objektů ve Volyňském vikariátu, nenajdeme. Okresní správa tedy musela nechat vypsat konkurenční řízení. Jednalo se o institut světského práva, jenž se postupně utvářel od poloviny 18. století.<sup>183</sup> Dne 14. dubna 1806 vyšel dekret dvorské kanceláře o konkurenčním řízení. Stát jím upravoval jeho pravidla. Dekret zůstal v platnosti pro Čechy až do roku 1949, kdy byl nahrazen Zákonem č. 218/1949. Na Moravě a ve Slezsku byla situace jiná, zde vyšlo v 60. letech 19. století několik konkurenčních zákonů. Český zemský sněm však žádné podobné nařízení nepřijal, ačkoliv návrhy existovaly. Nebyly však na zasedáních v letech 1863, 1864 a 1865 schváleny.<sup>184</sup>

Kromě dvorského dekretu se konkurenčního řízení týkal místodržitelství oběžník z 12. června 1876 číslo 30 878, v něm došlo k zakotvení povinností obcí. Oběžník určoval, že obce musí poskytovat potahy a ruční práce při prováděné stavbě.<sup>185</sup>

Celý konkurenční proces zadávalo sice okresní hejtmánství, ale řídil ho a hlídal patronátní úřad. Prvním krokem bylo setkání stavitelů, kteří měli zájem o provedení stavby, zástupců patronátního úřadu, okresního úřadu, přiřazených obcí a duchovního správce na místě, kde měly opravy proběhnout. Následně došlo k vytvoření plánů a rozpočtů, které bylo nutné nechat schválit technickým oddělením hejtmánství.<sup>186</sup> V praxi probíhalo celé dění tak, že vybraný stavitel sestavil základní rozpočet, k němuž se vyjádřil pověřený pracovník. Docházelo většinou k přepočítání konečné částky a například k úpravám vybraného materiálu. Po schválení již mohla proběhnout celá rekonstrukce zakončená kolaudací, z níž byl pořízen kolaudační protokol a které se opět účastnili stejní zástupci jako u kroku prvního.<sup>187</sup>

Výše uvedené představení jednotlivých účastníků stavebních procesů na území Volyňského vikariátu se zaměřením především na situaci druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století má za úkol pomoci lepšímu porozumění následujícího představení jednotlivých farností. Všechny popsané strany totiž přicházely v rámci stavebního řízení vzájemně do styku a hrály svoji roli.

<sup>183</sup> S. Pšenička, *Vývoj patronátního práva*, s. 144.

<sup>184</sup> J. Pauly, *Právní rádce I*, s. 134.

<sup>185</sup> S. Pšenička, *Vývoj patronátního práva*, s. 147.

<sup>186</sup> A. Brychta, *O jmění*, s. 475.

<sup>187</sup> J. Pauly, *Právní rádce I*, s. 134.

## 4. 2. Bohumilice

Podle Františka Teplého pocházejí první zmínky o osadě z 10. století,<sup>188</sup> ta patřila mezi majetek kostela Svatého Víta v Praze.<sup>189</sup> V roce 1263 je ale již uváděna jako součást panství Vimperk a mezi prvními držiteli se objevuje Purkhart z Janovic.<sup>190</sup> Během 14. století vlastnili Bohumilice Kaplířové ze Sulevic, kteří je odkázali v roce 1494 rodu Malovců.<sup>191</sup> Za nich došlo v roce 1589 k odloučení z vimperského panství a vytvoření nového správního celku se sídlem na zámku ve Skalici.<sup>192</sup> Z té doby následně pochází označení velkostatek Skalice-Bohumilice.<sup>193</sup>

Malovcové<sup>194</sup> vlastnili panství do roku 1861.<sup>195</sup> Po nich ho krátce držel František Thun z Hohensteinu, ale již v roce 1878 převzal správu majetku Josef Lumbe. Poslední změnu majitele do vypuknutí druhé světové války a zároveň i patrona místního kostela zažili Bohumilice v roce 1923, tehdy je koupil s celým velkostatkem za 1 400 000 korun majitel továrny na mýdlo v Praze Ferdinand Holoubek.<sup>196</sup>

Duchovní správce zde měl na starosti 1 750 katolíků a v rámci církevních objektů především farní kostel Nejsvětější Trojice.<sup>197</sup> Kromě něj ale pod farnost patřil do roku 1785 i filiální kostel ve Čkyni.<sup>198</sup> Patronátní úřad sídlil na zámku ve Skalici.

### 4. 2. 1. Kostel Nejsvětější Trojice

První písemná zmínka o kostele pochází z roku 1384, kdy spadal pod děkanát Volyňský v rámci arciděkanství Bechyňského.<sup>199</sup> V tomto období se uvádí, že fara byla společná dohromady pro Bohumilice a Vimperk.<sup>200</sup> Odborná literatura však datuje vznik budovy do 13. století.<sup>201</sup> Archivář František Teplý uvádí dataci okolo roku 1240.<sup>202</sup>

Jednalo se o románsko-gotickou stavbu, která ale musela být na konci 16. století opravována po požáru a tím začala postupně ztrácet původní raně středověké architektonické prvky.

---

<sup>188</sup> Stejně datuje počátky Bohumilic ve své práci bývalý ředitel prachatického okresního archivu Václav Starý. Václav Starý, *Památky*, Prachatice 1969, s. 9.

<sup>189</sup> František Teplý, *Z dějin boubínského Podlesí*, Malenice 1940, s. 22.

<sup>190</sup> Marie Kalátová, *Velkostatek Skalice-Bohumilice (1760)1781-1937*, Třeboň 2011 s. 2. (inventář k fondu)

<sup>191</sup> SOkA Prachatice, Archiv obce (dále jen AO) Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>192</sup> F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990, s. 104.

<sup>193</sup> Jaroslav Schaller, *Lexikon Prácheňského kraje*, Praha 1786, s. 140.

<sup>194</sup> Do roku 1842 držela Bohumilice větev rodu Malovců z Chýnova. Následně panství přešlo pod větev Malovickou.

<sup>195</sup> Jedním z nejvýznamnějších členů rodu byl Zbyněk Malovec, který zastával úřad hejtmana Prácheňského kraje. Zemřel v roce 1512.

<sup>196</sup> M. Kalátová, *Velkostatek*, s. 7. (inventář k fondu)

<sup>197</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 946.

<sup>198</sup> SOkA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>199</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 946.

<sup>200</sup> Tamtéž.

<sup>201</sup> J. Kuthan, *Středověká architektura*, s. 186.

<sup>202</sup> F. Teplý, *Z dějin*, s. 35.

Další přestavba nastala v roce 1663,<sup>203</sup> to stavbě hrozilo sesutí a až včasný zásah a úprava podloží zajistil, že kostel mohl dále plnit svojí funkci a nespádl. Velkou ránu zasadil objektu požár v roce 1815,<sup>204</sup> jež zachvátil celé Bohumilice a nevyhnul se ani kostelu a farní budově.<sup>205</sup> Po následné rekonstrukci v letech 1815-1817 zbyl z původní stavby románsko-gotický portál.<sup>206</sup>

Významnou přestavbou prošel kostel v letech 1861-1862. Týkala se opravy střechy, presbytáře a věže. Celkové stavební náklady čítaly 4 025 zlatých a 12 krejcarů a byly v nich započítány práce zedníků, tesařů, truhlářů, klempířů i sklářů, stejně tak i potřebný materiál.<sup>207</sup> Dle zpráv z vizitačních protokolů se oprava povedla a rok po ní najdeme ve zprávě faráře poznámku o tom, že kostelní budova je v dobrém stavu.<sup>208</sup> Prostřednictvím této přestavby získal bohumilický svatostánek novorománskou podobu.<sup>209</sup>

Problém se střešní krytinou se ale později objevil znovu. Urgence k jejímu opravení vypisovali duchovní správci farnosti do vizitačních protokolů od roku 1886.<sup>210</sup> Bohužel přestože uváděli čím dál více zhoršující se stav chatrné střechy, patronátní úřad nereagoval. Farář se pokusil obrátit na hejtmánství do Prachatic, kterému popsal v dopise z 27. ledna roku 1888 stav kostelní a farní budovy.<sup>211</sup> Stěžoval si i na havarijní situaci stodoly a kůlny. Patronátní úřad začal konat až v roce 1898, kdy nechal střechu kostelní budovy vyměnit a položil šindelové tašky.<sup>212</sup>

Jednalo se ale pouze o provizorní řešení, což dosvědčují další stížnosti duchovního správce. Tentokrát už ale žádal opravu všech objektů, jež měl patronát pod svou správou, neboť špatný stav sýpek neumožňoval skladovat zde obilí a jiné zemědělské plodiny.<sup>213</sup> Po nátlaku faráře a okresního hejtmánství nechal patron vypsát konkurenční řízení na srpen roku 1907. V něm došlo k sepsání všech potřebných oprav, jež se začaly postupně provádět.<sup>214</sup> Na chrám Nejsvětější Trojice došlo až v roce 1911, to proběhlo opětovné přeložení střešních šindelů, výměna dveří a položení nové dlažby na chóru.<sup>215</sup> Celkový rozpočet oprav vycházel v částce 1 151 korun a 38 haléřů na patrona a 182 korun a 30 haléřů na přífařené obce.<sup>216</sup>

---

<sup>203</sup> Jaroslav Pulkrábek, *Bohumilice*, Sv. Jan Prachatický, č. 10, 2011, s. 22.

<sup>204</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém okres prachatický*, Praha 1913, s. 12.

<sup>205</sup> Požár vznikl údajně nedopatřením kvůli tomu, že si zdejší sedlák Jakub Hanzala sušil v komíně dřeváky. Za obět požáru padlo 6 domů, 5 chalup, kostelní a farní budova. Poničeno bylo i kostelní oblečení a náčiní, farní knihy a spisy. Zachránit se podařilo matriky a monstranci.

<sup>206</sup> J. Kuthan, *Středověká architektura*, s. 186.

<sup>207</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Skalice-Bohumilice, kart. č. 7, inv. č. 29.

<sup>208</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>209</sup> F. Teplý, *Z dějin Podlesí*, s. 35.

<sup>210</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>211</sup> SOkA Prachatic, OÚ Prachatic, kart. č. 125, inv. č. 954

<sup>212</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>213</sup> SOkA Prachatic, OÚ Prachatic, kart. č. 125, inv. č. 154.

<sup>214</sup> SOkA Prachatic, OÚ Prachatic, kart. č. 177, inv. č. 1344.

<sup>215</sup> SOkA Prachatic, FÚ Bohumilice, kart. č. 3, inv. č. 73.

<sup>216</sup> V této částce byla započítána oprava kostelní a farní budovy, a také stodoly a chléva.

Vyměňování špatného šindele a pokládání nového se ukazovalo jako opravdu provizorní řešení na několik let. Zprávy o prosakování střešní krytiny se znovu objevují v roce 1920. Stav se pomalu zhoršoval a v roce 1923 její chatrností začal trpět i vnitřek kostela. Kolem hlavního oltáře vznikala velká vlhkost.<sup>217</sup> S pomocí okresní správy se dokázal farář domluvit s patronem na zásadní opravě, kterou řídil stavitel František Macholda z Volyně, a vyšla na 32 367 korun. V rámci rekonstrukce došlo nejen na nové střešní tašky, ale i na opravu krovů, dlažbu v sakristii a zrenovování veškerých omítek.<sup>218</sup>

V rámci tohoto stavebního řízení došlo ke dvěma sporům ze strany patrona. První byl kvůli použitému dříví. Na opravu nechal totiž patron využít materiál ze svých lesů. Nejspíš tak učinil i kvůli úspoře. Následně ale žádal okresní úřad, aby si mohl dřevo vzít z lesů, které patřily do vlastnictví fary a kostela, šlo celkově o lesní plochu 30 hektarů. Mělo se jednat o 46 605 pevných metrů dříví. Situaci se nakonec podařilo vyřešit ve prospěch patrona rozhodnutím zemské správy z 24. ledna 1928.<sup>219</sup>

Druhým problémem, který se řešil ještě v roce 1929, bylo splacení všech částek za opravy let 1924-1925. Patron si stěžoval zemské politické správě, že on jemu vypočítanou částku složil, ale přífařené obce v čele se samotnými Bohumilicemi ještě všechny částky nesložily.<sup>220</sup> Hejtmanství následně vyzvalo jednotlivé osady k nápravě. Neochota a snaha vyhnout se finančním závazkům ukazuje, že ne vždy byl celý problém pouze na straně patrona a že žádná ze stran se nevzdávala finančních prostředků zrovna ochotně.

Rekonstrukce kostelního objektu v letech 1924-1925 proběhla zdařile a podle zpráv z vizitačních protokolů až do roku 1941 na ní byly nutné jen dva menší stavební zásahy, a to v roce 1929 příčinou krupobití a vichřice a v roce 1940.<sup>221</sup>

#### **4. 2. 2. Farní budova**

Farní budova byla vedena jako číslo popisné osmnáct v rámci Bohumilic a v roce 1815 ji zasáhl velkou měrou již zmíněný požár.<sup>222</sup> Po něm proběhla její základní rekonstrukce, která zajistila, že duchovní správce ji mohl opět obývat. Po návratu do farní budovy se snažil své obydlí zvelebit, ale pro nedostatek prostředků došlo k dalším opravám až v letech 1861-1863, kdy

---

<sup>217</sup>SOkA Strakonice, VÚ, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>218</sup>SOkA Prachatice, FÚ Bohumilice, kart. č. 3, inv. č. 73.

<sup>219</sup>Tamtéž.

<sup>220</sup>SOA Třeboň, Velkostatek Skalice-Bohumilice, kart. č. 7, inv. č. 29.

<sup>221</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>222</sup>SOkA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

budova dostala novou omítku a dveře. Celkové náklady na přestavbu se pohybovaly okolo 405 zlatých.<sup>223</sup>

Další stavební dění se podařilo duchovnímu správci zařídit v roce 1908, napsal totiž 12. listopadu okresnímu hejtmanství v Prachaticích, že rozpočet na opravu budovy je sestaven. Následující rok proběhly první práce, ale stejně jako u kostelní budovy se zásadním problémem ukazovala střecha budovy. Farní budova měla alespoň částečné štěstí, jelikož její krytí zajišťovaly šindelové tašky. Hospodářské budovy kryla dle záznamů ve vizitačních protokolech velmi nekvalitní „papírová střecha.“<sup>224</sup>

Bohumilický patron Ferdinand Holoubek musel řešit v roce 1924 kvůli farní budově dva spory. První z nich vedl s farní správou kvůli přístupu zdejšího faráře Jana Hanzla ke správě svého obydlí a hospodářských budov. Podle nařízení a platných zákonů se měl o drobné opravy starat sám beneficiát a dohlížet na to, aby se stav fary a hospodářských budov nezhoršoval. Dle zjištění revizní okresní správy ze 14. července zde ale došlo k zanedbání této povinnosti a škoda na objektech dosáhla 6 000 korun. Patron požadoval tuto částku vyplatit po duchovním správci, případně po biskupské konzistoři.

Na faře rovněž při přebírání panství ležel dluh 3 500 korun za provedenou instalaci v roce 1921. Nový patron Ferdinand Holoubek odmítal tento náklad starého majitele velkostatku platit a domáhal se úspěšně právní cestou uhrazení nalezeného dluhu.<sup>225</sup>

Kromě již zmíněných oprav už neproběhly do roku 1941 žádné zásadní stavební úpravy. Pouze v letech 1927, 1936 a 1940 se uskutečnily drobné revize týkající se především střechy a dlažby. Nejednalo se však o velké finanční náklady, a proto farář uhradil tyto položky ve vlastní režii.<sup>226</sup>

#### **4. 2. 3. Materiální vybavení - kostel Nejsvětější Trojice**

V bohumilickém kostele se nacházely čtyři oltáře. Jejich stáří nelze přesně určit, ale jsou zmíněny již v inventáři z roku 1786.<sup>227</sup> Jednalo se o hlavní oltář Nejsvětější trojice, jehož součástí byl plátěný oltářní obraz a dřevěný tabernákl s anděly. Postranní oltáře nesly jména po Blahoslavené panně Marii, Janu Nepomuckém, svatě Barboře a Marii Magdaléně. Celkově byly

---

<sup>223</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Skalice-Bohumilice, kart. č. 7, inv. č. 28.

<sup>224</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>225</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Skalice-Bohumilice, kart. č. 6, inv. č. 28.

<sup>226</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>227</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 277, sign. VIII/3/a/B/20.



postranní oltáře tři, jelikož jeden z nich patřil z části Blahoslavené panně Marii a z části Janu Nepomuckému.<sup>228</sup>

Mezi nejcenější kovové předměty patřilo především ciborium a tři kalichy. Všechny byly vyrobené ze stříbra a byly pozlaceny. Jeden z kalichů daroval kostelu svobodný pán Ernest Malovec.<sup>229</sup> Celkový počet kovových předmětů vyskytujících se v inventářích stoupal. V inventáři v roce 1780 máme evidováno 20 kusů,<sup>230</sup> v roce 1814 kusů 34 a v roce 1874 dokonce 36 položek těchto předmětů.

Podobně tomu bylo i u vybavení mešním oblečením. Jeho počet rovněž během evidovaných let stoupal, jak dokazují inventáře z let 1786, 1814 a 1874. Částečný problém byl však ve způsobu evidování, kdy inventář z roku 1814 rozepisoval jednotlivé části slavnostních oděvů odděleně, a autor inventáře z roku 1874<sup>231</sup> se rozhodl vše evidovat dohromady pod jednou položkou. Proto mohou uvedená čísla působit zavádějícím dojmem, jelikož v roce 1786 napočítáme 20 kusů oblečení, v roce 1814 kusů 40, a inventář 1874 eviduje 32 kusů textilu.<sup>232</sup>

#### 4. 2. 4. Zvony

V sakrálním objektu Nejsvětější Trojice bychom v roce 1925 podle výkazu sepsaného 19. října našli čtyři zvony, ani jeden z nich nepatřil pro svou dataci mezi historicky významné, neboť požár v roce 1815 všechny železné nástroje buď zcela roztavil, nebo zdatelně poničil.<sup>233</sup> Nejtěžší ze zvonů vážil 240 kilogramů a daroval ho František Malovec v roce 1821. Druhý z nich vyrobil zvonář Děpold v Praze za 230 zlatých a peníze na něj daroval zdejší chalupník Antonín Kraml. Třetí ze zvonů pocházel ze zvonářské budějovické dílny Perner, jeho ulití bylo datováno na rok 1849 a nesl váhu 90 kilogramů. Poslední ze zvonů označil farář jako prasklý, vážil 40 kilogramů a ve výkazu najdeme poznámku, že může být postrádán. Bohužel, kolik zvonů si vyžádala rekvizice v době první světové války v Bohumilicích skutečně, se nepodařilo dohledat.<sup>234</sup>

Další informace, které o zdejších zvonech máme, nám přibližují jejich osudy za druhé světové války, kdy došlo k odvezení třech z nich. Na věži zůstal ponechán osamocený zvon vážící 200 kilogramů. Zůstal zde proto, že jeho materiálem nebyl žádaný bronz, ale pouze mosaz.<sup>235</sup>

---

<sup>228</sup>SOKA Prachatice, FÚ Bohumilice, kart. č. 1, inv. č. 47.

<sup>229</sup>Tamtéž.

<sup>230</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 277, sign. VIII/3/a/B/20.

<sup>231</sup>SOKA Prachatice, FÚ Bohumilice, kart. č. 1, inv. č. 47.

<sup>232</sup>Tamtéž.

<sup>233</sup>Při rekonstrukci a nové výstavbě obdržela kostelní budova postupně 3 nové zvony.

<sup>234</sup>Jedním z důvodů může být nedochování farní kroniky, kam se tyto události zapisovaly. Stejně tak zmínky o rekvizici nezmiňuje ani obecní kronika.

<sup>235</sup>SOKA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

#### 4. 2. 5. Varhany

První zmínky o zdejších varhanách máme v roce 1759, kdy jsou zmiňovány při přestavbě kruchty. Jednalo se však již o starší nástroj, jenž byl v roce 1793 opravován.<sup>236</sup> V roce 1835 se podařilo pořídit varhany nové s šesti rejstříky za 200 zlatých od stavitele Františka Halady.<sup>237</sup> Polovinu částky zaplatil patron, druhou uhradili farníci. Nástroj se dočkal celkově čtyř velkých rekonstrukcí, a to v letech 1875, 1878, 1889 a 1892.<sup>238</sup> Největší problém způsoboval stav mečů. Potřebovaly nové kůže na jejich oblepení, protože došlo k jejich rozklížení díky vlhkosti. Farář se zkoušel domluvit s patronem, aby zajistil potřebnou částku na jejich opravu. Jednalo se řádově o několik desítek zlatých.<sup>239</sup> Postupně ale začaly varhany chátrat a ani pokus o jejich zásadní opravu v letech 1925-1930 se nepovedl. Proto došlo k rozhodnutí objednat nový nástroj od Josefa Melzera z Kutné Hory. Nové varhany patřily svým typem již mezi pneumatické a měly šest rejstříků. Jejich cena vyšla na 19 300 korun. Přispěla na ně částečně i vdova po patronovi Ferdinandu Holoubkovi, Růžena Holoubková, jež se zúčastnila i slavnostní instalace a svěcení 17. září 1937.<sup>240</sup>

---

<sup>236</sup> Bohuslav Laněk – Bohumil Tetour, *Zprávy o varhanách a varhany v okrese Prachatice*, Prachatice 1988, s. 8.

<sup>237</sup> SOKA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>238</sup> SOKA Prachatice, FÚ Bohumilice, kart. č. 3, inv. č. 73.

<sup>239</sup> Tamtéž.

<sup>240</sup> SOKA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

### 4. 3. Čestice

První písemné zmínky o počátcích církevní správy v Česticích<sup>241</sup> najdeme okolo 14. století, kdy máme dochovány první zprávy jednak o kostelní budově, jednak i o fungující farnosti. Během svého fungování spravovala ke konci 19. století celkově třináct osad s 3 047 katolíky.<sup>242</sup> Kromě kostela Stětí svatého Jana Křtitele, který je poprvé zmíněn už v roce 1371, se na území farnosti nacházelo i významné poutní místo zvané Kalvárie. Na něm bylo vystavěno v roce 1626 několik kaplí, z nichž jedna se později stala místem pro výkon kaplanského úřadu. Vedle toho měl farář dohled i nad dalšími mešními kaplemi rozmístěnými v okolních osadách.<sup>243</sup>

Prvními známými majiteli panství Čestice byli Přečové z Čestic, jež patřili koncem 14. století mezi poměrně významné místní rody a stáli u počátků vývoje Čestic a zdejších sakrálních staveb. Z hlediska popisu vývoje farnosti mezi další nejdůležitější vlastníky patřil Jindřich Hýzrle z Chodů, jež stál u realizace úmyslu založit na Kalvárii již zmíněné poutní místo. Dalšími majiteli a zároveň patroni velkostatku byli Karel Šebestián svobodný pán z Řičan, Mikuláš z Malovic, Karel hrabě Rey, František hrabě Khenhüller, Emanuel z Waldsteina a Wartenberka, dominikánský konvent se sídlem ve Vídni. V roce 1936 došlo k prodeji Čestic Pavlu Abellarovi, který je držel až do konce druhé světové války.<sup>244</sup>

#### 4. 3. 1. Čestice - Kostel Stětí svatého Jana Křtitele

Rozkrýt všechny opravy a přestavby prováděné na čestickém svatostánku není možné. Může za to především nedostatek pramenů, které jsou pro starší období poměrně torzovitě dochované. První ucelené zmínky přinášejí knihy kostelních účtů z let 1728-1772.<sup>245</sup> Ty si všímají stavebních činností na kostele od počátku 18. století. Najdeme v nich zprávy o opravách oken či<sup>246</sup> kostelní půdy,<sup>247</sup> dále jsou zde poznámky o přestavbě věže a opravách kostelních zdí.<sup>248</sup> Jedná se však pouze o stručně zapsané položky v přehledu ekonomických výdajů kostela a žádné další bližší informace o těchto přestavbách nemáme.

<sup>241</sup> Základní monografie k dějinám Čestic: Josef Hartl, *Čestice sedmsetpadesátileté*, Čestice 1993.

<sup>242</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 948.

<sup>243</sup> Dle vizitačních protokolů z let 1861-1940 se musel starat o 5-6 kaplí, kterým bylo povoleno, aby se v nich konaly mše.

<sup>244</sup> SOkA, Strakonice, AO Čestice, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>245</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 25 - 28, inv. č. 44-47.

<sup>246</sup> K opravě oken došlo například v letech 1727 a 1775. Jednalo se hlavně o výměnu okenních tabulek.

<sup>247</sup> Zprávy o opravě půdy máme z roku 1763. Informace o opravě kostelní věže a jejích oprav jsou z roku 1754 a 1765.

<sup>248</sup> Zprávy o opravě střechy a zdí pochází z let 1730 a 1778.

První poměrně velkou přestavbou, o které máme zmínky, bylo položení nové střešní krytiny a postavení malé věžičky v presbytáři v roce 1867.<sup>249</sup> Kromě toho došlo ve stejném roce ještě k vybílání kostela.<sup>250</sup>

Zásadní rekonstrukce se kostel dočkal v roce 1897. Přípravy na ní však začaly mnohem dříve. Již od roku 1895 se mluvilo o nutnosti oprav. Uváděly se čtyři hlavní důvody:<sup>251</sup>

1. špatný stav schodů na kruchtě,
2. shnilé dveře hlavní do kostela i sakristie,
3. polorozpadlé schody do chrámu,
4. vlhké zdivo.

Bylo potřeba nechat si schválit rozpočet a získat povolení z potřebných úřadů. Proto místní farář komunikoval nejen s biskupskou konzistoří, ale také s účetním odborem c. k. místodržitelství v Praze a c. k. technickým oddělením okresního hejtmánství. Rozpočet pro potřebné opravy vypracoval Karel Náhlík a po drobných úpravách došlo k jeho schválení.<sup>252</sup>

Hlavní problém se týkal vyřešení záležitosti s vlhkým zdivem. Příčinnou této situace bylo, že kostelní budova se nacházela na původně starém a zrušeném hřbitově. Hlína ze hřbitova byla rozsypána podél kostelních zdí a nepůsobila na ně dobře. Díky ní se ke zdem stahovala vlhkost, která způsobovala narušení jejich struktury a tvořila plíseň jak z venku, tak zevnitř.<sup>253</sup>

Bylo proto nutné odkopat hlínu od kostela a srovnat řádně terén. Pomocí těchto úprav se povedlo odstranit původní schody do kostela a změnil se rovněž vchod do něj.<sup>254</sup> O rok později pak došlo k položení nové dlažby a vymalování celé kostelní budovy.<sup>255</sup>

Stavitel Karel Náhlík, který se o celou pracovní akci staral, odvedl svojí práci dobře. Důkazem nám může být dne 26. listopadu 1901 provedená tzv. „*super kolaudace*.“ Stavitel měl ve smlouvě, že ručí za svoji práci po dobu tří let, a to deseti procenty slíbené částky. Pokud by muselo dojít k nějakým opravám, braly by se na ně peníze právě odtud. K žádným stížnostem však nedošlo, a tak po souhlasu patronátního komisaře, faráře a starosty dostal Karel Náhlík po uplynutí uvedené lhůty oněch deset procent vyplaceno.<sup>256</sup>

Další zásadní oprava proběhla v letech 1927-1928 a týkala se místní střechy. Snahy o novou střešní krytinu ale začaly mnohem dříve. Již dne 16. srpna 1925 najdeme první adresovaný dopis

---

<sup>249</sup>SOKA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>250</sup>SOKA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 32.

<sup>251</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 219, inv. č. 1103.

<sup>252</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 219, inv. č. 1103.

<sup>253</sup>J. Kohout, *Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele a Hora Kalvárie v Česticích*, s. 97.

<sup>254</sup>Rozpočet na úpravy v roce 1897 je uváděn 1 168, 26 Korun za hmoty a řemeslníky a 529,34 Korun za nádenické práce.

<sup>255</sup>Vedle toho došlo ještě v roce 1897 k opravě hřbitovní zdi a výstavbě nové umrlčí komory.

<sup>256</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, karton č. 219, inv. č. 1103.

staviteli Hájkovi, aby udělal rozpočet na nutné opravy kostelní věže a střešního krytu.<sup>257</sup> Po sestavení rozpočtu se však ukázal hlavní problém ve financování celé akce. Patronátní komisař totiž sdělil, že kvůli hospodářským problémům nemá tolik peněz, aby všechno sám pokryl, proto navrhl využít částečně zisky z těžby ze zádušních lesů.

Kromě toho se rozhodoval místní farář Josef Kohout, zda pokrýt svůj svatostánek krytinou z plechu nebo eternitu. Radil se o tom i s malenickým farářem Františkem Špalkem, jež měl již s touto problematikou zkušenosti a napsal do Čestic dne 3. května 1926 dopis: „*že jest s eternitem plně spokojen a tento materiál drží daleko lépe než plech a že ho mají na kostele již od roku 1913 a není s ním problém.*“<sup>258</sup>

Celá stavba nakonec dostala povolení a v roce 1928 došlo k položení eternitové krytiny stavitelem Hájkem.<sup>259</sup> Náklad na ní činil 19 854 Kč a 75 h. Částka se měla uhradit z vlastního jmění kostela uloženého ve spořitelně ve Volyni, které čítalo 13 789 korun, a 65 haléřů. Zbytek pokryly zisky z prodeje zádušního dříví.<sup>260</sup>

#### 4. 3. 2. Čestice - Kalvárie

Památné poutní místo nedaleko Čestic započalo svou historii na počátku 17. století. Okolo roku 1622 se majitel panství Jan Jindřich Hýzrle z Chodů rozhodl, že pro posílení katolického smýšlení vybuduje na návrší vzdáleného necelou čtvrt hodinu od obce dvě kaple. Povolení k jejich stavbě obdržel v roce 1626,<sup>261</sup> a tak mohly vzniknout dvě dřevěné sakrální budovy věnované Bolestné matce Boží a Povýšení svatého Kříže. Díky nim se postupně začalo z místního vrchu stávat vyhledávané poutní místo.

Dřevěné stavby ale byly poměrně náchylné na přírodní podmínky a začaly brzo chátrat. Jejich chátrající stav změnil další z majitelů Karel Šebestián svobodný pán z Říčan, který místo nich nechal vystavět pět kamenných kaplí. Navíc byla místu brevem papeže Benedikta udělena možnost plnohodnotných odpustků pro ty, kteří navštíví kalvárenský vrch na neděli po Povýšení svatého Kříže.<sup>262</sup> Díky tomu se stalo z Kalvárie opravdu vyhledávané poutní místo, které navštěvovaly ročně tisíce poutníků.<sup>263</sup>

Kamenné kaple se dočkaly dalších oprav v roce 1755 od Mikuláše z Malovic. Ten se dokonce rozhodl zřídit při kapli Povýšení sv. Kříže kaplanské místo, které podpořil svojí

<sup>257</sup>SOka Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 32.

<sup>258</sup> Tamtéž.

<sup>259</sup> Ačkoliv zde byl určitý nesouhlas Památkového úřadu, kterému se volba eternitové krytiny nelíbila.

<sup>260</sup>SOka Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 32.

<sup>261</sup> Josef Kohout, *Farní kostel Stětí*, s. 97.

<sup>262</sup>SOka Strakonice, AO Čestice, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>263</sup>SOka Strakonice, AO Čestice, kniha č. 1, inv. č. 2.

tzv. Malovskou nadací. Presentační právo dal výslovně rodu Malovcům a jejich dědicům. Postaral se o finanční zajištění kaplana, který měl dostávat 70 zlatých, 2 strychy pšenice, 8 strychů žita, 2 strychy ječmene, 1 a půl strychu hrachu, 60 liber másla, 40 liber tvarohu, 60 žejdlíků soli, 6 sudů piva, 12 sáhů dříví. Za to měl sloužit třikrát týdně mše, držet pobožnosti křížové cesty a pomáhat se zaopatřováním nemocných faráři.<sup>264</sup> Bylo uvažováno i o tom, že na Kalvárii vznikne kaplanský příbytek, což se ale nikdy nepodařilo, a tak kaplan sídlil na faře.<sup>265</sup>

Co se týká údržby jednotlivých kaplí, tvořila nezanedbatelnou částku na straně výdajů v účetních knihách kaple.<sup>266</sup> Najdeme zde souhrnné položky věnující se obecně opravě kalvárenských kaplí,<sup>267</sup> ale opět i nutným opravám oken a střech.<sup>268</sup>

K zásadní přestavbě došlo v roce 1820 na základě přispění manželky tehdejšího vlastníka panství hraběte de Reye. Dorota de Rey se rozhodla při svém onemocnění, že v případě zlepšení zdraví uskuteční přestavbu kaple Svatého Kříže na Kalvárii. Zdraví se jí vrátilo, a tak došlo během roku 1820 na základě plánů Leopolda Svobody z Volyně k přestavbě kaple ve stylu „vlašské“ renesance. Ke kapli byla přistavěna předsíň v podobě dvanácti sloupů odkazujících svým dórským stylem na období antiky. Vedle kaple se nacházely čtyři křížové výklenkové kapličky. Ve stejném roce nechal hrabě de Rey koupit do kaple i malé varhany za 100 zlatých.<sup>269</sup>

Narůstající věhlas Kalvárské hory se projevil v roce 1855 při oslavě výročí sto let od obnovení zdejších kaplí. Jednalo se o velkou církevní slavnost, již poctil svojí návštěvou i českobudějovický biskup Josef Valerián Jirsík.

Další zásadní opravy a přestavby již hlavní ani pobočné kaple nepotkaly. Pokud k některým došlo, jednalo se pouze o nutné udržovací práce, jako například pořízení nové střechy v roce 1919.<sup>270</sup> Přesto pravidelná údržba tvořila v účetních záznamech patrona nezanedbatelnou položku řádově ve stovkách korun.

Kalvárie zůstala i během 20. století významným poutním místem nejen v jižních Čechách. Patřila a patří mezi vyhledávané cíle mimo jiné například zájemců o architekturu sakrálních památek.

---

<sup>264</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>265</sup> První kaplan nastoupil do svého úřadu v roce 1755 a jmenoval se Florián Maršál. Od roku 1755-1929 se vystřídal v úřadu 29 kaplanů.

<sup>266</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 32, inv. č. 51.

<sup>267</sup> K opravě došlo například v letech 1831 nebo 1865.

<sup>268</sup> K opravám došlo například v letech 1823, 1837 nebo 1845.

<sup>269</sup> SOkA Strakonice, AO Čestice, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>270</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 35, inv. č. 54.

### 4. 3. 3. Farní budova

Kromě kostelních budov spravoval farní úřad ještě další budovy. Šlo o faru, stodolu a další zemědělské stavby, na které musel shánět a vynakládat finanční prostředky. Fara je zmíněná již ve 14. století a společně s ní i jméno prvního faráře Petra, který zemřel v roce 1379.

Další zprávy o farní budově se objevují v roce 1784, tehdy došlo k velkému požáru, jenž faru zničil. Místo ní se vystavěla nová budova. Stavebním materiálem se stalo dřevo z okolních farních lesů. Jednalo se však o poměrně malou stavbu, která jako zázemí pro úřad faráře nedostačovala. Proto bylo v roce 1807 započato se stavbou nové farní budovy v nákladu 16 000 zlatých, k jejímuž dokončení došlo v roce 1818.

Dle zpráv z vizitačních protokolů se na farní budově nejčastěji opravovala střecha. Na její nutnou opravu upozorňoval farář Josef Kohout už od roku 1896. Podařilo se mu sice prosadit drobnější zásahy, ale k celkové výměně střešní krytiny se přistoupilo až v roce 1919. Od té doby hodnotil farář svojí faru z hlediska stavební stavu jako v pořádku.<sup>271</sup>

### 4. 3. 4. Materiální vybavení – kostel Stětí svatého Jana Křtitele

V kostele Stětí svatého Jana Křtitele byly k druhé polovině 20. století čtyři dřevěné oltáře. Hlavní z nich byl řezbářskou prací Jana Harmera z roku 1737 a nacházel se na něm na plátně vyvedený obraz Jana Křtitele od plzeňského malíře Julia Lusca. Ostatní oltáře patřily mezi postranní a byly zasvěceny Janu Nepomuckému, svatému Prokopovi a panně Marii Lurdské.<sup>272</sup>

Množství kostelního náčiní postupně stoupalo a rozšiřovalo se. K roku 1795 je uvedeno, že kostel disponoval 42 předměty, v roce 1851 už 50 předměty a k roku 1912 dokonce 91 předměty. Mezi nejcenější patřily dvě monstrance. Jednu z nich daroval hrabě de Rey a obsahovala 8 českých granátů. V inventáři z roku 1912 byla však již hodnocena jako sešlá a špatná. Druhou monstranci daroval kostelu pan Josef Náhlík z Prahy.<sup>273</sup>

V počtu mešních rouch a prádla<sup>274</sup> platilo stejné stoupající pravidlo jako u kostelního náčiní. V roce 1795 je uvedeno 92 kusů, v roce 1851 se počet zvýšil na 122 a v roce 1912 je uváděno 229 kusů oblečení.<sup>275</sup>

I mezi oblečením se objevovaly některé cenné dary od místních patronů. Jednalo se například o atlasově červený ornát vyšíváný vlnou jako dar od hraběnky Waldsteinové nebo

<sup>271</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>272</sup>SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 31.

<sup>273</sup>Tamtéž.

<sup>274</sup> Jedná se o součet parament, rouch a dalšího mešního oblečení. Stranou zůstávají různé polštáře, ručníky nebo šátky, jež se v kostelních inventářích rovněž nacházely.

<sup>275</sup>SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 31.

o červeně barvenou kasuli, kterou darovala do kostela hraběnka de Rey, či černý pluviál obdrženy od Eucharistické jednoty.<sup>276</sup>

#### 4. 3. 5. Materiální vybavení – Kalvárie

Oproti hlavnímu kostelu neměla samozřejmě kaple tak velkou výbavu předmětů nebo oblečení. Přesto i zde můžeme naleznout cenné předměty. Jedním z nich se stal v roce 1839 darovaný stříbrný kalich od Josefa Ludvíka z Maleb, další stříbrné nebo zlaté předměty se v kapli nenacházely.

Dle inventáře z roku 1846 spravovala kaple jeden oltář, patnáct kusů kostelního náčiní a třicet kusů mešního oblečení.

#### 4. 3. 6. Zvony

Celkově se nacházelo k roku 1916 na čestické farnosti sedm zvonů. Pět z nich bylo v hlavní kostelní budově a dvě v kapli na Kalvárii. Vedle toho ještě malé zvony obsahovaly mešní kaple v okolních osadách.<sup>277</sup>

Nejstarší zvon byl datován do roku 1685, ale nejednalo se o dataci jeho skutečného vzniku, nýbrž o dataci jeho přelítí. Přesné datum vzniku však bohužel prameny neuvádějí. Váha zvonu byla 1 300 kg a průměr se pohyboval okolo 118 cm. Další zvony už vážily méně. Ty kostelní měly 150, 71, 25 a 25 kilogramů „*kalvárenské*“ 25 a 20 kilogramů hmotnosti.

Během válečných rekvizic došlo v roce 1916 k odvezení celkově pěti čestických zvonů. Jednalo se o dva přímo z kostela svatého Jana Křtitele a po jednom z kalvárenské kaple, kaple v Nahořanech a Němčicích.<sup>278</sup>

Po válce se objevily snahy vrátit do Čestic zvony zpět a dát tak sakrálním budovám to, co jim nepřítel osudu vzala. Proběhly veřejné sbírky a 9. října 1932 se podařilo zkolaudovat čtyři nové zvony pro čestickou farnost v celkové hodnotě 21 116 Kč.<sup>279</sup>Dva z nich putovaly na zvonici farního kostela a zbylé dva zamířily na poutní vrch Kalvárie, aby rozšířily zvony zdejší kaple.<sup>280</sup>

<sup>276</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 31.

<sup>277</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>278</sup> Tamtéž.

<sup>279</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 33.

<sup>280</sup> SOkA Strakonice FÚ Čestice, kniha č. 2. Inv. č. 2.



### 4. 3. 7. Varhany

Původní varhany zdejšího kostela pocházely z roku 1820. Jednalo se o malou skříňku z empírového dřeva natřenou světle šedou barvou. Šlo o varhany mechanické od Jana Kola z Březnic a jejich cena byla odhadnuta na 100 zlatých konvenční měny. Za necelých sto let, co byly na kůru čestického kostela, se dočkaly dvou zásadnějších oprav, a to v roce 1860 a 1881.<sup>281</sup>

Už v roce 1904 byl patronátní komisař František Kučera vyzván, aby došlo k opravě varhan. Situace byla tak špatná, že od roku 1912 se v podstatě na varhany nehrálo ani o nedělích ani o svátcích, protože podle faráře zvuk z nich vycházející by tyto církevní obřady úplně pokazil.<sup>282</sup> Patronát ale prostředky neměl a farní úřad rovněž ne. Bylo tedy nutné obrátit se na místní farníky. Majitelé panství dominikánský konvent St. Maria Rotunda<sup>283</sup> vyzvali čestického faráře v roce 1912 k zaslání rozpočtů na pořízení nového hudebního nástroje. Rozpočty byly schváleny a celá věc se předala ještě na posouzení památkovému úřadu. Ten vydal kladné stanovisko a potvrdil i to, aby se použila původní stará skříň, do které by se nové varhany zasadily.<sup>284</sup>

Ze sbírek jednotlivých obcí ve farnosti, ale i jednotlivců pak vzešel dostatečný obnos v hodnotě 2 478 korun a v roce 1914 došlo k pořízení nových varhan. Jejich výrobcem byl Čeněk Škopek z Tábora. Šlo o pneumatické, hnědo-červeně zdobené varhany.<sup>285</sup>

---

<sup>281</sup> Došlo k výměně tahacího mechanismu u varhan za šlapací.

<sup>282</sup> SOkA Čestice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 34.

<sup>283</sup> Seznam majitelů čestického panství je uveden například v archivní pomůcce k fondu Velkostatek Čestice, jehož autorem je Jan Mach.

<sup>284</sup> SOkA Čestice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 34.

<sup>285</sup> Tamtéž.

## 4. 4. Čkyně

Poprvé se setkáváme s názvem Čkyně v přídomku vladyky Bedřicha.<sup>286</sup> Tento služebník maltézskeho řádu používal označení ze Čkyně dle dochovaných zpráv už v roce 1243.<sup>287</sup> V této době patřila Čkyně do tzv. královského zboží hradu Vimperk. Během 15. století se ale stala samostatným panstvím, jež vlastnil od roku 1494 rod Malovců.<sup>288</sup> Za jeho správy došlo i k povýšení na město Ferdinandem I. v roce 1537.<sup>289</sup> V hospodářství zde převládala řemeslná výroba a dařilo se celé řadě cechů. Dalšími majiteli velkostatku se stali Hrušovští z Hrušova,<sup>290</sup> jež drželi Čkyni až do roku 1797.<sup>291</sup> Během jejich správy se v blízkosti Čkyně udála v roce 1742 jedna z bitev válek o rakouské dědictví.<sup>292</sup>

Od Hrušovských zakoupil panství hrabě František Sickingen, který vlastnil současně i Lčovice. Jednalo se na jedné straně o štedrého majitele, ale na druhé o špatného hospodáře, jenž si vyrobil velké množství dluhů, pro něž byl souzen.<sup>293</sup> Hrabě Sickingen byl nucen dát v roce 1805 Čkyni do zástavy a ta se dočkala následně v roce 1808 nového správce.<sup>294</sup> Koupil ji za 54 000 zlatých Karel Claudi.<sup>295</sup> Jak on tak i jeho dědicové působili ve funkci radů vrchního zemského soudu. Rodina Claudů držela Čkyni až do roku 1945, kdy došlo k zásahu státu a jejich majetek byl postupně zabrán a rozparcelován.<sup>296</sup>

V rámci církevní správy zde existovala do roku 1785 filiálka patřící pod nedaleké Bohumilice.<sup>297</sup> Dekretem císaře Josefa II. z 21. října 1787<sup>298</sup> zde vznikla lokálie, jež se dočkala v roce 1858 povýšení na faru. Původním patronem kostela byla Náboženská matice, jejímž nákladem došlo ke zřízení lokálie. Následně však v roce 1804 převzal patronátní povinnosti a práce majitel panství hrabě František Sickingen. Dále již odpovídal vždy majitel panství Čkyně i patronovi zdejších církevních objektů.<sup>299</sup>

Hlavním svatostánkem zde byl kostel svaté Magdalény a zdejší duchovní správce měl na starosti 1 673 katolíků. Patronátní úřad sídlil ve Čkyni.<sup>300</sup>

<sup>286</sup> F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990, s. 27.

<sup>287</sup> V. Starý, *Památky*, s. 10.

<sup>288</sup> Zdeňka Zelenková, *Velkostatek Čkyně 1685-1946(1948)*, Třeboň 1971, s. 1. (inventář k fondu)

<sup>289</sup> Václav Novák, *Město Čkyně na Šumavě. Vzpomínka na 400 leté výročí povýšení na město*, Čkyně 1937, s. 10.

<sup>290</sup> J. Schaller, *Lexikon Prácheňského kraje*, s. 141.

<sup>291</sup> F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky*, s. 27.

<sup>292</sup> V. Novák, *Město Čkyně*, s. 12.

<sup>293</sup> SOkA Prachatice, AO Čkyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>294</sup> Tamtéž.

<sup>295</sup> Příslušníci rodiny pocházeli z královského horního města Rudolfova u Českých Budějovic.

<sup>296</sup> Z. Zelenková, *Velkostatek*, s. 3. (inventář k fondu)

<sup>297</sup> SOkA Prachatice, AO Bohumilice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>298</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis památek*, s. 31.

<sup>299</sup> Václav Novák, *Město Čkyně*, s. 16.

<sup>300</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 955.

#### 4. 4. 1. Kostel svaté Magdalény

Farní kostel je ve Čkyni připomínán poprvé kolem roku 1350. V té době zde existovala farnost obsazená plebánem Ondřejem ze Čkyně. V roce 1384 je zdejší beneficium označováno jako chudé, dle zpráv bylo dokonce odpouštěno pravidelné placení desátků Pražskému arcibiskupství.<sup>301</sup> Bohužel v roce 1607 utrpěla stavba stejně jako celá Čkyně zásah velkým požárem, při kterém došlo k vážnému poničení budovy a celého města.<sup>302</sup> Následně zde přestala farní správa existovat a její povinnosti přebrali Bohumilice a zdejší kostel plnil až do roku 1858 pouze roli filiálky. Během té doby prošel objekt dvěma fázemi oprav, první proběhly ihned po požáru a druhé v roce 1789, kdy nákladem Náboženské matice došlo k rozšíření celé stavby. Jejich prostřednictvím přišel kostel o původní středověké architektonické prvky a zachováno zůstalo pouze jedno z románských oken.<sup>303</sup>

Za patronátní správy rodiny Claudi se dle zpráv z vizitačních protokolů prováděly pravidelné opravy, které se týkaly hlavně střechy, například v letech 1867, 1878 nebo 1885 nebo drobných věcí, jako byly například okna a dveře například v letech 1881 a 1883. Postupně však vyžadovala nejvíce oprav právě střešní krytina, jež postupně chátrala a měla vliv na celkový stav kostela. Farář se snažil patrona na tento stav upozorňovat, ten reagoval vždy poměrně rychle a nechal provést potřebné úpravy.<sup>304</sup>

K většímu stavebnímu zásahu došlo v roce 1906.<sup>305</sup> Farář psal 3. června na patronátní úřad a žádal několik zásadních oprav. Jednalo se o dodání nových tašek na střechu, jak budovy, tak i kostelní věže, opravy klenby a upravení vnitřního stavu chrámu. Postupem doby totiž došlo k zčernání všech zdí, jež si nyní žádaly oškrábat, nahodit novou omítkou a nově vymalovat. Patron výtky vyslyšel a potřebné úpravy nechal postupně provést.<sup>306</sup>

Nový problém vyvstal v roce 1912, kdy se zhoršil stav kostelních zdí.<sup>307</sup> Příčinou bylo to, že voda z okolních svahů stékala přímo ke svatostánku a zůstávala zde stát. Voda měla vliv na zdivo a začala se zde tvořit plíseň, jež se dostávala i dovnitř budovy. Na náklad patrona došlo k vykopání rigolu z hořejší strany chrámu a jeho prostřednictvím mohla voda zdárně odtékat a neničit kostelní stěny. Následující rok nechal farář ve spolupráci s farníky celou budovu nově vymalovat.<sup>308</sup>

---

<sup>301</sup> V. Novák, *Město Čkyně*, s. 9.

<sup>302</sup> V. Starý, *Památky*, s. 10.

<sup>303</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis památek*, s. 31.

<sup>304</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25-27, inv. č. 63.

<sup>305</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Čkyně, kart. č. 13, sign. 125/II/K/1.

<sup>306</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Čkyně, kart. č. 13, sign. 125/II/K/1.

<sup>307</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>308</sup> Ve zprávách z vizitačních protokolů týkající se kostela svaté Magdalény ve Čkyni nenajdeme mnoho připomínek k jeho stavu a potřebě nějakých oprav. Zdejší faráři poznamenávali velmi často pouze poznámku, že vše je v pořádku. Ani velmi často se na jiných farnostech objevující a opakující problém střechy a střešní krytiny zde nebyl tak častý.

Poslední stavební činností před vypuknutím druhé světové války se stala rekonstrukce vedená farářem Václavem Tlachnou. Díky jeho aktivitě došlo k novému omítnutí zdí a rovněž také opět k vymalování. Navíc se postaral i o opravy zdejších oltářů, jež nechal vyčistit, přemalovat a důkladně pozlatit a opravit od řemeslníka Václava Hada z Prahy.<sup>309</sup>

#### 4. 4. 2. Farní budova

Zdejší farní budovu nechala postavit Náboženská matice na své náklady v roce 1789 za 2 050 zlatých a její vznik souvisel se zřízením zdejší lokálie.<sup>310</sup> Jejím základním problémem, stejně jako u hospodářských budov se ukazovala střecha, jejíž opravu urgoval duchovní správě ve vizitační zprávě už v roce 1861. Následující roky se sice s pomocí patrona snažil celou situaci řešit, ale nakonec píše v roce 1886 farář Adalbert Waněk ve vizitační zprávě: „*střecha fary i hospodářských budov je jako cedník.*“ Situace se nezlepšila ani o rok později, kdy si beneficiát stěžoval, že mu již teče přímo na postel a není možno v budově přebývat. Jeho prosby nakonec byly vyslyšeny a v roce 1890 došlo k vystavění dřevěné střechy.<sup>311</sup>

Tím se povedlo vyřešit problém střešní krytiny až do roku 1929, tehdy si farář Jan Blažek začal opět stěžovat, že mu střechou zatéká do budovy a tím vzniká i velké vlhko v místnostech. Tentokrát nemusel urgovat patronátní úřad příliš dlouho a již o rok později zapsal ve své vizitační práci věc jako spravenou.<sup>312</sup>

Zásadní problém musel správce velkostatku řešit v letech 1940-1941. Kvůli špatnému odvodu odpadů došlo ke zničení podlah na faře. Navíc se po celé budově díky vlhkosti rozšířila dřevokazná houba.<sup>313</sup> Duchovní správce Jan Blažek psal 19. září na patronátní úřad a žádal nápravu, jelikož se budova už nedala skoro obývat a v kuchyni si nemohl vařit.<sup>314</sup> Byl tudíž nucen se nejdříve stravovat a následně i začít přespávat v místním hostinci. Patronátní úřad poslal 23. listopadu roku 1941 zkontrolovat celou záležitost místního zedníka Jana Jelínka. Ten dřevokaznou houbu odstranil a provedl nátěr napadaných částí vápnem a zelenou skalicí, aby zabránil jejímu návratu.<sup>315</sup>

---

Jediné na co si duchovní správci stěžovali častěji, byla velikost kostelní budovy, protože se jim zdála malá. (viz. SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25-27, inv. č. 63.)

<sup>309</sup>SOkA Prachatice, AO Čkyně, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>310</sup>V. Novák, *Město Čkyně*, s. 18.

<sup>311</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>312</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>313</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 1047, inv. č. 2756.

<sup>314</sup>SOA Třeboň, Velkostatek Čkyně, kart. č. 13, sign. 125/II/K/1.

<sup>315</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 1047, inv. č. 2756.

#### 4. 4. 3. Materiální vybavení – kostel svaté Magdalény

V kostelní budově se nacházely jeden hlavní a dva pobočné oltáře.<sup>316</sup> Hlavní byl zasvěcený svaté Máří Magdaléně a obsahoval dva obrazy zhotovené pomocí olejomalby s vyobrazením Krista na kříži a právě svaté Máří Magdalény. Postranní oltáře pocházejí z konce 19. století a dle inventárních záznamů nenesly žádné další specifické označení.<sup>317</sup>

Z kovových předmětů mezi nejcennější patřily stříbrné ciborium, kalich a monstrance, jež se objevují již v inventárním soupisu z konce 18. století.<sup>318</sup> Počty evidovaných předmětů ve zkoumaném období postupně stoupaly. V inventáři kostelního majetku z konce 18. století nalezneme zaznamenáno 9 kusů předmětů, v inventářích z let 1873, 1882 a 1935 se počty pohybovaly na 20, 22 a 32 kusech.<sup>319</sup>

V rámci inventarizace textilu se uváděly na prvním místě mešní obleky různých barev. Jejich počty opět nepatrně stoupaly směrem k novějším inventárním soupisům. V inventáři z konce 18. století najdeme zaznamenáno 8 kusů<sup>320</sup> oblečení, v evidenci z let 1882 a 1935 se dozvíme, že kostel ve Čkyni vlastnil 23 a později 45 kusů mešního prádla.<sup>321</sup>

#### 4. 4. 4. Zvony

Podle inventáře z roku 1882 evidoval farní správce tři zvony. Jednalo se o tzv. velkého Ondřeje Františka, který koupil za 1 300 zlatých zdejšímu chrámu mlynář Ondřej Fakenberg a vyrobila ho firma Perner v Českých Budějovicích. Druhý ze zvonů nesl označení Malý František Vojtěch a ulila ho zvonárna Josefa Děpolda v Praze. Poslední z kovových nástrojů neměl žádné zvláštní označení a v inventáři je zapsán jako „zvon zcela malý.“<sup>322</sup> Během první světové války bohužel zdejší zvonice dva své ulité klenoty ztratila a musela se po jejím skončení války pokusit pořídit nové.<sup>323</sup> I na základě sbírky mohl nechat farář 26. června 1925 vystavit objednávku od firmy R. Manoušek z Brna na dva nové zvony vyrobené z bronzu a vážící 267 a 157 kilogramů. Celková cena jejich pořízení vyšla na 13 923 korun.<sup>324</sup>

<sup>316</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis památek*, s. 31.

<sup>317</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 25.

<sup>318</sup> Jedná se o nedatovaný inventární soupis věcí nacházející se v kostele ve Čkyni. Přibližná datace je určena na základě podepsaného zdejšího lokalisty. (viz. SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 650.)

<sup>319</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 25.

<sup>320</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 650, sign. VIII/3/a/T/15.

<sup>321</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 25.

<sup>322</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 25.

<sup>323</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Čkyně, kart. č. 13, sign. 125/II/K/2.

<sup>324</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 26.

#### 4. 4. 5. Varhany

Původní nástroj se do kostela svaté Magdalény dostal v roce 1789, kdy sem byl přenesen ze zrušeného kostela sv. Jana Křtitele z Horažďovic. Jednalo se už o starší nástroj, který vydržel ve zdejší svatostánku do roku 1844, a poté byl vyměněn za nové varhany od stavitele Šimka z Klatov v ceně 160 zlatých.<sup>325</sup> Tento nástroj patřil neodmyslitelně ke zdejšímu kůru až do roku 1907. Jeho stav se ale pomalu zhoršoval. Již 21. března 1906 poslal patron posoudit varhany státním technikem a chtěl po něm, aby navrhl možnost opravy. Závěr jeho zprávy zněl jasně:<sup>326</sup> „*Nástroj je starý červotočem prolezlý a hrát na něj už vůbec nejde.*“<sup>327</sup> Opravení by přišlo na 800 až 1 000 korun.<sup>328</sup> Proto dostal jak patron, tak i farní úřad doporučení nechat si zřídit varhany nové. Farní správa si tedy nechala zřídit návrh na nový stroj od Eduarda Hrubého z Protivína, který jí učinil nabídku s rozpočtem na 1 800 korun.<sup>329</sup> Následovalo jednání s okresním hejtmanstvím a místodržitelstvím ohledně schválení nového nástroje a jeho financování. Nakonec byly nové varhany povoleny a prostředky na ně se měly vzít z přířazených obcí a z veřejných sbírek. Peníze se podařilo sehnat a v roce 1907 proběhla instalace varhan pražského výrobce Emanuela Šimona Petra. Tento nástroj je zmiňován v kostelním majetku ještě v roce 1967.<sup>330</sup>

---

<sup>325</sup> B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 9.

<sup>326</sup> SOkA Prachatice, OÚ Prachatice, kart. č. 125, inv. č. 954.

<sup>327</sup> SOkA Prachatice, OÚ Prachatice, kart. č. 125, inv. č. 954.

<sup>328</sup> SOA Třeboň, Velkostatek Čkyně, kart. č. 13, sign. 125/II/K/2.

<sup>329</sup> SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 26.

<sup>330</sup> B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 9.

## 4. 5. Dobrš

První zprávy o obci máme dochovány ze 14. století. Působil zde rod Koců z Dobrše, který stál nejen za rozvojem samotné obce, ale i nejbližšího okolí. V rámci pozdějších přesunů majetku připadla Dobrš do správy šlechtického rodu Schwarzenbergů a pod jeho správou zůstala až do poloviny 20. století. Stala se tak součástí velkého dominia, které tato šlechtická rodina spravovala.

Zdejší farní úřad měl pod svojí správou k roku 1862 třináct osad, ve kterých žilo 3 187 katolíků. Hlavním svatostánkem byl kostel Zvěstování Panny Marie. Samotná farnost je doložena už od 14. století, ale během dalších let se její postavení měnilo. Docházelo k jejímu zániku a následně obnovování, jak přiblíží mimo jiné následující řádky.<sup>331</sup>

### 4. 5. 1. Kostel Zvěstování panny Marie

Farní kostel v Dobrši byl postaven v románském slohu<sup>332</sup> a první zmínky o něm máme doloženy na konci 14. století.<sup>333</sup> Za jeho vznikem stáli Kocové z Dobrše,<sup>334</sup> kteří kromě něj nechali v Dobrši postavit i tvrz a zvonici.<sup>335</sup>

Románská stavba měla přibližně 10,35 metrů dlouhou, 7,67 metrů širokou kostelní loď a obsahovala vystavěnou římsu a trojúhelníkový štít. Bohužel její rozvoj zastavili husitské války a vypálení kostela v roce 1420.<sup>336</sup>

Zásadní opravy se kostel dočkal až v roce 1561 za Kryštofa Koce z Dobrše a jeho manželky Kateřiny z Běšina.<sup>337</sup> Kostel byl zrestaurován v renesančním stylu a opět se v něm začaly konat katolické bohoslužby. Manželé nechali zbudovat nový presbytář a věnovali svatostánku velký 96 centů vážící zvon.<sup>338</sup>

Během 17. století samostatná farnost v Dobrši nefungovala. Do místního kostela pouze docházeli faráři z jiných míst. V roce 1664 je doložena administrace vacovského a v roce 1674 čestického faráře.

Teprve na počátku 18. století se začala prosazovat myšlenka obnovení zdejší farnosti. Za knížete Adama ze Schwarzenberga byla zřízena v roce 1709 nejdříve stálá administratura a později v roce 1725 došlo k zavedení rezidentního farářského místa. Kníže Adam jako patron

---

<sup>331</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 956.

<sup>332</sup> J. Kuthan, *Středověká architektura*, s. 192.

<sup>333</sup> První zmínka o farní plebanii pochází z roku 1384, kdy místní farnost spadala do Volyňského děkanátu.

<sup>334</sup> Peter z Dobrše daroval 1395 na podporu kostela místnímu faráři pevný finanční obnos. Ten za něj měl sloužit 2 mše za slávu rodu Koců.

<sup>335</sup> Josef Vichr, *Dějiny rodu Koců z Dobrše*, Kraselov 2002, s. 2.

<sup>336</sup> Jiří Černý, *Poutní místa jižních Čech*, České Budějovice 2006, s. 56.

<sup>337</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 956.

<sup>338</sup> J. Vichr, *Dějiny rodu Koců*, s. 3.

kostela zavedl příspěvek pro faráře v hodnotě 15 zlatých a 6 sudů piva z důchodu, respektive pivovarního statku Přečínského.<sup>339</sup>

Ke stálému faráři přibyl od roku 1820 i kaplan. Velkou zásluhou na zřízení kaplanského místa a jeho fungování měl odkaz Kazimíra Wintra,<sup>340</sup> který daroval pomocí nadace 2 000 vídeňských zlatých právě na zřízení kaplanského místa. K tomu přidal dalších 340 zlatých i Jan Adolf ze Schwarzenbergu, a tak od roku 1820 se o místní farníky starali duchovní dva.

Během konce 18. století<sup>341</sup> a první poloviny devatenáctého nejsou zprávy o zásadních opravách kostela. Samozřejmě byly potřeba určité základní opravné práce například u omítky nebo oken, ale nešlo o rozsáhlé stavební úpravy. Schwarzenberský patronát se snažil jemu svěřené budovy udržovat a provádět na nich nejdůležitější opravy pravidelně. Svědčí o tom dochované přehledy výdajů na údržbu far a kostelů.<sup>342</sup>

K většímu stavebnímu zásahu došlo v roce 1885,<sup>343</sup> tehdy za přispění patrona Jana Adolfa ze Schwarzenberga došlo k vystavení nové kostelní věže. Původní stará byla stržena a vznikla věž z tesaného dříví s novou střešní krytinou. Patron se na opravách podílel celkovou částkou 890 zlatých. Kromě toho se dočkala určité opravy i zdejší hřbitovní zeď. Bohužel celá přestavba se neobešla bez neštěstí. Během stavebních prací došlo k velké bouři a dva řemeslníci zemřeli zásahem blesku.<sup>344</sup>

Další stavební činnost probíhala na farnosti v rozmezí let 1898-1899. Jednalo se nejen o kostelní budovy, ale i o faru<sup>345</sup> a hospodářská stavení.<sup>346</sup>

Došlo k zásadním opravám kostela, které vykonal stavitel Josef Hrubý.<sup>347</sup> Oprav se dočkaly střechy, kostelní zdi, oltáře a rovněž došlo k položení nové kamenné dlažby. Celková částka na opravu se vyšplhala na 1 172 zlatých.<sup>348</sup>

Svoji práci odvedl Josef Hrubý dobře, jak uvádí zpráva z kolaudačního šetření, které dne 18. června roku 1900 zaslalo c. k. okresní hejtmanství na patronátní úřad do Vimperku. Jak uvedlo hejtmanství, zvládl nejen opravy na kostelní budově, faře, ale i na kapli svaté Kateřiny. Objevily

---

<sup>339</sup> SOA Třeboň - oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 89, inv. č. 791.

<sup>340</sup> Tamtéž.

<sup>341</sup> Rozsáhlejší opravy jsou uváděny v roce 1738 a 1784.

<sup>342</sup> V přehledu výdajů za rok 1880 najdeme, že celkové náklady na farní kostel v Dobrši se pohybovaly okolo 68,78 zlatých. Jednalo se o součet částky za odvedenou řemeslnickou práci a za materiál.

<sup>343</sup> Nutné pracovní úkony zadával patronátní úřad ve Vimperku na základě konkurzního řízení. Například v roce 1876 rozepsal částky nutných oprav pro jednotlivé kostely, které spravoval, a zval i stavitele na obhlídku jednotlivých budov. Pokud se stavitel osvědčil, měl k další zakázce blíže. Příkladem může být stavitel Josef Hrubý, který se postaral nejdříve o opravu věže v roce 1885, aby následně plnil i větší zakázku při zásadních opravách celého kostela v letech 1898-1899.

<sup>344</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobruška, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>345</sup> Zde se jednalo především o opravu střechy fary a vyřešení situace s místním vodovodem.

<sup>346</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobruška, kart. č. 8, inv. č. 50.

<sup>347</sup> Ten do svého rozpočtu sepsaného 28. 3. 1899 uvedl 32 položek nutných k opravě.

<sup>348</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 137, inv. č. 868.



se jen drobné nedostatky, které stavitel slíbil do čtyř týdnů opravit. Celkové náklady se nakonec vyčísly na následující částky:

Kostel	1 275 zl. 17 kr.
Kaple sv. Jana a Pavla	167 zl. 31kr.
Práce řemeslnická a materiál	971 zl. 52 kr.
Kaple	141 zl. 47 kr.
Nádenické práce a povozy	302 zl. 65 kr. <sup>349</sup>

Z nově opraveného svatostánku se však v Dobrši neradovali příliš dlouho. Velká bouře a strašlivý víchř v roce 1903 způsobily velké poškození, které se týkalo nejen střechy, ale i dveří a oken.<sup>350</sup> Sám kostel v té době neměl žádné jmění, a tak bylo nutné opravy financovat z větší části přes patronátní úřad a dále rozpočíst potřebnou částku na přířazené obce.

Zpočátku se ostatní osady ve farnosti bránily platit předepsané částky, ale patron upozorňoval, že sám celou rekonstrukci neprovede.<sup>351</sup> Celková částka na opravu se pohybovala okolo 540 korun, přičemž patronátní úřad ve Vimperku se zavázal složit částku 437 korun, zbytek měly platit jednotlivé obce.<sup>352</sup> Dle rozpisu oprav mělo dojít na dodání nové střechy, nové podlahy na půdě, dveří do farní kuchyně a hřbitovní zeď. Peníze se nakonec sehnaly, a s přispěním všech tak k opravám mohlo dojít.

Z důvodu bouřek bylo nařizeno osadit kostelní budovy pokud možno hromosvody.<sup>353</sup> V Dobrši se o první z nich jednalo už v roce 1900. Otázkou samozřejmě byly peníze, a tak chtěl místní farář využít jako zdroj peněz prostředky z Wintrovy nadace. Ta byla ale určena pro placení kaplanského místa, a tak patronátní úřad tento postup panu faráři zakázal. Částka na hromosvod musela být získána pomocí veřejných sbírek.

Ani hromosvod však nezamezil škodám, které mohly přinést výkyvy počasí. Chránil kostelní budovu před blesky. Škodám, které mohly způsobit silný vítr nebo krupobití, jež zasáhly Dobrš v letech 1923, 1929<sup>354</sup> a 1940, zabránit samozřejmě nedokázal. V těchto letech došlo k nutným opravám především střech a výměně rozbitých oken.

<sup>349</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobrš, kart. č. 8, inv. č. 50.

<sup>350</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 412, inv. č. 1825.

<sup>351</sup> Neochota přířazených obcí podílet se na opravách místního svatostánku nastala i v roce 1915. Tehdy psal schwarzenberský patron na dobršskou faru: „*Vyhýbal jsem se tomu, kde jsem mohl, věda, že tamní lid je chudý.*“ Z ekonomických důvodů, které zatěžovaly jeho panství, byl ale patron nucen přistoupit k tomu, aby se na opravách podílely i přířazené obce.

<sup>352</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. 412, inv. č. 1825.

<sup>353</sup> Nebezpečí blesku a z nich vzniklých požárů pocítili v Dobrši v roce 1885, kdy blesk zapálil kostelní střechu. Naštěstí ale nedošlo k rozšíření požáru na okolní domy.

<sup>354</sup> Zvláštní situace nastala v červenci roku 1929. Velká vichřice poničila celou řadu budov. Okresní úřad v Sušici reagoval co nejrychleji a urgoval opravy především střešních krytin. Do osmi dnů žádal od patronátních úřadů souhrnnou zprávu o stavu jednotlivých budov. Dle jeho pokynů měly patronátní úřady jednat rychle, aby pro poničené střechy nepřišly újmy ještě větší. Dle pokynů okresního úřadu se měly opravy do 200 Kč konat okamžitě bez

#### 4. 5. 2. Farní budova

V roce 1859 potkala zdejší farní budovu nešťastná událost, při které došlo k jejímu zapálení neznámým lupičem. Místo opravy zničené stavby proběhla v roce 1861 výstavba nové farní budovy. Protože se jednalo o budovu novou, nenajdeme ve vizitačních protokolech z následujících let dlouho žádnou stížnost na její stav. Až od roku 1881 se objevují první zprávy, že by bylo nutné opravit střešní krytinu. Tyto stížnosti se opakují až do roku 1889, kdy se věc začala pomalu řešit, avšak k celkové rekonstrukci střechy se přistoupilo až o dva roky později.

Další opravy si vynutila havárie vodovodních trubek v roce 1894, které způsobily vytopení sklepa a přízemní místnosti farnosti. Vzniklá škoda se likvidovala několik dalších let a dala vzniknout přestavbě místního potrubí a zajištění lepšího kanalizačního systému.

V roce 1930 proběhla výměna a oprava všech oken. Bohužel ani zde nešlo o řešení aktuálního problému, ale o sedm let trvající urgenci faráře Josefa Hašpla na to, že dřevěné okenní rámy již dosloužily svému účelu a jsou pro napadení hnilobou nepoužitelné. Nejdřív se ukázalo jako problém získat potřebné finanční krytí od patronátního úřadu a následně vznikl ještě větší problém, a to domluvit se s truhláři na tom, aby svoji práci odvedli kvalitně a hlavně včas. Proto až ve vizitačním protokolu z roku 1930 konstatuje vikář, že farní budova je konečně zcela opravena a okna uvedena do řádného stavu.<sup>355</sup>

#### 4. 5. 3. Materiální vybavení - kostel Zvěstování panny Marie

V dobršském svatostánku se nacházely na počátku 18. století tři dřevěné oltáře. Hlavní z nich byl zasvěcen blahoslavené Panně Marii. Vedlejší oltáře nesly jména po svatém Josefovi a Antonínovi.<sup>356</sup>

Z cenných zlatých a stříbrných předmětů obsahovala kostelní budova Zvěstování Panny Marie devět kusů. Mezi nejcennější patřil velký kalich s patenou z velké části pozlacený a rovněž i stříbrná a pozlacená monstrance. Další předměty z ostatních kovů byly zastoupeny v počtu 44 kusů.<sup>357</sup>

Co se týká vybavení mešním oblečením, nacházelo se v Dobrši 143 kusů oděvů. Jednalo se o oblečení určené ke svátečním obřadům. Z nejcennějších kousků lze jmenovat alby, rochetty a ministrantské oblečení.<sup>358</sup>

---

oznamování, do 1 000 Kč se měly oznamovat okresnímu úřadu a nad 1 000 Kč bylo nutné posouzení a schválení zemského úřadu v Praze.

<sup>355</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>356</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobrš, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>357</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobrš, karton č. 1, inv. č. 29.

<sup>358</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobrš, karton č. 1, inv. č. 29.

#### 4. 5. 4. Zvony

V dobršském svatostánku se nacházely před rekvizicí v roce 1916 čtyři zvony,<sup>359</sup> které se dobou svého vzniku řadily mezi velmi staré. Jednalo se o zvony z let 1561, 1596, 1679 a 1885.<sup>360</sup> V rámci vojenských rekvizic zvonů tak tři z nich spadaly do skupiny označené jako umělecky významné, a proto se jich odvezení a zpracování v oblasti válečného průmyslu netýkalo. Bohužel poslední nejmladší zvon vážící 60 kilogramů z dobršské věžičky odvezen byl.<sup>361</sup>

Stejně štěstí ale neměl farní kostel během druhé světové války. Zde byl přístup úřadů daleko přísnější, a i když nejdříve opět tři zvony připadly do tzv. skupiny D, již se neměla rekvizice týkat, nakonec bohužel ve dvou případech došlo k jejich ponížení a zvony opustily v roce 1942 společně s během nově pořízených zvonů z období první republiky svůj domov.<sup>362</sup>

#### 4. 5. 5. Varhany

Samostatnou kapitolou se stala záležitost kostelních varhan, které se první opravy dočkaly v roce 1828 od stavitele Františka Hollady. Cena výplaty za provedení práce, kterou musela schválit biskupská konzistoř a stejně tak krajský úřad vyšla na 42 konvenční měny.<sup>363</sup> Oprava se týkala především průduchů, pedálů a klaviatury.

Postupně se ale ukazovala nutnost pořídit do kostelní budovy nový hrací nástroj. O plánu na jeho zakoupení najdeme první zprávy v roce 1878, kdy došlo i k ustanovení první verze rozpočtu. Celá věc se připravovala tři roky a v roce 1881 došlo k pořízení nových varhan pro dobršský kostel.<sup>364</sup>

Velký problém ale vyvstal s financováním celé akce. Farním správcům se nedařilo vybrat celou plánovanou částku, a tak kaplan Šachl musel řešit možnou žalobu, kterou chtěl na farnost podat výrobce varhan. Ten se dvakrát pokoušel domluvit se po dobrém, ale jelikož stále nedocházelo k zaplacení aspoň slíbené zálohy, hrozil, že podnikne právní kroky. Patronátní úřad zde farnosti pomohl, zaplatil obratem 300 zlatých, aby varhanáře uspokojil, a kaplan se zase snažil apelovat na jednotlivé zástupce obcí, aby si pospíšili s výběrem peněz.<sup>365</sup>

Ani samotný výběr se neobešel bez problémů. Celková částka nutná k pořízení varhan se totiž oproti původním předpokladům o něco navýšila na konečných 900 zlatých. Patron slíbil dát 200 zlatých, v kostelní kase se podařilo ušetřit 190 zlatých a 510 zlatých bylo rozpočteno na

<sup>359</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobřš, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>360</sup>Přesná datace odlití zvonu není možná, jelikož právě v roce 1885 došlo k přelití a opravení zvonu.

<sup>361</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobřš, kniha č. 2, inv. č. 3.

<sup>362</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dobřš, kart. č. 8, inv. č. 52.

<sup>363</sup>Tamtéž.

<sup>364</sup>Tamtéž.

<sup>365</sup>Tamtéž.

přifařené obce. K rozpočtení došlo tím způsobem, že každý vlastník domu měl přispět 1 zlatý a 45 stříbrných a dále byla zavedena jednorázová přírážka dvacet procent k dani domovní a gruntovní.

Tento postup označil farní úřad jako řádnou dobrovolnou sbírku a peníze díky ní skutečně vybral. Ozvali se však dva obyvatelé obce Vacovice,<sup>366</sup> kteří napsali, že v žádném případě nešlo o dobrovolnou sbírku a že jim rozdělení finančních příspěvků přijde nespravedlivé. Oba dva podali své vysvětlení před c. k. okresním hejtmanstvím ve Strakonících. Obecní zastupitelstvo v Dobrši se bránilo a starosta odepsal hejtmanství, že se vybíralo podle předepsaného rozvrhu, s kterým všichni souhlasili, a že i původně odpůrci nakonec došli k názoru, že pár krejcarů pro dobrou věc ze svého rádi odevzdají.<sup>367</sup>

Varhany fungovaly do roku 1904, kdy po létě vypověděly službu. Jak psal v dopise 3. září 1904 farář na patronátní úřad, vlivem horka se rozeschly a měchy již nedokázaly nasát vzduch.<sup>368</sup>

Na opravu byl pozván varhanář Fispera z Českých Budějovic. Ten se patronátnímu úřadu již osvědčil, neboť opravoval varhany i ve Zdíkovci a ve Vacově a Česticích. Jejich oprava probíhala 25. září - 4. října roku 1904 a kromě ní se provedlo i celkové vyčištění nástroje a jeho naladění.<sup>369</sup>

Velkou ránu varhanám zasadila první světová válka. Došlo k odvezení většiny kovových částí a v podstatě ke znehodnocení celého stroje. O nápravu se místní duchovní snažil od roku 1929, ale tentokrát nebyl od patrona vyslyšen. Dokázal si však poradit sám, získal povolení od zemského úřadu v Praze, že na ně může využít peníze ze zvonového a varhanářského fondu. Kromě toho proběhla i sbírka na farnosti. Ke kolaudaci varhan a jejich převzetí došlo 5. května 1932.<sup>370</sup> Celková cena jejich pořízení byla 3 250 Kč a zhotovil je stavitel Eduard Hrubý.<sup>371</sup>

---

<sup>366</sup> Jednalo se o Václava Krejsu a Františka Pelešku.

<sup>367</sup> Finanční zdroje kostelní kasy byly poměrně nízké. Nedokázalo pokrýt ani odměnu pro varhaníka, bez jehož hraní by samozřejmě byl samotný nástroj byt' opravený a restaurovaný k ničemu. Přesto měla dle nařízení ze 7. 5. 1874 krýt náklady na varhaníka farní osada. O příspěvek na varhaníka byl žádán patron. Farní úřad žádal o 100-120 korun. Patronátní úřad slíbil 60 korun po dobu tří let.

<sup>368</sup> SOA Třeboň - oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 137, inv. č. 869.

<sup>369</sup> SOA Třeboň - oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 137, inv. č. 869.

<sup>370</sup> Zajímavostí je, že patronátní úřad tentokrát nebyl o celé věci zcela zpraven a o celé záležitosti se dozvěděl až poté, co ho oslovil sám stavitel varhan Eduard Hrubý, aby byl zástupce patronátu přítomen při samotném předání varhan.

<sup>371</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 137, inv. č. 868.

## 4. 6. Dub

Dle odborné literatury pocházejí první zmínky o Dubu z roku 1274,<sup>372</sup> kdy je uváděn jako sídlo Jana z Dubu. Následovalo časté střídání majitelů panství, kdy můžeme zmínit pro 15. století rod Dubských z Třebomyslic, pro 16. století rody Leskovců a Bukovských.<sup>373</sup> Mezi významné vlastníky patřili i Markvart z Hrádku, jež držel Dub v letech 1654-1666, dále hrabě Jan Erazim Zuzker z Tanfeldu, v jehož správě se velkostatek nacházel v rozmezí let 1741-1792.<sup>374</sup> Od hraběte Jana Erazima Zuzkera koupil Dub v roce 1792 za 100 000 zlatých podnikatel v tkalcovském průmyslu Jakub Veith, který zde ale nepůsobil dlouho a už v roce 1810 dubský statek prodal Ondřeji Neuholdovi.<sup>375</sup>

Dalšími majiteli Dubu byli rytíř Mořic Henikstein v letech 1839-1865,<sup>376</sup> pražský měšťan Josef Odolek v letech 1865-1882,<sup>377</sup> doktor Emil Bellot v letech 1882-1892<sup>378</sup> a rodina Bambergerů v letech 1892-1917.<sup>379</sup> Posledním vlastníkem panství do vypuknutí druhé světové války se stal Josef Broumovský, řídící správní rady akciové společnosti Spojených strojírén.<sup>380</sup>

Hlavním zdejším svatostánkem byla dřívější kaple Rozeslání sv. apoštolů, kterou spravovalo děkanství v Bavorově. V roce 1785 byla povýšena na lokalii a v roce 1859 se z ní stal farní kostel. Funkci patrona zastávala od roku 1785 Náboženská matice. Od ní převzal v roce 1805 patronátní povinnosti majitel Dubu Jakub Veith a přenesl tak patronát na vlastníky zdejšího velkostatku.<sup>381</sup> Na starost měl zdejší duchovní správce 930 obyvatel vyznávajících katolickou víru. Patronátní úřad sídlil na zámku v Dubu.<sup>382</sup>

Problémem podrobného popsání vývoje církevní správy Dubu a k němu přilehlých osad je značná torzovitost a nedochování archivních pramenů. Archivní fond farního úřadu obsahuje pouze dvacet šest knih z let 1787-1944, z nichž ale hned třináct se týká pouze soupisů nařízení vrchnosti a patentů konzistoře a dalších pět zaznamenává záležitosti ohlášek snoubenců. Dochovaná pamětní kniha obsahuje dvanáct popsaných stran a je dovedena do roku 1863.<sup>383</sup> Najdeme v ní sice několik zajímavých zápisů především o vzniku lokálie, ale ve srovnání s informační hodnotou jiných farních kronik je její přínos k poznání farní správy velmi nízký. Ze

<sup>372</sup> F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky*, s. 35.

<sup>373</sup> Jiří Úlovec, *Statek a tvrz v Dubu u Prachatic do počátku 17. století*, Zlatá stezka 12, 2004, s. 92.

<sup>374</sup> J. Schaller, *Lexikon*, s. 94.

<sup>375</sup> V. Starý, *Památky*, s. 11.

<sup>376</sup> František Kubů, *Osudy pošumavských zámečků od Bílé hory do současnosti – Dub*, Zlatá stezka 11, 2003, s. 43.

<sup>377</sup> Za jeho působení došlo k povýšení Dubu na městys.

<sup>378</sup> Jeho manželka Anna Bellotová zůstala Dubu věrná a i když už panství její rodině nepatřilo, nechala si v roce 1902 vedle zdejší fary vystavět jako svojí letní rezidenci vilu nákladem 40 000 korun.

<sup>379</sup> SOKA Prachatice, AO Dub, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>380</sup> V. Starý, *Z minulosti jedné jihočeské obce a okolí 1274 – 2004*, Dub 2004, s. 21.

<sup>381</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 960.

<sup>382</sup> Tamtéž.

<sup>383</sup> SOKA Prachatice, FÚ Dub, kniha č. 1, inv. č. 1.

spisového materiálu je dochován pouze jeden karton archivních dokumentů. Další problém tvoří i to, do jakého obvodu v rámci státní správy Dub spadal. V letech 1850-1930 je uváděn pod okresním hejtmánstvím Strakonice,<sup>384</sup> od roku 1940 je ale veden pod okresním úřadem Vodňany<sup>385</sup> a v roce 1950 spadal pod správu okresního úřadu Prachatice.<sup>386</sup> V rámci církevní správy do roku 1857 patřil pod vikariátní úřad Vodňany<sup>387</sup> a až poté přešel pod správu vikariátu Volyně.<sup>388</sup> Proto najdeme část dokumentů v obou fondech. Celkové roztržitosti nepomáhá ani časté střídání majitelů, kteří nevedli především pro zkoumané období ve srovnání s jinými patrony evidenci své agendy tak pečlivě.<sup>389</sup> Z těchto důvodů může působit následující stať o farnosti Dub méně podrobně než u jiných farností Volyňského vikariátu.<sup>390</sup>

#### 4. 6. 1. Kostel Rozeslání sv. apoštolů

Dle písemných zpráv spadala správa zdejší kaple pod děkanství v Bavorově.<sup>391</sup> Určit její vznik je poměrně problematičké, protože dochované archivní prameny se o jejích počátcích přímo nezmiňují. Navíc v Dubu existovaly kaple dvě. Jedna, z níž později vznikl kostel Rozeslání sv. apoštolů, a druhá byla umístěná na zámku. Za majitele Merkvarta z Hrádku se uvádí, že pro potřeby správce zde sloužil v 17. století „malý kostelík.“ Podle zpráv Merkvart z Hrádku odkázal část ze svých zisků na nadaci týkající se právě této kaple. Podle jejího ustanovení musel děkan v Bavorově docházet do Dubu konat náboženské obřady za členy jeho rodiny.<sup>392</sup> K roku 1666 se uvádí, že nechal pořídit v budově hlavní oltář.<sup>393</sup> V rámci povýšení na lokálii v roce 1785<sup>394</sup> se zde provedly první vážnější úpravy a o dva roky později posvětil bavorský děkan zdejší kostel spolu s hřbitovem. Na vydržování lokálního kaplana nechal vypsát zdejší patron fundiční kapitál 130 zlatých. Prvním lokalistou se stal Dominik Poláček, jenž vydržel ve svém úřadu až do roku 1810.<sup>395</sup>

<sup>384</sup>SOkA Stranice, OÚ Strakonice (1817)1850–1945(1960).

<sup>385</sup>SOkA Strakonice, OÚ Vodňany 1850–1942(1958).

<sup>386</sup>Ve srovnání s jinými farnostmi je ve fondech okresních úřadů dochováno velmi malé množství informací.

<sup>387</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany 1743-1958.

<sup>388</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně 1694-1948.

<sup>389</sup>Fond velkostatku Dub je v současné době nezpracovaný a nepřístupný. (SOA Třeboň, Velkostatek Dub.)

<sup>390</sup>Informace byly hledány i ve fondu Českobudějovického biskupství, kdy je farnosti Dub věnován jeden karton spisového materiálu (viz. SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344). Ve srovnání s ostatními farnostmi je však archivních dokumentů dochováno pro Dub daleko méně. Podobně ani archivní fond obce Dub neobsahuje žádné zprávy o církevní správě. Dalším důvodem samozřejmě bude i to, že farní úřad byl zřízen až v roce 1857, a tudíž je zdejší církevní správa daleko mladší než u jiných farností Volyňského vikariátu.

<sup>391</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

<sup>392</sup>V. Starý, Památky, s. 11.

<sup>393</sup>SOkA Prachatice, AO Dub, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>394</sup>Tamtéž.

<sup>395</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

Kostelní budova se postupně rozšiřovala a v roce 1807 dostala věž, v roce 1817 se dočkala postavení nové kazatelny a v roce 1820, 1823 a 1849 provedli řemeslníci opravu střechy.<sup>396</sup>

K další závažnější rekonstrukci došlo v roce 1887.<sup>397</sup> Na místní farnost se totiž měla dostavit generální vizitace a duchovní správce spolu s patronem měli velký zájem, aby vše bylo v pořádku. Museli tedy vyřešit velmi špatný stav zdejší kostelní věže. Po dohodě s paní Annou Bellotovou, vdovou a správkyní majetku po zdejším patronovi, došlo k vypsání konkurenčního řízení. Přišlo ale zdržení, jelikož osada Dubská Lhota protestovala proti rychlosti průběhu celého jednání a neohlášení plánovaných oprav dostatečně dopředu.<sup>398</sup> Po jejím uklidnění a usmíření s ní mohly proběhnout následující práce: oškrábání omítky ze všech zdí kostela, postavení portální zdi, oprava štítu kostela, zbourání starých schodů, opravy na věži, zřízení nového krovu kostela a kompletní vybělení kostelní budovy. Volyňský stavitel Karel Náhlík dodal rozpočet na 834 zlatých a 24 krejcarů, jež schválilo c. k. technické oddělení a okresní hejtmanství.<sup>399</sup> Stavební práce se povedlo zrealizovat včas, a tak o generální vizitaci v roce 1888 proběhlo vše v pořádku.<sup>400</sup>

Kostel Rozeslání sv. apoštolů plnil, jak již bylo napsáno, nejdříve roli pouhé kaple, proto patřil svými prostory mezi menší sakrální objekty. Farní úřad se snažil vyjednat změnu a napsal 20. listopadu 1902 patronátnímu úřadu prosbu. Žádal ho, jestli by byl tak laskavý a podpořil myšlenku zvětšení a přístavění farního kostela v Dubu. Jako hlavní důvod udával právě velikost, jež především v zimních měsících nedostačovala zájmu zdejších věřících, kteří museli stát při bohoslužbách před chrámem.<sup>401</sup> Tehdejší beneficiát Karel Anděl zmiňoval, že zdejší farníci jsou chudí a nemohou pomoci a že pokud by patron uvolnil své prostředky, bude mu velmi vděčný. Bohužel k žádné velké přestavbě kostela nedošlo. Patroni sice plnili své povinnosti z hlediska potřebných oprav, ale k této finančně náročné akci nikdy nepřistoupili – jak dokládají i zprávy z vizitačních písemností, kdy faráři nadále opakovali, že zdejší chrám je dle jejich názoru malý.<sup>402</sup>

Nové opravy proběhly na dubském svatostánku v letech 1912-1913.<sup>403</sup> Podařilo se opravit kůr a dát do vnitřku budovy nové trámy. Stejně tak se zlepšila i situace ohledně napadení dřevěných částí objektu dřevokaznou houbou. Celý kostel dostal i novou výmalbu v hodnotě 1 195 korun.<sup>404</sup>

<sup>396</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 7, inv. č. 14.

<sup>397</sup> SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 98, inv. č. 844.

<sup>398</sup>SOkA Prachatice, FÚ Dub, kart. č. 1, inv. č. 1.

<sup>399</sup> Tamtéž.

<sup>400</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>401</sup>SOkA Prachatice, FÚ Dub, kart. č. 1, inv. č. 32.

<sup>402</sup> Soka Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>403</sup> V. Starý, *Z minulosti*, s. 114.

<sup>404</sup>SOkA Strakonice, FÚ Dub, kart. č. 1, inv. č. 2.

Kostelní věž se dočkala nové střechy v roce 1930.<sup>405</sup> Jednalo se o plechovou krytinu a společně s jejím položením došlo i k výměně trámů ve spodní části věže. O rok později zařídil zdejší farář Karel Traxler do budovy instalaci elektrického osvětlení.<sup>406</sup>

Poslední stavební činností do roku 1945 byla generální rekonstrukce v roce 1939. Došlo na vnější i vnitřní část objektu. Přeložení se dočkala celá střešní krytina. Opravy se týkaly i oltářů, jež dostaly nové zlaté a stříbrné nátěry.<sup>407</sup>

#### **4. 6. 2. Farní budova**

Informací o stavu farní budovy se nedochovalo mnoho. První zpráva je o jejím zřízení v roce 1801. Za majitele velkostatku Jakuba Veitha se povedlo společně s jeho pomocí zřídit školu a zároveň postavit faru.<sup>408</sup> Cenným zdrojem pro nás je i dochovaný inventář budovy z roku 1847, kde najdeme její popis po jednotlivých pokojích. Zjistíme, že se jednalo o patrovou budovu. V přízemí se nacházely dva pokoje, kuchyně a spíž, v patře bychom našli další dvě obytné místnosti. Dle zápisu lokalisty Martina Prokopa byl celý objekt v dobrém stavu.<sup>409</sup>

V dalším zkoumání historie farní budovy se musíme spolehnout pouze na zprávy z vizitačních protokolů kanonických vizitací. Podle nich se na faře konaly až do roku 1911 jen drobné opravy, jež se týkaly především střechy. Duchovní správce si na nic víc nestěžoval a ani vikář si žádných dalších pochybností nevšimnul.<sup>410</sup> V roce 1911 se však beneficiát začal postupně ozývat. Vadil mu především nedořešený stav odpadů a žumpy. V roce 1914 se přidala i nevyhovující podlaha a okna. Potřebná rekonstrukce se odkládala, ale nakonec se podařilo ji v roce 1915 provést. Po ní vydržela fara bez zásadních stavebních zásahů až do roku 1940, kdy Karel Traxler začal urgovat její opravu, ale nebyl úspěšný. Nespokojenost s hájením jeho zájmů i od vikariátního úřadu ve Volyni šla tak daleko, že zvažoval přerážení Dubu pod správu vikariátu ve Vodňanech.<sup>411</sup>

#### **4. 6. 3. Materiální vybavení – kostel Rozeslání sv. apoštolů**

Kostel Rozeslání sv. apoštolů měl ve své správě jeden hlavní a dva boční oltáře. Hlavní byl zasvěcený Svatým apoštolům. Skládal se z tabernáklu vyvedeného ve zlatě a stříbrně barveném

---

<sup>405</sup> Václav Starý, *Z minulosti*, Dub 2004, s. 115.

<sup>406</sup> Tamtéž.

<sup>407</sup> SOkA Prachatice, AO Dub, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>408</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

<sup>409</sup> SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 16, inv. č. 32.

<sup>410</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>411</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.



dřevě a dvou pozlacených soch andělů.<sup>412</sup> V roce 1869 jej nechal duchovní správce pomocí sbírky renovovat. Postranní oltáře nesly jméno po Panně Marii a Antonínu Paduánském, oprav se dočkaly ve stejném roce jako oltář hlavní. Prostředky dodaly k tomu jednotlivé přifařené osady.<sup>413</sup>

Z kovových předmětů mezi nejcennější patřily stříbrný a pozlacený kalich a dále patena, jiné nejsou v evidenci dvou dochovaných inventárních soupisů z let 1815<sup>414</sup> a 1847<sup>415</sup> dochovány. Poměrně malá časová mezera mezi vznikem jednotlivých inventářů způsobuje i malý rozdíl mezi počty evidovaných věcí. V roce 1815 napočítáme 48 kovových předmětů, v roce 1847 jich evidoval farář 60.<sup>416</sup>

Podobná situace panovala i u kostelního oblečení. Pro rok 1815<sup>417</sup> mohl využít zdejší duchovní správce okolo 36 kusů rouch, v roce 1847<sup>418</sup> jejich počet nepatrně stoupl na 40 kusů. Ve starším inventáři najdeme rozepsány jednotlivé obleky s podrobným popisem jejich vzhledu. Jako nejcennější byl označen mešní oblek z hedvábí s vyšívány červenými květinami, doplněný velem v hodnotě 12 zlatých.<sup>419</sup>

#### 4. 6. 4. Zvony

Podle inventáře z roku 1815 se nacházely na zdejší věži tři zvony. Inventární soupis z roku 1847 nám o nich podává další informace. Nejtěžší se jmenoval Petr, prostřední Jan a nejmenší Michal. Jejich odhadovaná cena byla 150, 90 a 30 zlatých.<sup>420</sup>

Patron Henrik Henikstein nechal dva z těchto zvonů přelít u Pernera v Českých Budějovicích. Jeden ze zvonů nechal po přelítí přejmenovat na Walburgu podle jména své manželky.<sup>421</sup>

V roce 1865 pukl za faráře Jana Krejčího prostřední zvon Jan. Bylo nutné ho nechat opravit. Farní správce nejdříve chtěl prostředky na jeho opravu zajistit sbírkami, ale nepovedlo se mu získat potřebný obnos. Proto se společně se starostou obce Dub vydal za patronem a jednal s ním o špatném zvuku zvonů. Patron se nechal přemluvit a zajistil jeho přelítí v Praze. Zvon byl instalován v roce 1866 a posvětil ho vikář z Vodňan.<sup>422</sup>

<sup>412</sup>SOkA Prachatice, FÚ Dub, kart. č. 1, inv. č. 32.

<sup>413</sup>V. Starý, *Z minulosti*, s. 110.

<sup>414</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, karton č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

<sup>415</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 16, inv. č. 32.

<sup>416</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 16, inv. č. 32.

<sup>417</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, karton č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

<sup>418</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 16, inv. č. 32.

<sup>419</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, karton č. 344, sign. VIII/3/a/D/14.

<sup>420</sup>SOkA Strakonice, VÚ Vodňany, kart. č. 16, inv. č. 32.

<sup>421</sup>V. Starý, *Z minulosti*, s. 115.

<sup>422</sup>Tamtéž.

Bohužel informace o zvonech z dubské kostelní věže za první světové války nemáme. Dozvídáme se pouze z obecní kroniky, že během druhé světové války došlo k odvezení dvou těchto nástrojů, ale podařilo se po válce jeden z nich vrátit zpět.<sup>423</sup>

#### 4. 6. 5. Varhany

Na základě urgencye faráře Jana Krejčího z roku 1878 byly původní varhany vyměněny v roce 1880.<sup>424</sup> Nový nástroj pocházel z dílny sušického varhanáře Jana Fišpery v hodnotě 500 zlatých. Dočkal se dvou revizních oprav od varhanáře Eduarda Hrubého z Protivína.<sup>425</sup> První proběhla společně s opravou a rozšířením kůru v roce 1912 a vyšla farního správce na 180 zlatých, druhá následovala v roce 1921.<sup>426</sup>

---

<sup>423</sup>SOkA Prachatice, AO Dub, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>424</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>425</sup>B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 9.

<sup>426</sup>V. Starý, *Z minulosti*, s. 114.

## 4. 7. Hoštice

Historie osady je spojena se šlechtickou rodinou Koců z Dobrše, kteří stáli za rozvojem obce v 15. a 16. století. Po nich koupil Hoštice na počátku 17. století Ladislav Chlumčanský. Díky tomu získala ves silné správcce pro následující tři století. Jejich šetrný a pečlivý přístup k hospodaření se zapsal do myslí tehdejších obyvatel natolik, že mnohdy najdeme v pramenech Hoštice zapsány jako Hoštice Chlumčanské.<sup>427</sup> Farnost spravovala hlavní kostelní budovu Narození Panny Marie a k roku 1864 měla na starost 1 546 zástupců katolické víry.<sup>428</sup>

Z hlediska církevní správy byla situace v Hošticích, jak dokáží následující řádky, složitější než u jiných farností. Záležitosti stavební probíhaly často u farní i kostelní budovy současně, a proto bude tato problematika popsána společně.

### 4. 7. 1. Kostel Narození panny Marie a farní budova

Dle dostupných pramenů se farní kostel v Hošticích poprvé objevuje okolo 16. století.<sup>429</sup> V roce 1553 je zde zmiňována i fara.<sup>430</sup> Za vznikem budovy stál majitel zdejšího panství Rudolf Koc z Dobrše, který nechal tento renesanční kostelík vystavět.<sup>431</sup>

Mnoho dalších zpráv o budově nemáme. Blízkost kostela k Volyni způsobila, že během 17. století není v Hošticích fara a zdejší svatostánek byl veden jako filiální právě k Volyňskému děkanství. Situace se změnila, až když panství získal rod Chlumčanských. Nejdříve Ladislav, který zastával úřad krajského hejtmána, a později Václav, jež se stal dokonce v letech 1802-1815 litoměřickým biskupem, se zasloužili o rozkvět této obce vzdálené necelou půl hodinu od Volyně.<sup>432</sup> V roce 1786<sup>433</sup> došlo v Hošticích ke zřízení lokálie a prvním lokalistou se stal Tomáš Šlechta.<sup>434</sup>

Kostelní budova byla zasvěcena blahoslavené Panně Marii a byla vystavěna z kamene. Její střecha se skládala z dvojí krytiny tašek a měla sedm oken. Vstup do ní byl možný třemi dveřmi a uvnitř se nacházela kamenná podlaha.<sup>435</sup>

<sup>427</sup> SOKA Strakonice, Obecní škola Hoštice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>428</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 961.

<sup>429</sup> SOKA Strakonice, Obecní škola Hoštice, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>430</sup> E. Barborová, Farní úřad Hoštice 1744-1950, s. 2. (inventář k fondu)

<sup>431</sup> J. Trajer, *Beschreibung* s. 961.

<sup>432</sup> J. Schaller, *Lexikon*, s. 152.

<sup>433</sup> Při svém zřízení dostaly Hoštice do správy celkově 6 obcí (Hoštice, Milovice, Milíkovice, Svaryšov, Strunkovice a Jedraž).

<sup>434</sup> F. Teplý, *Dějiny*, s. 254.

<sup>435</sup> SOKA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 2, inv. č. 32.

Hoštický kostel přešel v roce 1795 do správy náboženského fondu. Jeho patronem tedy nebyla žádná panská rodina nebo bohatý jedinec, ale za Josefa II. zřízená státní instituce nazývaná Náboženská matice. Tento stav ovlivňoval vývoj a stavební dění kolem kostelní budovy.<sup>436</sup>

Na konci 18. století došlo k opravování šindelové střechy. Konkrétně se tak dělo v letech 1787-1792 a pak ještě v roce 1795.<sup>437</sup>

V roce 1857 se hoštická lokálie dočkala povýšení na řádnou farnost. Patronem zůstal nadále Náboženský fond, takže místní velkostatkáři na chod farnosti a kostela přispívali pouze dle svého uvážení, nikoliv z povinností, které z patronátu přicházely.<sup>438</sup>

V roce 1883 se odehrálo jedno z prvních konkurenčních řízení vypsanych na opravu kostela a především zdejší farnosti.<sup>439</sup> Stavitel Náhlík rozpočtené práce v hodnotě okolo 620 zlatých vykonal. Jednalo se však pouze o základní stavební úpravy, které daly do pořádku ty největší problémy.<sup>440</sup>

Velkým problémem hoštické farnosti se ukázalo to, že fara se nacházela v jedné budově se školou. Tento problém sice nesouvisel s vývojem kostelní budovy přímo, ale energie a pozornost, kterou musel farář, patronátní úřad a další správní orgány napnout k řešení záležitostí kolem ní, hrála pro kostel negativní roli.

Základní problém spočíval v otázce financí. Místní školní rada nechtěla nést skoro žádné náklady a chtěla, aby většinu nákladů nesl náboženský fond. V případě jakýkoliv oprav se vlastně opakovala stále dokola stejná situace. Většinou duchovní správce, který na faře pobýval a žil, a tudíž měl eminentní zájem na tom, aby mu stavba lidově řečeno nespadla na hlavu, přišel s návrhem na různé typy oprav například: střech, záchodů, komínů a podobně. Tento návrh projednával s c. k. okresním hejtmanstvím ve Strakoncích s patronátním úřadem a místní školní radou. Náboženský fond přislíbil nějakou částku za podmínky, že místní školní rada přispěje podobně. Místní školní rada se sešla a odsouhlasila vždy, ať si hlavní náklady nese náboženský fond, že oni zaplatí nanejvýše nádenické a povoznické práce. Náboženský fond odpověděl, že tolik peněz nemá, a celá záležitost se dále neřešila.

---

<sup>436</sup> Časopis katolického duchovenstva ve svém 7 čísle v roce 1867 uvádí, že farnosti spravované Náboženským fondem patří k těm nejhudším a nejzanedbávanějším. Farář dostává minimální plat okolo 300 zlatých a musí se starat o všechno sám. Vykonává v podstatě stejnou práci jako ostatní faráři, ale je za ni ohodnocen daleko hůře. Pokud chce například hospodařit, musí si sám zařídit hospodářská stavení, sám se o ně starat a dát zdroje na jejich stavbu. Určitou změnu mělo přinést v roce 1867 zrušení označení lokálie a zvýšení příspěvku na faráře a farnosti pod náboženským fondem na 400 zlatých. Optimální by však podle autora článku bylo navýšení až na 600 zlatých. Autor článku se podepisoval pod své texty pouze iniciály K. K. a nelze s jistotou určit, o koho se přesně jednalo.

<sup>437</sup> SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kniha č. 27, inv. č. 129.

<sup>438</sup> SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kniha č. 27, inv. č. 129. Jako významný správce hoštického panství se uvádí například Jindřich Schuttenstein, za jehož působení Hoštice patřily mezi nejbohatší obce v okolí.

<sup>439</sup> Zajímavostí je, že některá konkurenční řízení se musela v Hošticích opakovat, protože se do nich nikdo nepřihlásil. Stalo se tak například v roce 1861, kdy patronátní úřad musel konkurenční řízení vypisovat natřikrát, než se do něj vůbec někdo přihlásil.

<sup>440</sup> SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 36.

Již v roce 1885 se farní úřad obrátil na náboženský fond s žádostí o stavbu nové fary,<sup>441</sup> ale ten jim ji zamítl s odůvodněním, že situace je podle něj dostačující. Fara měla dál fungovat se školou. V korespondenci najdeme velmi často užívané slovní spojení „*faroškola*“.<sup>442</sup>

Zpráva z roku 1794 uváděla, že první patro a sklep patřil faře, přízemí naopak škole. Základy a střecha patřily do společného vlastnictví obou stran. Toto rozdělení sice na papíře vypadalo jasně, ale přesto docházelo ke sporům, kdo využívá budovu více, na čí náklady by měla jít například oprava komínů nebo toalet. Všechny hlavní strany, tedy patronátní úřad, místní školní rada, farář a přífařené obce se snažily sice najít společnou řeč, ale nedařilo se jim to a fara pomalu chátrala.<sup>443</sup>

Neutěšený stav se snažil změnit farář František Kavale v roce 1893, kdy se snažil o provedení zásadních oprav. Ve své zprávě ze dne 8. března 1893 napsal votivnímu komisariátu základní věci, které je třeba v jeho farnosti opravit. Jednalo se o těchto pět věcí: kostel, umrlčí komoru, hřbitov, faru a paramenty. V rámci kostelní budovy šlo hlavně o zrenovování omítky, kompletní venkovní a vnitřní vymalování, nová okna a opravy plechové střešní krytiny.

Během roku 1896 se zjišťovaly potřebné opravy a bylo vypsáno i konkurenční řízení. Došlo k dalšímu přesnému popsání, co všechno se musí na kostelní budově opravit. V protokolu najdeme následující nutné opravy a přestavby, které se měly týkat: dveří, stropu, západní zdi kostela, taškové krytiny, opravy věže, zasklení oken a dalšího.<sup>444</sup>

Bylo přijato rozhodnutí podpořené i c. k. okresním hejtmanstvím ve Strakonících, že hlavní náklady na opravu ponese náboženský fond. Povožnické a nádenické práce měly hradit přífařené obce. Náboženský fond se ale rozhodl proti tomuto rozhodnutí odvolat k zemskému úřadu do Prahy a chtěl dokázat na základě zpráv z pramenů, že on nemá povinnost nést hlavní tíži nákladů na opravu jak kostela, tak farnosti.

Farář František Kavale se snažil dát na základě žádosti c. k. okresního hejtmanství ve Strakonících dohromady důkazy. Strakonické hejtmanství žádalo vysvětlit tři body: a) zjistit jak a zda to bylo pravidlem se starat o kostel a farnost, b) majetkové poměry přífařenců, c) výši předepsaných daní a srážek. Beneficiát hledal ve starších i novějších inventářích, ale nenašel přesné označení, kdo platil opravy kostela. V kolonce v inventářích našel jen zprávu: „*je dáváno*.“ Uvádí ve své zprávě pro c. k. okresní hejtmanství, že věc nelze zcela určit, neboť bývalo jednoznačně zvykem, aby patron uhradil vše potřebné. Patřilo to mezi zvyky, a tak nebyl důvod to nikam psát. Dřívější místní patroni dobře věděli, že potřebné peníze by od místních farníků těžko

---

<sup>441</sup> Jeden z prvních plánů na novou faru byl vytvořen již v roce 1882.

<sup>442</sup>SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 36.

<sup>443</sup> K činu jednotlivé strany přivedly až havarijní záležitosti. Jako například oprava záchodů v roce 1903, kdy místní školní rada nakonec souhlasila s uhrazením poloviny potřebného finančního obnosu.

<sup>444</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 219, inv. č. 1107.

dostali. Dle dochovaných zpráv psal farář, že uváděli: “ *Místní chodí za prací do světa, nejsou pořád přítomni, nemohou přispívat pravidelně.* ”<sup>445</sup>

Jako jasné důvody, proč by Náboženský fond měl zaplatit potřebné útraty, uvedl František Kavale tři hlavní body: a) kostel nemá hotovost, b) 1 313 duší těžko složí dostatečnou sbírku, když mezi nimi jsou chudí, cizinci a dojíždějící, c) žádali pomoc i u diecézního spolku v Českých Budějovicích, ale nedostali ji.

Během roku 1897 sice proběhly některé drobné opravy, ale jinak se s pracemi nezačalo. Náboženský fond čekal na rozhodnutí c. k. místodržitelství, které shromáždřovalo podklady. Celá věc se v podstatě zastavila, i když v roce 1899 došlo k rozhodnutí, aby náboženský fond zaplatil jako patron 2 135 zlatých a 25 krejcarů, 445 zlatých a 8 krejcarů připadlo na přífařené obce, stavební práce nezapočaly.

O rozprůdění stavebního dění se pokusil farní úřad svým urgentním dopisem dne 28. 4. 1901 na okresní hejtmánství ve Strakonici. Připomenul, že je to už osm let, co žádal o základní opravy, a nečinnost ničila dotyčné stavby ještě více. Jednalo se stále o kostel, faru a hospodářská stavení. V případě kostelní budovy sepsal farář potřebné opravy, které postupně přibývaly: „*Kostelní věž není natřena, plech rezem pokrytý, dřevěné okraje věže hnijí, věž se při zvonění chvěje, hromosvody neví se, zda fungují, střechy kostela jako i fary špatné.* ”<sup>446</sup>

Celá akce donutila svolat konkurenční řízení do Hoštice, které zorganizovalo okresní hejtmánství ve Strakonici. To rovněž připomnělo náboženskému fondu, že jeho odvolání z roku 1896 bylo v roce 1899 zrušeno a že musí dostát svým povinnostem jako patron.

I když se celá věc nastavila správným směrem a vypadalo to, že opravě kostelní budovy už nic nebrání, musel urgovat pan farář votivní komisariát kostela znovu v roce 1902. Opět upozorňoval na špatný stav jak vnitřní, tak venkovní kostelní budovy a fary. Navíc se bál, že v roce 1903 ho bude čekat generální vizitace, a nechtěl ukazovat biskupovi, v jakém stavu se jeho svatostánek nachází.

Základní opravné práce se rozběhly během roku 1903 a pokračovaly i v roce následujícím. Jako hlavní stavitel byl vybrán zednický mistr Turek z Volyně. Ten v první řadě upozornil všechny strany, že jejich rozpočet vytvořený v roce 1896 je již sedm let starý, a tak dojde dozajista k jeho navýšení.

Náboženský fond nakonec schválil zaplacení všech potřebných položek a na přífařené obce zbylo uhradit povoznické a nádenické práce.<sup>447</sup> Na konci roku 1903 proběhlo první kolaudační předání a v roce 1904 pak došlo na zbytek pracovních činností. Kostelní budova se tak dostala

---

<sup>445</sup>SOka Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 46.

<sup>446</sup>Tamtéž.

<sup>447</sup>Došlo k opravě především kostelní a částečně farní budovy, na zmíněnou umrlčí komoru se nedostalo, i když farní úřad žádal patrona, zda by jí do svého rozpočtu nezahrnul. Ten však jednoznačně odmítl.

z nejhorsího a její stav se značně zlepšil. Bohužel deset let nečinnosti způsobilo, že i v dalších letech byly stále nutné alespoň drobné opravy,<sup>448</sup> aby se dohnal a zlepšil stav kostelní budovy.<sup>449</sup>

Během první světové války došlo k zásadním opravám pouze v roce 1916.<sup>450</sup> Tehdy se jednalo nejen o kostelní budovu, ve které se vyměnily dveře do chrámové lodi, ale i o místní hřbitovní zeď.<sup>451</sup> Ač kvůli válečné drahotě se jednalo o poněkud nákladnější opravy, pochvaloval si farní úřad dobrou a kvalitní práci stavitele Čeňka Prokopa a po superkolaudaci mu vyplatil všechny dlužné peníze řádně zpět.<sup>452</sup>

V meziválečném čase stále zůstával určitý problém s financováním stavebních oprav jednak kostela, jednak farnosti. Farář si v roce 1926 stěžoval na místní školní radu, která se v případě nutné opravy střechy nechtěla finančně podílet, ačkoliv místní škola stále na faře sídlila. Dle zpráv ve farní kronice se školní rada držela hesla: „*Na nás neprší.*“

V roce 1929 došlo k ustanovení rozpočtu na střešní opravy, které se vyšplhaly až na 35 000 korun. Místní školní rada, ale i patronátní úřad, nechtěly dát tak velké prostředky, a tak se věc opět zadržela. Farní úřad se věc snažil urgovat, protože se stále nevědělo, kdo bude celou záležitost platit. Během roku 1932 pak duchovní správce na vlastní náklady objednal pokrývače, aby opravil alespoň nejpoškozenější části střešní krytiny.

Na konci roku 1932 se nakonec místní školní rada rozhodla podílet polovinou částky na opravě střechy fary. Věci se rychle daly do pohybu a podařilo se pro objekty fary a kostela zajistit novou střešní krytinu.<sup>453</sup>

Poslední ze zásadnějších oprav ve zkoumaném období proběhla během let 1941 a 1942. Přívaly sněhu a mráz udělaly značné škody na střeše a zdi kostelní budovy, důsledky špatného počasí se projevily i na oknech a okenních rámech. Farní úřad žádal, aby došlo k opravám. Patronátní úřad se měl postarat o rychlou opravu.<sup>454</sup>

Kromě toho bylo v roce 1940 zjištěno, že v kostele a hlavně v obvodní zdi kolem presbytáře je nadměrná vlhkost dána tím, že podlaha je zapuštěna poměrně hluboko pod terén. Muselo dojít k odkopání hlíny a vytvoření provizorní izolace.<sup>455</sup>

---

<sup>448</sup> V roce 1905 informuje pan farář o trhlině v sakristii, zetlelých dveřích a špatných schodech.

<sup>449</sup> SOKA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 46.

<sup>450</sup> V roce 1916 byl v rámci rekvizic odvezen jeden ze tří hoštických zvonů. Jednalo se o ten nejtěžší.

<sup>451</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>452</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 298, inv. č. 1139.

<sup>453</sup> Problém se sídlem fary i školy v jedné budově ale trval nadále. V roce 1936 si místní duchovní správce stěžoval, že situace už je neúnosná. Budova hrozí, že se zborší, podlahy špatné, všude špína a nábytek napaden červotoči.

<sup>454</sup> Na zakázku opravy hoštického kostela se hlásily tři stavařské firmy. Všechny musely podat rozpočet a rovněž dodat tzv. árijské prohlášení, že nezaměstnávají žádného židovského pracovníka. Jako vítěz tohoto konkurenčního řízení byl vybrán stavitel František Hájek.

<sup>455</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 1047, inv. č. 2757.

#### 4. 7. 2. Materiální vybavení - kostel Narození Panny Marie

Hoštický kostel obsahoval čtyři oltáře. Hlavní z nich byl zasvěcen Narození Panny Marie a provedením patřil do barokního slohu. Obraz na něm pocházel z roku 1763 a patřil mezi díla malíře Brandla. V roce 1855 prošel jak oltář, tak i obraz zásadní rekonstrukcí, která vyřešila jeho chatrný stav. Vedle hlavního oltáře se nacházely v kostelní budově ještě tři menší pobočné věnované svaté Rodinně, Petru a Pavlovi a Panně Marii Růžencové.<sup>456</sup>

Vybavení kostelním náčiním se postupně zvyšovalo. K roku 1845 uvádějí inventární soupisy 19 kusů převážně různých kalichů, monstrancí, svícnu nebo ciborií. Zajímavostí je, že nebyl evidován a zapsán žádný předmět ze zlata nebo stříbra. Tento stav se změnil až v roce 1868, kdy kostel začal vlastnit stříbrný diadém a později přibyly ještě stříbrná lampa a pozlacená monstrance. Jednoznačně se ale arzenál kostelních předmětů rozšiřoval a v roce 1904 se dostal na číslo 44.<sup>457</sup>

Podobně stoupaly i počty u mešních rouch, které dle zpráv byly přítomny v roce 1845 v počtu 43, v roce 1854 jich bylo 50 a v roce 1904 již v 60. Mezi nejhodnotnější kusy oblečení se řadila především slavnostní roucha vyrobená z hedvábí a vyšívána zlatem.<sup>458</sup>

#### 4. 7. 3. Zvony

V hoštické kostelní budově se nacházely v roce 1915 tři zvony. Nejstarší z nich byl datován do roku 1657 a vážil okolo 40 kilogramů. Bohužel během své existence se dočkal dvou přelití v Praze, a to v roce 1797 a 1845. Druhý ze zvonů měl hmotnost rovněž okolo 40 kilogramů a jednalo se o dar kostelu od Antonína Chlumčanského v roce 1743. Poslední z trojice „kovových obrů“ nesl jméno Václav a zařadili bychom ho kategorie těžších zvonů pro jeho 180 kilogramovou váhu. Na zvonici se dostal v roce 1877 a za jeho výrobou stála zvonařská rodina Pernerů z Českých Budějovic.<sup>459</sup> Bohužel pro zdejší farnost právě o něj projevil v roce 1916 zájem rekviziční komise a došlo k jeho odvezení. Náhradu za něj si hoštičtí farníci pořídili až po válečných letech, kdy se jim na základě sbírek podařilo získat zvon nový, jež slavnostně instalovali v roce 1925.<sup>460</sup>

<sup>456</sup> Tři z nich najdeme už v prvním dochovaném inventáři z roku 1845. Čtvrtý se objevuje až v inventáři z roku 1904.

<sup>457</sup> SOkA Hoštice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 46.

<sup>458</sup> Tamtéž.

<sup>459</sup> Dle zápisů ve farní kronice se jednalo o zvon těžký, ale i velký dle průměru, proto bylo nutné při jeho instalaci rozebrat schody na kostelní věž.

<sup>460</sup> SOkA Hoštice, FÚ Hoštice, kart. č. 2, inv. č. 35.



#### 4. 7. 4. Varhany

Varhany se dostaly do místního svatostánku v roce 1858 a vydržely bez větších oprav až do roku 1903.<sup>461</sup> V podstatě ruku v ruce s výše popsanou rekonstrukcí došlo i k opravě varhan. Na starosti ji dostal varhanář Malzer z Tábora, za 140 Kč provedl jejich základní revizi a opravu. Daleko zásadnější rekonstrukcí pak varhany prošly v roce 1910. Eduard Hrubý z Protivína během měsíce září vycídil celý stroj, rejstříky, přeintonoval varhany a celý nástroj řádně sladil. Za práci si nechal zaplatit 160 korun. Kromě toho nahradil za 407 korun již sešlé části, jak manuální, tak pedálové.<sup>462</sup>

Peníze na opravu varhan vzal farář z kostelní kasy a dvou farních sbírek, dále mu nezbylo nic jiného než rovněž sáhnout do vlastní kapsy. Jak uvádí ve svých vzpomínkách ve farní kronice, hradil rovněž řemeslníkům stravu, ubytování a pivo po dobu jejich práce na varhanách.<sup>463</sup>

---

<sup>461</sup> Jedním ze stálých a déle hrajících varhaníků v Hošticích byl Tomáš Hanuš, vybraný v rámci výběrového řízení v roce 1892. Protože obec ani farní úřad neměl prostředky na placení varhaníka, bylo mu slíbeno placení za jeho služby v naturáliích. Dostávat měl například uhlí a pšenici. Za to měl hrát pravidelně v neděli a ve svátky.

<sup>462</sup> Při přestavbách a opravách varhan měly jednotlivé farnosti dle zprávy c. k. okresního hejtmanství dávat pozor, aby nedošlo k poškození kůru, především při konečné instalaci varhan. (viz. SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 41.)

<sup>463</sup>SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kniha č. 27, inv. č. 129.

## 4. 8. Kraselov

První zprávy o kostele v Kraselově pocházejí z roku 1384, kdy spadal pod správu Volyňského děkanátu.<sup>464</sup> Samotná osada Kraselov byla založena o něco dříve, uvádí se rok 1368. Prvními držiteli místního panství byl rod Kotoučů z Dlouhé Vsi, jehož členové stáli za postavením místního svatostánku.<sup>465</sup>

Další významní majitelé přišli do farnosti v roce 1676, kdy panství koupil Jan Ignác Chanovský z Dlouhé Vsi,<sup>466</sup> v té době probošt chrámu svatého Víta v Praze.<sup>467</sup> Potomci tohoto rodu drželi Kraselov, ale i další vesnice v okolí, a spravovali své panství až do druhé poloviny 19. století.<sup>468</sup>

Jejich pozornost a péče se zaměřovaly jednak na místní kostel, jednak později na poutní kostel svaté Anny. Obě stavby byly za jejich finanční pomoci několikrát opravovány a přestavovány. Členové rodiny pak zvolili jako místo svého posledního odpočinku buď kryptu kostela svatého Vavřince, nebo filiální kostel svaté Anny.

### 4. 8. 1. Kraselov - Kostel svatého Vavřince

Podle inventáře z roku 1833 byl místní hlavní kostel vystaven z kamene, měl šindelovou střechu, šest oken a tři věže. Stav, který popsal inventární soupis v roce 1833, ukazoval, že se svatostánek nacházel v dobrém stavu.<sup>469</sup>

Ze zpráv v knihách kostelních účtů víme,<sup>470</sup> že kostel prodělal celou řadu drobných oprav, které se týkaly především oken,<sup>471</sup> zdi nebo kostelní věže.<sup>472</sup> Jeho stav se začal postupně zhoršovat. Farní kronika v roce 1877 uváděla, že stav kostela a fary „*byl velmi bídný a špatný.*“<sup>473</sup> Obě stavby trpěly chatrnou střechou, která dle úsudku zapisovatele připomínala spíše cedník než střechu.<sup>474</sup>

V letech 1878-1880 započaly snahy o opravy. Z hlediska placení výloh platil postup, že stavební hmoty a řemeslnické práce odvedl a zajistil patron, koňské povozy a práci nádenickou

<sup>464</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 965.

<sup>465</sup> J. Vichr, *Dějiny Kraselova*, Kraselov 2007, s. 5.

<sup>466</sup> Držel Hodějovice, Kraselov, Němčice.

<sup>467</sup> Chanovští z Dlouhé Vsi drželi Kraselov do svého vymření v roce 1871. Po nich dostal Kraselov do správy panský rod Dlouhowských.

<sup>468</sup> J. Vichr, *Dějiny*, s. 6.

<sup>469</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 104.

<sup>470</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 107.

<sup>471</sup> Okna se opravovala v roce 1818, 1853, 1886.

<sup>472</sup> Dveře a věž se opravovaly v letech 1814, 1876 a 1877.

<sup>473</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>474</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 2.

si zajistily samy přifařené obce.<sup>475</sup> Celková částka, která padla na opravy během tří let, se vyšplhala na 3 965 zlatých a 73 krejcarů. Z toho se správce velkostatku zavázal splatit 3 041 zlatých a 92 krejcarů, zbytek v celkové hodnotě 923 zlatých a 81 krejcarů vyšel na přifařené obce. Všechny z obcí s touto částkou předem souhlasily, ne všechny ale potřebné peníze složily. Spor vznikl s obcí Hodějov. Místní totiž nepřispěli na povozy a nezařídili dodávky písku, vody a cihel. Následně se jim nechtělo odvádět za to vypočítanou finanční částku navíc v hodnotě 29 zlatých. Okresní úřad ve Strakonících a kraselovský farář Jan Chochle s nimi měli poměrně složitou práci, až po více než roce donutili pana starostu slíbenou částku složit.<sup>476</sup>

Chanovští z Dlouhé Vsi a i jejich nástupci ve funkci patronů patřili mezi poměrně svědomité správce panství. Meziválečné období ale i pro ně bylo ekonomicky náročné. Karel Dlouhoweský na tento stav upozorňoval farnost v dopise ze dne 26. února roku 1924. V tomto roce se totiž řešila zásadní oprava kostelní věže, která se měla pokrýt novou krytinou a natřít. Kromě toho mělo dojít i na výměny krovů a oken. Patron psal okresnímu úřadu, že již nebude schopen platit takové částky jako dříve, že se zadlužil a správa panství mu už nepřináší takové zisky. Větší díl spoluúčasti chtěl přesunout na přifařené obce.<sup>477</sup>

Oprava nakonec proběhla, a ačkoliv Karel Dlouhoweský sliboval nižší finanční účast, přesto na ni přispěl částkou 7 221 korun. Na přifařené obce zbylo uhradit 1 440 korun. Za celkovou sumu mohl následně architekt František Švehla provést potřebné úpravy.<sup>478</sup>

Zhoršující se finanční situace patrona a postupně i hospodářská situace třicátých let ale přivedla kostel svatého Vavřince do stále větších problémů. Od roku 1931 docházelo k urgenci farářů a administrátorů jednak na okresní úřad, jednak na patronátní kancelář, že je nutné s budovou něco udělat, jinak se dostane do katastrofálního stavu.<sup>479</sup> Autor farní kroniky poznamenal ve svém zápise: *“Střecha kostela rozbita, vypadá jako cedítka.”*<sup>480</sup>

Ve snaze o zlepšení stavu byl založen v roce 1932 Spolek pro záchranu kostela svatého Vavřince. Jeho náplní bylo shánění finančních prostředků na pomoc kostelní budově. Jeho apel a žádosti se dostaly na okresní úřad, k patronovi kostela, na ministerstvo školství,<sup>481</sup> ale i do prezidentské kanceláře.<sup>482</sup> Práci spolku podporoval i poslanec Rudolf Beran.<sup>483</sup>

Mezi základní opravy, které si spolek vytyčil, patřilo opravení vnitřní zdi, vymalování, oprava dveří a oken a izolování zdí od vlhkosti. Celkový odhad rozpočtu se vyšplhal na 107 000

<sup>475</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. 99, inv. č. 847.

<sup>476</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 99, inv. č. 847.

<sup>477</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 413, inv. č. 1828.

<sup>478</sup>SOA Třeboň, Velkostatek Němčice-Kraselov, kart. č. 11, inv. č. 91.

<sup>479</sup>Kraselovský kostel postihla v roce 1929 silná vichřice, která poničila střešní krytinu.

<sup>480</sup>SOKA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>481</sup>Na ministerstvo školství byly adresovány dvě žádosti.

<sup>482</sup>Z prezidentské kanceláře obdržel spolek příspěvek 200 Kč.

<sup>483</sup>Po zdařilé rekonstrukci v letech 1935-1939 patřil Rudolf Beran mezi první vzácné návštěvníky, kteří do kraselovského kostela zavítali. (viz SOKA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.)

Kč. Ze státních zdrojů se podařilo získat 20 000 Kč, zbytek se musel vyřešit pomocí sbírek a darů.<sup>484</sup>

Spolku se podařilo zajistit kontrolu a revizi od památkového ústavu v Praze, jenž zjistil a ve své shrnující zprávě uvedl devět základních bodů, které bylo nutné okamžitě vyřešit. Problémy se dle něj týkaly: krovu, krytiny, plechování, odtoku vody, oken, omítky, očištění vnitřku kostelní budovy, oltářů a kazatelny, omítky a stropů. I díky zprávě z památkového úřadu se podařilo rozběhnout v roce 1935 první fázi opravných prací, které vedl František Mach, architekt a stavitel z Příbrami. Postupně došlo k vyřešení všech bodů, navíc se získaly i prostředky na restauraci některých obrazů a kazatelny.

Celkový rozpočet se totiž podařilo částečně snížit. Pomocnou ruku podal patron, jenž zařídil bezplatně povozy a také značnou část materiálu. Navíc ještě kladný vztah k místnímu kostelu a i okolí ukázala i patronova dcera, která konala pěvecké koncerty, a výtěžky z nich pak směřovaly na pokrytí nákladů. Na opravy z let 1935-1937 byly získány prostředky z těchto zdrojů:

sbírky – 7 600 Kč

subvence státní – 13 500 Kč

materiál a povozy od patrona – 11 600 Kč

dary – 23 400 Kč

dary na přimluvu poslance Berana – 7 000 Kč

koncerty dcery patrona – 1 364 Kč.<sup>485</sup>

Díky nasazení a práci členů spolku, ale i dalších dobrodinců se podařilo kostel svatého Vavřince zachránit a zajistit, aby mohl fungovat i po další desetiletí.

#### **4. 8. 2. Kraselov - filiální kostel svaté Anny**

Poutní kostelík svaté Anny se nachází na mírném návrší v nadmořské výšce 623 metrů. Jeho zakladatelem byl první vlastník Kraselova z rodu Chanovských z Dlouhé Vsi Jan Ignác Dlouhoweský.<sup>486</sup> Ten se rozhodl v roce 1682 na místě nedaleko Kraselova založit tradici poutního místa a financoval celou stavbu kostela a prvních dvou kaplí.<sup>487</sup>

Při založení mu však nešlo pouze o poutní místo, ale i o nový filiální kostel, k němuž bylo zřízeno kaplanské místo. Peníze na jeho vytvoření daroval právě Jan Ignác Dlouhoweský pomocí

---

<sup>484</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

<sup>485</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

<sup>486</sup>J. Černý, *Poutní místa jižních Čech*, České Budějovice 2006, s. 118.

<sup>487</sup>J. Vichr, *Kraselov 655 let*, Kraselov 2007, s. 3.

kaplanské fundace v částce 5 000 zlatých. Do církevní správy kraselovské farnosti tak přibyla osoba kaplana. Patron mu nechal v roce 1700 zřídit při kostelu svaté Anny samostatný byt.<sup>488</sup>

Kaplan měl sloužit pravidelné mše za rodiny Chanovských a Talmberků, starat se o filiální kostel a být nápomocen kraselovskému faráři při dalších církevních úkonech.

Poutní místo se z kaple svaté Anny postupně vyvinulo.<sup>489</sup> Jednak díky umístění sochy svaté Anny v samotné kapli, jednak udělením možnosti vybírání odpustků v roce 1777.<sup>490</sup> K zvýšení zájmu o místo zde byly dokonce zřízeny v roce 1761 lázně, v nichž se úspěšně léčila dna a revmatismus.<sup>491</sup>

Na místě nestál jen samotný poutní kostelík, ale postupně k němu byly přistavěny další dvě kamenné kaple a ambity.<sup>492</sup> Financování těchto staveb sponzoroval opět rod Chanovských a někteří jeho členové se rozhodli nechat své ostatky uložit do zdejší krypty místo té v kostele svatého Vavřince.<sup>493</sup>

Poměrně rozsáhlý komplex vyžadoval celou řadu oprav. V roce 1887 a 1889 došlo k opravě a přeložení šindelové střechy. V roce 1902 se oprav dočkaly dveře a okna.<sup>494</sup>

K zásadnímu sporu v rámci oprav došlo v roce 1882, kdy se měly zrenovovat ambity.<sup>495</sup> Administrátor panství JUDr. Vaníček sdělil c. k. okresnímu hejtmanství ve Strakoncích, že nebude dávat peníze na nepotřebné opravy, za které právě záležitost okolo ambitů považoval. Snažil se hejtmanství vysvětlit, že se jedná o zbytečnou a nevyužívanou věc, jež dávno ztratila svůj smysl, a není nutné do ní investovat a ztrácet v ní finance. Pragmatická zpráva administrátora je v rozporu se zapáleným dobrozdáním, které na hejtmanství poslal kraselovský farář Jan Chochle.<sup>496</sup> Duchovní správce ambity hájil a upozorňoval na to, že by jejich zboření nesl okolní lid velmi těžce. Rovněž připomněl fakt, že potřebné dřevo na opravu ambitů bylo zajištěno a připraveno, najednou se však začala stavět v Česticích nová hospoda a správa velkostatku dřevo prodala. Farář položil ve své zprávě otázku: „*Byla tedy správě statku hospoda milejší, než ambity a kostel u sv. Anny?*“<sup>497</sup> Okresní hejtmanství nakonec dalo za pravdu panu faráři a v roce 1885 započal patronátní úřad s opravami ambitů.

Již zmíněný Spolek pro záchranu kostela svatého Vavřince pomáhal i s opravami kostela svaté Anny na začátku i během druhé světové války. Podařilo se mu sestavit rozpočet

<sup>488</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 969.

<sup>489</sup> Během poutí na konci a v první polovině 20. století se poutí ke svaté Anně účastnilo okolo 1 000 lidí.

<sup>490</sup> J. Černý, *Poutní místa*, s. 119.

<sup>491</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 969.

<sup>492</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 105.

<sup>493</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 105.

<sup>494</sup> SOkA, Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 110, inv. č. 147.

<sup>495</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

<sup>496</sup> J. Vichr, *Dějiny*, s. 23.

<sup>497</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

nejnutnějších oprav na tři roky v hodnotě 48 625 korun, který byl postupně plněn. V rámci této částky se provedly základní a generální opravy zdiva, dveří a oken.<sup>498</sup>

#### **4. 8. 3. Farní budova a hospodářské stavení**

Základním problémem farní budovy po její zásadní rekonstrukci v letech 1804 až 1806 byla střešní krytina, na jejíž špatný stav si místní duchovní správce stěžoval nepřetržitě od roku 1863 až do roku 1877, kdy došlo k opravě. Další opravy se řešily průběžně, ale nejednalo se o nějaké zásadní věci. Ve vizitačních protokolech najdeme zprávy, že se jednalo o budovu starší, ale ucházející. Bohužel patron přece jen neměl tolik prostředků, aby mohl místo pobytu faráře vylepšit nějak zásadním způsobem než především základními úpravami.

Těžkosti s financováním provázely i výstavbu nové stodoly. Od roku 1906 existoval sestavený rozpočet v hodnotě 5 079 korun 97 haléřů. Zapojit se do jeho splácení měly všechny přífařené obce. Znovu se ale našli opozdilci, kteří museli být upomínáni. Jednalo se o obec Zahorčice a Makarov, které byly vyzývány v roce 1911 okresním úřadem, aby neprodleně do osmi dnů poslaly slíbené obnosy. Bohužel nová stodola v roce 1922 vyhořela a bylo třeba jí nechat zrekonstruovat a opravit. Zástupcům obcí se tentokrát nechtělo přispívat vůbec, neboť se ukázalo, že hospodářská budova nebyla pojištěna na požár, a tudíž z pojistky nebude žádný příspěvek. Po dlouhém vyjednávání mezi okresním hejtmanstvím, zemským úřadem v Praze, patronátním úřadem, farním úřadem a jednotlivými osadami se podařilo najít kompromis a práce staviteli Františkovi Švehlovi zaplatit.<sup>499</sup>

#### **4. 8. 4. Materiální vybavení - kostel svatého Vavřince**

Dle inventárních soupisů se nacházely v roce 1874 v kostele svatého Vavřince čtyři oltáře. Hlavní z nich nesl jméno svatého Vavřince a byl vyroben ze dřeva. Další postranní oltáře byly zasvěcené svatému Martinovi, svatému Josefovi a Janu Nepomuckému. Všechny byly zmíněny už v inventárních soupisech datovaných k roku 1800.<sup>500</sup>

V rámci kostelního náčiní počet předmětů stoupal. V roce 1833 je jich uvedeno 54 kusů a v roce 1874 jich již kostel vlastní 62 kusů. Mezi nejcenější patřily stříbrné a pozlacené předměty. Jednalo se především o dvě monstrance a ciboria. Jedna z monstrancí byla dokonce vyzdobena rubíny.

---

<sup>498</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

<sup>499</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 413, inv. č. 1828.

<sup>500</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 104.

Mešních rouch a textilií nutných k církevním obřadům vlastnil kostel svatého Vavřince poměrně dost. V roce 1833 je uvedeno 63 kusů tohoto typu liturgického oblečení, v roce 1874 je jich v inventáři zapsáno již 85. K nejcennějším patřila hedvábná roucha, jež byla dokonce vyšitá zlatem.<sup>501</sup>

#### 4. 8. 5. Materiální vybavení – filiální kostel svaté Anny

Filiální kostel svaté Anny se skládal i z několika postranních kaplí a altánu. Dohromady se zde nacházelo pět oltářů. Hlavní z nich nesl jméno po svaté Anně, byl vytvořen ze dřeva a obsahoval jako ozdoby různé vyřezávané figury. Další oltáře nesly jméno po svaté Hedvice, svatém Josefovi, svatém Janovi a Boží Matce.

Svatá Anna měla méně církevního náčiní než kostel svatého Vavřince. Jednalo se přibližně o 30 předmětů. Ze stříbrných věcí šlo o kalich a ciborium. Dále se zde nacházely běžnější předměty jako cínové svícny nebo mosazný pacifikál.

Mešních rouch filiální svatostánek vlastnil v počtu třiceti kusů. Dle zpráv z inventárního seznamu se v některých případech jednalo i o staré kusy, například alb nebo rochet.<sup>502</sup>

#### 4. 8. 6. Zvony

V kostelních budovách v Kraselově se ukrývalo celkově šest zvonů. Čtyři z nich se nacházely při farním svatostánku svatého Vavřince a dva patřily pod správu filiálního kostela svaté Anny. I Kraselova se týkala v roce 1916 válečná rekvizice. Celkově farnost přišla o dva zvony. Jednalo se o zvon svatého Vavřince z roku 1798 a pak i o zvon pojmenovaný po svatém Lothardovi. Oba dva odvezly povozy dne 29. 12. 1916 z kostela svatého Vavřince. Kostel svaté Anny vlastnil zvony daleko starší. Pocházely z let 1435 a 1652, proto si je mohl ponechat.

Po válce došlo ke snaze pořídit si nové „kovové obry.“ Na základě sbírek, ale i darů od krajanů z Ameriky se povedlo zajistit dostatečnou částku na dva nové zvony.<sup>503</sup> Dostaly jméno Vavřinec a Václav a byly slavnostně instalovány v roce 1925.

<sup>501</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 104.

<sup>502</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 1, inv. č. 105.

<sup>503</sup>Z banky v St. Louis bylo zasláno 800 Kč. Celková cena objednaných zvonů byla 6 085 Kč.

#### 4. 8. 7. Varhany

K vybavení kostela patřily i varhany. Původní staré nahradily v roce 1898 vyřazené varhany z Volyně.<sup>504</sup> Jednalo se sice o starší nástroj, ale svůj úkol zvládaly velmi dobře po dlouhou dobu. První rekonstrukci potřebovaly až v roce 1924, kdy došlo k jejich zásadnímu vyčištění. Peníze v hodnotě 1 200 korun vybral farář pomocí sbírek.<sup>505</sup> Další opravy souvisely s činností Spolku pro obnovu kostela svatého Vavřince.<sup>506</sup> Ten využil zbylé peníze, které zůstaly ve zvonovém fondu po pořízení nových zvonů, a nechal provést základní úpravy, aby nástroj mohl dále sloužit svému účelu.

Co se týká hlavního hudebního nástroje v „*kostelíku*“ svaté Anny, zde se nacházelo harmonium, které sem bylo darováno z Volyně. V roce 1916 došlo k jeho výměně za nové, které stálo 908 korun a 65 haléřů. Větší část z celkové částky v hodnotě 848 korun a 21 haléřů se podařilo vybrat pomocí sbírek, zbytek zajistil patron. Nové harmonium bylo od firmy Tuček a poprvé na něj hrál ředitel kůru Otto Pitt při slavnostech svaté Anny v roce 1916.<sup>507</sup>

---

<sup>504</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 2.

<sup>505</sup>SOA Třeboň, Velkostatek Kraselov – Němčice, kart. č. 4, inv. č. 38.

<sup>506</sup>SOkA Strakonice, FÚ úřad Kraselov, kart. č. 7, inv. č. 128.

<sup>507</sup>SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kniha č. 1, inv. č. 105.



## 4. 9. Malenice

Prvními doloženými vlastníky Malenic byli Oldřich, Albert a Diviš bratři z Dobevi.<sup>508</sup> Jednalo se o první zdejší vrchnost, která spravovala Malenice, ale i sousední Lčovice, a vytvořila tak základ zdejšího velkostatku. Po nich převzali starosti nad panstvím Přechev z Čestic. Tento rod se během patnáctého a 16. století v oblasti Prácheňského kraje rozvětvil a držel zdejší statky až do roku 1574. Jednalo se v případě Malenic o lčovickou větev rodu. Protože Přechevové, ale i pozdější majitelé měli své sídlo ve Lčovicích, odkud řídili správu svého majetku, můžeme tvrdit, že Malenice byly součástí Lčovického velkostatku. Ve Lčovicích našel své sídlo i patronátní úřad.<sup>509</sup>

Po rodu Přechevů se střídali další majitelé,<sup>510</sup> například, Jindřich Michal Hýzrle z Chodů, Anna Marie Althanová, Karel hrabě Rey, Eugen Vratislav Netolický, Josef Dressler, Kryštof Benda,<sup>511</sup> Lazar Lippman a Marie Leopoldina Lippertová. S dcerou Marie Leopoldiny Lippertové se v roce 1881 oženil architekt Josef Zítek a až do své smrti v roce 1909 držel správu Malenic. Po něm převzal dědictví jeho syn Bertold,<sup>512</sup> jež se rozhodl v roce 1929 prodat statek pražskému staviteli Filipu Trdlovcovi.<sup>513</sup> Časté změny majitelů panství způsobovala jejich špatná finanční situace, proto se kvůli jejímu vyřešení rozhodli lčovický velkostatek prodat.

K roku 1862 měl farní úřad starosti o 2 014 duší a zařizoval správu hlavního zdejšího kostela svatého Jakuba.<sup>514</sup> V letech 1666-1735 spadal pod Malenice ještě obvod Svaté Máří, který se ale stal od roku 1735 samostatný.<sup>515</sup>

### 4. 9. 1. Kostel svatého Jakuba

Původní kostel byl zmiňován okolo roku 1360,<sup>516</sup> uváděl se jako malá dřevěná stavba. Bohužel v roce 1708 se stal obětí požáru, který nám brání zdárně rekonstruovat jeho vzhled.<sup>517</sup> Při

---

<sup>508</sup>F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Strakonicku*, Strakonice 1986, s. 81.

<sup>509</sup> V rámci církevní správy právě na lčovickém zámku měl sídlo patronátní úřad.

<sup>510</sup> Jejich přehled je uveden v úvodu inventáři k archivnímu fondu Velkostatek Lčovice. Tento archivní fond úvodem opatřila a v roce 1976 uspořádala Zdeňka Zelenková.

<sup>511</sup> Pro velké problémy s penězi nakonec skončil ve vězení. Zemřel v krajském vězení v Písku.

<sup>512</sup> Nechtěl věnovat správě panství takovou energii jako otec. Chtěl se soustředit na svoji pracovní a životní dráhu, a proto na rozdíl od svého otce správu Lčovického velkostatku zanedbával.

<sup>513</sup> Josef Sichinger, *Malenice nad Volyňkou. Historie a současnost jihočeské obce*, Malenice 1980, s. 11.

<sup>514</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 970.

<sup>515</sup> E. Barborová, *Farní úřad Malenice 1666-1953*, s. 2.(inventář k fondu)

<sup>516</sup> Dochází k částečnému rozporu. Rok 1360 uvádí zápis malenické obecní kroniky. Ve své práci *Beschreibung des Budweis Diöcese* z roku 1862 uvádí Johann Trajer rok 1384, který vychází z konfirmačních knih.

<sup>517</sup> SOKA Strakonice, Místní národní výbor Malenice, Kronika obecní 1923-1976. (nezpracovaný materiál)

nové výstavbě už bylo použito kamenů a cihel. Kostel dostal cibulovitou věž a střechu pokryly šindelové tašky, které na ní vydržely až do roku 1854, to přišlo rozhodnutí zaměnit je plechem.<sup>518</sup>

Naneštěstí ani nové stavbě se nevyhnul další požár.<sup>519</sup> Ten vypukl dne 17. 8. 1885<sup>520</sup> a jeho obětí se stala z velké části i kostelní budova.<sup>521</sup> Celá záležitost dala podnět k tomu, že se kostel svatého Jakuba dočkal zásadní rekonstrukce a přestavby.<sup>522</sup>

Opravy se týkaly zřízení nového krovu a klenutí, kostelní věže a střechy. Dále bylo nutné kostelní budovu znovu vybít a uvést do pořádku zdi.<sup>523</sup> Celkový rozpočet stanovil stavitel Karel Náhlík na 2 398 zlatých a 24 krejcarů.<sup>524</sup> Náklady se rozhodl nést především patronátní úřad, po přífařených obcích žádal jen drobné příspěvky a zajištění potahů pro dopravu materiálu.

Slíbeným závazkům ale některé přífařené osady nedostály. Jednalo se například o Setčovice, Lčovice ale i samotné Malenice. Jako důvod uváděly vychytralost zdejšího správce Františka Fialy. Ten po nich chtěl dodat povozy k převozu materiálu, s čímž oni nesouhlasili, neboť se mělo jednat o materiál z Písku a Zdíkovce, což pro ně bylo daleko a hlavně by tím přišli o povozy na několik dní. Místo toho tedy souhlasili s tím, že se za povozy finančně vyplatí. Následně však zjistili, že je administrátor dle jejich názoru obelhal. Zajistil si totiž vlastní potahy a materiál z daleko bližšího místa, než tvrdil. Celou částku v hodnotě 500 zlatých si nechal zaplatit od patronátního úřadu.<sup>525</sup>

Jednotlivé osady se cítily podvedené a zdráhaly se vyplatit vyžadovanou částku. Patronátní úřad urgoval, co mohl, neboť původně se měly finanční částky vybrat do tří týdnů od dohodnutí. Nakonec, i když se zpožděním, se mu podařilo slíbené částky získat a oprava kostela byla řádně zafinancována.<sup>526</sup>

Zásadní změnou prošla v roce 1913 kostelní střecha. Její oprava vyžadovala často finanční prostředky. Důvodem bylo to, že plech, který se využíval k jejímu pokrytí, nedokázal odolat nepřízní počasí a po dvou třech letech od položení z ní padal. Stávalo se i to, že kus plechu při silném větru nečekaně odlétnul a hrozilo díky tomu možné zranění. Farář František Špalek přišel s řešením pokrýt střechu v roce 1913 eternitem. Od té doby dle dochovaných zpráv oprav tohoto typu značně ubylo.

<sup>518</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>519</sup>Malenice zasáhl požár i v roce 1866.

<sup>520</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>521</sup>Celý požár vypukl v domě č. 16 u Frků a za obětí mu dle zápisů ve farní kronice padly skoro všechny domy ve vesnici. Kostelní budova utrpěla největší škody na střeše a věži.

<sup>522</sup>Dle zápisů pana faráře ve vizitačních protokolech potřebovala střešní krytina zásadní opravy už před vypuknutím požáru.(viz SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26.)

<sup>523</sup>SOKA Strakonice, Místní národní výbor Malenice, Kronika obecní 1923-1976. (nezpracovaný materiál)

<sup>524</sup>Patronátní úřad si vyžádal určitou revizi původního stavitelova návrhu. Jak mu sám napsal patronátní úřad dne 19. 9. 1885, chtěli kostel pouze dát do původního stavu před požárem. Patronátní úřad neměl zájem o žádná vylepšení, která stavitel do svého návrhu zapracoval. Důvodem byla vyšší cena oprav a rovněž velké nároky na materiál, především dříví.

<sup>525</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 299, inv. č. 1399.

<sup>526</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 299, inv. č. 1399.

Posledními zásadními změnami na kostelní budově před druhou světovou válkou bylo položení nové dlažby,<sup>527</sup> instalace elektrického osvětlení<sup>528</sup> v roce 1936 a výměna oken, jež proběhla v roce 1940.<sup>529</sup>

#### 4. 9. 2. Farní budova

Malenickou farní budovu hodnotili jednotliví faráři ve svých zprávách ve vizitačních protokolech od roku 1861 sice jako zanedbanou, chatrnou a starou, ale rovněž jako útulnou a pro své bydlení dostatečnou stavbu. Postupně se ale více a více začal projevovat zub času a bylo nutné provést některé základní opravy.<sup>530</sup> Na jejich nutnost ale patronátní úřad přes urgence vůbec nereagoval. V roce 1891 donutila nečinnost patronátního úřadu místního faráře Pavlíčka k následujícímu výroku: *“O farním obydlí napsáno již v roce 1723, že je to zbořeníště, v kuchyni padají cihly při dešti, velké díry ve zdi, zatéká střechou.”*<sup>531</sup> Duchovní správce byl nejspíš frustrován neměnnou situací, neboť v předchozích letech se o farní budově takto zásadně nevyjadřoval.

Problém se řešil v letech 1892-1896, kdy proběhly stavební opravy. Fara dostala novou střechu, nový krov a došlo i k opravě špatného zdiva. Kromě toho se ale farář Pavlíček rozhodl nechat přestavět zdejší hospodářské budovy, jež přiléhaly k faře, na pokoje. S tím nesouhlasil patronátní úřad a vyjádřil se, že nebude tuto farářovu akci financovat.

Patronátnímu úřadu se nelíbil přístup faráře, který jednal bez jeho souhlasu a nechal zadat přestavbu, kdy ze zpustlého seníku vytvořil dva menší hostinské pokoje, které hodlal později pronajímat. Vzniklé dluhy následně přenesl na patronátní úřad, jenž s tím nechtěl mít nic společného, ač na něj farní úřad i přífařené obce tlačily, aby se celého dluhu ujal. Částka nakonec byla splacena spoluprací přífařených obcí, patronátního úřadu a samotného farního úřadu, kdy došlo k prodeji části farního lesa obci, a za utržené peníze se rekonstrukce fary doplatila.<sup>532</sup>

---

<sup>527</sup> Náklad na dlažbu byl 1 500 korun a jednalo se o dlažbu kamennou.

<sup>528</sup> Elektrické osvětlení vyšlo malenickou farností dle 1. 1. 1935 vystaveného účtu na 2 686, 34 korun.

<sup>529</sup> Za nové chrámové okno si stavitel nechal účtovat 1 700 korun. (viz SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.)

<sup>530</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27-28, inv. č. 63.

<sup>531</sup> SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 299, inv. č. 1399.

<sup>532</sup> Tamtéž.

### 4. 9. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Jakuba

V kostele svatého Jakuba se nacházely tři oltáře, které byly zmiňovány již v inventárním soupisu v roce 1733.<sup>533</sup> Jednalo se o hlavní dřevěný oltář zasvěcený svatému Jakubovi, jež byl dle popisu vyzdoben z velké části zlatem a stříbrem a obsahoval figury andělů. Dále oltářní soustavu doplňovaly dva boční menší oltáře zasvěcené blahoslavené Panně Marii a svatému Josefovi.<sup>534</sup>

Kostelním náčiním byl malenický svatostánek vybaven poměrně dobře, i když se v něm nenacházelo velké množství stříbrných nebo dokonce zlatých předmětů. Počet zastoupení kovových předmětů postupně dle evidence uvedené v inventářích stoupal. Pro roky 1733, 1763, 1823 a 1846 jsou uváděny tyto počty kusů kostelního náčiní 25, 27, 47 a 65. Zajímavé je, že v roce 1733 najdeme v inventáři uvedenu stříbrnou monstranci, která však v pozdějších zápisech chybí a je nahrazena dvěma monstrancemi z mosazi. K nejcennějším předmětům patřily stříbrné ciborium a pateny.<sup>535</sup>

I u mešního textilu zůstala zachována tendence přibývajících počtu kusů slavnostních textilií směrem k dochovaným novějším inventárním soupisům. Z inventářů z let 1733, 1763, 1823 a 1846 lze vyčíst následující počty mešních rouch 21, 45, 62 a 72. K nejcennějším patřily kasule v různém barevném provedení. Některé z nich dokonce vyšívané zlatem a stříbrem.<sup>536</sup>

### 4. 9. 4. Zvony

Dva již výše zmíněné požáry v letech 1708 a 1885 zasáhly i malenické zvony. Velký žár, který zachvátil i kostelní věž, je roztavil. Největší újmu utrpěl nejtěžší zvon, kterému se říkalo Vojtěch, a měl váhu 248 kilogramů. Místní se ho však nechtěli vzdát, takže i když puknul, zajistili v roce 1885 jeho přelití a opravu u firmy Perner v Českých Budějovicích.<sup>537</sup>

Bohužel právě díky těmto zásahům ztratil svoji historickou cenu a musel být odvezen v rámci válečných rekvizic dne 20. 12. 1916. Kromě něj odvezli vojáci i druhý zdejší zvon, který nesl jméno Marie a vážil 128 kilogramů. Na zvonici zůstal osamocený pouze malý „umíráček.“<sup>538</sup>

Nového „kovového obra“ si Malenice pořídili v roce 1920. Využili jednak peněz ze zvonového fondu,<sup>539</sup> jednak i ze sbírek peněz, které poskytli místní farníci. Podařilo se tak poříditi nový 130 kilogramů vážící zvon věnovaný svatému Václavovi a vyrobený v ladění E.<sup>540</sup>

<sup>533</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 1, inv. č. 43.

<sup>534</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 1, inv. č. 43.

<sup>535</sup>Tamtéž.

<sup>536</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 1, inv. č. 43.

<sup>537</sup>Přispěl na jeho vznik malenický mlynář Vojtěch Pravda (viz SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.).

<sup>538</sup>SOKA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

#### 4. 9. 5. Varhany

Zmínku o malenických varhanách nalezneme v inventárních soupisech v letech 1823 a 1846.<sup>541</sup> V roce 1912<sup>542</sup> ale dospěl farní úřad k názoru, že by bylo vhodné pořídit varhany nové.<sup>543</sup> Na popud zdejších tzv. „*lufťáků*“<sup>544</sup> vznikl nápad uspořádat sbírku, díky které by se náklady na varhany pokryly. V roce 1913 si nechal farní úřad udělat návrh od pana Edvarda Hrubého pražského výrobce varhan, jež vyčíslil nový nástroj se vším nutným zařízením a prací při instalaci na 2 400 korun.<sup>545</sup>

Myšlenka pořízení úplně nových varhan a zbavení se i staré skříně, v níž byly uzavřeny, se vůbec nelíbila konzervátorskému úřadu v Praze, jež chtěl, aby se nový stroj vložil do skříně původní a ta kvůli své historické hodnotě zůstala zachována.<sup>546</sup>

Válečné události postihly i malenické varhany a došlo k odvezení původních kovových píšťal. Sen o nových varhanách se začal realizovat až krátce po válce. V roce 1920 si je farní úřad nechal vyrobit opět od Edvarda Hrubého.<sup>547</sup> Dřívější námitky památkového úřadu nebyly brány v potaz. Jednalo se o nástroj zcela nový v hodnotě 11 000 korun.<sup>548</sup>

---

<sup>539</sup> Při rekvizici zvonů tyto nástroje stát tzv. vykupoval. Částku však neodevzdal přímo farnímu úřadu, ale zřídil účet tzv. zvonového fondu. Každá z farností měla svůj vlastní zvonový fond. Prostředků zvonového fondu se mohlo využít při pořizování nových zvonů, ale i pro další různé opravy.

<sup>540</sup>SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>541</sup> Jednalo se o varhany pořízené pro kostelní budovu v roce 1730. (viz SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 2, inv. č. 44.)

<sup>542</sup> Staré varhany se ještě dočkaly vyčištění v roce 1905.

<sup>543</sup>SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>544</sup> Jednalo se o skupinu lidí, kteří jezdili do Malenic trávit letní měsíce. Šlo o kulturně činnou skupinu lidí, jež dobře vycházela i se zdejším farářem a společně trávili volný čas například v místní kuželně.

<sup>545</sup>SOkA Strakonice, FÚ Malenice, kart. č. 2, inv. č. 43.

<sup>546</sup> Tamtéž.

<sup>547</sup> Důvěra v práci a firmu Edvarda Hrubého byla ze strany malenických opravdu velká. Varhany si vybrali úplně sami a nepřizvali si k této poměrně náročné finanční akci žádného znalce. Firma jim naproti tomu dala na varhany tříletou záruku.

<sup>548</sup> Zásahu na pořízeních nových varhan měl i ředitel malenického kůru Karel Barborka.

## 4. 10. Předslavice

Osídlení zdejší oblasti proběhlo velmi brzy, jak ukazují archeologické vykopávky a nálezy popelnicových hrobů. Celá krajina okolo Předslavic byla kolonizována z volyňského hradu a stala se jedním z území, odkud kmen Volyňanů chránil království proti vpádu Bavorů.<sup>549</sup>

Mezi první majiteli najdeme vladyky z Čestic a Řepické ze Sudoměře. V 16. století se Předslavice staly majetkem Hýzrlů z Chodů. V roce 1684 došlo k prodeji předslavického statku knížatům z Dietrichsteinu, kteří později přenechali tento majetek v roce 1849 štýrskému rodu Herbertsteinů.<sup>550</sup> Od roku 1684 spadaly Předslavice do správy velkostatku Vlachova Březí. Podobně se tak stalo i v rámci církevní správy, kdy z původně farního kostela svatého Václava se stal pouze kostel filiální a na bohoslužby sem pouze docházel farář z Vlachova Březí. Tato situace trvala až do roku 1770.<sup>551</sup> Poté došlo k obnovení samostatné administratury předslavické farnosti.<sup>552</sup>

Farní správa měla v Předslavicích na starosti především kostel svatého Václava a k roku 1862 se zde nacházelo 2 555 věřících katolíků.<sup>553</sup> Jejím problémem bylo to, že patronátní úřad, jenž ji měl pod svojí správou, sídlil ve Vlachově Březí a zdejší kostelní budova, ale i další farní starosti nestály proto v přímém centru patronova zájmu.

### 4. 10. 1. Kostel svatého Václava

První písemná zpráva o kostele je datována k roku 1359.<sup>554</sup> Dozvíme se z ní, že fara v Předslavicích spadala pod správu Volyňského děkanátu a že kostel odváděl pravidelný papežský desátek do Prahy.<sup>555</sup> Jednalo se o církevní stavbu postavenou v gotickém slohu, co se týká rozměrů stavby, loď měla šířku okolo 9,63 metru a délka měřila 12,96 metrů. K roku 1384 se uvádí, že kostel je obsazen farářem a konají se zde pravidelné církevní obřady.<sup>556</sup> Bohužel o stavebních úpravách kostelní budovy archivní prameny dochované ve fondu farního úřadu mlčí. Dozvídáme se jen drobné zprávy o opravách střešní krytiny a věže v druhé polovině 19. století.<sup>557</sup>

<sup>549</sup> F. Teplý, *Farní osada Předslavice na Volyňsku*, Praha 1906, s. 3.

<sup>550</sup> Spojení majetku vzniklo svatbou Jana Bedřicha z Herbersteinu s Terezií z Dietrichsteinu. (SOkA Strakonice, AO Předslavice, kniha č. 1, inv. č. 1.)

<sup>551</sup> Jako první administrátor na obnoveném místě je uváděn Jan Jedlička.

<sup>552</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 972.

<sup>553</sup> Tamtéž, s. 972.

<sup>554</sup> E. Barborová, *Farní úřad Předslavice 1727-1956*, s. 1. (inventář k fondu)

<sup>555</sup> Jednalo se v roce 1369 o 30 grošů, v roce 1399 o 12 grošů a v roce 1405 o 25 grošů.

<sup>556</sup> J. Schaller, *Lexikon*, s. 94.

<sup>557</sup> SOkA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 47.

Zásadních oprav, které můžeme díky pramenům rekonstruovat, se kostel svatého Václava dočkal až v rozmezí let 1898-1900. Nesmíme se však domnívat, že by do té doby byl ponechán zcela bez povšimnutí, určité základní práce probíhaly. Bohužel farní úřad velmi těžko hledal finance. Snažil se sice situaci řešit, tlačil na patronátní úřad, ale ten v lepším případě sliboval, v horším zachovával stav mlčení. Proto se nelze divit, že opravy, které započaly v roce 1898,<sup>558</sup> měly svůj podklad v četných urgencích už z roku 1887.<sup>559</sup>

V roce 1898 došlo k vypsání konkurenčního řízení na opravu kostelní budovy. Bylo třeba najít dostatečné finanční prostředky, neboť samotná kostelní budova jich měla velmi málo.<sup>560</sup> Farní úřad se snažil získat výjimku, aby využil k opravám peníze z kaplanské nadace,<sup>561</sup> ale ministerstvo kultu a vyučování, kam se obrátil, mu tento postup zakázalo a musel si poradit jinak.

Nakonec došlo k řešení, při kterém určitou částku zaplatil patronátní úřad, a další prostředky zajistily ze svých příjmů přífařené obce. Až potom, když každý obecní výbor schválil rozpočtené částky, mohla proběhnout oprava kostela. Rozpočet na celou záležitost navíc od té doby zestárl, neboť farní úřad si ho nechal udělat hned v roce 1898 a stavební práce se pořádně rozběhly až o dva roky později. Za opraveným zněním rozpočtu stál inženýr Jan Beneš. Ten vzal starý rozpočet a doplnil ho o některé nové položky<sup>562</sup> a podle něj se při získávání peněz řídil předslavický farní úřad. Celkově se rozpočet odhadoval na 980 zlatých a 22 krejcarů, z čehož částka 845 zlatých a 95 krejcarů připadla na patrona, o zbytek se měly podělit přífařené obce.<sup>563</sup>

Jednalo se o zásadní rekonstrukci kostela zvenku i zevnitř. Problémy byly s kostelním zdivem. Kvůli špatné údržbě se na něm objevil mech a plísně. Při opravách bylo tedy nutné nejdříve všechny zdi, jak venkovní tak vnitřní, řádně oškrábat, následně vyspárovat, nahodit a poté nadvakrát vymalovat.<sup>564</sup> Podobné problémy se objevily i na střeše, kromě sešlosti se na krytině nacházel rovněž mech. Došlo ke znovu obložení celé střešní krytiny, jež byla tvořena dvěma vrstvami tašek.<sup>565</sup>

Uvnitř budovy museli řemeslníci opravit klenbu, strop a sakristii. Především všechna tato místa potřebovala nový nátěr. Obnovení se dočkala i kostelní dlažba, jež byla položená nově.<sup>566</sup>

Po této „stavební akci“ uváděli faráři v Předslavicích celou řadu let, že kostel je v dobrém stavu a jeho oprava není třeba.<sup>567</sup> Situace se změnila až v roce 1932, kdy prudké krupobití zničilo

---

<sup>558</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>559</sup> Z počátku se jednalo hlavně o opravu kostelní věže a její střechy. Později už farář ve vizitačních protokolech upozorňoval na nutnost opravy celé kostelní budovy.

<sup>560</sup> Patronátní úřad upozorňoval už dne 25. 2. 1898 c. k. okresní hejtmánství, že předslavický kostel nemá ve své kase potřebné prostředky a že všechny opravy, které se dosud prováděly, se řešily pomocí darů dobrodinců.

<sup>561</sup> Jednalo se o peníze určené pro kapli svatého Ducha.

<sup>562</sup> Například došlo k rozhodnutí vybourat ve zdech kvůli lepšímu osvětlení jedno nové okno.

<sup>563</sup> SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 299, inv. č. 1401.

<sup>564</sup> Vymaloval malíř Jan Raška.

<sup>565</sup> SOkA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 47.

<sup>566</sup> SOkA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 48.

střešní krytinu, a postupně docházelo díky silným deštům ke zhoršování stavu severní části kostelní zdi. Šlo však pouze o drobné opravy, které dokázal patron zajistit.<sup>568</sup>

#### 4. 10. 2. Farní budova

Farní budova byla obsazena společně s obnovením farnosti v roce 1770. Jednalo se o malou budovu, která velmi brzy začala potřebovat základní opravy. Bohužel patronátní a další úřady celou problematiku dost přehlížely. Farář se sice snažil na celou věc upozorňovat, ale nedařilo se mu dát věci do pohybu. V roce 1861 psal do vizitačního protokolu, že v zimě se stavba nedá vytopit a je v ní velká zima, v roce 1863 přibyl problém s podlahou a dobrému stavu se netěšily ani okolní hospodářské budovy. V roce 1870 napsal farář, že se jedná o starou chladnou snad již přes osmdesát let starou stavbu.

Od roku 1872 se pomalu dávalo do pohybu řešení vzniklé situace. Bylo potřeba, aby se dohodly všechny strany, jednak farní úřad, jednak ale i přífařené obce a patron. Celá věc se vlekla až do roku 1876, kdy došlo k celkové opravě.<sup>569</sup> Za ní byl duchovní správce velmi rád a hodnotil ji v podstatě kladně. Na druhou stranu si neodpustil do vizitačního protokolu zmínku, že je sice šťastný za lepší podmínky a místo k pobývání, ale že celá rekonstrukce proběhla dle jeho názoru trošku kvapně a liknavě.

Celá akce navíc narazila na poměrně velký problém ohledně financování. Přífařené obce totiž nakonec odmítly zaplatit slíbené částky a tím vznikl dluh, který muselo postupně vymáhat pro stavitele c. k. okresní hejtmanství. Některé obce nakonec slíbené peníze odvedly. Jiné jako například Tvrzice, se však o finanční obnos, jež měly odevzdat, hádaly několik desetiletí. Ještě v roce 1909 řešilo c. k. okresní hejtmanství problém, že obec Tvrzice nedodala slíbenou částku za opravu farní budovy v roce 1876.<sup>570</sup> Obec nechtěla peníze platit kvůli tomu, že podle ní dodala na stavbu daleko nejvíc tažné síly, a tím pádem chtěla pro sebe naproti ostatním osadám slevu. Ta jí ale poskytnuta nebyla, a Tvrzice se tedy rozhodly nedostát svým závazkům a neplatit.<sup>571</sup>

Během již zmíněných kostelních oprav v letech 1898-1900 došlo okrajově i na budovu fary, ta byla v roce 1899 vyspravena a plechem byla pobita střecha.

---

<sup>567</sup> V roce 1930 proběhla výmalba kostelní budovy.

<sup>568</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>569</sup> Během stavebních úprav nebylo možné ve fáře přebývat. Pan farář se tedy na čas uchýlil do azylu k místnímu panu učiteli.

<sup>570</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 140, inv. č. 944.

<sup>571</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 257, inv. č. 1226.



Mezi poslední stavební zásahy ve zkoumaném období patřila výměna oken a oprava sklepa v roce 1935. Došlo i ke zlepšení a zprovoznění zdejší studny, jež se o pár let později stala zdrojem příjmů, protože ji farní úřad začal pronajímat zdejšímu sedlákům jako zdroj vody.<sup>572</sup>

#### 4. 10. 3. Materiální vybavení- kostel svatého Václava

V kostele svatého Václava se nacházelo pět oltářů. Hlavní z nich byl zasvěcený svatému Václavovi a postranní nesly jména po svaté Barboře, svatém Janovi, Panně Marii a svatém Celestýnovi.<sup>573</sup>

Z církevního náčiní si můžeme všimnout, že jejich zaznamenaný počet v jednotlivých inventářích postupem doby stoupal. Pokud se podíváme na záznamy v inventářích z let 1771, 1786, 1852 a 1884, nalezneme následující počty kovových předmětů: 11, 13, 52 a 66. Mezi nejcenějšími z nich jsou uvedeny už v roce 1771 stříbrná a pozlacená monstrance, stříbrný kalich s patenou a stříbrné ciborium. Jako velmi cenný byl označován i pacifikál vyrobený z mosazi a mědi, jenž dle poznámky v inventáři patřil zasvěcením svatému Janu Nepomuckému.

U počtu mešních rouch a oblečení nutného k církevním obřadům platila podobná stoupající tendence uvedených kusů jako u církevního náčiní. V inventářích ze zmíněných let 1771, 1786, 1852 a 1884 nalezneme zapsány tyto počty oblečení: 21, 28, 56 a 66. Nejcenější položky se objevily v inventáři z roku 1884. Jednalo se o dva dary v podobě hedvábných rouch, kostelu je darovaly Barbora Šouvlík z Borku a komtesa Marie hraběnka von Herberstein.<sup>574</sup>

#### 4. 10. 4. Zvony

V předslavickém svatostánku se nacházely čtyři zvony, které nesly jména Vavřinec, Petr, Marie a Jan. Nejstarší z nich byl zvon Vavřinec, který měl na sobě uvedenou dataci 1438 a vážil 55 kilogramů. Jako nejtěžší kousek zdejší zvonové soustavy se uváděla Marie, jež dle zápisů měla hmotnost 500 kilogramů. Zbylé dva zvony byly váhově lehčí. Jan vážil 16 a Petr 30 kilogramů.<sup>575</sup>

Po válečných útrapách v letech 1914-1918 se rozhodli předslavičtí farníci pro pořízení nového zvonu a rovněž pro opravu svých starších zvonů. Celkově jim zvonařství Perner z Českých Budějovic vystavilo účet na 5 417 korun. Ten se podařilo uhradit především za pomoci

<sup>572</sup>SOKA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 1, inv. č. 36.

<sup>573</sup>Tamtéž.

<sup>574</sup>Tamtéž.

<sup>575</sup>SOKA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 48.

sbírkové činnosti. V roce 1927 mohli zdejší obyvatelé vítat při slavnostní instalaci zvon, který vážil 180 kilogramů s upraveným laděním do tónu dis<sup>2</sup>.<sup>576</sup>

#### 4. 10. 5. Varhany

Zdejší hudební nástroj je uváděn v inventáři z roku 1854 jako „*varhany pěkné a po opravě.*“ V dřívějších seznamech předmětů kostela svatého Václava varhany uváděny ale nejsou. Což nemusí ale znamenat, že se na kůru nenacházely, jelikož pozornost v této době byla více věnována jiným druhům předmětů.<sup>577</sup> V roce 1900 se povedlo sehnat prostředky na jejich opravu a restaurování, původně se měla konat až v roce 1898, ale proběhla až o dva roky později. Jednalo se celkovou a zásadní revizi celého nástroje v hodnotě 180 zlatých. Varhany prohlédli a cenu určili Josef Rejna a Josef Černý, stavitelé varhan z Prahy. Ty navrhovali nechat vyčistit a vymazat všechny dřevěné pišťaly, upravit a profouknout vzdušnice a podívat se i na seřízení manuální klávesnice. Kromě toho měly varhany dle jejich návrhu dostat nové mechanické zařízení spojené s mosazným drátem v hodnotě 50 zlatých. Bez zajímavosti není ani to, nakolik oba stavitelé vyčíslili sladění nástroje, kdy dle jejich ceníku vyšla tato položka farní úřad na 28 zlatých.<sup>578</sup>

---

<sup>576</sup>SOkA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 9, inv. č. 52.

<sup>577</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27-28, inv. č. 63.

<sup>578</sup>SOkA Strakonice, FÚ Předslavice, kart. č. 8, inv. č. 47.

## 4. 11. Stachy

Územím, kde se dnes rozkládá obec Stachy, procházela již od 13. století obchodní stezka směřující z Kašperských Hor do Vimperku.<sup>579</sup> Celá oblast byla označována jako královský hvozd a její obyvatelé jako strážci hranic spadali pod pravomoc královské komory a prokuratury.<sup>580</sup>

Samotná osada Stachy vznikla v místě původní sklárny během 16. století a tvořila součást královského hvozdu. Mezi držiteli se vystřídalo několik šlechtických rodů, uvádí se v letech 1578-1597 Lobkovicové a pro léta 1597-1617 Kolovratové. Po Bílé hoře dostal panství do zástavy Don Martin de Hoef-Huerta, který jej držel do roku 1638.<sup>581</sup> K dalším majitelům patřili v období 1674-1726 opět Kolovratové a pro roky 1726-1799 rod Kinských. Od nich velkostatek zakoupil rod Schwarzenbergů a spravoval jej až do roku 1850, kdy královský hvozd jako správní celek zaniknul.<sup>582</sup>

Z hlediska církevní správy spadaly Stachy nejdříve pod Zdíkovec, kde existovala fara do roku 1620. Po jejím zániku spadly obě dvě obce pod Vacov. Kvůli velké rozloze lašské rychty ale nebyla duchovní správa ideální a vacovský kostel místním kvůli své vzdálenosti nevyhovoval. Obyvatelé Stach se tedy rozhodli zaslat žádost na pražské arcibiskupství za účelem zřízení vlastní kaple, již chtěli nechat vystavět na vlastní náklady.<sup>583</sup> Do kaple by následně docházel vacovský farář sloužit čtyřikrát ročně mši. Povolení bylo uděleno a v roce 1781 došlo k postavení dnes hřbitovního kostela Bolestné Matky Boží. O rok později vznikla ve Zdíkovci lokálie a zdejší administrátor docházel i do Stach. Samostatná farnost zde vznikla až v důsledku josefínských reforem v roce 1786.<sup>584</sup>

Kostel Bolestné Matky Boží nedostačoval množství osadníků, a tak v letech 1842-1849 proběhla výstavba nového svatostánku Navštívení Panny Marie,<sup>585</sup> který převzal roli hlavní kostelní budovy. Farnost Stachy spravovala tedy dva sakrální objekty a měla na starosti v té době 2 405 katolíků. Patronem chrámu Navštívení Matky Boží se stal Náboženský fond, ale původní hřbitovní kostel si vzala pod svoji správní ochranu obec Stachy.<sup>586</sup>

---

<sup>579</sup> František Kotěšovec, *Archiv obce Stachy 1752-1945(1950)*, Prachatice 2011, s. 1.(inventář k fondu)

<sup>580</sup> V. Starý, *Památky*, s. 23.

<sup>581</sup> Tamtéž.

<sup>582</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sig. VIII/3/a/S/28.

<sup>583</sup> SOA Třeboň-oddělení Český Krumlov, Velkostatek Prášily, sign. II 3 K a li.

<sup>584</sup> Marie Holá, *Farní úřad Stachy 1778-1950*, Prachatice 2010, s. 2. (inventář k fondu)

<sup>585</sup> Karel Hostaš – Ferdinand Vaněk, *Politický okres Sušický. Soupis památek historických a uměleckých v království českém od Právěku do počátku XIX. století*, Brno 2015, s. 105.

<sup>586</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 975.

#### 4. 11. 1. Stachy - Hřbitovní kostel Bolestné Matky Boží

Za vznikem hřbitovního kostela stála osoba rychtáře Matěje Grabmüllera, který se snažil docílit od roku 1779 toho, aby i Stachům se dostalo chrámu, na který podle jeho názoru měli místní osadníci nárok.<sup>587</sup> Rozhodl se tedy sepsat žádost na pražské arcibiskupství a komunikovat s ním celou problematiku.<sup>588</sup> Vysvětloval ve svých vyjádřeních především to, že dosud určený Vacov, kam měli stašští obyvatelé docházet, je pro ně špatně dostupný, a to především v zimě. Přislíbil vlastní finanční výpomoc v hodnotě 150 zlatých a zajistil základní nadační kapitál pro budoucí provoz církevní správy. Dále se obec Stachy zavázala dát část svých výnosů z těžby dřeva.<sup>589</sup> V roce 1781 se podařilo stavbu provést a vznikla skrovná budova s věží v barokním stylu.<sup>590</sup> Zajímavým stavebním prvkem stavby se stala oratoř nesoucí název „Bláhejc kruchta,“ která připomínala právě osobu rychtáře Matěje Grabmüllera, jenž měl v obci přezdívku Bláha.<sup>591</sup>

Od začátku se ale jednalo o malou stavbu, jež nedostačovala množství a zájmu zdejších osadníků, který vzrostl po založení samostatné farnosti Stachy v roce 1786. Začalo se pomalu přemýšlet o výstavbě nového kostela.<sup>592</sup>

Po vysvěcení nového svatostánku Navštívení Panny Marie v roce 1849 se význam stavby snížil. Obec Stachy se přesto snažila jako její patron provádět nezbytné opravy, například rekonstrukci střešní krytiny v roce 1870.<sup>593</sup> Situace se začala zhoršovat až před první světovou válkou, kdy se od roku 1912 začínají objevovat ve vizitačních protokolech první zmínky o tom, že by mělo dojít k zásadnějším úpravám, které se týkaly nutnosti vybílání a obnovení omítek. Stašské obci se povedlo vše zařídit až v roce 1919.<sup>594</sup> Další opravy do začátku druhé světové války proběhly v letech 1924, 1926 a 1930.<sup>595</sup>

#### 4. 11. 2. Stachy - Farní kostel Navštívení Matky Boží

Se stavbou farního kostela se započalo v roce 1842, tehdy došlo k položení základního stavebního kamene. Slavnostního aktu se účastnil biskupský vikář František Rathauský a správce dlouhoveského panství František Švehla.<sup>596</sup> Dokončení a vysvěcení chrámu proběhlo v roce

<sup>587</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Prášíly, sign.. II 3 K a Ii.

<sup>588</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/28.

<sup>589</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>590</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 975.

<sup>591</sup> Marie Puschmanová, *Hřbitovní kostel Panny Marie Bolestné*, Stašsko, č. 3, 2012, s. 6.

<sup>592</sup> K. Hostaš – F. Vaněk, *Politický okres Sušický. Soupis památek historických a uměleckých v království českém od Právěku do počátku XIX. století*, Brno 2015, s. 105.

<sup>593</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>594</sup> Tamtéž.

<sup>595</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>596</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

1849.<sup>597</sup> Jednalo se o prostornou budovu empírového stylu ohodnocenou dle inventáře z 21. října roku 1945 na 50 000 korun.<sup>598</sup>

Již brzy po dostavění se ale začala objevovat nutnost oprav, která byla evidována ve zprávách ve vizitačních protokolech. V roce 1861 si duchovní správce stěžoval na špatný stav sakristie a podlahy, v roce 1866 vyžadoval rekonstrukci střešní krytiny a roku 1893 proběhlo vybílání a oprava věže v hodnotě 2 500 korun. Farář Vojtěch Ludvík zapsal do protokolu 30. května roku 1895 konstatování: „*postavena nová, veliká zánovní budova, přesto potřebuje časté opravy.*“<sup>599</sup> Narážel tím nejen na předchozí stavební práce, ale i na právě tentýž rok 1895 probíhající rekonstrukce krovu a střechy.<sup>600</sup>

Kromě nutných oprav se objevila i snaha o vylepšení farního svatostánku. V roce 1888-1889 se obec Stachy rozhodla, že by kostelu slušely věžní hodiny, a snažila se přesvědčit Náboženský fond, aby realizoval jejich pořízení.<sup>601</sup> Samotná obec však neměla dostatečné prostředky. Starosta tedy 13. února roku 1889 žádal biskupskou konzistoř o přímluvu u zemského místodržitelství, které napoprvé nápad zamítlo.<sup>602</sup> Důvodem bylo to, že kostelní budova se nacházela blízko školy a farní budovy a tím pádem by vlastně na hodiny nebylo vidět a nepřinesly by žádný užitek. Obci naopak přišlo, že dle ní tak velkolepý farní kostel, jako byl ten jejich, věžní hodiny jednoznačně potřebuje, a snažila se celý problém hnát na vyšší místa státní správy, kde však uspěla pouze napůl, neboť rozhodnutím ministerstva kultu a vyučování ze dne 9. 4. 1889 musely nést hlavní náklady Stachy a přifařené obce. V roce 1889 však osady potřebné peníze neměly. Celou situaci se nakonec podařilo vyřešit až v roce 1911, i když ne úplně dle původních představ starosty. Rozhodnutí ministerstva potvrdilo znovu i místodržitelství 6. srpna 1911.<sup>603</sup> Tentokrát ale obec potřebné prostředky sehnat dokázala a věžní hodiny se mohly ještě téhož roku nainstalovat.<sup>604</sup>

Další opravy kostelní budovy se týkaly střechy a proběhly v rozmezí let 1909-1913. Na základě jednání s okresním hejtmánstvím v Sušici došlo k výměně šindelové krytiny pomocí břidlice. Zajistil se tak bezproblémový stav střechy na následujících dvacet let.<sup>605</sup>

K zásadní rekonstrukci přistoupil patronátní úřad na základě urgencye duchovního v roce 1923. Opravy se týkaly především kostelní věže, která dostala nový nátěr, okna a střechu. Celkové náklady na úpravy se vyšplhaly na 14 000 korun.<sup>606</sup>

<sup>597</sup> K. Hostaš – F. Vaněk, *Politický okres Sušický*, s. 105.

<sup>598</sup> SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>599</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>600</sup> Tamtéž.

<sup>601</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/28.

<sup>602</sup> Tamtéž.

<sup>603</sup> SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>604</sup> Tamtéž.

<sup>605</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>606</sup> SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

V roce 1932 s pomocí faráře Františka Čecha došlo k zavedení elektrického osvětlení do kostelní budovy. Kromě duchovního správce přispěli i místní osadníci. Největší částku z celkové sumy 3 250 korun odvedli manželé Voldřichovi z Jirkalova.<sup>607</sup> Bohužel v roce 1935 do budovy udeřil blesk, jenž celé elektrické vedení zničil, a vynutil tak jeho následnou opravu v hodnotě 1 500 korun.<sup>608</sup>

Velkou stavební úpravou si prošel kostel Bolestné Panny Marie v roce 1940. Podle dochovaného stavebního rozpočtu z 13. srpna 1940 opravy proběhly jednak na farním chrámu, jednak na farní budově.<sup>609</sup> V rámci kostela se týkaly především přeměny původní hliněné podlahy na betonovou, vyspravení břidlicové střechy, ale i výměny oken a dveří. I když se podařilo opravy zajistit a zafinancovat, mrazy a špatné počasí následujících dvou let poničily střešní krytinu a zdivo tak, že v roce 1942 musel farář František Čech urgovat u okresního úřadu další opravu.<sup>610</sup>

#### 4. 11. 3. Farní budova

O stavu farní budovy máme první zprávy z vizitačního protokolu z roku 1861, kdy je její stav hodnocen jako v pořádku.<sup>611</sup> Už o dva roky později si ale duchovní správce stěžuje na špatnou střešní krytinu a žádá, aby cihly, z níž byla vyrobena, nahradily šindelové tašky. K stavebním úpravám došlo v letech 1867-1870.<sup>612</sup>

Se stavem farní budovy byli místní duchovní správci spokojeni až doku 1909. Ve vizitačních protokolech najdeme dokonce zprávy, že stav budovy je dobrý a potřebné opravy jsou konány včas. Situace se změnila v roce 1909, kdy došlo k určitému zanedbání stavu střešní krytiny a následné nutnosti nechat staré šindele přeložit eternitem.<sup>613</sup>

Válečné období přineslo nedostatek finančních prostředků, takže docházelo jen ke slibům ohledně opravy omítek a vybílění a dalších nutných rekonstrukcí, ale jejich naplnění přišlo až po válce. Nejdřív proběhlo v roce 1920 vybílění celé stavby a celkových oprav se dočkal objekt až v letech 1924-1925.<sup>614</sup> Celou záležitost zpomalilo i to, že původní rozpočet z roku 1914 již neodpovídal v době realizace skutečným potřebám a bylo nutné ho přepracovat. S uhrazením nákladu pomohl i hudebník Karel Weis bydlící v Praze. Ten si Stachy a zdejší kraj velmi oblíbil a

---

<sup>607</sup> M. Puschamnová, *Kostel Navštívení Panny Marie*, Stašsko, č. 2, 2012, s. 8.

<sup>608</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1., inv. č. 1.

<sup>609</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 58.

<sup>610</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>611</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>612</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, karton č. 608, sign. VIII/3/a/S/28.

<sup>613</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>614</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

neváhal za něj urgovat i na vyšších místech státní správy. Celková rekonstrukce farnosti vyšla na 26 650 korun a finančně se na ní podílel jako patron Náboženský fond.<sup>615</sup>

Farní budovy se týkala již zmíněná rekonstrukce v roce 1940. Spolu s kostelem se zásadních prací dočkal i objekt fary. Jednalo se o otlučení a vyspravení omítek, izolaci stěn, položení nových podlah, zasazení nových oken a dveří. Celková oprava obou staveb vyšla na 52 661 korun.<sup>616</sup>

#### **4. 11. 4. Materiální vybavení - kostel Bolestné Matky Boží**

V kostele Bolestné Matky Boží se nacházely podle evidence už od roku 1795 dochovaných inventářů jeden hlavní a dva postranní oltáře. Hlavní oltář byl zasvěcený Blahoslavené Panně Marii a skládal se kromě tabernáku z dvou soch andělů a soch svatého Jana a Pavla. Vyveden byl v pozlaceném dřevu. Postranní oltáře dostaly jméno podle svatého Josefa a svatého Jana Nepomuckého.<sup>617</sup>

Mezi nejcennější předměty kostela patřil stříbrný pozlacený kalich, ciborium, dále měděná a pozlacená monstrance. Množství jednotlivých kovových nástrojů se zvyšovalo. V inventářích z let 1795, 1808 a 1839 máme evidováno 7, 25 a 27 kusů předmětů.<sup>618</sup>

Podobný trend nárůstu můžeme pozorovat i u evidence liturgických obleků a jejich příslušenství. Nejstarším používaným hábitem byla modrá kasule zaznamenaná již v inventáři z roku 1795. Celkově chrám Bolestné Matky Boží spravoval v letech 1795, 1808 a 1839 dle zápisů uvedených v soupisech 28, 50 a 70 kusů textilu.<sup>619</sup>

Mezi zajímavosti v evidenci kostelních předmětů patřil meteor uložený za hlavním oltářem o hmotnosti 10 kilogramů.<sup>620</sup>

#### **4. 11. 5. Materiální vybavení - kostel Navštívení Matky Boží**

Pro budovu farního kostela Navštívení Matky Boží se dochovaly dva inventáře jeho majetku z let 1904 a 1945. Zjistíme z nich, že se zde nacházely jeden hlavní a tři boční oltáře. Hlavní byl zasvěcen Navštívení Panny Marie. Jednalo se o dřevěné dílo natřené pozlacenou barvou a sochami

---

<sup>615</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>616</sup>SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 58.

<sup>617</sup>SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>618</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>619</sup>SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>620</sup> Tamtéž.

dvou andělů. Postranní oltáře nesly jména po Svaté Rodině, Bolestné Panně Marii a Panně Marii Růžencové.<sup>621</sup>

Kostel disponoval třemi kalichy. Dva z nich byly zhotoveny ze stříbra a k jejich součásti patřila navíc patena a pouzdro. V třetím případě se jednalo o kalich měděný. Celkově měla budova ve své správě k roku 1945 okolo 33 kovových předmětů.<sup>622</sup>

V rámci obřadních rouch a jejich příslušenství mezi nejčastěji evidované patřily různobarevné kasule. Celkově bychom našli podle inventářů z let 1904 a 1945 v kostelní budově 52 a 73 kusů těchto textilií.<sup>623</sup>

V rámci celkového vzhledu a vybavenosti farního svatostánku působí zajímavě poznámka administrátora Jana Pátka z vizitačního protokolu z 15. dubna roku 1909. Jan Pátek napsal: “*Vnitřní úprava kostela trpí spoustou zavěšených a krasocit urážejících tretek, sošek a obrázků od předchůdců, které je z kostela třeba vyhodit.*” Podobné zprávy se v dochovaných vizitačních protokolech v rámci Volyňského vikariátu neobjevují. Nastíněnou situaci se podařilo vyřešit a další rok si již duchovní správce na podobnou věc nestěžoval.<sup>624</sup>

#### 4. 11. 6. Zvony

V inventáři z roku 1839 najdeme uvedeny v kostele Bolestné Panny Marie čtyři zvony.<sup>625</sup> První dva nesly jméno po svatém Janu Křtitelovi a neměly na sobě žádný nápis, třetí po svaté Barboře a poslední po svatém Petru a Pavlovi. Po postavení nového svatostánku Navštívení Panny Marie došlo k přenesení dvou zvonů, a to svaté Barbory a Petra a Pavla. K nim nechal bývalý majitel sklářské huti Josef Šmíd zhotovit v roce 1859 třetí kovový nástroj o váze 160 kilogramů.<sup>626</sup>

Během válečných rekvizic první světové války došlo k odvezení obou menších zvonů z hřbitovního kostela. I když pocházely z roku 1781, rekvizici se nevyhnuly, jelikož kostel se již tolik nevyužíval k náboženským úkonům. Zůstal zde ponechán jen malý zvonek umíráček. Z farního chrámu odvezli vojáci v prosinci roku 1916 i nejmladší zvon pocházející z roku 1859.<sup>627</sup> Protože bylo obtížné sundat nástroj ze zvonice pomocí lešení, rozhodli se, že jej z ní shodí. Při nárazu na zem zvon puknul.

V meziválečném období si nechala farnost pořídít v roce 1925 jeden malý zvon o váze 12 kilogramů na hřbitovní kostel a kromě něj ve stejném roce i dva nové zvony pro hlavní kostelní

<sup>621</sup>SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>622</sup>Tamtéž.

<sup>623</sup>Tamtéž.

<sup>624</sup>SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>625</sup>SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 58.

<sup>626</sup>SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>627</sup>SOKA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 60.



budovu. Jednalo se o kovové předměty o váze 178 a 9 kilogramů. Menší zvony zajistila firma Winter z Broumova, o těžší nástroj se postarala společnost Perner z Českých Budějovic.<sup>628</sup>

Podle inventáře z roku 1945 padly za oběť rekvizicím druhé světové války hned tři stašské zvony, protože v inventáři je uveden v kostelní věži se nacházející pouze jeden zvon, a to svatá Barbora.<sup>629</sup>

#### 4. 11. 7. Varhany

Své varhany obdržel filiální kostel Bolestné Matky Boží při své stavbě v roce 1781.<sup>630</sup> Podle inventárních soupisů se jednalo o nástroj se sedmi rejstříky, který se nacházel na kůru ještě v roce 1904.<sup>631</sup> Bohužel více zpráv o nich dochováno nemáme.

Kostel Navštívení Panny Marie dostal první nástroj v roce 1852. Jednalo se o práci varhanáře Karla Vocelky s šesti rejstříky. Brzy si však musely zdejší varhany projít rekonstrukcí v dílně Václava Mölzera z Kutné Hory, a to v roce 1872.<sup>632</sup> K dalším opravám došlo v roce 1912, 1930 a 1940.<sup>633</sup> Jejich oprava byla financována Náboženskou maticí, ale i pomocí sbírek. Vždy však proběhly pouze úpravy, nikdy nedošlo k výměně či pořízení varhan nových.<sup>634</sup>

---

<sup>628</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 60.

<sup>629</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 58.

<sup>630</sup> B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 26.

<sup>631</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 57.

<sup>632</sup> B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 26.

<sup>633</sup> Jednalo se o částky 1 525 korun, 1 708 korun a 40 000 korun.

<sup>634</sup> SOkA Prachatice, FÚ Stachy, kart. č. 2, inv. č. 59.

## 4. 12. Vacov

Osada Vacov se rozkládá na staré obchodní cestě vedoucí do Čestic a podél Volyňky do Strakonice.<sup>635</sup> Podle archeologických výzkumů došlo k osídlení zdejšího území během 12. století, kdy zde stávala zemanská tvrz. Na jejím místě byl v letech 1230-1240 románský kostel. První písemná zmínka o Vacově pochází z roku 1352.<sup>636</sup>

Mezi prvními známými patrony kostela se uvádí v roce 1367 Předota z Radkovic, Lev z Bukovníka, Mikuláš z Mířetic, Pelhmír z Mladíkova a Beneš z Klenovic. K dalším patřil například v roce 1513 Vilém Přeč z Čestic,<sup>637</sup> následně přešel Vacov pod správu Koců z Dobrše a stal se součástí Přečínského panství.<sup>638</sup> V roce 1708 celý velkostatek zakoupil rod Schwarzenbergů, v jehož držení Vacov vydržel až do první poloviny 20. století.<sup>639</sup>

Farnost ve Vacově je doložena už v roce 1384 a byla zde vykonávána do roku 1620, kdy byla opuštěna, a do Vacova musel docházet farář z Čestic. K její obnově došlo ve 40. letech 17. století a od té doby fungovala nepřetržitě. Farní obvod se postupně zužoval.<sup>640</sup> Po josefínských reformách v letech 1781<sup>641</sup> došlo ke zřízení samostatných lokálií ve Zdíkově a ve Stachách a následně samostatných farností. I tak patřil ale vacovský farní obvod k velkým jak územním rozsahem, tak i počtem duší.<sup>642</sup> K roku 1862 měl duchovní správce na starosti 3 268 duší. Hlavním svatostánkem byl kostel zasvěcený svatému Mikuláši. Patronátní úřad sídlil od převzetí správy rodem Schwarzenbergů ve Vimperku.<sup>643</sup>

### 4. 12. 1. Kostel svatého Mikuláše

Kostel svatého Mikuláše vznikl, jak již bylo napsáno, v letech 1230-1240. Jednalo se o románskou jednolodní stavbu s věží a apsidou zmíněnou v erekčních knihách v roce 1384, která se dočkala první zásadní přestavby za Koců z Dobrše v druhé polovině 16. století.<sup>644</sup> Další úpravy byly způsobeny úderem blesku v roce 1757, který způsobil rozsáhlý požár.<sup>645</sup>

---

<sup>635</sup> Martin Gaži, *Barokní vybavení kostela sv. Mikuláše ve Vacově*, in: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy IV., 2001, s. 81.

<sup>636</sup> SOkA Prachatice, AO Vacov, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>637</sup> M. Novák, *Vacovsko 1352 – 1980*, Prachatice 1980, s. 6.

<sup>638</sup> J. Schaller, *Lexikon*, s. 145.

<sup>639</sup> B. Nechvátal – F. Kašička, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990, s. 120.

<sup>640</sup> V. Starý, *Památky*, s. 25.

<sup>641</sup> SOkA Prachatice, FÚ Prachatice, kniha č. 2, inv. č. 1.

<sup>642</sup> V. Starý, *K dějinám kostela a církevní správa ve Vacově*, in: Vlastivědný sborník Muzea Šumava VII, Prachatice 2011, s. 229.

<sup>643</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 977.

<sup>644</sup> J. Kuthan, *Památky*, s. 243.

<sup>645</sup> M. Novák, *Vacovsko 1352 – 1980*, Prachatice 1980, s. 6.

Postupně se začalo projevovat, že chrám svatého Mikuláše nedostačuje svou velikostí zájmu vacovských farníků. Už ve vizitačním protokolu v roce 1861 je zmíněno, že se jedná o zachovalý a útulný svatostánek, který by ale chtělo rozšířit.<sup>646</sup> Cesta k této zásadní úpravě byla ale ještě dlouhá. Nejdříve proběhlo několik dílčích oprav v podobě vybělení v roce 1863 nebo rekonstrukci střechy v roce 1870, či věže v roce 1873. Stav kostela se ale začal zhoršovat.<sup>647</sup> Klenba chátrala a stejně tak i podlaha. Vše vyvrcholilo při generální vizitaci českobudějovického biskupa Františka de Paule ze Schönbrunu, při níž se ukázaly i další stavební nedostatky, jako špatné presbyterium a ztrouchnivělé podkroví, do nějž už se duchovní správce a podobně i další kostelní personál báli chodit.<sup>648</sup> Farář začal následně komunikovat s patronátním úřadem a biskupskou konzistoří, jestli nebude lepší, než dávat prostředky do opravy stejně malé budovy, nechat ji zbořit a na jejím místě postavit stavbu novou. S touto myšlenkou uspěl, a tak se od června 1884 začaly dávat věci pomalu do pohybu.

Pro vznik nové kostelní budovy bylo rovněž dobré, že si celou věc vzaly za své i jednotlivé osady. Důkazem je dopis osadního výboru obcí přiřazených do Vacova biskupské konzistoří z prosince roku 1884, kdy žádaly, aby konzistoř pomohla svou přímluvou k zavedení úředního jednání k vzniku nového svatostánku. Uvedly jako důvody chatrný stav kostela a jeho malou kapacitu, kam se mělo vejít pouze 700 duší. Při uváděném počtu 4 360 katolíků k roku 1884 se dle nich jednalo o budovu malou. Zástupci osad slibovali finanční příspěvky od farníků, kteří se rozhodli přispět i nad své povinnosti v rámci konkurenčního řízení. Podařilo se jim zajistit podporu patronátního úřadu a duchovního správce. Chtěli po biskupské konzistoři jednak schválení záměru stavby, jednak i již zmíněnou podporu u dalších světských úřadů.<sup>649</sup>

Základním úkolem bylo získat finance a domluvit se na konkrétní podobě nového chrámu. Patronátní úřad totiž vyžadoval, aby se obnovil kostel v původní velikosti a na něj byl ochoten finančně přispět. Myšlenka zásadního zvětšení se mu nezamlouvala.<sup>650</sup>

Nakonec se ale povedlo všem stranám dohodnout a 19. května roku 1887 psal patronátní úřad Vimperk farnímu úřadu, že místodržitelství schválilo návrh nového kostela. V celkovém rozpočtu stanoveném na 21 368 zlatých a 48 krejcarů bylo zahrnuto zbourání starého chrámu i stavba nového včetně jeho vybavení, instalace věžních hodin a zavedení hromosvodů. Rozpočet se měl splatit z kostelního jmění v hodnotě 3 600 zlatých, 8 400 věnoval patron, 3 368 přiřazené osady a 6 000 se podařilo získat půjčkou ze jmění kostelů v Bavorově a Blanici. Jednalo se

<sup>646</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>647</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>648</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>649</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>650</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 142, inv. č. 951.

o bezúročnou půjčku, kdy se vacovský kostel zavázal splácet ročně alespoň 60 zlatých. Bavorov půjčil 5 500 zlatých a Blanice zlatých 500.<sup>651</sup>

Schwarzenberský patronát přistoupil k celé stavbě zodpovědně a povolil dovoz stavebních hmot ze svých zásob. Navíc přiřadil k celému stavebnímu procesu jako dozor členy svého stavitelského úřadu v Českém Krumlově. Celkové účty stavby vedl důchodní písař patronátního úřadu ve Vimperku Josef Chum.<sup>652</sup>

S realizací výstavby se začalo 19. června 1888, kdy za účasti budějovického biskupa Martina Říhy došlo k položení a posvěcení základního kamene. Událost byla pojatá jako velká slavnost za přítomnosti tisíce návštěvníků z celého okolí.

Průběh stavby probíhal zdařile, jelikož 14. 5 1890 psal již farář František Soukup biskupské konzistoři, že chrám je hotový a zbývá jen zajistit jeho vnitřní vybavení. Staré oltáře, obrazy a další předměty byly totiž odvezeny do dílny pražského sochaře a restaurátora Josefa Krejčího, který slíbil zajistit jejich opravu do svatodušních svátků. Dne 10. srpna 1890 proběhla slavnostní konsekrace nového vacovského svatostánku.<sup>653</sup>

Kvalita odvedené práce řemeslníků a stavitelů patřila ke zdařilým. Při následných kolaudačních řízeních, která se odehrávala v září roku 1892 a v dubnu roku 1894, nedošlo ke zjištění nějakých zásadních pochybení. Nedostatky se objevily pouze u částí střechy, kudy zatékalo pod klenbu, a při kontrole nainstalovaných hromosvodů.<sup>654</sup>

Větším problémem se ukázal nárůst rozpočtu na 28 000 zlatých.<sup>655</sup> Kromě samotné stavby totiž došlo v rámci vybavení chrámu na pořízení nových varhan, zvonů, kazatelny, skříní, svícňů a restauraci oltářů.<sup>656</sup> Dofinancování se provedlo pomocí kostelních dluhopisů, zdrojů patrona a přifařených obcí.<sup>657</sup>

Nová kostelní budova nepotřebovala příliš stavebních zásahů a dařilo se jí držet v dobrém stavu. Až v letech 1910 až 1911 se ukázala nutnost opravy vnitřní a vnější omítky a vybělení celé stavby.

O dalším stavu objektu najdeme zprávu v protokolu sepsaném při předávání patronátu strakonickému okresnímu úřadu z 2. listopadu roku 1936. Kostel je uváděn v dobrém stavu, pouze vichřicí byla poškozená břidlicová střecha, kterou musel ještě na své náklady splnit patronátní úřad schwarzenberské správy ve Vimperku.<sup>658</sup>

---

<sup>651</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 2, inv. č. 50.

<sup>652</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>653</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 138, inv. č. 932.

<sup>654</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 142, inv. č. 951.

<sup>655</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>656</sup>SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>657</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 142, inv. č. 951.

<sup>658</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 5, inv. č. 64.

#### 4. 12. 2. Farní budova

Jestli existovala nějaká původní farní budova, kde sídlil duchovní správce při obsazení fary v roce 1384, nevíme. Zprávy máme dochovány především až z inventárních zápisů, které mimo jiné hodnotily i stav farní budovy. Dozvíme se tak, že se jednalo o patrovou budovu vystavenou z kamene, se střechou krytou taškami a s dřevěnou podlahou, nacházející se v blízkosti kostelní budovy.<sup>659</sup>

Podle zpráv z kanonických vizitací se objektu týkaly především opravy střechy, která se začala jevit jako chatrná a musela být v roce 1873 celá přeložena.<sup>660</sup> Další problém nastal při přestavbě nového kostela a zboření původního chrámu. Jako místo ke sloužení bohoslužeb a další církevní práce byla totiž vybrána jedna z farních místností umístěná v přízemí.<sup>661</sup> V podstatě dva roky fungovala tedy farní budova jako určitá náhrada kostelní stavby. Během této doby došlo k velkému poškození zdiva, které si vyžádalo rovněž opravy.<sup>662</sup>

Další stavební práce se objevily v roce 1897. Problémem se stala neochota současného faráře Matěje Šulisty platit za opravy, jejichž nutnost vznikla před jeho nastoupením. Požadoval, aby platbu nesl patron a přífařené obce. Jednotlivé osady se snažily argumentovat tím, že opravy nejvíce potřebuje sám farář, takže by bylo dobré, aby svůj přístup přehodnotil. Původně měl duchovní správce zaplatit jednu desetinu celkových nákladů, ale povedlo se mu si u okresního hejtmanství vymoci výjimku. Náklady na rekonstrukci farní budovy obsahující nová okna, renovaci obývacího pokoje a střešní krytiny vyšly na 733 zlatých. Patron pomohl příspěvkem 661 zlatých a zbytek uhradily přífařené obce.<sup>663</sup>

Nutnost dát do pořádku střechu se objevila znovu při již zmíněném předávání patronátu do rukou strakonické okresní správy. V protokolu z 2. listopadu roku 1936 se přišlo na to, že nekvalitní střechou do budovy zatéká, a to tím způsobem, že ve dvou místnostech a na chodbě se již objevuje plíseň. Původní patron tedy musel ještě nést náklady 910 korun na tuto rekonstrukci.<sup>664</sup>

Během druhé světové války se začal problém se střechou objevovat znovu, ale i přes stálá upozornění stran faráře se jej do konce válečného konfliktu nepovedlo vyřešit.<sup>665</sup>

---

<sup>659</sup> SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 5, inv. č. 64.

<sup>660</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26, inv. č. 63.

<sup>661</sup> SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kniha č. 5, inv. č. 64.

<sup>662</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>663</sup> SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 414, inv. č. 1836.

<sup>664</sup> SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 2, inv. č. 64.

<sup>665</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

#### 4. 12. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Mikuláše

Dle dochovaných inventářů se nacházel v kostele svatého Mikuláše jeden hlavní a dva postranní oltáře. Na hlavním z nich byl umístěn v olejomalbě vyvedený obraz svatého Mikuláše. Oltář byl vystavěný v gotickém slohu a obsahoval dřevěné sochy Madony, svatého Vavřince a Martina. Postranní oltáře byly věnovány svatému Janu Nepomuckému a Matce Boží. Všechny tyto předměty prošly při výstavbě nové kostelní budovy restauračními pracemi u sochaře Josefa Krejčího v Praze.<sup>666</sup>

K nejcennějším kovovým předmětům patřila stříbrná pozlacená monstrance v hodnotě 1 400 korun. Při získávání finančního obnosu pro její zakoupení byla prodána původní stará monstrance za 500 korun, zbytek částky se podařilo sehnat pomocí sbírek. K dalším cenným předmětům patřily tři měděné kalichy zdobené stříbrem a měděné ciborium. Kovové předměty evidované v chrámu svatého Mikuláše postupně narůstaly, jak dokládají jejich počty v inventářích z let 1846, 1894 a 1921, kdy je evidováno 28, 38 a 40 kusů těchto předmětů.<sup>667</sup>

Z liturgických obleků mezi nejčastější patřily různobarevné hedvábné a vlněné pluvíaly zdobené různými vyšívanými ornamenty. V celkových počtech se evidovaly textilní věci v roce 1846 na 52, v roce 1894 na 75 a v roce 1921 na 70 kusů. Pozornost si zaslouží pečlivé záznamy duchovního správce v inventáři v roce 1921, kdy evidoval jednotlivé kněžské obleky velmi detailně, a to včetně k nim připojeného příslušenství.<sup>668</sup>

#### 4. 12. 4. Zvony

Podle soupisu vypracovaného 26. srpna 1916 vlastnil vacovský chrám tři zvony. Dva z nich patřily dobou svého vzniku do 16. století, konkrétně do roku 1568 a 1588. Zvon z roku 1568 byl nejmenším nástrojem na zvonici, měl průměr 48 centimetrů a nesl jméno po Blahoslavené Panně Marii. Kovového kolegu nechal ulít patron kostela Václav Koc z Dobrše a jméno dostal po svatém Mikuláši. Poslední z trojice zvonů nechal pro svatostánek vyrobit zdejší rodák a bývalý farář na penzi ve Vídni Josef Mráz. Jednalo se o 229 kilogramů vážící kus vyrobený vídeňským dvorním zvonařem Petrem Hilgrem.<sup>669</sup>

Bohužel právě nejnovější zvon z roku 1889 se stal obětí rekvizice v prosinci roku 1916, kdy byl vyndán z věže a odvezen na nádraží ve Čkyni.<sup>670</sup> Ve zdejší zvonici tak zůstala pouze dvojice zvonů. Tento stav vydržel až do roku 1935, kdy došlo k pořízení 284 kilogramů vážícího

<sup>666</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 2, inv. č. 48.

<sup>667</sup> Tamtéž.

<sup>668</sup> Tamtéž.

<sup>669</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>670</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 5, inv. č. 63.

kovového obra od firmy Perner v Českých Budějovicích za 6 652 korun. Naneštěstí ani tento nový zvon nevydržel ve vacovské farnosti dlouhou a stal se obětí rekvizic za druhé světové války v březnu roku 1942.<sup>671</sup>

#### 4. 12. 5. Varhany

První zmínku o zdejších nástroji máme z roku 1706.<sup>672</sup> Postavit je nechal stavitel Václav Turnovský. Jednalo se o varhany s osmi rejstříky a pedály, které vydržely fungovat na kůru do roku 1861, kdy byly nahrazeny novým strojem v hodnotě 510 zlatých.<sup>673</sup>

V rámci výstavby nové budovy bylo pamatováno i na nové varhany, jež pro chrám svatého Mikuláše zhotovil varhanář Jindřich Schiffner. Jednalo se o nástroj s osmi registry, z nichž 4 byly dřevěné a 4 cínové. Nástroj se dočkal dvou oprav, v roce 1905 v hodnotě 9 638 zlatých a v roce 1929<sup>674</sup> od Čeňka Škopa z Tábora v hodnotě 2 800 korun. Hodnota varhan dle inventáře z roku 1921 byla uváděna 2 660 korun.<sup>675</sup>

---

<sup>671</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 5, inv. č. 63.

<sup>672</sup> B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, s. 34.

<sup>673</sup> Tamtéž.

<sup>674</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

<sup>675</sup>SOkA Prachatice, FÚ Vacov, kart. č. 2, inv. č. 48.

## 4. 13. Volyně

Umístění města kolem řeky Volyňky bylo vybráno z hlediska výhodné geografické polohy. Jednalo se o strážní místo, odkud se hlídala obchodní stezka směrem na Volary. Místní obyvatelé patřili mezi takzvané Králováky, kteří byli služebníky panovníka, a jejich hlavní úkol sestával z hlídky hranic a okolních lesů.<sup>676</sup> Dostávali za to od panovníka různé výsady a práva. Původně Volyni vlastnil kníže, který se jí rozhodl v 11. století společně s dalšími 20 vesnicemi darovat proboštům metropolitní kapitoly v Praze.

Pod církevní správou se Volyni dařilo a v roce 1299<sup>677</sup> ji dokonce probošt Oldřich nechal povýšit na město.<sup>678</sup> Okolo 14. století je město uváděno jako převážně zemědělské, ale objevovala se už i první práva, jako vařit pivo, právo trhu a podobně. Velmi se dařilo krejčovskému a soukenickému řemeslu.<sup>679</sup>

Po husitských válkách ztratili pražští proboštové volyňský statek a ten připadl maltézkým velkopřevorům ze Strakonice.<sup>680</sup> Pod jejich správou se nacházela Volyně do roku 1629,<sup>681</sup> kdy během událostí po Bílé hoře došlo k vrácení majetku pražským vyšehradským proboštům. Pod jejich vládou vydržela Volyně až do druhé světové války.<sup>682</sup>

Z hlediska církevní správy se zde nacházelo děkanství, které mělo na starosti k roku 1860 okolo 4 450 katolíků.<sup>683</sup> Patronátní úřad sídlil přímo ve Volyni, ale docházelo zde k jisté dvojkolejnosti, neboť zdejší farní kostel Všech svatých měl na starosti patronátní úřad spravovaný probošty z Prahy, ale filiální kostel Malšička, jenž si město vymohlo obnovit po josefínských reformách, spravovala jako patron přímo městská obec.<sup>684</sup> Děkan z funkce svého úřadu dohlížel na obě stavby a i na další místní kaple, například Strážného Anděla umístěnou na nejvyšším vrcholu v okolí Volyně.

---

<sup>676</sup> F. Teplý, *Dějiny*, s. 20.

<sup>677</sup> Tento rok uvádí ve své práci *Dějiny města Volyně* František Teplý. Alžběta Birnbaumová ve svém pojednání v knize *Volyně, Čestice, Dobruška* uvádí rok 1299 povýšení Volyně na město jako nejistý kvůli formulaci listiny probošta Oldřicha a sama určuje podle listiny probošta Jana rokem, kdy můžeme označit Volyni jako město, rok 1336, (viz Alžběta Birnbaumová, *Volyně, Čestice, Dobruška*, Praha 1947, s. 5.)

<sup>678</sup> Jindřich Podhorský, *Pohledy do historie Volyně a Pošumaví*, Strakonice 1988, s. 11.

<sup>679</sup> A. Birnbaumová, *Volyně, Čestice, Dobruška*, Praha 1947, s. 9.

<sup>680</sup> Jan Bláha, *685 let města Volyně*, Strakonice 1985.

<sup>681</sup> Jan Braun, *Volyně město Králováků*, Volyně 1958, s. 8.

<sup>682</sup> Miroslav Neumitka – Zdeněk Polanský, *Volyně na starých pohlednicích*, Liberec 2014, s. 3.

<sup>683</sup> Určité náboženské napětí způsobovala i přítomnost židovské komunity, jež měla ve Volyni postavenou od roku 1838 i novou synagogu. (J. Trajer, *Beschreibung*, s. 979.)

<sup>684</sup> A. Birnbaumová, *Volyně*, s. 13.



#### 4. 13. 1. Volyně - Kostel Všech svatých

Zprávy v odborné literatuře předpokládají, že kostelní budova ve Volyni stála už před 13. stoletím, nemají pro to však žádnou oporu v pramenném materiálu.<sup>685</sup> Dle jejich úsudku se jednalo o dřevěnou stavbu, jež byla později přestavěna na kamennou. S datováním původu kostela nám pomůže archeologický nález při přestavbě věže v roce 1817.<sup>686</sup> Během něj se na staveništi našly mince, které se podařilo datovat do doby Václava III.<sup>687</sup> Dle těchto zjištění se udává, že kostel Všech svatých, který předtím nesl jméno svatého Václava,<sup>688</sup> stál ve Volyni jistě okolo roku 1305.<sup>689</sup>

Během 15. století došlo k určité přestavbě, kdy zdejší měšťan Přibík po smrti svého syna odkázal kostelu velkou finanční částku, za níž se povedlo nejen provést renovaci budovy, ale také vystavět novou síťovou klenbu. K roku 1636 se uvádí, že měl kostel dvě věže, jež však potřebovaly nutně opravit.<sup>690</sup>

Co se týká dalších kostelních úprav, tak zpráv o nich nemáme mnoho. V knihách kostelních účtů z let 1773-1857 najdeme zapsány výdaje pouze na drobné úpravy spojené s výplatami pro truhláře, zedníky nebo zámečníky.<sup>691</sup> Velké zásahy do kostelní stavby nejsou kromě již zmíněné přestavby věže v roce 1817 zmíněny.

Ani ve vizitačních protokolech nenajdeme velké stížnosti děkana, že kostelní budova potřebuje nutně renovovat nebo že její stav je příliš chatrný.<sup>692</sup> Další opravy si vynutily až roky 1885 a 1890. V prvním případě se jednalo o špatný stav schodů do kostelní budovy. Kvůli nevýhodnému umístění pod ně stékala veškerá voda z okolí, jež je podemílala a v zimě vytvářela nepříjemné náledí. Došlo tedy k opravě schodů a vytvoření odtokového kanálu v nákladu 384 zlatých a 26 krejcarů, jež situaci vyřešil.<sup>693</sup> V druhém případě udeřil v roce 1890 do kostelní věže blesk. Vypukl požár, který věž silně poškodil, a ta potřebovala renovaci. K její opravě přistoupil zodpovědně probošt Eduard Tersch,<sup>694</sup> jež sehnal potřebnou částku 1 000 zlatých a nechal pořídit i hromosvod, který měl podobným situacím příště zabránit.<sup>695</sup> Navíc se děkanský úřad rozhodl kostelní věž pojistit.

<sup>685</sup> A. Birnbaumová, *Volyně*, s. 13.

<sup>686</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 979.

<sup>687</sup> J. Braun, *Volyně město Králováků*, s. 10.

<sup>688</sup> F. Teplý, *Dějiny*, s. 49.

<sup>689</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 979.

<sup>690</sup> A. Birnbaumová, *Volyně*, s. 15.

<sup>691</sup> SOKA Strakonice, DÚ Volyně, knihy č. 45-46, inv. č. 60-61.

<sup>692</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>693</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 41, inv. č. 1836.

<sup>694</sup> Jednalo se o velmi aktivního patrona, který si hleděl i vybavení kostelní budovy, pro kterou sháněl četné dary, ale kromě toho neváhal vydat finanční obnos i například na opravu farní stodoly a podobně.

<sup>695</sup> SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

V letech 1903-1904 došlo k další sérii nutných oprav, jež řídil stavitel Matěj Turek. Podle jím sestaveného rozpočtu v hodnotě 8 743 korun mělo dojít na opravy obou pater věže, okenních říms, omítky, o bílení a natírání kostela, položení nové dlažby a výměny kostelních dveří. Samotné jmění kostelní kasy nemohlo tyto náklady pokrýt a muselo dojít k pomoci patrona,<sup>696</sup> ale také přífařených obcí.<sup>697</sup> Docházelo k částečným sporům o rozsah vypočtené částky pro jednotlivé obce. Navíc patron si přál zřídit nové hromosvody, což ostatní osady platit nechtěly. Nakonec došlo ale k domluvě a ve vizitačním protokolu z roku 1904 najdeme zprávu, že kostelní budova je v dobrém stavu.<sup>698</sup>

Po událostech první světové války chvíli trvalo, než se situace konsolidovala a farní kostel Všech svatých dostal patřičnou pozornost v rámci dalších stavebních činností. V roce 1928 bylo přikročeno k jeho opravě. Celkové náklady na ni se vyšplhaly na 16 000 korun. Jejich splácení si mezi sebe rozdělil děkan, jenž dokázal přispět částkou 5 000 korun, a patronátní úřad, který se podílel 11 000 korunami. Po opravách konstatoval autor pamětní knihy: „ *Celá oprava dala kostelu čerstvý, nový, krásný vzhled.*”<sup>699</sup>

#### **4. 13. 2. Volyně - Filiální kostel Proměnění páně – Malšička**<sup>700</sup>

S rozhodnutím vystavět na návrší Malšic kostelní budovu přišel v roce 1580 Matěj Drška, volyňský měšťan. V jeho přání a aktivitě pokračovala i vdova Ludmila Dršková, která na dostavbu budovy pamatovala i ve svém testamentu z roku 1590.<sup>701</sup> Kostel byl dostavěn okolo roku 1614 a jeho patronem se stal purkmistr a rada města Volyně.<sup>702</sup> Později se patronátním komisařem stával starosta města. Místo se stalo vyhledávaným cílem poutníků a vedly sem kroky věřících ze Strakonice a okolí.<sup>703</sup>

Bohužel v rámci josefínských reforem došlo v roce 1787 k jeho zavření. Následně kostel využívalo vojsko jako sklad a začal pomalu chátrat. Situaci zachránil volyňský primátor Tomáš Balloun, který Malšičku za 85 zlatých koupil nazpět a předal v roce 1800 opět městu. Guberniální dekret z 11. 9. 1800 povolil opětovné užívání kostela jako církevní budovy<sup>704</sup> a 26. října 1800 byla vysvěcena.<sup>705</sup>

<sup>696</sup> V této době vykonával úřad probošta Antonín Hora.

<sup>697</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 222, inv. č. 1119.

<sup>698</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>699</sup> SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>700</sup> V pramenech je kostel označován jako hřbitovní kostel Malšička. Název dostal nejspíš podle vrchu, na kterém byl postaven. Název Proměnění Páně není v podstatě v pramenech ani v literatuře příliš používán.

<sup>701</sup> SOKA Strakonice, Archiv města (dále jen AM) Volyně, Kronika města (nezpracovaný materiál).

<sup>702</sup> J. Braun, *Volyně město králováků*, s. 11.

<sup>703</sup> J. Černý, *Poutní místa*, České Budějovice 2006, s. 235.

<sup>704</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 980.

<sup>705</sup> E. Barborová, *Děkanský úřad Volyně 1593-1949*, s. 3. (inventář k fondu)

Další významnější přestavby se kostelní budova dočkala v roce 1877, kdy dostala novou věž. Kromě ní se ale položila i nová dlažba a rekonstrukcí prošly i pobočné a hlavní oltáře. Podle zprávy z 19. března 1879 od stavebního inženýra Josefa Svobody odvedli řemeslníci a jednotlivé firmy až na malé chyby dobrou práci.<sup>706</sup> Největší výhrady měl ke klempířům, kteří se měli postarat o pokrytí střechy. Podle jeho závěrů však nechali malé přesahy, a proto by mohlo do budovy zatékat. Tyto práce proto děkanský úřad reklamoval.

Nutnost nových oprav se objevila v roce 1900, kdy se zjistilo, že dřevěné trámy v krovu uhnily a tím pádem způsobují nestabilitu celé stavby. Bylo nutné zajistit provizorní řešení pomocí železných spon. S celou akcí se započalo ještě ve stejném roce a výše potřebné částky se vyšplhala na 2 608 zlatých.<sup>707</sup>

Kromě samotné stavby musel patronátní úřad vynakládat prostředky i na místní hřbitov. Ten totiž začal mít velký problém s místem a bylo nutné ho rozšířit. Tím pádem ale musely některé náhrobky změnit místo, což vyvolalo odpor, který řešil patronátní úřad. Dále se řešil problém, jestli je hřbitov konfesionální nebo světský.<sup>708</sup> Peníze na rozšíření nakonec dodalo město Volyně a přífařené obce. Nešlo však o poslední rozšíření hřbitova. O této problematice se jednalo nadále například i v letech 1941-1949.

Samotný kostel začal přes veškerou snahu a nasazení místních obyvatel chátrat. Objevilo se totiž, že při jeho stavbě došlo k vytvoření nedostatečných základů a rovněž i k vybrání špatného místa pro celkovou stavbu. Jak si začala budova čím dál více sedat, docházelo k vytváření trhlin ve zdivu a ohrožení stability samotné stavby. Bylo nutné alespoň v rozích vykopat hlubší základy a opatřit je pilíři. Celá situace se řešila od roku 1913, ale ještě v roce 1920 zjistíme, že se dle korespondence nepohnula příliš kupředu. Alespoň nejnutnější práce a opatření klenby provizorními železnými sponami proběhlo v roce 1923.<sup>709</sup>

Stav se však stále zhoršoval a hrozilo zboření klenby. Kvůli tomu došlo k založení Sdružení pro záchranu kostela Malšička, jež si vytklo cíl celou stavbu zachránit. Členy spolku byly například starosta Volyně, starostové přífařených obcí, děkan, kaplan a další osoby, kterým nebyl osud Malšičky lhostejný. Dne 16. dubna roku 1933 se konala první schůze sdružení. Bylo rozhodnuto získat prostředky pomocí zemské a státní subvence a rovněž z dobrovolné peněžní sbírky pro ni nechalo sdružení zřídit účet v městské spořitelně. Jednatel František Blahovec, který zastával úřad faráře ve Volenicích a ve Volyni pobýval na odpočinku, vyvíjel aktivitu i směrem k ministerstvu školství a národní osvěty. Podařilo se mu si naklonit tajemníka ministerstva

---

<sup>706</sup>SOkA Strakonice, AM Volyně, kart. č. 36, inv. č. 348.

<sup>707</sup>Tamtéž.

<sup>708</sup>SOkA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>709</sup>SOkA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 414, inv. č. 1836.

Bohumila Pluhaře, jenž se do Volyně dokonce přijel podívat.<sup>710</sup> Ve snaze získat příspěvky z různých stran oslovilo sdružení i samotného prezidenta republiky.<sup>711</sup>

Subvence se získat podařilo, a tak 28. září roku 1933 mohl stavitel František Hájek započít se zhotovením rozpočtu a samotnými pracemi. Původní předpokládané výdaje se odhadovaly na částku okolo 120 000 korun. Nakonec náklady na opravu klenby vyšly na 93 000 korun a 20 000 korun mělo stát položení nové prejzové střechy. Klenbu se rozhodl pan Hájek zachránit tak, že pod ni dal natáhnout železné šrouby a nechal je utáhnout. Tím se měla zajistit stabilita a nezhoršující se stav.

Vedle peněz ze státních zdrojů darovali značné částky i místní obyvatelé. Kostelní oltáře byly zrenovovány na základě darů slečny Lomové. O nové dveře a okna se postaraly příspěvky bratrů Turků a Markéty Uhlíkové.<sup>712</sup>

Dle zpráv z jednacího protokolu Sdružení pro záchranu kostela Malšička proběhlo deset schůzí. Poslední se konala 3. března 1937 a členové zde prohlásili svoji práci a cestu za hotovou. Samotné stavební akce probíhaly do roku 1935, ale až o dva roky později po proběhnutí všech kolaudačních řízení došlo k vyplacení i posledních peněz všem firmám. Sdružení pro záchranu kostela Malšička tak mohlo konstatovat, že jeho práce je hotová a byla úspěšná.

#### **4. 13. 3. Budova děkanství**

Stavba volyňského děkanství prošla několika změnami, které se realizovaly koncem 19. století. První provedl v roce 1869 děkan František Švehla. Za něj se udělaly drobné opravy budovy a hlavně se zlepšil přívod vody pomocí vykopání nové studny. Druhá zásadní oprava nastala v roce 1891 za probošta Eduarda Tersche.<sup>713</sup> Ten se rozhodl nechat provést potřebné práce na náklady volyňského velkostatku.<sup>714</sup>

V letech 1903 a 1904 proběhly další opravy. Položila se nová dlažba, podařilo se zajistit výměnu starých dveří a oken.<sup>715</sup> Rekonstrukce se dočkaly i zdi a omítky a rovněž část chodby. Poslední stavební práce ve zkoumaném období na děkanství proběhly v roce 1922-1924. Celkové náklady vyšly církevní správě na 12 000 korun. Od té doby je ve vizitačních protokolech hodnocena tato stavba jako v dobrém stavu a nejsou zmiňovány ani nutnosti drobných oprav.<sup>716</sup>

---

<sup>710</sup> Svědčí o tom dochovaná korespondence mezi ním a Františkem Blahovcem. (viz SOKA Strakonice, AM Volyně, kart. č. 36, inv. č. 348.)

<sup>711</sup> SOKA Strakonice, AM Volyně, kart. č. 36, inv. č. 348.

<sup>712</sup> Tamtéž.

<sup>713</sup> SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>714</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>715</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 222, inv. č. 1189.

<sup>716</sup> SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 2, inv. č. 2.

#### 4. 13. 4. Materiální vybavení - kostel Všech svatých

Ve farním kostele Všech svatých se nacházely k roku 1828 jeden hlavní a tři postranní oltáře. Hlavní oltář byl zasvěcený Všem svatým a vyroben ze dřeva. Zbylé tři postranní oltáře jsou zasvěceny Blažené Panně Marii a Janu Nepomuckému. Právě oltář Jana Nepomuckého je v roce 1814 uváděn ve špatném stavu.

Podle inventáře z roku 1847 bylo evidováno 24 kostelních předmětů. Z toho mezi nejcennější patřily stříbrná monstrance, ciborium a dva kalichy. Z mědi vlastnil kostel zhotovený pacifikál, který měl obsahovat relikvii svatého Jana Nepomuckého.<sup>717</sup>

Mešních rouch a podobných textilií se nacházelo v kostelním majetku 92 kusů. Mezi nejhodnotnějšími jsou uváděny zlatem protkávané mešní oblečení. Jejich zapsání do inventáře proběhlo v některých případech jako celek například jako: „*stříbrem protkané mešní vybavení, skládající se z mešního oblečení s příslušenstvím, dvou dlamatik, pluválu.*“ Tato textilní sada dostala ohodnocení 150 zlatých.

#### 4. 13. 5. Materiální vybavení - kostela Malšička

Ve hřbitovním kostele se nacházely čtyři oltáře, jeden hlavní a tři postranní. Hlavní oltář s obrazem Proměnění Páně byl zhotoven ze dřeva v románském slohu a obsahoval i dřevěné sochy svatého Petra a Pavla. Materiálem postranních oltářů bylo rovněž dřevo a nesly jména po světcích svatém Vojtěchu, svatém Václavu a Blažené Panně Marii.

V inventáři z roku 1847 je evidováno 34 kostelních předmětů. Mezi nejcennější patřily pozlacený kalich, monstrance a ciborium. Nejnovější z nich byla monstrance, již daroval kostelu nejmenovaný volyňský měšťan v hodnotě 100 zlatých.<sup>718</sup>

Z mešních rouch a parament obsahovala Malšička oproti farnímu kostelu méně kusů textilií, a to v počtu 43. Mezi nejcennějšími byly uvedeny mešní obleky s příslušenstvím vyvedené v modré, červené a černé barvě.

#### 4. 13. 6. Zvony

Na kostelních věžích dvou kostelů volyňského děkanství se nacházelo 10 zvonů evidovaných v dochovaných inventárních seznamech. Nejstarší z nich pocházely z let 1548 a 1575 a nesly jméno po svatém Václavovi a měšťanovi Kafkovi. Filiální budova na Malšičce

<sup>717</sup>SOka Strakonice, DÚ Volyně, kart. č. 3, inv. č. 49.

<sup>718</sup>SOka Strakonice, DÚ Volyně, kart. č. 3, inv. č. 50.

dostala největší část svých zvonů v roce 1876 jako dar města Volyně.<sup>719</sup> Nejtěžší z nich měl váhu 354 kilogramů a nesl jméno po soukenickém mistru Janu Prušákovi, jenž na něj přispěl největší finanční částkou.<sup>720</sup>

Bohužel válečné rekvizice ze dne 21. prosince 1916 se dotkly i volyňského děkanátu. Došlo k odvezení pěti zvonů. O dva přišel kostel Všech svatých, o dva Malšička a jeden musela odevzdat kaple Anděla Strážného. Všech pět zvonů vážilo dohromady 796 kilogramů. Nejstarší z nich byl zvon Jan, který pocházel z roku 1720.

V meziválečném období se ale podařilo církevní správě zvony vrátit, a to nadvakrát. První velká slavnost se konala 28. září roku 1930, kdy se pořídil 280 kilogramů těžký zvon pro Malšičku a o čtyři roky později se objednaly od firmy Perner v Českých Budějovicích další dva zvony pro kostel Všech svatých.<sup>721</sup>

Válečné útrapy ale pro volyňské zvony nepřestaly a další rekvizice v roce 1942 donutily církevní úřady sundat i nejstarší zvon svatého Václava, který vážil 650 kilogramů.<sup>722</sup> I válka však mohla přinést náhodné události a s nimi částečné štěstí. Zvon zůstal na shromaždišti a nedočkal se zpracování v rámci těžkého válečného průmyslu, a proto se mohl 2. 9. 1945 vrátit zpět do Volyně se slavnostním nápisem: „*Ze zajetí vrátil jsem se.*“<sup>723</sup>

#### 4. 13. 7. Varhany

V roce 1828 najdeme zmínku o starých, a dle zpráv autora inventáře kostelního majetku, sešlých varhanách. Jejich opravu nechal děkan provést za 60 zlatých v roce 1838 u stavitele varhan z Českého Krumlova.<sup>724</sup> V ceně byla započtena jednak práce, ale i potřebný materiál, především nové píšťaly a dřevo. K další opravě došlo v květnu roku 1888, kdy si zdejší obyvatelé stěžovali, že hlavně v zimních měsících varhany hrají špatně a nevydávají patřičný zvuk. K řešení si volyňští pozvali stavitele Mölzera z Třeboně,<sup>725</sup> jenž navrhoval spíše výměnu nástroje než jeho opravu. Místní se ale rozhodli ponechat si staré varhany a jen je nechat opravit. Výměně se však varhany nevyhnuly. V roce 1898 daroval probošt Eduard Tersch kostelu nový nástroj v hodnotě 2 300 zlatých.<sup>726</sup> Nejednalo se o úplně nové varhany, ale dle zpráv opravy nepotřebovaly a pocházely z dílny Emila Perta z Žižkova. Jejich instalováním na kůr započalo jejich více než

<sup>719</sup>SOKA Strakonice, AM Volyně, kart. č. 36, inv. č. 355.

<sup>720</sup>SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>721</sup>SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kart. č. 3.

<sup>722</sup>V rámci prvního výnosu z 2. 3. 1942 mu rekvizice vyhnula, ale nařízení z 26. 5. 1945 se mu už sundání z kostelní věže děkanského kostela ve Volyni nevyhnulo.

<sup>723</sup>SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>724</sup>SOKA Strakonice, DÚ Volyně, kart. č. 3, inv. č.

<sup>725</sup>SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 222, inv. č. 1119.

<sup>726</sup>Sbírání varhan a jejich následné předávání do dalších kostelních budov patřilo mezi koníčky probošta Eduarda Tersche. Celkově jich vlastnil během svého života 17 kusů.

třicetileté soužití s děkanským chrámem. Narušila ho až zásadní rekonstrukce v roce 1937 v hodnotě 14 000 korun a doplnění přece jen už staršího stroje novým elektrickým strojkem od výrobce z Kutné Hory.

Ve hřbitovním kostele Malšička se nacházely pedálové varhany z roku 1839, které v něm byly i podle inventáře z roku 1905. Jednalo se ale už o částečně opotřebovaný nástroj, který měl na hrací skříňce štafírovanou a zlacenou výzdobu.<sup>727</sup> Po první světové válce dostaly varhany nové píšťaly z továrny Jana Tučka v Kutné Hoře a v roce 1921 se podařilo sehnat prostředky na výměnu jejich měchů.<sup>728</sup> Jejich zhoršující stav však nešel zachránit, a tudíž v roce 1939 daroval soukromník Josef Holcepl kostelu varhany nové v hodnotě 18 000 korun.<sup>729</sup>

---

<sup>727</sup> Nechal provést radní města Volyně František Harnach na svůj vlastní náklad v roce 1838.

<sup>728</sup>SOkA Strakonice, AM Volyně, kart. č. 36, inv. č. 355.

<sup>729</sup>SOkA Strakonice, AM Volyně, Pamětní kniha 1862-1952. (nezpracovaný materiál).

## 4. 14. Zdíkovec

Na úvod krátkého exkurzu do přehledu majitelů obce Zdíkovec a stavu její církevní správy je nutné uvést pro přehlednost, že její původní název byl do roku 1916 Malý Zdíkov.<sup>730</sup> Označení nebylo zvolené náhodně ale spíš praktické, neboť necelé dva kilometry od osady se nacházela vesnice s názvem Velký Zdíkov.<sup>731</sup> Oba Zdíkovy měly společné vlastníky do roku 1529, kdy došlo k jejich rozdělení v rámci panské správy.<sup>732</sup> V oblasti církevní správy ale později vzniklá fara v Malém Zdíkově spravovala v rozsahu svého obvodu i Velký Zdíkov.<sup>733</sup>

První písemnou zmínku o Zdíkovci najdeme na listině vydané v roce 1318 Vilémem Bavorem ze Strakonice.<sup>734</sup> Vilém v ní daroval řádu Maltézských rytířů jednak Zdíkovec, jednak Zdíkov, Branišov a Lhotu.<sup>735</sup> Pod správou Johanitů byl Zdíkovec do roku 1418. Mezi další vlastníky patřili nejdříve během 15. století Kocové z Dobrše a později během 16. století Malovcové z Malovic.<sup>736</sup> Na konci 16. století se Zdíkovec opět vrátil do správy Koců a stal se součástí Přečínského panství, které v roce 1700 zakoupil rod Schwarzenbergů,<sup>737</sup> jenž ho držel až do roku 1936, kdy jej převzala okresní správa ve Strakonících.<sup>738</sup>

V rámci církevní správy se zde nacházela fara už ve 14. století, ale v polovině 17. století došlo k jejímu uprázdňení.<sup>739</sup> Od té doby spadal zdejší farní obvod pod Vacov.<sup>740</sup> Až v roce 1782 se podařilo v rámci josefínských reforem zřídit administrovanou lokálii, ze které vznikla v roce 1788 samostatná farnost. Farní správa měla na starost 3 672 katolíků<sup>741</sup> a jako hlavní svatostánek se zde využíval kostel svatého Petra a Pavla.<sup>742</sup>

### 4. 14. 1. Kostel svatého Petra a Pavla

Nejstarší zpráva o kostele pochází z roku 1384, tehdy ho najdeme uveden jako farní chrám. Jednalo se o románskou stavbu s gotickými prvky.<sup>743</sup> Podle popisu z konce 12. století šlo

<sup>730</sup> Atonín Profous – Jan Svoboda, *Místní jména v Čechách IV*, Praha 1957, s. 764.

<sup>731</sup> August Sedláček, *Místopisný slovník historický království českého*, s. 1014.

<sup>732</sup> Josef Pecka, *Zdíkovec*, Vítaný host na Šumavě a v Českém lese, č. 2, 2017, s. 24.

<sup>733</sup> Vojtěch Novotný-Kolenský, *Z dějin Vimperska a zadní Šumavy*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 5, č. 4, 1940, s. 85.

<sup>734</sup> F. Kašička – B. Nechvátal, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990, s. 146.

<sup>735</sup> A. Sedláček, *Děje Prácheňského kraje*, Písek 1926, s. 46.

<sup>736</sup> František Kotěšovec, *Archiv obce Zdíkovec 1837-1945(1979)*, Prachatice 2012, s. 1. (inventář k fondu)

<sup>737</sup> V. Starý, *Památky*, s. 30.

<sup>738</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář, kart. č. 305, sign. P1-a.

<sup>739</sup> J. Schaller, *Lexikon*, s. 145.

<sup>740</sup> M. Holá, *Farní úřad Zdíkovec (1543)1768-1951*, Prachatice 2010, s. 1. (inventář k fondu)

<sup>741</sup> J. Trajer, *Beschreibung*, s. 963.

<sup>742</sup> SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>743</sup> J. Kuthan, *Středověká architektura*, s. 249.



o skrovnou malou stavbu.<sup>744</sup> Pramenné podklady ve fondech farního úřadu, obce, biskupství, ale i přečínského velkostatku neumožňují rozkrýt nějaké zásadní stavební etapy vývoje objektu v rámci jeho rané historie.<sup>745</sup> Význam kostela navíc uprázdněním místa faráře v polovině 17. století klesnul. Nabýt zpět ho pomohlo až znovuzřízení lokálie a následně farnosti v roce 1788.<sup>746</sup>

Základním problémem se brzy začala ukazovat velikost kostelní budovy, jež nedostačovala množství věřících, kteří jí navštěvovali. Ve vizitačních protokolech najdeme pravidelné zápisy jednotlivých duchovních, že kostel je sice ve stavu dobrém, ale potřeboval by rozšířit.<sup>747</sup> Podle zpráv v roce 1862 farnost spravovala 3 672 katolíků, v roce 1895 už se uváděl počet 4 070 duší.<sup>748</sup> Situace se tedy musela začít řešit. Nestalo se tak však okamžitě. Nejdříve proběhly opravy stávajícího kostela, a to v roce 1878 a 1885. Radikální rekonstrukcí kostelní budovy se začala jak církevní, tak světská správa zabývat od roku 1890, to došlo 19. února ke schůzi zainteresovaných stran. Sešly se zde zástupci patronátního úřadu, duchovní správce, zástupci přífařených obcí a i konzistoře. Místní osady byly myšlenice rozšíření nakloněny a rozhodly se pomoci tím, že dodají zdarma povozy a zajistí nádenické práce.<sup>749</sup>

Věc se ale vlekla a k dalšímu pokroku došlo až za tři roky, to byla přestavba skutečně slíbena patronátním úřadem a dohodnuty přesné podmínky financování, jež schválilo 6. 10. 1893 zemské místodržitelství.<sup>750</sup> Patronátní úřad žádal větší finanční zapojení přífařených osad a ty slíbily odevzdat tři roky po sobě splátku na stavební úpravy kostelní budovy. Patron měl mezitím začít s přípravnými pracemi, sehnat materiál a zajistit řemeslníky. Původní rozpočet byl stanoven na 7 001 zlatých a 58 krejcarů a počítalo se s koncem roku 1896 jako s termínem dokončení stavby.<sup>751</sup> Situace se však nevyvíjela podle plánu a hlavně podle představ zdíkovského duchovního správce Antonína Lakmajera. Z jeho korespondence, kterou vedl s biskupskou konzistoří v letech 1895-1899, zjistíme, že proběhlo poměrně velké zdržení, za kterým stálo několik faktorů.<sup>752</sup>

Prvním z nich byl přístup patronátního úřadu, jenž farář považoval za velmi liknavý, jelikož ještě v létě 1895 neproběhla žádná přípravná stavební činnost. Až v říjnu téhož roku nechal patronátní úřad přivážet kámen, písek, vápno a dřevo. Během zimy v roce 1896 došlo k vyklizení kostelní budovy a demontování oltářů, kruchty a sakristie. Následně přišlo opět zpoždění, protože patronátní úřad nemohl sehnat řemeslníky. Problémem se totiž ukázal již tři roky starý rozpočet,

<sup>744</sup> Robert Kuchyňka, *Kostel sv. Petra a Pavla v Malém Zdíkově*, Method 19, 1893, s. 86.

<sup>745</sup> Archiv obce a farního úřadu spravuje SOKA v Prachaticích. Velkostatek Přečín je ve správě SOA Třeboň - oddělení Český Krumlov.

<sup>746</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis*, s. 382.

<sup>747</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-27, inv. č. 63.

<sup>748</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign VIII/3/a/P/4.

<sup>749</sup> SOKA Prachatice, AO Zdíkovce, kart. č. 10, inv. č. 57.

<sup>750</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign VIII/3/a/P/4.

<sup>751</sup> SOKA Prachatice, AO Zdíkovce, kart. č. 10, inv. č. 57.

<sup>752</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign VIII/3/a/P/4.

jenž už neodpovídal skutečnosti, a za v něm uvedené částky nechtěl nikdo práci zadanou pomocí licitačních protokolů vykonat. Muselo dojít k jeho přepracování a navýšení o 1 908 zlatých a 63 krejcarey. Přestavba mohla probíhat dál a 8. listopadu psal Antonín Lakmajer na biskupství, že schází zasadit již jen hlavní oltář a bude možno svatostánek vysvětit.<sup>753</sup>

Abychom neházeli vše pouze na špatný přístup patronátu, musíme zmínit, že ani osadníci neplnili svůj slib zcela bez problémů a několikrát jim musel farář domluvit, aby odvedli domluvené finance. Problém nastal, když po dvou odvedených splátkách neviděli farníci žádné stavební pokroky. Rozhodli se tedy na patronátní úřad zatlačit tím, že odevzdají třetí splátku až po skutečném začátku prací, což dodrželi. Komplikací na závěr se stalo navýšení rozpočtu a částka 605 zlatých, jež museli osadníci navíc odvést.<sup>754</sup> Samozřejmě nesli navýšení velice nelibě, neboť jejich vinou nebylo, že se rozpočet stal neaktuální a proběhlo jeho přepracování, přesto však nutné peníze zaplatili.<sup>755</sup>

Nově rozšířený objekt byl vysvěcen v roce 1899 a lze říci, že vztah zdejších farníků a hlavně duchovních správců k němu byl velmi dobrý. Na zdařilou přestavbu zakončenou v roce 1899 vzpomínali ve svých zápisech do vizitačních protokolů jednotliví faráři ještě v roce 1918.

Po skončení první světové války se začalo ukazovat, že bude nutné začít s opravami především střešní krytiny. Podle prvních plánů mělo dojít k přeložení 687,54 m<sup>2</sup> plochy střechy. Záměrem bylo položit dvojité nové šindele a opatřit je karbonilovým nátěrem. Všechny shnilé, napůl rozpadlé anebo jinak špatné části střechy se měly odstranit.<sup>756</sup>

I když se o celé věci uvažovalo už v roce 1920, rozběhla se až o tři roky později. Do konkurenčního řízení z 24. července roku 1923 byla zahrnuta jednak tedy rekonstrukce střechy, ale navíc byl přidán nátěr kostelní věže, opravy plechů a oplechování. Celková částka oprav se vyšplhala na 27 000 korun, přičemž 2 500 korun připadlo na přífařené osady. Financování se povedlo zajistit poměrně hladce, jen obec Zdíkov si stěžovala, že nebyla přítomna sestavování rozpočtu celého projektu. Avšak to hejtmanství označilo jako její chybu, že si nedokázala zajistit své zástupce pro konkurenční řízení, a tak musela peníze zaplatit.<sup>757</sup>

Dalšími opravami si musel kostel projít v letech 1930-1931. Jejich nutnost naplno ukázala velká vichřice v roce 1929, která silně poničila střešní krytinu. S pracemi se započalo již v roce 1930, ale došlo i ke spojení s dalšími opravami, a tak se celá věc protáhla až do roku 1931.<sup>758</sup> Ve stejném období se povedlo zajistit pro svatostánek i elektrické osvětlení. Bohužel velké finanční výdaje, ke kterým se přidalo i pořízení nových zvonů, způsobily, že nedošlo k výměně kamenné

<sup>753</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign VIII/3/a/P/4.

<sup>754</sup> SOkA Prachatice, AO Zdíkov, kart. č. 10, inv. č. 57.

<sup>755</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign VIII/3/a/P/4.

<sup>756</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

<sup>757</sup> SOkA Prachatice, OÚ Prachatice, kart. č. 125, inv. č. 154.

<sup>758</sup> SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

podlahy za prkennou. Tuto stavební úpravu vymyslel farář Jan Kříž v roce 1933. Důvodem bylo plánované konání svaté misie v chrámu svatého Petra a Pavla 1. ledna 1934. Jan Kříž měl strach, aby v zimním období nedošlo k nachlazení návštěvníků právě kvůli kamenné podlaze. Svůj záměr však pro nedostatek financí nedokázal naplnit.<sup>759</sup> Jiných zásadních přestaveb se kostel do počátku druhé světové války nedočkal.<sup>760</sup>

#### 4. 14. 2. Farní budova

O původní farní budově najdeme zápis v obecní kronice, kde se uvádí, že ještě v roce 1684 stavba stála.<sup>761</sup> Další informace však o ní mizí, v roce 1781 došlo k vystavění nové budovy, v níž začal pobývat administrátor zřízené lokálie. Kromě farní budovy je připomínána rovněž kaplanka zřízená v roce 1823, kde bydlel kaplan.<sup>762</sup> Náklady na ni nesla obec Zdíkovec.<sup>763</sup>

Farní budova byla situována na severovýchodní stranu. Jednalo se o jednopatrovou budovu, ve které zpočátku našel zázemí jak farář, tak kaplan. Ve vizitačních protokolech se píše, že budova patřila mezi sice malá, ale útulná stavení.<sup>764</sup>

Zpočátku nepotřeboval farní objekt ani zásadní opravy, jednalo se jen o drobné úpravy z let 1867, 1875 a 1893. Postupně se ale jeho stav začal zhoršovat a 15. června 1900 si farář František Baloušek stěžoval, že se jedná o vlhké obydlí, kde je všechno chatrné. Oprav se mu povedlo docílit však až v roce 1902.<sup>765</sup>

Další opravné práce proběhly až za duchovního správce Pavla Bendy v roce 1930 a 1932. V roce 1930 dostala farní budova novou střechu a nátěr, v roce 1932 se podařilo zrenovovat okapy.<sup>766</sup>

Z vizitačních protokolů máme pocit, že zdíkovská farní budova patřila mezi velmi nenáročné budovy. Bohužel v roce 1942 ji postihl vinou vadné elektroinstalace požár, který způsobil její vážné poničení. Duchovní správce se musel přestěhovat ke zdejšímu hrobníkovi a ani další faráři již dle zápisů v obecní kronice nebydleli ve farní budově.<sup>767</sup>

---

SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

<sup>760</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>761</sup>SOkA Prachatice, AO Zdíkovec, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>762</sup>SOkA Prachatice, AO Zdíkovec, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>763</sup>SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

<sup>764</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-27, inv. č. 63.

<sup>765</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-27, inv. č. 63.

<sup>766</sup>SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>767</sup>SOkA Prachatice, AO Zdíkovec, kniha č. 1, inv. č. 1.

#### 4. 14. 3. Materiální vybavení – kostel svatého Petra a Pavla

Kostel svatého Petra a Pavla byl v roce 1921 vybaven jedním hlavním a dvěma postranními oltáři. Hlavní oltář nesl jméno podle apoštolů svatého Petra a Pavla. Zřízen byl v gotickém stylu, ale pocházel z roku 1701. Dva postranní oltáře dostaly jméno po Blahoslavené Panně Marii a svatém Václavovi. Postranní oltáře patřily mezi nové vybavení budovy, protože původně se zde podle inventárního soupisu z roku 1849 nacházely oltáře svaté Barbory, svatého Jana Nepomuckého a svatého archanděla Michaela. Můžeme se pouze domnívat, že došlo k jejich zmizení při přestavování kostelní budovy v letech 1896-1899. V inventárním soupisu z roku 1921 najdeme pouze poznámku, že staré oltáře byly odstraněny.<sup>768</sup>

Mezi nejcennější kovové předměty patřily kalichy a jedno ciborium, které byly vyvedeny ve stříbře. Již inventář z roku 1849 evidoval tři a stejné číslo najdeme i u inventáře z roku 1921. Podle přípisu faráře došlo k restaurování těchto předmětů. Dle inventářů z let 1849 a 1921 se nacházelo v kostelní správě 31 a 41 kovových předmětů.<sup>769</sup>

Počet liturgických obleků a jejich příslušenství postupně stoupal. V roce 1849 mohla duchovní správa využít 52 a v roce 1921 již 77 kusů tohoto typu textilu. Mezi nejvýznamnější patřily různobarevné kasule vyvedené v hedvábí a sametu.<sup>770</sup>

#### 4. 14. 4. Zvony

K roku 1916 se ve zdíkovském svatostánku nacházely tři zvony a dva z nich v něm najdeme i dnes.<sup>771</sup> První patří svým stářím mezi významné zástupce zvonového fondu v celé České republice. Jedná se o nejstarší zvon u nás, datovaný naším předním kampanologem Radkem Lungou do druhé poloviny 13. století.<sup>772</sup> Zvon váží 120 kilogramů a je zdobený jen čtyřramenným křížem. Jeho autor je neznámý. Druhý zvon nechal vyrobit Koc z Dobrše u německého výrobce Dionyse Schultese v roce 1601.<sup>773</sup> Oběma se podařilo přežít na kostelní věži rekviziční nástrahy první i druhé světové války.

Poslední z evidovaných zvonů v roce 1916 takové štěstí neměl. Jednalo se o 75 kilogramů vážící nástroj, který odvezli vojáci v prosinci roku 1916. Místo něj nechal duchovní správce Pavel Benda pořídit u firmy Richarda Herolda v Chomutově dva nové o hmotnosti 125 a 15

<sup>768</sup> SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 14.

<sup>769</sup> Tamtéž.

<sup>770</sup> SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 14.

<sup>771</sup> SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 15.

<sup>772</sup> Radek Lunga, *Zvony na jihu Čech*, in: Památky jižních Čech 6, 2015, s. 144.

<sup>773</sup> F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis*, s. 384.

kilogramů.<sup>774</sup> Celkové náklady na ně vyšly na 4 134 korun a faráři se je podařilo sehnat pomocí sbírek, vlastních zdrojů a příspěvku patronátního úřadu. Bohužel v roce 1942 byly oba dva tyto zvony odvezeny rekviziční komisí.<sup>775</sup>

#### 4. 14. 5. Varhany

První varhany pro kostel svatého Petra a Pavla byly pořízeny v roce 1756.<sup>776</sup> Jednalo se o pedálový nástroj s šesti registry. Na svém místě na kůru vydržely do roku 1898, kdy je nahradil novější nástroj v hodnotě 3 000 zlatých. Nové varhany byly umístěny v dubové lakované skříni a měly sedm registrů.<sup>777</sup> Dočkaly se dvou zásadnějších oprav od varhanáře Eduarda Hrubého z Protivína, a to v roce 1910, šlo o celkovou údržbu, a poté v roce 1922, to se musely vyměnit poškozené kožené měchy.<sup>778</sup>

---

<sup>774</sup>SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 15.

<sup>775</sup>SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 14.

<sup>776</sup>B. Laněk – B. Tetour, *Zprávy*, Prachatice 1988, s. 34.

<sup>777</sup>SOkA Prachatice, FÚ Zdíkovec, kart. č. 1, inv. č. 14.

<sup>778</sup>SOA Třeboň – oddělení Český Krumlov, Velkostatek Vimperk – Nové oddělení, kart. č. 148, inv. č. 906.

## 4. 15. Volyňský vikariát popis jednotlivých farností – shrnutí

### 4. 15. 1. Kostelní budovy

Pro každou farnost bylo důležité, aby její svatostánek nacházel v co nejlepším stavu a pokud možno co nejlépe vybaven. Ne vždy se to však dařilo. Příčin k tomu byla celá řada, jak vyplývá z předešlého popisu stavebních činností, celá řada. Pokud bychom chtěli jmenovat ty základní, tak na prvním místě vidíme, že šlo o finanční prostředky a jejich shánění, z patřičných míst, odkud měly přijít. Na druhém místě stál tzv. lidský faktor. Záleželo totiž velmi často na aktivitě duchovního správce, na urgování vikáře, na ochotě patrona, domluvě biskupské konzistoře či okresního hejtmanství, aby daná stavební úprava proběhla a pokud možno co nejdříve.<sup>779</sup>

Nejčastěji opravovanou částí kostelních objektů byla střecha a její krytina. Šindelové tašky nepatřily mezi nejkvalitnější a podléhaly snadno vlivům počasí v podobě dešťů, sněhu nebo krupobití. K jejich výhodám patřila možnost pouze rychlé výměny poničených šindelů a díky tomu jistá flexibilita v opravných pracích. Bohužel i ta se mohla projevit negativně, protože jednotlivé šindele nešlo měnit do nekonečna.

V pozdější době se přistoupilo k využívání plechů a eternitových tašek, které měly svoji životnost o dost vyšší, ale neměly podle mnohých tak pěkný vzhledem, navíc eternit vycházel levněji.<sup>780</sup>

Co se týká střešní krytiny, je nutné připomenout poměrně jasnou věc. Právě střecha stála v první linii v tzv. souboji sakrální stavby s nástrahami počasí, proto se nelze divit, že četnost jejího poškození byla opravdu veliká.<sup>781</sup>

Největším problémem se zde ukazovala neochota patronátních úřadů reagovat na vzniklá poškození okamžitě. Ve většině popsanych případů se k řešení přešlo až po několika letech a tím se situace zhoršovala.<sup>782</sup> Je nutné si rovněž uvědomit, že pod střešní krytinou byl poškozen dřevěný krov, pro nějž vlhké prostřední znamenalo značný problém, a mohlo při zanedbání dojít k nutnosti výměny celých trámů a následnému finančnímu prodražení.<sup>783</sup>

V případě, že se děravá střešní krytina neřešila včas, vznikalo nebezpečí pro celou kostelní budovu, jelikož vlhkost nedělala špatně jen krovu, ale celé budově. Vlhkostí trpělo vnitřní zdivo

---

<sup>779</sup> Samozřejmě byl jasně zaveden postup, jak při opravách postupovat, a všechny strany se tím měly řídit. Přesto však docházelo k četným průtahům stavebních řízení, jak vidíme na jednotlivých farnostech.

<sup>780</sup> O vzhledu diskutovali například faráři v Česticích a Malenicích.

<sup>781</sup> Viz tabulka v příloze č. 10.

<sup>782</sup> Dokládají to například vizitační zprávy z Bohumilic, Předslavic.

<sup>783</sup> Netečnost patronátního úřadu způsobila uhnití dřevěných trámů na filiálním kostele Malšička ve Volyni v roce 1900.

kostela, ale i vybavení jako lavice, oltáře a podobně. Kvůli neřešenému zatékání se objevovaly v sakrálních stavbách dřevokazné houby a plísně.<sup>784</sup>

Nejlepším řešením se ukázalo, pokud se podařilo získat dostatečné prostředky, vždy provést rekonstrukci celé střechy a nechat důkladně vyměnit všechny tašky. V konečném součtu finanční náklady vyšly možná i levněji než každoroční drobné opravy. Problém byl, že patronátní úřad velmi často nereagoval na žádosti faráře hned a nechával záležitost dojít až do krajního stavu. Kostelní budovy ale měly oproti hospodářským budovám nespornou výhodu, že zájem o jejich prosperitu byl natolik velký, že jejich stav nikdy nenechali dojít až k úplně havarijnímu. I když třeba už pozdě, ale vždy se podařilo přesvědčit patrona k opravě, sehnat prostředky ve sbírkách a podobně, aby místní svatostánek dostal stavební péči, jakou si zasloužil.<sup>785</sup>

Mezi druhou nejčastější stavební činností, která se týkala kostelních budov ve Volyňském vikariátu, patřily činnosti natěračské a zednické. Počasí totiž úspěšně zanechávalo stopy i na kostelní omítce a zdivu. Navíc pokud začalo zdivo opadávat, bílý nátěr kostelní budovy šednout nebo dokonce černat, viděli to farníci na vlastní oči a žádali po svém duchovním správci, aby věc dal do pořádku. U některých kostelních budov se v novějším také stávalo, že výběr jejich místa se ukázal postupem doby jako chybný, jelikož v rámci terénu se k danému objektu stahovala voda, držela se u něj a působila zdivu značné problémy v podobě podmáčení. Musela se tedy řešit úprava půdy, zarovnění terénu nebo provádět odvodnění kostelních budov. Tyto úpravy probíhaly především v první polovině 20. století<sup>786</sup>

Pravidelné vymalování interiéru mělo i dezinfekční účinek, protože se k němu využívalo vápno. Jestliže se podařilo získat na malování prostředky, pak kromě něj docházelo ke snaze opravit zároveň i omítku. Stavební firma tedy nejdříve provedla zevrubné oklepání všech stěn a následně teprve nanasla nátěr nový.

Co se týká vnitřních oprav kostelní budovy, jednalo se o poměrně širokou paletu činností. V první řadě se musela velmi často měnit okna, především jejich skleněná výplň, neboť v případě bouřek, silného větru nebo krupobití nedokázaly okenní tabulky vydržet. Méně často se musely měnit celé okenní rámy, a to především kvůli zpuchření nebo zetlení.

Velký nápor byl kladen i na kostelní podlahu, jelikož pravidelné návštěvy několika set farních duší při mších a bohoslužbách na ní nechávaly stopy. Docházelo ke snaze ji vyměnit. Duchovní správce žádal o to, aby původní dřevěné podlahy byly měněny za kamennou dlažbu, která dokázala zvládat nápor návštěv, ale třeba i klimatických vlivů daleko lépe. Pozdější zásadní rekonstrukce dlažby mohly vést i k odhalování starších náhrobků majitelů daného kostela, stalo se tak například Česticích.

---

<sup>784</sup> Problémy s dřevokaznou houbou řešily v kostelních budovách například v Dubu a ve Volyni.

<sup>785</sup> Část prostředků poskytovaly i příspěvky od jednotlivých farníků v rámci sbírek.

<sup>786</sup> Týkalo se kostelní budovy ve Volyni a ve Čkyni.

Mezi chloubu každé kostelní budovy a její poznávací znamení patřila i věž viditelná z velké dálky a typická pro každý ze svatostánků Volyňského vikariátu. Její úprava a udržování však vyžadovaly opět vysoké finanční prostředky. Stávalo se velmi často, že její střešní krytina neodolala náporu větru a odlepovala se. Na její pokrytí se velmi často využívalo plechu, jenž měl držet lépe. Přesto docházelo k urgencím a stížnostem jednotlivých farářů, že pokrývka věže se uvolnila a je ji třeba opravit. Kromě toho se na věže začaly pravidelně umísťovat hromosvody, které měly za úkol ochránit celou budovu před blesky. Bohužel se tak stávalo většinou až potom, co přírodní živěl již škody způsobil, jako například v Malenicích nebo v Dobrši. Snaha vybavit všechny kostelní objekty železnými hromosvody se začala projevovat okolo roku 1900. Během první světové války se však i tato část kostelů stávala součástí válečných rekvizic, a tak po roce 1918 máme zprávy o nových nákupech tohoto vybavení.

Sakrální stavby stály v mysli obyvatel farnosti na vysokém místě. Snaha o to mít svůj kostel v pořádku a pokud možno v ideálním stavu byla velká. Jak už víme, staral se o to duchovní správce, patronátní a další úřady. V některých případech ale vzali do rukou situaci sami osadníci. Důkazem jsou založené spolky na obnovu kostelů v Kraselově a ve Volyni. Zde osadníci neváhali a vlastním elánem a snahou se zasloužili o to, aby se havarijní stav budovy podařilo změnit. Psali na vyšší místa ve státní správě, obraceli se jednotlivé státní činitele nebo dokonce až na kancelář prezidenta republiky. Hledali kontakty a cesty, jak pomoci své budově. Ve dvou případech vznikly tedy i konkrétní spolky pro zachování kostela, ale to neznamená, že by se ostatní farnosti nesnažily a nepomáhaly příspěvky ve sbírkách nebo konkrétními dary.

Vedle oprav starých kostelních budov spadajících dobou svého vzniku do raného středověku, proběhla ve Volyňském vikariátu během 18. a 19. století i výstavba nových sakrálních staveb. Jednalo se o dva nové kostely ve Stachách z let 1781 a 1842 a rovněž o zbourání starého a výstavbu nového kostela ve Vacově v roce 1888. Kromě toho se kostelní budova v letech 1895-1899 ve Zdíkovci dočkala zásadní přestavby a rozšíření, kdy nemohla několik let plnit svojí funkci svatostánku. Důvodem těchto, v porovnání s jinými kostelními budovami, velkých stavebních akcí byla snaha navýšit kapacitu objektů a zpřístupnit ji tak většímu množství farníků. Do církevní správy farností ve Zdíkovci, Vacově a Stachách zasáhly rovněž i josefínské reformy v roce 1781, kdy došlo k rozdělení vacovské farnosti a vzniku nových, právě ve Stachách a Zdíkovci, tím pádem i potřebě odpovídajících sakrálních objektů.<sup>787</sup> Pustit se do náročného podniku zásadní přestavby nebo dokonce do výstavby nového chrámu vyžadovalo i zodpovědný přístup patrona a jeho dostatečné finanční možnosti, což pro rod Schwarzenbergů, kteří spravovali toto území, nebyl takový problém, i s jejich přispěním se podařilo dovést tyto stavební akce do konce.

---

<sup>787</sup> Srov. Miluše Wágnerová, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2010, diplomová práce.



Důležitá se rovněž ukazovala stálost a dlouhodobější návaznost patronátu. Pokud se patroni bez jakýchkoliv vzájemných vazeb rychle střídali, jejich platnost a aktivita v záležitostech týkající se kostelních budov byla daleko nižší. Příkladem může být farnost Dub, kde se snahy o rozšíření kostela objevovaly také, ale nepodařilo se je nikdy realizovat.

V porovnání se správou budov far, hospodářských budov a stavení stál jednoznačně kostel na prvním místě a dařilo se pro jeho opravu, výstavbu a přestavbu sehnat snadněji a lépe potřebné finanční zdroje a ochotu a pozornost osadníků.

#### **4. 15. 2. Farní budovy a hospodářské stavení**

Jedná se místo, kde sídlil duchovní správce v některých případech sám, v jiných případech společně s kaplanem, dále i s domovním personálem v podobě hospodyně. Na rozdíl od kostelních budov stál zájem o tuto stavbu spíše v pozadí, i když její důležitost a význam nelze podceňovat. Zde míval farář svoji kancelář, připravoval si kázání a odpočíval. Pokud ale nemohl do své ložnice pro chatrné schody, či nemohl využívat kuchyni pro výskyt plísní nebo zavřít vchodové dveře pro jejich špatný stav, těžko si lze představit, že svoje poslání vykonával dobře a s dostatečnou chutí.

Problémy, s kterými se farní budovy musely potýkat, patřily v podstatě ke stejným jako u objektů kostelních s tím rozdílem, že snaha o jejich vyřešení trvala mnohem déle a docházelo k ní mnohem trnitější cestou.<sup>788</sup>

Nejvíce oprav probíhalo na střešní krytině. I zde její poškození způsobovalo zatékání do objektu. Většina farních budov měla dvě patra a v horním se nacházela ložnice duchovního správce. Pokud tedy přišly problémy se střechou, pocítil to farář doslova na vlastní kůži. Výjimkou nebylo ani to, že neopravovaná střecha prosákla dešti na tolik, že vytopila jeho pokoj a nemohl v něm spát.

V některých případech neřešená vlhkost způsobila vznik a rozšíření dřevokazných hub. Pokud se objevily v ložnici, než došlo k jejich odstranění, musel i beneficiát využít za vděk k přespání jiný z pokojů. Pokud se vyskytl dřevokaz v kuchyni, a znemožnil tak její využívání, navštěvoval duchovní správce po dobu rekonstrukce kvůli stravě místní hostince, což mu působilo finanční ztráty.

Největší problém způsobovala farním budovám netečnost a neochota patronátních úřadů zapojit se do jejich financování. Stejně tak i přífařené obce nedávaly své prostředky tak ochotně jako v případě kostelů. Z malého problému, jenž se neřešil několik desítek let, se brzy mohla stát záležitost vyžadující nemalé peněžní prostředky.

---

<sup>788</sup> Viz příloha č. 10.

Kromě farních budov duchovní správce spravoval i případné hospodářské stavby, mezi něž patřily různé stodoly, chlívky nebo kůlny. Záleželo na tom, jestli farnost disponovala poli, lesy nebo dobyt看em. Jestliže tvrdíme, že budovy far stály na okraji zájmu patrona a sehnat prostředky pro jejich opravu bylo složité, zájem o stav hospodářských budov měl hodnotu opravdu nulovou. V mnoha případech docházelo sice k urgencím ve vizitačních protokolech, ale o jejich řešení se nikdo nezajímal. Objevují se nejdříve zprávy o špatné střeše, následně o celém chatrném stavu stodoly a nakonec o jejím spadnutí. Farář si sice stěžoval na biskupskou konzistoř, že když mu zatéká do stodoly na uskladněné seno, utrpí škodu, ale málokdy se povedlo sehnat u patronátního úřadu za tímto účelem podporu.

## **4. 16. Vybavení kostelních budov<sup>789</sup>**

### **4. 16. 1. Oltáře**

Jak již bylo uvedeno, hned po stručném obecném popisu kostela následovalo vyjmenování jeho jednotlivých oltářů. Jednalo se většinou, co se týče odhadované ceny, o druhou nejvyšší částku hned po ceně samotné kostelní budovy. Počet oltářů byl rozdílný, záleželo i na velikosti samotného kostela, například v kapli na Kalvárii v Česticích se nacházel pouze jeden, na druhou stranu v Kraselově v kostele svatého Vavřince bylo oltářů přítomno rovnou pět. Samozřejmě ale také záleželo na jejich velikosti, zdobení a dalším vybavení.<sup>790</sup>

V kostelech se nacházely dva typy oltářů, tzv. hlavní, ten byl vždy jeden, a pak různorodý počet oltářů postranních, které většinou neměly takové zdobení, vybavení a cenu.

Každý z oltářů měl nějaké zasvěcení, ať už nějakému konkrétnímu světci například sv. Josefovi, Barboře a podobně, nebo v obecnější rovině např. Nejsvětější trojice, Svaté rodině a tak dále. Hlavní oltář ve všech zkoumaných kostelech obdržel jméno podle názvu zasvěcení kostelní budovy, u postranních mohl být výběr jména dán vyobrazením na oltáři, obrazem či sochou.

Oltáře v kostelních budovách Volyňského vikariátu nesly ve většině případů jméno po svatých. Mezi nejčastější patřil svatý Jan Nepomucký, který se objevil v šesti případech, na dalším místě se nacházel svatý Josef a svatá Barbora. Celkově se vyskytlo zasvěcení po 16 různých světcích, s rozdělením sedm ženských světců a devět světců mužských.

---

<sup>789</sup> Vybavením kostelních budov se zabývá článek autora práce: Libor Staněk, Mobiliiář kostelních budov na území Volyňského vikariátu v období od konce sedmnáctého do počátku dvacátého století, JSH 85, 2016, s. 435-456.

<sup>790</sup>Viz příloha č. 11.

Základním stavebním materiálem oltářů bylo měkké dřevo, které se dalo dobře zpracovávat. K oltářům patřily dále plátěné obrazy, vyřezávané sochy andělů, svatých a další zdobení. Výjimkou nebylo bohaté zdobení zlatou nebo stříbrnou barvou. Obrazy k oltářům mohly být dodávány až při jeho zhotovení, tak i později. Mohlo jít o autory anonymní, méně známé, ale také významné. V děkanském kostele ve Volyni k jednomu z oltářů nakreslil obraz významný malíř Max Boháč.

Jelikož se jednalo ve většině případů hlavně o dřevěné oltáře, mohlo snadno docházet k jejich poškození, neboť dřevo ve vlhkém kostelním prostředí přece jen nedokázalo odolat opotřebování. Bylo tedy nutné oltáře restaurovat a opravovat. V inventářích tak můžeme nalézt v kolonce pro poznámky i četné zmínky o jejich stavu, které ne vždy byly příznivé. Pro zamezení dalšího chátrání a ničení nechával farář oltáře, stejně tak další dřevěné předměty, natírat různými ochrannými nátěry, čímž jim prodlužoval životnost, avšak potřebu nutné restaurace tím pouze odkládal do doby, než se mu podařilo sehnat potřebné peníze.

#### **4. 16. 2. Kovové předměty v kostelních budovách – rozdělení podle materiálu**

Mezi jedny z nejcennějších předmětů, které se v kostelních budovách nacházely, patřily kovové předměty. K jejich popisu a výčtu nám pomůže jejich rozdělení dle materiálu, z kterého byly vyrobeny. Tento způsob rozdělení sice skýtá některá úskalí, neboť v jednotlivých inventářích nebýval druh materiálu vždy přesně určen, anebo se jednalo o předměty, které byly vyhotoveny z více typů kovu. Přesto se domnívám, že tento přístup je vhodný, jelikož druh materiálu odpovídal přímo úměrně i ceně předmětu, a proto nelze při sestavování obrazu o bohatosti kostela srovnávat například kalich stříbrný s mosazným a podobně.

Základní druhy materiálů, které se evidovaly, byly zlato, stříbro, cín, měď, mosaz, olovo a železo.<sup>791</sup> V některých inventářích se objevují zmínky o alpace nebo čínském stříbru či pouze o plechu bez přesného určení kovu. Pro vytvoření základního přehledu o četnosti jednotlivých materiálů byla využita data z období konce 18. a 19. století, kdy se dochovaly informace pro všechny kostelní budovy.<sup>792</sup> Při sečtení vedených předmětů bylo zjištěno následující pořadí materiálu podle četnosti: cín, železo/plech, stříbro, mosaz a měď a ostatní kovy.

Nejčetnějším kovem, který se využíval, byl cín. V celkovém souhrnu zaujímá tento kov necelých padesát procent všech předmětů. Jednalo se o kalichy, ale především o různé svícný, konvičky, skříňky na svaté oleje a podobně. Počet těchto předmětů během doby postupně narůstal.

Druhým kovem, co do výskytu nejpočetnějšího, bylo železo a železný plech. V této skupině nenajdeme mnoho liturgických potřeb, jedná se spíše o různorodé typy předmětů, například formu

---

<sup>791</sup>Viz příloha č. 12.

<sup>792</sup>Důvodem vybraného období bylo především dochování archivního materiálu pro všechny farnosti.

na pečení hostií, nůžky na jejich vystřihování, zámky, klíče, železné mříže, závory a další. Do železných předmětů byl započítán i plech, ze kterého bývaly zhotovovány různé svícny, talíře a poháry.

Mezi nejcennější kov, který se v kostelních budovách nacházel, patřilo stříbro. Zlato se totiž v čisté podobě v inventářích neobjevovalo, předměty se pouze pozlacovaly. Stříbrné předměty měly v celkovém souhrnu zkoumaného souboru inventářů kostelního majetku třetí nejvyšší zastoupení. Jednalo se především o monstrance, ciboria a pateny. Zajímavostí je, že jejich počet byl v rámci zkoumaného období v podstatě konstantní. V jednotlivých soupisech nenajdeme velké výkyvy v nárůstu nebo naopak v úbytku stříbrných předmětů. Pokud k jednomu nebo druhému docházelo, jednalo se pouze o jednotlivé kusy, které se podařilo buď pořídit například pomocí sbírky, anebo vzhledem k opotřebování je bylo nutné dát mimo pravidelné užívání.

Skupina mosazných a měděných předmětů měla podobně široké zastoupení. Jejich počet v jednotlivých kostelech rovněž nepatřil k nejvyšším, ale na druhou stranu se opět příliš neměnil. Mezi předměty z těchto kovů najdeme kadidelnice, pacifikály, poháry, kalichy, svícny a konvičky. Velmi často se hlavně měděné náčiní vyrábělo zdobené zlatem a stříbrem. Jednalo se ale pouze o dozdobení předmětu na povrchu. Jako základní výrobní materiál těchto předmětů však byla uváděna měď.

Ostatní kovy byly zastoupeny pouze sporadicky. Jednalo vždy o jednotliviny v rámci konkrétních kostelů a jejich počet nebyl velký.

Statisticky se nejvíce stříbrných předmětů nacházelo v děkanském kostele Všech svatých ve Volyni a dále také v kostele svatého Vavřince v Kraselově. Nejméně naopak byly stříbrné předměty zastoupeny ve svatostáncích Nejsvětější Trojice v Předslavicích a Narození panny Marie v Hošticích. Pro zajímavost uvedeme ještě vedle nejcennějšího kovu i rozvrstvení toho nejčtenějšího, tedy cínu. Z něj vytvořených předmětů měly nejvíce položek kostel svatého Jakuba v Malenicích a kostel Navštívení panny Marie ve Stachách, nejméně naopak kostely svatého Petra a Pavla ve Zdíkovci a kostel svatého Mikuláše ve Vacově.

V celkovém souhrnu všech kovů dosáhly nejvyšší počet zastoupení předmětů z výše popsaných materiálů kostely v Předslavicích a Hošticích. Nejméně se evidovalo předmětů v kostelních budovách ve Zdíkovci a Čkyni.

#### **4. 16. 3. Kovové předměty – rozdělení podle typu jednotlivých předmětů**

Typů používaných předmětů byla v kostelech celá řada. Náš výčet se zaměří především na ty nejvyužívanější, nejcennější, a také na ty, které byly spojeny s výkonem farářových církevních

povinností. Pozornost bude věnována postupně těmto základním předmětům: monstrance, ciborium, kalich, patena, pacifikál, kadidelnice, svícny, lampy, konvičky, kříže a ostatní.<sup>793</sup>

Předmět, který se nacházel v každém ze zkoumaných kostelů, byla monstrance. Ve většině případů se jednalo o jeden exemplář. Dva bychom našli ve třech kostelech a to v Česticích, Malenicích a Kraselově. Monstrance v kostelních budovách Volyňského vikariátu byly buď stříbrné, anebo měděné, často pozlacené a i jinak zdobené. Bývaly uváděny mezi prvními položkami seznamu předmětů a bývaly považovány za nejcennější předměty kostela. Dle popisu monstrancí v inventářích lze předpokládat, že se jednalo o barokní typ, nikoliv gotický. Jejich přesné stáří však nebylo uváděno.

Dalším předmětem, který nechyběl v žádném kostele, bylo ciborium. Tato liturgická nádoba sloužící k uchovávání konsekrovaných hostií ve svatostánku měla zastoupení minimálně po jednom kuse, ve dvou případech dokonce v kusech dvou. Ciboria měly velmi často zdobené a pozlacené dekly, ve většině případů vyrobené ze stříbra.

Třetím předmětem, jenž nemohl v kostele chybět, byl kalich doplněný často patenou. Jejich počet v celkovém souhrnu je o deset vyšší než u ciborií a monstrancí. Kalichy byly rovněž zlacené nebo stříbřené. Mezi jejich hlavní materiál patřila měď.

Posledním předmětem, který se velmi často nacházel ve stříbrném provedení, byla patena. Tato bohoslužebná nádoba se buď nacházela u kalichu, anebo sloužila k zaopatřování nemocných. Mohla mít miskovitý nebo talířovitý tvar a na rozdíl od kalichu nebo ciboria se jí netýkalo zdobení.

Mezi další pravidelně vedené předměty patřil pacifikál. Zdobený kovový kříž mohl mít v sobě i ostatky svatých a býval vytvořen z mědi nebo mosazi. Na jeho zdobení se využívaly zlaté a stříbrné části. Kromě jedné kostelní budovy v případě filiálního kostela svaté Anny byl pacifikál uveden vždy. Četnosti výskytu v podstatě odpovídala monstrancím a ciboriím.

Nejčastěji z mosazi byly vytvořeny kadidelnice. Nádobky zavěšené na řetízcích uzavřené dírkovaným poklopem, ve kterých se nacházelo žhavé dřevěné uhlí s kadidlem, sloužící k okuřování osob a předmětů při bohoslužbách. Často k nim patřila i lodička. Na rozdíl od předchozích položek se kadidelnice vyskytovaly často aspoň ve dvou exemplářích.

Nejčetnějším předmětem, který se nacházel v každém kostele, a to dokonce někde i v několika desítkách kusů, byly svícny. Navíc z hlediska materiálu byly svícny vytvořeny snad ze všech kovů, existovaly svícny měděné, cínové nebo i stříbrné. Četnost využití svícňů při slavení mší, procesí a dalších liturgických výkonech vysvětluje jejich velké množství, které daleko převyšuje četnost ostatních předmětů.

---

<sup>793</sup>Viz příloha č. 13 a příloha č. 14.

Kromě svíců sloužily k osvětlení kostela i lampy. Stejně jako svícny byly vytvořeny z různých druhů materiálu a stejně jako svícny se nacházely v každé kostelní budově, a to v několika kusech.

Mezi poslední sledované věci patřily konvičky a kříže. Konvičky byly vytvořeny hlavně z cínu a železa, kříže z podobných materiálů. Daleko více dochovaných křížů však bylo vytvořeno ze dřeva, takže se mezi výčet kovových předmětů nedají započítat.

Vedle vyjmenovaných předmětů, které se nacházely v podstatě v každém inventáři, existovala ještě celá řada dalších kovových předmětů, které se evidovaly. K nim lze zařadit například různé stojany, lavaba,<sup>794</sup> lustry, talířky, klíče, mince nebo skříňky. Ty všechny se v různých počtech a v různých provedeních mohly v kostelních budovách nacházet. Jejich počet a výskyt nepatřil k tak vysokým, a tak pro přehlednost byly všechny zařazeny do jedné skupiny tzv. ostatních předmětů.

Celkový počet evidovaných předmětů v kostelech Volyňského vikariátu v časovém období 19. století byl 531 kusů. Z uvedených předmětů se jich v celkovém součtu nejvíce nacházelo ve Zdíkovci a Malenicích. Nejméně naopak vlastnily kovové předměty kostelní budovy ve Vacově a Čkyni.<sup>795</sup>

#### 4. 16. 4. Textil

K předmětům pravidelné potřeby patřily různé typy oblečení a dalších textilií. Ty používal farář, ministranti a další kostelní personál k liturgickým úkonům a podobně. V kostelních budovách se nacházelo poměrně velké množství textilu. Dle prozkoumaných inventářů se jednalo minimálně o třetinu všech položek v jednotlivých seznamech, které byly zaznamenávány velmi podrobně, a mnohdy se u nich zacházelo až do opravdových detailů. Uchovávaly se především v různých skříních, prádelnicích nebo šatnicích přímo v kostele.<sup>796</sup>

Celkově se nacházelo v kostelech Volyňského vikariátu v období 19. století přes 2000 kusů textilií. Započítaly se především věci, které se týkaly liturgie, práce faráře a podobně. Možné další předměty, jako například prapory, korouhve a jiné, byly zařazeny do skupiny ostatní.

Dělení textilií se v inventářích lišilo, ale v základě lze vysledovat tři základní celky, do nichž můžeme tento typ předmětů rozdělit, a to mešní slavnostní oblečení, kostelní prádlo a další různý textil.

---

<sup>794</sup> Umyvadlo, které sloužilo k mytí rukou před mší.

<sup>795</sup> Viz příloha č. 15.

<sup>796</sup> Viz příloha č. 16 a č. 17.

V prvním celku se uvádělo nejcenější oblečení v kostele. Jednalo se o různá mešní roucha, kasule anebo pluviály, doplněné o dalmatiky či manipuly. Uvádělo se, z jaké jsou látky, jaké je jejich zdobení a v některých případech i využití. Roucha se dělila dle látky, která mohla být různého typu a hlavně různě cenná, například hedvábí, vlna, bavlna, či mušelín. Nejcenější bylo samozřejmě hedvábí. Problematické je, že někdy se zapisovalo mešní oblečení společně s příslušenstvím a jindy bývalo uváděno zvlášť. To mělo vliv na jeho cenu a také se tím částečně znesnadňuje dosažení přesných celkových počtů.

Druhý celek se označoval v inventářích velmi často jako kostelní prádlo a zařazovány do něho byly různé doplňky k mešním rouchům a také oblečení určené pro ministranty. Nacházelo se zde velké množství dlouhých lněných košilí, tzv. alb, kterých v této skupině bylo 97, dále také velký počet humerálů, v počtu 83, čtyřhranných plátěných šátků na dvou rozích opatřených tkanicí. Kromě toho se pamatovalo i na ministrantské sukně, košile a límečky, jichž bylo vedeno dohromady okolo 174 kusů.

Třetí skupina by šla označit jako tzv. užitkový textil. Jednalo se o předměty, které byly využívány jako různé přehozy, plátna, ručníky a další textilie. Ty se používaly buď jako slavnostní, při obřadech, anebo později k ochraně a péči o důležité sakrální předměty, jako ciboria a kalichy.

Co se týkalo zastoupení v jednotlivých budovách, nejvíce textilií se nacházelo ve Zdíkovci a Předslavicích, naopak nejméně bychom jich mohli naleznout v kostelech v Čkyni a volyňské Malšičce (kostel Proměnění Páně).

#### 4. 16. 5. Varhany

Představit si správný průběh bohoslužby, svatby nebo pohřbu bez hudebního doprovodu varhan nebylo pro období 18. - 20. století příliš myslitelné.<sup>797</sup> Tento nástroj, za jehož předchůdce byly označovány antické Panovy flétny, se postupně rozšířil během 14. století do kostelních budov a hrál zde významnou roli.<sup>798</sup> V českých zemích máme první zmínky o varhanách z románského období. Mluví se o umístění nástroje v chrámu svatého Víta. Jejich větší rozšíření přišlo v době gotiky, ale jako zlatou éru varhan označují odborné texty období barokní.<sup>799</sup>

---

<sup>797</sup> Používání varhan k doprovodu chrámového zpěvu zavedeno papežským příkazem v 9. století.

<sup>798</sup> Tomáš Horák, *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*, Litoměřice 2013, s. 11.

Autor Tomáš Horák se systematicky zabývá ve svých pracích varhany a varhanáři i v dalších regionech například Tomáš Horák, *Varhany a varhanáři Českolipska*, Česká Lípa 1996 nebo TÝŽ, *Varhany a varhanáři Ústecka*, Ústí nad Labem 2002. Bohužel území Volyňského vikariátu zatím stojí mimo jeho pozornost. Další práce přináší k problematice varhan Vít Honys. Například Vít Honys-Pavla Stuchlá, *K historii vodňanských varhan*, in: *Vodňansko* 8, Vodňany 2010, s. 57-74; Vít Honys, *Varhany a varhanářství Duchcovska*, Duchcov 2012.

<sup>799</sup> František Zdeněk Skuherský, *Varhany jejich zařízení a zachování*, Praha 1884, s. 2.

V inventářích kostelního majetku se používalo označení organum, které však původně představovalo jakýkoliv hudební nástroj. Pro upřesnění se tedy užíval pojem „*organum pneumatikum*.“<sup>800</sup>

Výroba varhan prošla značným vývojem. V rámci středověku se jednalo o svobodné umění, které nepatřilo do žádného cechu a provozovali ho specializovaní umělci a stavitelé.<sup>801</sup> Během 19. století se transformovalo ryze průmyslové odvětví.<sup>802</sup> Menší i větší továrny dokázaly vyrábět několik desítek nástrojů ročně. V porovnání s barokními předchůdci se ale po stránce umělecké jednalo o tuctová a obyčejná díla.<sup>803</sup>

O nástroj jako takový bylo nutné pečovat a duchovní správa si tuto nutnost uvědomovala. Jednota pro pěstování hudby v Čechách založená v roce 1826 iniciovala vznik pomůcky, jejímž autorem byl J. Gartener a vyšla v roce 1831. Podařilo se jednotně distribuovat tento drobný spis do většiny kostelních budov. Jednalo se o německy psaný text se základními návody, jak se o varhany starat. Mezi jeden z důvodů výběru německého jazyka patřilo i to, že čeština v té době neměla odpovídající slovní zásobu.<sup>804</sup>

Lingvistická situace se změnila v roce 1884, kdy ředitel kůru při chrámu Páně nejsvětější Trojice v Práche F. Z. Skuherský dal dohromady příručku novou, kde se již opřel o český jazyk. Autor působil rovněž jako ředitel Ústavu pro vyučování hudby chrámové, a tak měl k dané problematice velmi blízko. Snažil se potencionální čtenáře, kterými měli být ředitelé kůru, varhaníci, ale i faráři, seznámit s tím z jakých částí se varhany skládají, jak o ně pečovat a jak docílit jejich co nejlepšího zachování.

F. Z. Skuherský definoval ve své práci varhany „*jako nástroj hudební, který vyluzuje tóny zhuštěným vzduchem, pišťaly pravidelně proudícím pomoci klávesů a ústrojí s těmito spojeného*.“<sup>805</sup>

Samotný nástroj prodělal celou řadu změn. Postupně zmenšoval svou velikost, kdy například gotické varhany v porovnání s pozdější prostorově úspornější produkcí 19. století jsou označovány jako monstrózní. Zároveň se měnil i hrací strojek, kdy došlo k přechodu od mechanického k pneumatickému pohonu a postupně přišla na řadu i elektrizace celého nástroje.

Pořídít si nové varhany patřilo k investici, jež si kostelní budova nemohla dovolit každý rok,<sup>806</sup> a nestávalo se to ve zkoumané oblasti Volyňského vikariátu příliš častým jevem. V rozpočtu na nový nástroj se totiž musely zohlednit jednak hlavní náklady v podobě použité

<sup>800</sup> František Zdeněk Skuherský, *Varhany jejich zařízení a zachování*, Praha 1884, s. 2.

<sup>801</sup> Zikmund Winter, *Řemeslnictvo a živnosti v XVI. věku v Čechách*, Praha 1909, s. 553.

<sup>802</sup> Přehled hlavních stavitelů varhan pro Volyňský vikariát viz příloha č. 21.

<sup>803</sup> T. Horák, *Varhany*, Litoměřice 2013, s. 11.

<sup>804</sup> F. Z. Skuherský, *Varhany jejich zařízení a zachování*, Praha 1884, s. 2.

<sup>805</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>806</sup> Přehled varhan ve Volyňském vikariátu viz tabulka č. 16.



varhanní soustavy, počtu manuálů, pedálů, ladění a druhu píšťal, jednak se k tomu musely přičíst ještě vedlejší částky na varhanní skříň a lavičku pro varhaníka. Celkově se tedy cena vyšplhala poměrně vysoko.<sup>807</sup>

Z přehledu uvedených cen je jasné, že se duchovní správce snažil udržet nástroj funkční co nejdéle. Příručka z roku 1884 doporučovala platit si kvůli každoročnímu dohledu vlastního revizora, tj. odborníka, který by jednou za rok varhany prohlédl, vyčistil a seřídil. Autor příručky navrhl vyplácet mu 35 zlatých ročně. Revizor měl primárně zkontrolovat následující věci: jakost hmoty, konstrukci nástroje, barvitost rejstříků a zvukovou účinnost v plném kostele.<sup>808</sup>

Ve Volyňském vikariátu však nemáme alespoň v dostupných zdrojích dochovány zprávy o každoroční kontrole varhan. Lze se tedy domnívat, že tuto radu si k srdci duchovní správci příliš nebrali, i když samozřejmě pokud s jejich hlavním hudebním nástrojem na kůru bylo něco v nepořádku, snažili se věc řešit.

Opravy se tedy nekonaly každoročně, jak doporučovala příručka, ale pokud přístroj vypověděl svoji službu, v kostelích v Česticích a ve Čkyni dokonce došlo k tomu, že na nějakou dobu nebylo možné na nástroj hrát, protože zvuk z něho vycházející, se podle farářovy zprávy nedal poslouchat.<sup>809</sup>

Co se týká samotných konkrétních poruch varhan, mohlo se jednat o poničení samotného nástroje, například měchů, hracího mechanismu nebo píšťal. Všechny tyto části pomáhaly tvořit celkový zvuk varhan, a proto když došlo k rozeschnutí měchů vlivem horka, jako například v Bohumilicích, nebo k vadám na manuálních částech jako v Hošticích, nemohly varhany plnit svoji funkci.<sup>810</sup>

Nutnost oprav se však objevovala u skříněk, do nichž byly nástroje vloženy. Jejich materiálem bylo dřevo, které nutně muselo podléhat vlivu času a špatným podmínkám, jenž se v kostelních budovách nacházel. Pokud se celkový stav umocnil ještě tím, že kvůli špatné střešní krytině do sakrálního objektu zatékalo, staly se skřínky snadno cílem hniloby, plísně, dřevokazné houby anebo červotoče. Podobné případy se objevily například ve Čkyni nebo Kraselově.<sup>811</sup> Duchovní správce se tedy snažil varhany chránit i pomocí různých nátěrů, impregnováním, případně zařídil výměnu napadených částí.<sup>812</sup>

Za zmínku rovněž stojí, že cínové píšťaly se dostaly podobně jako zvony do pozornosti rekvizičních komisí, a tak některé z kostelů o ně v letech 1916-1918 přišly, což znamenalo v podstatě znehodnocení jejich hudebních nástrojů, neboť bez píšťal nemohly hrát. Hned po

---

<sup>807</sup> Viz tabulka č. 19 a č. 20.

<sup>808</sup> F. Z. Skuherský, *Varhany*, s. 95.

<sup>809</sup> SOkA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 34; SOkA Prachatice, FÚ Čkyně, kart. č. 2, inv. č. 26.

<sup>810</sup> SOkA Prachatice, FÚ Bohumilice, kart. č. 2, inv. č. 24; SOkA Strakonice, FÚ Hoštice, kart. č. 3, inv. č. 41.

<sup>811</sup> SOkA Strakonice, FÚ Kraselov, kart. č. 6, inv. č. 121.

<sup>812</sup> Viz příloha č. 21.

skončení první světové války se faráři snažili získat pro kůr svých svatostánků píšťaly zpět, což se jim poměrně úspěšně dařilo.<sup>813</sup>

#### 4. 16. 6. Zvony

Jako zlatá éra zvonařství se uvádí období mezi 15. - 16. stoletím.<sup>814</sup> Do tohoto časového rozmezí spadá v rámci Volyňského vikariátu čtrnáct kovových nástrojů.<sup>815</sup> Mezi nejstarší, dokonce i v rámci České republiky, patří zvon v kostelní budově Petra a Pavla ve Zdíkovci, datovaný svým vznikem do druhé poloviny 13. století.<sup>816</sup> Pokud bychom hledali historicky nejstarší dochovanou soustavu zvonů, je nutné ve Volyňském vikariátu upozornit na vybavení sakrálního objektu Zvěstování panny Marie v Dobrši. Jedná se o zvony z let 1561, 1596 a 1679.<sup>817</sup>

Základním úkolem práce zvonaře při výrobě nového zvonu bylo vytvořit a zajistit přenos akustického obrazce do náležitého žebra, které nazýváme profil zvonu. Z hlediska tóniny se výrobce musel trefit s přesností jedné osminy.<sup>818</sup>

Hlavní surovinou k výrobě zvonů byla tzv. zvonovina, kterou tvořily dva materiály: cín a měď. Důležitou roli hrál poměr mezi oběma surovinami. Jako vhodné se jevílo vzít vždy na 120 liber mědi, 45 liber cínu. Tento poměr zajišťoval dostatečnou odolnost, tvrdost, ale i pružnost. Pokud totiž došlo k použití většího množství cínu, stal se předmět lámavý a křehký.<sup>819</sup>

Bohužel právě zvonovina jako kvalitní kov se stala středem zájmu válečného průmyslu během první světové války.<sup>820</sup> Rekviziční komise začaly nejdříve během roku 1915 pomocí soupisu zvony evidovat a následně během zimy roku 1916 proběhlo fyzické snímání „želených krasavců“ z jejich výhledového místa na kostelních věžích a svážení do centrálních sběren.<sup>821</sup> Zde je čekalo využití ve válečném průmyslu. Naštěstí se podařilo založit a ustanovit komisi, která měla odevzdané zvony evidovat a fotografovat.<sup>822</sup> Z jejich dílčích prací máme tak dochovány dokonce vzhled jednotlivých zvonů a popis jejich nápisů.<sup>823</sup>

<sup>813</sup> SOKA Strakonice, FÚ Čestice, kart. č. 4, inv. č. 34.

<sup>814</sup> Ludmila Kybalová – Radek Lunga – Petr Vácha, *Pražské zvony*, Praha 2005, s. 44.

<sup>815</sup> Základní přehled podává tabulka v příloze č. 22.

<sup>816</sup> R. Lunga, *Zvony na jihu Čech*, Památky jižních Čech 6, České Budějovice 2015, s. 144.

<sup>817</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobruška, kniha č. 1, inv. č. 1.

<sup>818</sup> Jan Michálek, *O zvonech*, Prostějov 1921, s. 5.

<sup>819</sup> L. Kybalová – R. Lunga – P. Vácha, *Pražské zvony*, s. 19.

<sup>820</sup> K problematice zvonů Volyňského vikariátu byla zpracována drobná studie autorem práce: Libor Staněk, *Zvony – duše každé farnosti. Osudy zvonů na území Volyňského vikariátu v první polovině dvacátého století*, Zlatá stezka 24, 2017, s. 377 – 391.

<sup>821</sup> SOKA Strakonice, OÚ Strakonice, kart. č. 50. (vedeno jako nezpracovaný materiál)

<sup>822</sup> SOKA Strakonice, Václav Kremmer, *Soupis zvonů strakonického okresu*. (vedeno jako nezpracovaný materiál).

<sup>823</sup> Libor Staněk, *Zvony – duše každé farnosti. Osudy zvonů na území Volyňského vikariátu v první polovině dvacátého století*, Zlatá stezka 24, 2017, s. 380.

Z třinácti farností Volyňského vikariátu odvezli vojáci okolo dvaceti zvonů. Ve všech případech se jednalo, jak nařizovalo vládní usnesení, o předměty vzniklé nejpozději v 18. století, anebo o přelité z důvodu poškození.

Jestliže 15. - 16. století nese označení v odborné literatuře jako zlatá éra zvonů z toho důvodu, že se kostelní věže začaly pravidelně obsazovat kovovými nástroji, pak období po skončení první světové války do vypuknutí druhé snese název podobný. Rozdíl se však pochopitelně objevovaly. Zvonařské dílny se začaly v 20. století přece jen více modernizovat a profesionalizovat, stávaly se z nich spíše továrny. V některých případech se však jednalo o pokračování zvonařské tradice i po několik století.<sup>824</sup>

Pro oblast jižních Čech patřila mezi nejčastěji využívané firma Perner v Českých Budějovicích. Se svými zakázkami ji zásobovaly farní úřady i ze sousedních vikariátů. Ve Volyňském vikariátu se podařilo zjistit, že minimálně v osmi farnostech stála za výrobou alespoň jednoho zvonu firma Perner. Důvody pro jeho volbu mluvily logicky. Jednalo se o jihočeskou firmu a její sídlo bylo dostupné z hlediska objednání a i případné reklamace. Navíc nabízela i poměrně dobrou cenu. Její využití doporučovalo i Chránivé družstvo založené v roce 1922, které radilo a pomáhalo farním úřadům při pořizování zvonů. Zajišťovalo pro ně kupní smlouvy, kolaudace, dopravu a i samotné instalace. Od jiných zvonařství najdeme ve Volyňském vikariátu práce jen výjimečně v rozsahu jednotlivých kusů, jde o práce například o Děpolda z Prahy, Richarda Herolda z Chomutova nebo Rudolfa Manouška z Brna.

Můžeme doložit, že během let 1918-1938 dostaly sakrální objekty v oblasti Volyňského vikariátu okolo dvaceti nových zvonů. Samozřejmě se jednalo o různé kusy, co se týká váhy, průměru a výzdoby. Všechny však plnily jednu základní funkci, a to vhodné doplnění současné zvonové soustavy na jednotlivých objektech a zaplnění prázdných míst vytvořených válečnou mašinerií.<sup>825</sup>

Poté, co se podařilo usilovnou prací doplnit během první republiky zvonový fond Volyňského vikariátu, vypukl nový válečný konflikt, jenž v otázce rekvizic navázal na svého předchůdce a v mnohém ho ještě předčil. Německá preciznost dokázala z kostelních věží získat daleko víc zvonů než její monarchistický předchůdce.

Otázky zvonů se týkala nařízení z 15. března roku 1940 a 26. listopadu roku 1941. Rozsah napáchaných škod byl mnohem větší, ale v dochovaných archivních pramenech farních úřadů nemáme příliš zpráv, které by nám pomohly situaci rekonstruovat. V rámci nařízení došlo k vytvoření čtyř skupin označených velkými písmeny A-D.<sup>826</sup> Výjimku dostaly jen zvony, které sloužily k signálním účelům, byly již uloženy v muzeích nebo vážily do deseti kilogramů.

<sup>824</sup> L. Kybalová – R. Lunga – P. Vácha, *Pražské zvony*, s. 93.

<sup>825</sup> Viz tabulka č. 20.

<sup>826</sup> L. Kybalová – R. Lunga – P. Vácha, *Pražské zvony*, s. 100.

K nejméně vzácné skupině patřila skupina D, ale odvoz a snímání se týkaly i skupin B a C. Na sběrné místo v Praze na Maninách doputovaly během let 1942-1943 tisíce zvonů a odtud na lodích do německých továren v Hamburku.<sup>827</sup> Naštěstí se nepodařilo celý zvonový fond převést do říše, a tak některé zvony zůstaly v Praze. Pro Volyňský vikariát se povedlo zachránit zvony pro farnost v Dubu<sup>828</sup> a Dobříš.<sup>829</sup> Dokonce se podařilo najít i zvony v Německu u městečka Lünen. Jednalo se o 435 kusů zvonů, z nichž dokonce dva z nich patřily do kostela v Hošticích. Bohužel ale hoštická farnost nedokázala převézt své zvony zpátky a musela si místo nich pořídit nové.<sup>830</sup>

Pramenné zdroje farních fondů jsou v otázce rekvizic zvonů během druhé světové války poměrně torzovité. V písemnostech máme doloženo odvezení minimálně osmi zvonů, ale předpokládáme, že rozsah odvezení byl daleko větší a týkaly se všech sakrálních objektů Volyňského vikariátu.

---

<sup>827</sup> Otázkou zvonů za druhé světové války se podrobně zabývá článek Radka Lungy uvedený na stránkách Českobudějovického biskupství <http://pamatky.bcb.cz/zvony/Rekvizice-ceskych-zvonu-za-2-svetove-valky> (odkaz z 21. 5. 2018).

<sup>828</sup> V. Starý, Dub. *Z minulosti*, s. 123.

<sup>829</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobříš, kniha č. 2, inv. č. 2.

<sup>830</sup> SOKA Strakonice, FÚ Hoštice, kniha č. 27, inv. č. 129.

## 5. DUCHOVNÍ VOLYŇSKÉHO VIKARIÁTU

### 5. 1. Farář

S touto funkcí jsme se již setkali na předchozích řádkách. Nyní se podíváme na úřad, jenž vykonával, podrobněji. Svou tradicí sahá role faráře až do počátku dějin křesťanství. Zprávy o ní máme již ze třetího století. Původně byli duchovní vysíláni plnit biskupovy příkazy na daná místa a po splnění úkolu se vraceli zpět. Postupně se ale začali usazovat a pracovat přímo v dané oblasti. Dostali do správy určitý majetek a zakotvili na farnosti již natrvalo. Stali se hlavními představiteli nejnižších jednotek církevní správy, tedy farností.<sup>831</sup>

Farář stál v čele svého úřadu a očekávala se od něj celá řada povinností, které můžeme jednoduše rozdělit na konkrétní a obecné úkony. Mezi konkrétní lze zařadit vedení farní registratury, zapisování do matrik, provádění liturgických úkonů a podobně. Do obecné sféry jeho působnosti patřilo působit na své farníky, šířit katolické myšlenky a ideály nebo pečovat o chudé. Samozřejmě paleta jeho činností v obou oblastech byla daleko pestřejší a náročnější. Definovat zásadní body farářovy práce se pokusil například Slovník naučný z roku 1863. V něm se objevuje pět hlavních oblastí, které by měl kněz sledovat. Jednalo se o přijímání nových členů do společnosti věřících, konání a řízení bohoslužeb, udělování svátostí, dohlížení na mravy, kázeň a péči o sirotky.<sup>832</sup> Navíc se očekávalo, že farář bude znát dobře jemu svěřené osady a napomínat případné zbloudilé duše.

Jiná definice vidí duchovního správce jako kněze, který v podřízenosti k biskupovi opatřen je stálou a řádnou pravomocí k vedení duchovní správy v osadě jemu přikázané. Jeho práce a pravomoci shrnul ve svém díle Jan Pauly.<sup>833</sup> Autor popsal tři hlavní oblasti úřadování, a to úřadování učitelské, kněžské a královské. Přičemž k náplni učitelského úřadu patřilo především vyučování náboženství, kněžské úřadování se věnovalo sloužení mši, přijímání svátostí a královské hlídání chování osadníků, vyřizování odpustů a upozorňování na zákaz nedělní práce.

Následující řádky se pokusí představit faráře v různých úhlech pohledu s časovým vymezením na druhou polovinu 19. a první polovinu 20. století. Nejdříve se zaměří na jeho příchod do úřadu, instalaci a změny působišť, následně přijde na řadu jeho role v ekonomických záležitostech a jeho roli jako správce farní registratury. Pozornost bude věnována i jeho působení v náboženských bratrstvech a ve spolcích a boji se zlořády, které se na farnosti mohly objevit. Stranou nezůstane jeho kulturní působení jako širitel knih a tiskovin a v některých případech

<sup>831</sup> A. Podlaha, *Český slovník bohovědný 4*, Praha 1930, s. 37.

<sup>832</sup> F. L. Rieger, *Slovník naučný*, Praha 1863, s. 29.

<sup>833</sup> J. Pauly, *Právní rádce 1*, s. 60.

správce místních knihoven. Kromě pohledu do náplně jeho práce dojde k popsání role farářů a jeho vlivu v oblasti školy a vyučování. Závěr kapitoly se pokusí načrtnout možné problémy, do kterých se farář dostával při soužití se svými farníky. Popis výše vytýčené problematiky je zarámován časovým obdobím let 1864-1942 a bude ilustrován jednotlivými případy, jež museli duchovní ve své práci řešit a které se podařilo v dochovaném archivním materiálu nalézt.<sup>834</sup>

### 5. 1. 1. Obsazení, instalace, nástup a opuštění benefícia<sup>835</sup>

Ve Volyňském vikariátu se od konce 18. století do druhé světové války vystřídalo 163 farářů. V podstatě v každé farnosti bychom našli faráře, který spojil svůj život s jedním beneficiem na několik desítek let. Církevní správa za něj byla sama ráda, protože došla k logickému závěru, že pokud daná osoba strávila ve svém úřadu delší čas, lépe poznala zákonitosti kněžské práce, své farníky a i specifika dané farnosti. Mohlo se samozřejmě stát, že si kněz se svými ovečkami „*nesedl*“, v tom případě se ho snažila církevní správa sesadit a přesunout na nové působiště. Informační toky však fungovaly poměrně spolehlivě, a tudíž i negativní reklama mohla faráře předcházet. Osadníci se o svém novém pastýři dokázali dovědět ještě před jeho příchodem. V případě, že je pověst nového duchovního správce znepokojila, neváhali zasáhnout. Důkaz podává dopis z 1. října 1869 od osadníků vacovské farnosti, kteří psali na biskupskou konzistoř, že jsou znepokojeni udělením farnosti páterovi Františku Maruškoví.<sup>836</sup> Dle jejich slov se mělo jednat: „*o osobu se špatnou pověstí a s nepokojným a nesrovnaným duchem.*“ Báli se, že půjde o špatného kněze. V tomto případě ale nechala konzistoř jejich návrh bez povšimnutí a František Maruška do Vacova nastoupil a strávil zde v úřadu více jak třicet let.

Od roku 1874 platila pro obsazování benefícia přesně daná pravidla konkurzu.<sup>837</sup> Ten se vypisoval šest neděl dopředu a oznamoval se veškerému diecéznímu kléru. S jeho šířením pomáhali i vikáři, kteří rozhlašovali konání konkurzu všem výpomocným kněžím ve svém okrsku. Zájemci o uvolněné místo museli složit farní zkoušku předepsanou i státním zákonem. Přezkušování se konalo dvakrát ročně, ale mohlo dojít i k mimořádně vyhlášeným termínům.<sup>838</sup>

Ke zkoušce se mohl dostavit každý kněz, který pracoval tři roky v duchovní správě anebo vykonával pět let duchovní jurisdikci. Zkouška se skládala z ústní a písemné části a vysvědčení za

<sup>834</sup> Podobnou problematikou se zabývá i článek autora: Libor Staněk, *Vizitační protokoly – pramen k poznání a činnosti práce nižších složek církevní správy volyňského vikariátu v rozmezí let (1853-1918)*, Historie – Otázky – Problémy, č. 1, 2017, s. 286-298.

<sup>835</sup> Pro přelom 17. a 18. století zpracoval problematiku obsazování farních beneficií Pavel Pumpr (Pavel Pumpr, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.)

<sup>836</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/V/8.

<sup>837</sup> J. Pauly, *Právní rádce I*, s. 355.

<sup>838</sup> Tamtéž, s. 349.

ní obdržené platilo šest let. Uchazeči se museli připravit na otázky z fundamentální a dogmatické teologie, mravouky a církevního práva. V písemné části zkoušení vypracovávali samostatné kázání.

Problémem bylo, že pokud uchazeč beneficium neobdržel, musel při své další žádosti o jinou farnost vykonat zkoušku novou. Od nového skládání byli osvobozeni duchovní s dvanáctiletou praxí i ti, co dostali při zkoušce výtečné známky.

Po zvládnutí konkurzu následovala prezentace, kanonická investitura a instalace. Biskup nejdříve dle § 6 zákona z roku 1874 oznámil prezentovanou osobu zemskému úřadu, v případě soukromého patronátu připadl tento akt patronovi. Do dvou měsíců od prezentace muselo dojít ke kanonickému investování a po něm co nejdříve ke slavnostní instalaci, při které nový farář převzal svůj úřad.

Instalace probíhala slavnostně a veřejně za účasti biskupského vikáře. Nový duchovní správce se při ní představil osadníkům. V Českobudějovické diecézi platilo, že ustanovení probíhalo čtrnáct dní od investitury. V Pražské arcidiecézi mohla být prodleva delší, a to až jeden měsíc.

Nastupující nový farář obdržel jmenovací dekret, kterým se měl vykázat u okresního vikáře. Další návštěva měla vést k patronovi dotyčného benefícia, aby se s ním seznámil a domluvili se na budoucí spolupráci. Kromě toho se čekalo dle zvyklosti, že farář absolvuje setkání i s c. k. okresním hejtmanem, c. k. okresním soudcem, řídicím učitelem a dalšími osobnostmi farnosti. Jednoduše lze napsat, že kněz se měl za povinnost urychleně seznámit s významnými „hráči“ svého benefícia, aby je poznal a mohl s nimi zdárně pracovat a vycházet.<sup>839</sup>

Funkce faráře patřila mezi doživotní. I ve Volyňském vikariátu platilo, že duchovní opouštěl své působíště pouze rezignací, přechodem na jiné beneficium nebo smrtí. Pro zkoumanou oblast nenajdeme případy, kdyby byl farář ze své pozice odvolán a zároveň pokud mu ještě sloužilo zdraví, neputoval ještě na jinou kněžskou štaci.

Zájemců o jedno volné beneficium se objevovalo pravidelně několik. Například uveďme tři uchazeče v Dobrušce v roce 1898, čtyři kandidáty v Hořticích v roce 1890 nebo dokonce šest zájemců o malenickou farnost v roce 1895.<sup>840</sup> Žádosti se posílaly na posouzení patronovi, jež se po diskuzi s konzistoří i zástupci osad snažil vybrat vhodnou osobu. Svůj prezentační výběr na základě diskuze zdůvodnil například malenický patron Josef Zítek v dopise z 19. června 1895, to se totiž rozhodl jako kandidáta dosadit do úřadu předslavického kaplana Františka Špalka. Psal,

---

<sup>839</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 358.

<sup>840</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č 336, 394, 457, sign. VIII/3/a/D/7, sign. VIII/3/a/H/22 sign. VIII/3/a/M/2.

že se na něm shodla jako nejvhodnějším jak konzistoř, tak i představitelé osad, a on s jejich doporučením souhlasí.<sup>841</sup>

V žádostech došlých na konzistoř se uváděli zájemci věk, svou dosavadní kněžskou kariéru a dosažené vzdělání. Ze seznamu uchazečů na uprázdněné místo v Dobrši v roce 1898 tak zjistíme, že všichni tři zájemci měli více jak třicet let, působili do té doby jako kaplani a vzdělání získali v semináři v Českých Budějovicích.<sup>842</sup>

Přímlyvy osadníků za dosazení té či jiné osoby duchovních byly poměrně časté. Stávalo se, že žadatelé chtěli dosadit na místo současného duchovního správce například místního kaplana. Důvod se ukazoval jako jasný, protože pokud se současný kaplan ve svém působišti osvědčil, osadníci už ho znali a věděli, co od něj čekat. Představení obcí Přečín, Vacov, Vrbice a Mířetice takto orodovali dopisem z 5. května z roku 1869 u biskupské konzistoře, kdy žádali o odstoupení zdejšího již starého faráře Josefa Grima a požadovali, aby se nástupcem stal bývalý kaplan Bedřich Tischer, jenž v tu dobu působil jako duchovní správce v Zahájí. Zastupitelé obcí vzpomínali kladně na jeho zdejší kaplanské působení a předložili na biskupství i několik důvodů, proč zrovna on by měl být novým vacovským farářem. Pracoval zde sedm let a proslul jako horlivý učitel mládeže, zkrášlil zdejší svatostánek a dostal dokonce čestné občanství ve Vacově.<sup>843</sup>

Za kraselovského kaplana se přimlouval vikář Josef Fischer a pomohl mu tak získat zdejší farní beneficium. Podpořil původně kaplana od svaté Anny Adolfa Astla dopisem z 23. července roku 1896 a uvedl v něm, že se jedná o horlivého a snaživého kandidáta.<sup>844</sup>

Svou podporu si na základě své práce mohli vysloužit i administrátoři, kteří vykonávali farní úřadování jenom přechodnou dobu v případě, kdy se beneficium uprázdnilo z důvodu úmrtí a do doby než proběhly všechny úřední kroky k jeho obsazení znovu. Administrátora do jeho úřadu delegoval přímo biskup na základě doporučení okresního vikáře. Administraci vykonával v řádu několika měsíců, během nichž mohl právě zapůsobit na místní osadníky.<sup>845</sup>

Čkyňský farář František Holoubek vykonával svěřený úřad administrátora natolik svědomitě, že se představitelé obce Čkyně rozhodli zažádat psaním z 30. listopadu roku 1872 biskupskou konzistoř, aby jim byl současný administrátor ponechán, jelikož jsou s ním nadmíru spokojeni. Dobré ohlasy se na tohoto duchovního sešly i z dalších míst kde působil například ze Stach.<sup>846</sup>

Mohlo se ale rovněž stát, že při obsazování fary nastaly komplikace například konzistoř přislíbila beneficium kaplanovi a odchod dosavadního duchovního do penze, ale následně se ke

<sup>841</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

<sup>842</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 336, sign. VIII/3/a/D/7.

<sup>843</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>844</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 429, sign. VIII/3/a/K22.

<sup>845</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 60.

<sup>846</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 650, sign. VIII/3/a/T/15.



svým slovům úplně neměla. Zkušenosti s tímto jednáním měl malenický kaplan František Pavlíček, který nastoupil jako pomocná ruka zdejšího již postaršího faráře Františka Osvalda v roce 1860. Od začátku ale docházelo k třenicím mezi oběma duchovními a František Pavlíček chtěl krátce po svém příchodu Malenice opustit. Ve svém dopisu z 31. srpna roku 1860 popsal situaci na farnosti jako velmi špatnou až neúnosnou. Upozornil na špatné ubytování, protože se po farní budově a zvláště jeho pokoji rozšiřovala hniloba. Farář místo toho, aby mu pomohl vyřešit havarijní stav střešní krytiny, nechal místo farní budovy přikrýt střechou raději stodolu, takže na kaplana přelo. Jak psal o faráři Pavlíček: „*Seník je mu milejší než on.*“ Vadil mu i hygienický přístup současného faráře. Další zdroj problému viděl ve zdejší hospodyni, jež měla na duchovního správce velmi neblahý vliv. Biskupství však nejednalo a donutilo Františka Pavlíčka k napsání dalšího dopisu ze dne 1. října roku 1860, v němž si otevřeně stěžoval, že pan farář měl jít do penze, on je zde již šest měsíců déle a pořád se nic neděje. Psal, že Malenice by raději opustil, jeho přítomnost tu nedělá „*dobrotu*“, a proto chce odejít. S tím však nesouhlasili ani na konzistoři ani zdejší osadníci, kteří se svého kaplana vážili a 20. června napsali pochvalný spis a žádost, v níž bylo uvedeno, že nechtějí o svého pomocného duchovního přijít. František Pavlíček se nakonec farářem v Malenicích stal v roce 1861.<sup>847</sup>

Odchod do penze se mohl protáhnout i z jiných důvodů. Přesvědčil se o tom i vacovský duchovní správce František Maruška, který měl být po třiceti letech v úřadu penzionován. Doufal, že dostane odměnu v podobě slušné renty, a hlavně také v to aby se nejlépe celá záležitost vyřídila co nejrychleji a snadno. Farář počítal s tím, že odejde z farnosti v létě. Mezitím chtěl prodat dobytek, náradí a další své věci. Realita však byla jiná a kvůli průtahům se duchovní správce penzionování nedočkal hned.<sup>848</sup>

Farář shrnul své zklamání v dopise z 20. listopadu roku 1898, že počítal s odchodem až v letních měsících. Nyní ho čekala operace šedého zákalu, takže by rád počkal, až se dá zdravotně do pořádku. Nakonec farář Maruška ještě dokázal získat životní sílu a žádal konzistoř, aby ve Vacově zůstal jako administrátor. Faru chtěl předat kaplanovi Františkovi Šlikovi. Jedním z důvodů, které uváděl, byl i lepší finanční zajištění, které by mu díky tomu náleželo. Konzistoř však došla k závěru, že bude lépe, když vacovské osady budou spravovat dva zdraví duchovní.<sup>849</sup>

Farář nesměl opouštět bezdůvodně svůj úřad a vzdalovat se na delší dobu z farnosti. Jestliže se takto rozhodl, musel žádat o svolení okresního vikáře a v případě delší absence i konzistoř. V případě zdravotních potíží bylo nutné mít lékařské potvrzení. Za dobu jeho nepřítomnosti za něj zaskakoval buď místní kaplan v případě, že se na místě nacházel, nebo duchovní ze sousedních farností. Záležitost musela být však domluvena dopředu, například stašský farář Václav Tomášek

<sup>847</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

<sup>848</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>849</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

se v létě roku 1870 musel odebrat na šest neděl do Karlových Varů kvůli problémům s játry na doporučení lékaře. Beneficiát se snažil před cestou vyřídit co nejvíce úředních záležitostí. Stihl absolvovat i kanonickou vizitaci a následně předal svou farnost pod dohled kooperátora Františka Vítka.<sup>850</sup>

Obsazování beneficií, dosazování a střídání farářů patřilo k zajímavé interakci, při níž byly zapojeny světské a církevní úřady. Snahou všech stran bylo dosadit vhodného a přijatelného duchovního správce, který by zastával svůj úřad řádně, dobře a rovněž i co nejdéle. Na letním příkladu urgencí a přání z obecních úřadů vidíme i to, že otázka nového pastýře nebyla osadníkům ani jejich světskému vedení zcela lhostejná.

### 5. 1. 2. Farář a ekonomické záležitosti

Duchovní správce měl na starosti celou řadu záležitostí, ve kterých se řešila ekonomická problematika. Podílel se na správě kostelního a farního jmění. Měl na starosti rovněž takzvanou kostelní kasu. Jednalo se o uzamykatelnou pokladnu, kam se ukládala celá řada písemností a případná finanční hotovost.<sup>851</sup> Mezi písemnostmi, které se zde objevovaly, patřily obligace, cenné papírky, podklady k matrikám nebo důležitá korespondence.<sup>852</sup>

Farní pokladny měly být umístěny na patronátních úřadech. V rámci Volyňského vikariátu platilo toto pravidlo u jedenácti farností. Ve dvou případech, Hoštice a Stach, se kasa nacházela ve farní budově. Bylo to proto, že obě dvě jednotky církevní správy spravovala Náboženská matice a nikoliv soukromý patronát.<sup>853</sup>

U ostatních farností se v pěti případech nacházel patronátní úřad přímo v hlavní osadě farnosti. U dalších šesti leželo sídlo patrona mimo centrum farního úřadu. Nejdále to měli do kasy faráři z Dobrše, Vacova a Zdíkovce - jejich patronátní úřad byl umístěn ve Vimperku.<sup>854</sup>

Kostelní kasa byla uzamykatelná schránka, k níž dle nařízení patřily tři klíče.<sup>855</sup> Jejich rozložení mělo být mezi účetní, patronátního komisaře a faráře. Neplatilo to ale ve všech případech. Ve Stachách vlastnil klíče pouze sám farář. V Malenicích se o ně staral jen patronátní komisař a duchovní správce musel věc urgovat, aby se ke klíči dostal. Nejčastěji platilo, že klíče spravovaly dvě osoby, farář a zástupce patrona.<sup>856</sup>

<sup>850</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/29.

<sup>851</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>852</sup> Farář měl přesně vědět, co je obsaženo v kostelní kase. Nařizoval mu to výnos místodržitelství ze 7. září roku 1880. Upozorňovala na to i biskupská konzistoř při shrnujících zprávách ke kanonickým vizitacím.

<sup>853</sup> Viz tabulka č. 34.

<sup>854</sup> Viz tabulka č. 34.

<sup>855</sup> Její stav podléhal kontrole vikáře při kanonických vizitacích. Biskupství na jejich základě nařídilo v roce 1901 farnosti ve Stachách, aby si pořídila pokladnu novou. (SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.)

<sup>856</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

Kromě písemností vztahujících se k majetku nebo nadaci se mohla v kase nacházet již zmíněná hotovost. Nejednalo se však o žádné závratné sumy, ale o částky pohybující se v řádu desítek korun. Jestliže se duchovní k nějaké finanční hotovosti dostal, platila povinnost co nejdříve ji uložit do spořitelny.<sup>857</sup> Dle zpráv z kanonických vizitací vidíme, že kněží toto nařízení plnili a většinou se snažili hotovost vůbec v kostelní kase nedržet.<sup>858</sup>

Součástí ekonomických záležitostí, jež duchovní spravoval, byla i problematika nadací. Ta se týkala vykonávání různých liturgických úkonů, za něž však dostávalo beneficium finance. Evidence nadací, zanášení a provádění spadala do náplně farářovy práce.

*„Při nadaci svěřovaly osoby církvi movité nebo nemovité jmění s tou podmínkou, aby o jmění to pečovala, požitků z něho plynoucích k účelu ustanovenému užívala a nedopouštěla, aby jich k jiným účelům použito bylo.“* Tímto způsobem definoval ve svém Právním rádci nadaci neboli nadání Jan Pauly.<sup>859</sup>

Nadace mohla vzniknout během 19. století zaprvé darováním mezi živými, zadruhé závětí. Farář rozhodoval při jejím podání, jestli ji přijme. Řešil, zda souhlasí s liturgickými předpisy, a zároveň, zda je pro ni zajištěn dostatečný finanční kapitál. Duchovní musel také zvážit, kolik volného místa ve svém duchovním kalendáři má, aby stihl nadační podmínky naplňovat. Pokud se rozhodl nadaci přijmout, musel dostat schválení od církevní, ale i státní správy. Nadace spadaly do jurisdikce zemského místodržitelství.<sup>860</sup>

V případě, že došlo ke schválení, bylo nutné sepsat nadační listinu, v níž byl celý proces přesně popsán, včetně finančních částek. Listina se vytvořila ve čtyřech kopiích. Jedna z nich se ukládala do již zmíněné kostelní kasy.<sup>861</sup>

Typů nadací byla celá řada. Mezi hlavní druhy patřily tichá mše zpívaná, kázání, požehnání, modlení nebo křížová cesta. Každý z typů nesl jiné finanční náklady.

Například při tiché mši svaté bylo počítáno s těmito platy: kněz měl obdržet 2 koruny, záduší 60 haléřů, kostelník 36 haléřů, ministranti 4 haléře a za jistinu se platilo 60 korun. Pokud by se navíc hrálo na varhany, přibýly poplatky řediteli kůru 90 haléřů, kalkantovi 20 haléřů. Ostatní poplatky se v tomto případě zvýšily u záduší na 90 haléřů a pro jistinu 86 korun. Kněz, kostelník i ministranti obdrželi částku stále stejnou. Částka stoupala dál v momentě, že by bylo nutné zajistit navíc chrámový zpěv a podobně.<sup>862</sup>

Nadace vznikala ve většině případů ve formě obligace, která byla kostelu odkázána nebo darována. Pouze sporadicky docházelo k předávání celé částky v hotovosti, za níž měl ale

<sup>857</sup> Nařizoval to výnos zemského místodržitelství z 23. listopadu roku 1892.

<sup>858</sup> Viz tabulka č. 34.

<sup>859</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 211.

<sup>860</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 440.

<sup>861</sup> Tamtéž.

<sup>862</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 214.

beneficiát povinnost nakoupit co nejdříve stejně státní obligace, aby se začaly co nejdříve zúročovat. Výjimka nastávala pouze tehdy, když nadační kapitál nepřesáhl 50 zlatých rakouské měny. Zde mohl farář nařízení s obligací obejít a obnos uložit přímo do spořitelny.

Ke správě nadací vedli kněží samostatnou knihu, v níž evidovali přijaté nadace a všechny záležitosti k nim. Dle vizitačních protokolů neměl ani jeden farní úřad s vedením nadačních knih problém.<sup>863</sup>

Určitou nesnáz přinesla změna kurzu státní změny, kdy nadace uzavřené před rokem 1799 byly na základě rozhodnutí nejvyššího soudu převedeny z vídeňské na rakouskou měnu v takovém poměru, že na 100 vídeňských připadlo 42 rakouských zlatých. Některé nadace se tím staly nezaplacené a musely se začít redukovat, což se stávalo i v pozdějších letech.<sup>864</sup>

Redukce znamenala snížení počtu nadací, které se už nemohly dále proplácet kvůli tomu, že jejich kapitál se stal již nedostatečným. Druhý důvod k redukci mohl nastat, jestliže se snížil počet duchovních ve farnostech a nezbyval prostor všechny nadační povinnosti plnit.

Příklad nastíněné situace můžeme najít v dopise bohumilického faráře Františka Pfeifra z 10. ledna roku 1884, kde si duchovní pastýř stěžoval, že má odsloužit třicet šest nadačních mší ročně. Do roku 1811 se proplácely ve stříbře, ale došlo ke změně a nyní dostává pouze šajny, jež se řadí mezi platidlo s nižší hodnotou. Jako příklad uváděl starší založenou fundaci Anny Barbory Hrušovské ohodnocenou 500 rýnskými, která tímto ztratila na své cennosti. Farář žádal snížení počtu mší. Konzistoř souhlasila a snížila mu jejich počet z třiceti šesti na devět.<sup>865</sup>

Některé z nadací se mohly dostat i na list takzvaných nerealizovaných. Tuto situaci neviděla biskupská konzistoř ráda a žádala duchovní správce, aby situaci zlepšili.<sup>866</sup> I ve Volyňském vikariátu se nerealizované nadace nacházely a faráři napínali svoje síly, aby se jim je podařilo rozběhnout, neboť z nich mělo beneficium finanční příjem.<sup>867</sup>

Kromě fundačních mší se dalším zdrojem příjmů stávala mešní nebo manuální stipendia. Nejednalo se však o příjmy stálé, ale nárazové. Věřící zde dávali duchovnímu vždy určitou částku, aby mši svatou na jejich intenci aplikoval. Obnos stipendia nebyl stanoven obecným zákonem. V českých zemích se stanovila maximální částka za jednu mši na 50 krejcarů. Farní kněz měl zakázáno vzít si větší obnos.<sup>868</sup>

Stipendia běžela řádně i ve farnostech Volyňského vikariátu. Na rozdíl od nadací se jednalo o jednotlivé akty, které se neopakovaly, a záleželo, kolik jich kněží dokázali vykonat. Platil však

---

<sup>863</sup> V archivních fondech farností Volyňského vikariátu je dochováno 30 knih evidující nadace.

<sup>864</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 214.

<sup>865</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 277, sign. VIII/3/a/B/20.

<sup>866</sup> Urgence biskupské konzistoře, aby si jednotlivé farnosti vyřešili záležitosti týkající se nerealizovaných nadací, najdeme například pro rok 1869 ve Volyni, pro rok 1878 ve Čkyni a pro rok 1895 v Předslavicích.

<sup>867</sup> Viz tabulka č. 34.

<sup>868</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 469.

přísný zákaz spojovat více stipendií do jedné mše. Každému z nich se musel duchovní věnovat zvlášť.<sup>869</sup>

Pro evidenci stipendií došlo k zavedení další položky do povinného seznamu farní registratury. V této knize evidovali duchovní počet, stav a náplň jednotlivých stipendií.<sup>870</sup>

Duchovní správci přicházeli při své práci do kontaktu s ekonomickými záležitostmi a i přímo s financemi. K dalším jejich povinnostem bylo vést a skládat pravidelně každý rok kostelní účty, v nichž evidovali všechny nutné transakce a příjmy.<sup>871</sup> Ekonomické starosti tvořily jednu z podstatných částí náplně jejich úřední práce, jež s duchovní prací měla něco společného jen okrajově.

### 5. 1. 3. Farář, jeho úřadování a správa farního archivu

Farář se při výkonu své funkce úřední osobou, jež byla zodpovědná jak církevním, tak i statním úřadům. Vyžadovalo se po něm, aby měl stanovené úřední hodiny, kdy bude držet pohotovost. Zároveň ale musel pamatovat na to, že v neděli má odsloužit jen nezbytné bohoslužby a jinak dodržovat pracovní klid a jít tím příkladem ostatním osadníkům.

V rámci své práce měl nařízeno dodržovat i užívat správný úřední jazyk. V podstatě existovaly tři jazykové možnosti pro úřední komunikaci duchovních správců, a to němčina, čeština a latina.<sup>872</sup> Mezi nejméně využívané patřila během 19. století i na počátku dvacátého latina. Objevuje se pouze při komunikaci s římskou kurií. U dalších dvou jazyků panovalo jasné pravidlo na všech úrovních, ať už v dopisování se světskými nebo farními úřady, nebo přímo s osadníky. Jestliže se jednalo o místo s německou většinou nebo o záležitost, v níž vystupovala v hlavní roli německá osoba, měl kněz použít jazyk německý.<sup>873</sup> V opačném případě nastupovala k úřadování čeština. Obecně platilo, že od konce 19. století začala čeština zcela dominovat a převážila i ve farnostech Volyňského vikariátu.

Praktičnost tohoto přístupu spočívala v tom, že farář se rozhodl komunikovat prostě tak, aby mu druhá strana, s níž přišel do styku, rozuměla. Kněz tak musel ovládat alespoň na určité úrovni všechny tři jazyky, aby dokázal naplnit nároky na něj kladené.

Objem došlých a vydaných písemností v rámci agendy farních úřadů postupně narůstal. Povinností faráře bylo zřídit místo, kam by se vzniklé dokumenty mohly ukládat, tedy archiv.

---

<sup>869</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 469.

<sup>870</sup> Tamtéž.

<sup>871</sup> Farnostem se ale nepodařilo vždy odevzdat účty včas jako například malenickému faráři v roce 1893. Vysloužil si tak výtku od biskupské konzistoře při její shrnující zprávě o stavu vikariátu z 30. října roku 1893.

<sup>872</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 117.

<sup>873</sup> Tamtéž.

Pod tímto označením si ve většině případů musíme představit zvláštní skříň, ve které se spisy uschovávaly. Součástí byly i předepsané knihy, jež se stávaly předmětem kontroly i během kanonických vizitací.

Skříň měla být dostatečně velká a vybavená přihrádkami, umístěná v místnosti, kde nehrozí vlhko a dá se uzamknout. Nesmělo hrozit nebezpečí vloupání do této místnosti a i nebezpečí vzniku požáru bylo nutné eliminovat na co nejnižší úroveň. Ne všude ale registratura získala zvláštní prostory, například ve Zdíkovci spravoval farář sice uzamykatelnou, avšak skříň přímo na chodbě.<sup>874</sup>

Jinak byla snaha farních úřadů Volyňské vikariátu toto nařízení plnit. Výjimku tvořilo upozornění na nedostatečné vedení v Dubu a v Bohumilicích z roku 1901. Kromě těchto prohřešků se ale můžeme se dočíst zprávy, že v Kraselově je farní archiv uložen v roce 1927 ve skříni, která je rozdělena na jednotlivé oddíly, v Předslavicích ve stejném roce dostal archiv zvláštní skříň a byl upořádan do fasciklů. Ve Čkyni měli skříň zavedenu rovněž, ale bohužel zde napadla farní budovu vlhkost a nedělala jí dobře, jak konstatoval farář v roce 1942 slovy: „*místnosti vesměs vlhké a špatné.*“<sup>875</sup>

Archivní členění písemností se řídilo stejně jako dnes na tři základní oblasti: listiny, knihy a spisový materiál. V listinách se mohly objevit záležitosti týkající se nadací, farního jmění, založení kostelní budovy a podobně. Ukládání listin se mělo dít chronologicky. Uspořádání spisů podléhalo třem hlavním hlediskům. Přihrádky ve skříni byly členěny podle předmětu, kterého se týkaly, dále se třídily chronologicky a následně v rámci let abecedně.<sup>876</sup> Takto měl vypadat ideální spisový plán. Bohužel jak již víme hlavně z kapitoly o pramenech, z mnoha důvodů se nepodařilo tento ideál udržet a v archivních fondech máme dochovány pouze torza a zlomky těchto původních registratur.

Docílit toho, aby se archiv mohl přesunout do řádné, bytelné a všechny další podmínky splňující skříně nebylo však jednoduché, neboť šlo i o finanční stránku věci. Přesvědčil se o tom i malenický farář František Špalek na podzim roku 1899. Malenický kněz se rozhodl vyhovět požadavkům konzistoře a nahradit starou zničenou skříň novou a prostornou komodou. Obrátil se na patrona a poprosil ho, jestli by byl ochoten se finančně podílet na jejím pořízení. Patron mu však žádost razantně odmítnul. František Špalek se tedy rozhodl zkusit záležitost vyřešit pomocí biskupské konzistoře, které napsal dopis 6. listopadu roku 1899. Patrona v listu pochválil, že si své povinnosti hlídá a dodržuje. Problém ale viděl duchovní pastýř v tom, že správce nechtěl dát nic navíc mimo své předepsané povinnosti. Měl takto nastaveny své pevné zásady. Farář chtěl po biskupství, aby patronovi vysvětlil naléhavost situace. Nechtěl se totiž stát později terčem kritiky

<sup>874</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>875</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>876</sup> K.. Borový, *Úřední sloh*, s. 313.

pro špatné zvládnutí své práce. Současná skříň vykazovala již značné znaky stáří a duchovní správce do ní nechtěl dávat matriky ani další písemnosti, protože se obával o jejich stav. Konzistoř se snažila věc urgovat, ale dostalo se jí zamítavého postoje z c. k. okresního hejtmanství. V dopise z 23. listopadu 1899 jí bylo vysvětleno, že patron kostelní budovy není povinen nějak zásadně řešit náklady na pořízení vhodného nábytku pro farní archiv. Hejtmanství radilo jít na celou věc přes zákon ze 7. května 1874, který hovořil, že zabezpečený archiv patří k potřebám farní osady.<sup>877</sup> Novou archivní skříň se nakonec sehnat podařilo, a tak mohl František Špalek archiv reorganizovat a řádně řídit podle uvedených pokynů.<sup>878</sup>

Dle zpráv z kanonických vizitací vedli všichni faráři Volyňského vikariátu farní registraturu řádně. Snažili se ji členit do předepsaných oddílů a mít v ní i všechny podstatné knihy. Prostřednictvím těchto zpráv zjišťujeme i to, že se na farnostech nacházely pamětní knihy, do nichž se vedly řádně a pravidelně zápisy. V dotazníku se na ně totiž pamatovalo zvláštní otázkou. Obecně lze shrnout, že roli archiváře zvládali duchovní správci Volyňského vikariátu ve svých omezených podmínkách velmi dobře.<sup>879</sup>

#### **5. 1. 4. Farář jako šířitel, příjemce tiskovin a dohlížitel nad knihovnami se zaměřením na první polovinu 20. století<sup>880</sup>**

Duchovní správce měl hlídat, aby u osadníků jeho farnosti nešířily závadné knihy a tisk. Tím bylo myšleno obsahující myšlenky a názory směřující proti katolické víře a pohoršující katolické mravy. Kněží se snažil proti těmto tiskům bojovat dvěma hlavními způsoby. První z nich spočíval v informování o závadnosti a špatnosti daných tiskovin při pravidelných kázáních. Druhý se zaměřil na nabízení vlastních katolicky zaměřených tiskovin a přesvědčením osadníků, aby se stali předplatiteli těchto novin a časopisů.<sup>881</sup>

Proudy, které přinášely na farnosti takzvaný závadný tisk, mohly být různé. Jednalo se o místní obyvatele docházející za prací do měst a vracející se do rodiště vždy na krátký čas. Dále se mohlo jednat o liberálně smýšlející učitele, kteří se buď nehlásili ke katolické církvi, nebo jen chtěli mít větší rozhled a poznávat více názorů. V neposlední řadě musel farář čelit ještě i tiskům komunistů a sociálních demokratů, jež šířili členové těchto stran.

Úvaha odebírat a následně rozdávat a půjčovat vlastní noviny a časopisy se dařila poměrně dobře realizovat a zařídit, aby některé tisky z katolické produkce získali své věrné odběratele.

<sup>877</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

<sup>878</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

<sup>879</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>880</sup> Důvodem vymezení této problematiky pouze na první polovinu 20. století je nedostatek informací z vizitačních písemností.

<sup>881</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

Farář sám jim v tom šel příkladem. O odebíracím záběru duchovních svědčí i záznamy ve vizitačních zprávách, kam vypisovali, jaký tisk a časopisy na farnost docházejí.

Dle statistiky odebíraných tiskovin za období první republiky dostávali duchovní do své schránky celkově třicet devět různých titulů s pestrými škálami témat.<sup>882</sup> Záleželo především na samotné osobě faráře, co se rozhodl kupovat, ale můžeme tvrdit, že minimálně jedenáct titulů dokázalo oslovit více duchovních na území Volyňského vikariátu. Mezi nejčtenější patřily *Čech*, *Věstník katolického duchovenstva*, *Lid*, *Hlas lidu* a *Lidové listy*. Mezi nejpilnější čtenáře patřili duchovní ve Staších, Vacově a Volyni. Při pohledu na obsah se jednalo hlavně o katolicky zaměřená periodika. Do této kategorie lze zařadit týdeníky *Štít* a *Čech* a také deník *Lidové listy*. Tyto noviny podporovaly lidovou stranu. Kromě toho odebírali duchovní pastýři i přímo sobě určené časopisy, které jim nabízely cenné rady či řešily a polemizovaly o ožehavých otázkách víry a náboženských postupech. Do této skupiny patřily *Věstník katolického duchovenstva*, *Časopis katolického duchovenstva*, *Kazatelna* nebo *Katolík*. Výjimečně sáhly nejspíš ruce zvědavých duchovních po stranickém tisku jiných politických táborů například *Národní politice* nebo *Venkovanovi*. V ojedinělých případech zaujaly faráře i vlastivědné, historické a odborné časopisy. Docházelo na *Prácheň*, *Stráž na Šumavě*, *Včelaře* nebo *Milotického hospodáře*. Zajímavost představuje ve výběru tiskovin vacovských farářů odebírání *Numismatických rozhledů* a *Filatelistických listů*.<sup>883</sup>

Požívat si rozsáhlou tiskovou produkci mohla duchovní správce vyjít i na nemalou finanční částku. Podíváme-li se orientačně na cenu předplatného u týdeníku *Čech*, které činilo 24 korun za rok, *Lidových novin*, jež vycházely ročně na 270 korun nebo *Hlasu lidu*, u nějž se pohybovalo předplatné přes 200 korun, zjistíme, že farář musel sáhnout docela hluboko do své kapsy.

Situaci ohledně pestrosti dodávaných novin a časopisů znatelně zredukoval nastupující válečný konflikt v roce 1939. Jak vyplývá z příložené tabulky, počet odebíraných tiskovin klesl pouze na devět titulů, přičemž pouze o čtyřech z nich můžeme tvrdit, že se dostávaly na farnosti ve větším množství. Týkalo se to *Lidových listů*, *Časopisu katolického duchovenstva*, *Věstníku katolického duchovenstva* a nově přidané *Jihočeské jednoty*. Zde se jednalo o krajský časopis Národního souručenství, který tiskly závody v Českých Budějovicích. Jednota vycházela dvakrát týdně a jedno její číslo vyšlo předplatitele na 60 haléřů.

Nejvíce tiskovin odebíraly farnosti Čestice a Čkyně, ale pouze v počtu čtyř titulů. Na některá místa byl odebírán dokonce pouze jeden typ tiskovin.<sup>884</sup>

---

<sup>882</sup> Viz tabulka č. 36.

<sup>883</sup> Viz tabulka č. 36.

<sup>884</sup> Viz tabulka č. 37.



Vedle tiskovin museli duchovní správci dohlížet i na stav knihoven v jednotlivých farnostech. Nesmělo jim uniknout, jakou literaturu knihovna nabízí, jaká je její návštěvnost a podobně. Na území Volyňského vikariátu se o šíření knihovní kultury staral odbor Národní Jednoty Pošumavské. S jeho pomocí začaly vznikat alespoň malé knihovny na každé farnosti. V návaznosti na ní nebo zcela samostatně se začali po konci první světové války ustanovovat knihovny obecní, v případě Volyně knihovna městská. Na farnostech v Malenicích a Vacově fungovaly i knihovny čtenářských spolků. Navíc se ještě duchovní mohl rozhodnout, že povede svoji vlastní knihovnu. Z popsanych možností vyplývá, že ve farnostech nebyla o knihovny úplná nouze.<sup>885</sup>

Duchovní správci hodnotili nabídku knihoven vesměs kladně jako bezzávadnou, zábavně poučnou nebo konzervativní. Návštěvnost v nich patřila mezi průměrné až slabší. Větší nárůst evidovali kněží hlavně v zimních měsících, kdy počet čtenářů stoupal.<sup>886</sup>

### **5. 1. 5. Farář a náboženská bratrstva a spolky Volyňského vikariátu<sup>887</sup>**

V práci Jiřího Mikulce o barokních náboženských bratrstvech popsal autor jejich stručnou definici. Jedná se podle něj o sdružení věřících, především laiků vedené duchovním, která se zaměřuje na nějaký katolický kult.<sup>888</sup> Bratrstva měla pevnou organizační strukturu, často odpustková privilegia a účast v nich byla dobrovolná. Přinášela členům určité povinnosti a možnost spojení náboženského prožitku a společného života. Situaci náboženských spolků zásadně narušil dekret Josefa II. z roku 1783 rušící náboženská bratrstva.<sup>889</sup>

V následujících desetiletích se bratrstva pomalu obnovovala. Začala se postupně šířit a od roku 1850 jich přibývalo. Konkurencí jim byly ovšem i spolky světské. Synoda diecéze pražské z roku 1873 a budějovická synoda ze stejného roku zakládání spolků podporovala a doporučovala i jaká bratrstva zakládat.<sup>890</sup>

---

<sup>885</sup> Viz tabulka č. 40.

<sup>886</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>887</sup> Tato část pojednává o náboženských bratrstvech a spolcích nacházejících se ve Volyňském vikariátu. Jednalo se o bratrstva a spolky, která měla společný náboženských základ a náplň. V jejich čele stál ve většině případů farář, který vyplňoval do vizitačního protokolu jaké spolky, a bratrstva na farnosti jsou a jestli je vede. Pro účely této části jsou pojem náboženské bratrstvo a náboženský spolek brány jako synonymum.

<sup>888</sup> Jiří Mikulec, *Barokní náboženská bratrstva*, Praha 2000.

<sup>889</sup> J. Mikulec, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 5.

<sup>890</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 96.

Jan Pauly popsal náboženské spolky a bratrstva ve svém Právním rádci jako „náboženské shromáždění věřících, kteří s dovolením ordinátu pod jistým titulem při jistém chrámě se shromažďují za jistým zbožným účelem, aniž by sliby skládali a společný život vedli.“<sup>891</sup>

Bratrstvo povoloval biskup, kterému farář podával žádost na založení bratrstva. Platilo, že na farnosti mohlo fungovat vždy jedno bratrstvo stejného jména. Každé bratrstvo mělo své centrum takzvané arcí bratrstvo. Podle něj sepisoval farář návrh stanov. Centrum rovněž určovalo, kam se budou jednotlivé náboženské spolky ubírat ve své činnosti.<sup>892</sup>

Bratrstvům mohla připadnout odpustková práva, jestliže se jim je rozhodl papež udělit. V roce 1880 upravil záležitosti odpustků kongruový zákon. Aby bratrstvo smělo nabývat jmění, muselo obdržet, podle rozhodnutí ministerstva vnitra a kultu z 18. listopadu roku 1867, svolení od zemského místodržitelství.<sup>893</sup>

„Spolky měly mít na zřeteli plnění dvojího zákona křesťanské lásky, šlo o lásku k Bohu a k bližnímu.“<sup>894</sup> V jejich čele stál farář, kaplan a v některých případech i laik. V tom případě fungoval duchovní správce jako jeho rádce. Náplní členství v bratrstvu bylo hlavně zachovávat stanovy, zúčastňovat se spolkových pobožností, veřejných shromáždění a lnout upřímně k bratrstvu.<sup>895</sup>

Bratrstva můžeme rozdělit podle náplně jejich činnosti na pět hlavních skupin podle toho, jaký cíl si vytknuly pro náplň své práce, a8 to: 1) konání zvláštních pobožností, 2) bedlivé plnění povinností křesťanských v životě soukromém i veřejném, 3) pěstování vědy teologické, hudby posvátné a církevního umění a starožitnictví, 4) k podporování misí a 5) konání tělesného milosrdenství.<sup>896</sup>

Ve farnostech Volyňského vikariátu se nacházela celá řada spolků. Jejich výskyt byl podroben zkoumání v rozmezí let 1864-1942. Náboženská bratrstva mohla zanikat a znovu vznikat, záleželo na aktivitě místních duchovních, jak moc se snažili držet spolkový život. Pro přehled vývoje náboženských jsem ho rozdělil do pěti časových bloků 1864-1892,<sup>897</sup> 1893-1913, 1914-1918, 1919-1938 a 1939-1942.<sup>898</sup>

---

<sup>891</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 32. K problematice náboženských bratrstev a spolků rovněž Pavel Marek, *Český katolicismus 1890-1914. Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2003, s. 221-232.

<sup>892</sup> A. Podlaha, *Bohoslovný slovník 4*, s. 455.

<sup>893</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 32

<sup>894</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 97.

<sup>895</sup> Tamtéž.

<sup>896</sup> Tamtéž, s. 96-97.

<sup>897</sup> Tento časový mezník byl vybrán ze dvou důvodů. Prvním je změna typu vizitačního dotazníku a druhým je snaha rozdělit zkoumané období pro přehlednost do více časových celků.

<sup>898</sup> Viz tabulky č. 24-29.

V období let 1864-1892 se objevilo ve Volyňském vikariátu devatenáct různých náboženských bratrstev.<sup>899</sup> Jednalo se o širokou škálu spolků. Pouze tři z nich patřily mezi hojné, ve dvou případech se nacházely na všech farnostech v jednom na dvanácti z nich. Šlo o Bratrstvo svatého Růžence, svatého Michala a Bratrstvo ustavičného klanění nejsvětější svátosti oltářní. Nejvíce bratrstev vedli duchovní na farnosti v Dobrši a Bohumilicích, a to celkově devět.<sup>900</sup>

V následujícím sledovaném časovém úseku v rozmezí let 1893-1913 klesl nepatrně celkový počet bratrstev o dvě tj. sedmnáct. Tři již zmíněné náboženské spolky z hlediska výskytu ve farnostech zůstaly. Z ostatních spolků zmizel například ten na podporu křesťanů v Orientu v Bohumilicích a v Dobrši. Nejpilnějším z hlediska spolků farnostmi se staly Čestice a Volyně. Nejméně bychom jich v tom období našli ve Čkyni, a to tři.<sup>901</sup>

Jak již víme z předešlých řádek, za Josefinských reforem nastal velký úbytek katolických spolků a jejich nárůst probíhal postupně. Českobudějovické biskupství rovněž podporovalo, aby ve farnostech bratrstva fungovala a dařilo se jim. Biskupská konzistoř se snažila duchovní motivovat a chválit za tuto činnost. Příkladem může být pochvala směřovaná v rámci shrnujících zpráv ke kanonickým vizitacím zasláná v roce 1896 do Předslavic nebo konstatování kladného hodnocení práce duchovních v roce 1899, kdy na každém z článků Volyňského vikariátu existoval nějaký náboženský spolek.<sup>902</sup>

Ke konci 19. století se začala objevovat snaha biskupství propagovat bratrstvo zasvěcené svatému Michalovi, který se věnoval konání skutků tělesného milosrdenství. Založen byl ve Vídni v roce 1860 a konzistoř pečlivě lpěla na tom, aby se každý farář postaral o tom, aby došlo k jeho založení. Ve svých zprávách směřovaných farnostem si biskupská kancelář pochvalovala například v roce 1887, že zmíněné bratrstvo se nachází již na skoro všech farnostech, a tam, kde není, se pracuje na tom, aby se tak stalo co nejdříve. V roce 1893 zase potěšilo biskupství zjištění z kanonických vizitací, že se ho podařilo zavést už i v na farnosti v Dubu.<sup>903</sup>

Spolek ale nemusel fungovat na farnosti stále. Mohl se na nějaký čas rozpustit a následně znovu obnovit. Důkazem je snaha dubského faráře Karla Anděla, který se v roce 1899 snažil spolek svatého Michala obnovit. Popsal ve své žádosti na biskupství důvod svého rozhodnutí a umožňuje nám tak poodhalit, čemu se bratrstvo věnovalo. Podle Karla Anděla k jeho hlavním úkolům patřilo šíření a vzbuzování křesťansko-katolické myšlenky. Kromě toho navíc působit k zachování a obhajování svatého stolce. Mezi povinnosti členů uváděl duchovní správce provádění horlivých modliteb a odvádění občasných nebo měsíčních příspěvků. Měsíční příspěvek

---

<sup>899</sup> Viz tabulka č. 25.

<sup>900</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-27, inv. č. 63.

<sup>901</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-27, inv. č. 63.

<sup>902</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>903</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/15.

činil 2 halěře. Bratrstva se týkala i možnost výběru odpustků, protože mu je schválil papež. Faráři se podařilo dovést svou snahu do konce a bratrstvo svatého Michala se v Dubu opět objevilo.

Vyskytovaly se snahy a aktivita zakládat i další náboženské spolky, jako například ve Zdíkovci, kde se místní farář pokusil založit Eucharistickou jednotu v roce 1890. Obdržel povolení od biskupství, aby se do své práce mohl pustit a rozšířit tak množství bratrstev ve Zdíkovci.<sup>904</sup>

Válečné události let 1914-1918 způsobily značný úbytek rozmanitosti náboženských bratrstev a spolků jejich pokles na pouhých jedenáct druhů.<sup>905</sup> Mezi nejčteněji zastoupenými ale zůstaly stále stejné tři náboženské spolky. Nejvíce bratrstev se podařilo udržet duchovnímu ve Vacově a to šest. Ve Volyni se dařilo stále držet jako v jediném místě Volyňského vikariátu Spolek katolických tovaryšů.

Po skončení válečného konfliktu začal počet bratrstev opět stoupat a jeho různorodost dospěla v celkovém zkoumaném rozmezí let 1864-1942 k vrcholu. Na prvních třech místech, co se týkalo výskytu, zůstala opět stejná bratrstva. V počtu jednotlivých bratrstev se na prvním místě držely Čestice s devíti spolky a v popředí objevily Čkyně a Zdíkovec. Z nově evidovaných spolků musíme zmínit Katolickou akci a Orel. Katolická akce se snažila, v reakci na náboženskou situaci a konkurenci v období první republiky, co nejvíce zapojit laiky do náboženského dění. Orel se zaměřoval na organizování tělovýchovných akcí pod správou katolické církve.<sup>906</sup>

Druhá světová válka poznamenala stav náboženských bratrstev ještě více než předchozí válečný konflikt. Ubylo jednak druhů spolků, jednak už žádný z nich nehrál, co do počtu, hlavní roli v celém vikariátu.<sup>907</sup> Na prvním místě setrvalo pouze Bratrstvo svatého Růžence, které doplňovalo Sdružení katolické mládeže. Nejvíce spolků zůstalo aktivních v Česticích. Objevily se však i farnosti, které nevedly spolky žádné, jako například Hoštice.<sup>908</sup>

### **5. 1. 6. Farář a spolková činnost<sup>909</sup>**

Beneficiát byl duchovním pastýřem osadníků. Plnil četné úkoly vyplývající z jeho úřadu, ale samozřejmě se jednalo o různé osobnosti s vlastními zájmy a koníčky. Ty si mohli plnit a užívat

---

<sup>904</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign. VIII/3/a/P/4.

<sup>905</sup> Viz tabulka č. 27.

<sup>906</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>907</sup> Viz tabulka č. 29.

<sup>908</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>909</sup> Tato část pojednává především o aktivitě farářů v takzvaných světských spolcích. Tedy v těch, které neměly, jako hlavní náplň své práce, náboženskou činnost. Faráři měli svoji účast v těchto spolcích uvádět do vizitačních protokolů. Výjimkou z těchto světských spolků jsou spolek Katolického duchovenstva a svatého Josefa. V obou spolcích byli jako členové i faráři nebo kaplani Volyňského vikariátu. Bohužel se nepodařilo dohledat, jestli zároveň tento spolek působil přímo na jednotlivých farnostech, nebo byli jeho členy jen jednotliví duchovní.

řadou možností, jednu z nich představovala účast v různých spolcích, ať už obecních nebo celostátních.

Církevní správa se snažila tyto aktivity evidovat a dohlížet, aby se nejednalo o členství v závadných spolcích, a kromě toho pozorovala, aby případné větší množství této činnosti nebránilo faráři ve výkonu jeho práce. V neposlední řadě zde panovala obava, že schůzování ve spolcích přivede kněze do pokušení holdovat alkoholu při návštěvách hostinců.<sup>910</sup>

Na druhou stranu členství hlavně v obecních spolcích mohlo přinést celou řadu, byť nepatrných, výhod při benefičiářově práci pro osadníky. Jestliže farář totiž patřil mezi členy místních sdružení, kterých neexistovalo na farnosti tolik, stal se zároveň více součástí života svých farníků. Podařilo se mu díky tomu hlouběji proniknout do každodenních problémů a starostí, než kdyby pouze úřadoval na faře, sice horlivě, ale pouze suše působil z kazatelny.

Duchovní Volyňského vikariátu patřili během první poloviny 20. století k členům osmnácti spolků.<sup>911</sup> Mezi nimi najdeme svojí náplní čistě katolické, jako Klub katolického duchovenstva nebo spolek Svatého Josefa na podporu chudých kněží, většina z nich se však řadila mezi světské spolky. Nejhojněji navštěvován byl spolek hasičský, kde dokonce ve dvou případech plnil kněz funkci předsedy. Na druhém místě byl zastoupen Odbor Národní Jednoty Pošumavské, kde kněží zastávali role pokladníků.<sup>912</sup>

Ostatní spolky představují pestrý mix například hospodářského, spořitelního nebo chudinského společenství. Záleželo jistě na aktivitě jednotlivých duchovních a jejich zájmu, najdeme zde i členy ochotnického divadelního spolku nebo Numismatického a Filatelistického kroužku.<sup>913</sup>

Samostatnou kapitolou tvořilo členství v Lidové straně, ve Volyňském vikariátu měli duchovní sedmi farností stranické členství.

Mezi nejaktivnější, co se týče spolkové činnosti, patřili kněží ve farnostech Čestice, Předslavice a Stachy, ve vymezeném časovém období se totiž podařilo prokázat členství v šesti různých spolcích.<sup>914</sup>

Bohužel válečné události, jež propukly roku 1939, poznamenaly i tuto spolkovou činnost. Počet spolků, v nichž bychom jako členy našli faráře Volyňského vikariátu, klesl na deset. Na prvních místech dle četnosti zastoupení zůstal Klub katolického duchovenstva, spolek svatého Josefa a hasičský spolek. Nově se objevila možnost členství v Národním souručenství, kterou využili duchovní ze čtyř farností Volyňského vikariátu.<sup>915</sup>

---

<sup>910</sup> Dokazují otázky objevující se ve vizitačních protokolech.

<sup>911</sup> Viz tabulka č. 38.

<sup>912</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27-28, inv. č. 63.

<sup>913</sup> Tamtéž.

<sup>914</sup> Viz tabulka č. 38.

<sup>915</sup> Viz tabulka č. 39.

Mezi nejaktivnější, co se týče počtu spolků, patřily Malenice a Předslavice, tady se duchovní správci angažovali až v pěti spolcích. Ve dvou případech bylo zjištěno, že pro roky 1939-1942 uvedli faráři, že nejsou členové žádných spolků. Není zde uveden žádný konkrétní důvod, jako v předchozím období, kdy uváděli kněží neúčast ve spolcích z důvodu velkého pracovního vytížení. Dotyční duchovní se jednoduše rozhodli v této době do spolkového života se nezapojovat.<sup>916</sup>

### 5. 1. 7. Farář a školské záležitosti

*„Školy jsou obecně zřízeny k tomu, aby dívky v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, znalosti a zručnosti, jichž mají k dalšímu vzdělávání v životě zapotřebí, jim poskytovaly a byly základem, by se z nich stali hodní lidé a občané.“* Takto definoval školská zařízení říšský § jedna zákona z 14. května 1859.<sup>917</sup>

Státní řízení školství se vyvinulo na konci 19. století ve třístupňovou instituci. Došlo k vytvoření tří rad na úrovni zemské, okresní a místní. Nejvyšší instanci plnila zemská školní rada,<sup>918</sup> jejíž hlavní náplň práce tvořily dohled nad okresními a školními radami, schvalování ředitelů a učitelů pro školy střední, tvorba učebních plánů rovněž i zasílání výročních zpráv ministerstvu kultu a vyučování.<sup>919</sup>

Druhý článek školské správy plnily okresní školní rady. Jejich hlavní starostí bylo pečovat o školství okresu, zvelebovat školní budovy a dohlížet na opatřování věcí pro školy. Pod jejich správou patřily veškeré školy obecné, soukromé ústavy a rovněž školy odborné.

Na obecní úrovni za účelem dohledu právě obecního školství docházelo k zakládání místních školních rad. Místní školní rady tvořili zastupitelé obce a členové náboženských společností. Ze zastupitelů obce šlo o starosty a dle velikosti školního obvodu 2-6 zřízenců. Zřízence volilo obecní zastupitelstvo. Za členy náboženských společností se do rad přijímali hlavně duchovní správci nebo kaplanové.<sup>920</sup>

Náplní práce místní školní rady bylo spravovat místní školní fond a školní nadace, přechovávat cenné papíry, listiny a přiznání, dále dohlížet na školní stavení, pozemky a učební pomůcky. Místní školní rada určovala, jak dlouhou a kdy bude probíhat vyučování. V neposlední

<sup>916</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>917</sup> J. Pauly, *Právní rádce 2*, s. 633.

<sup>918</sup> Nejvyšším úřadem v oblasti školství stanovena dle 3912 § zákona ze dne 24. 2. 1873.

<sup>919</sup> J. Pauly, *Právní rádce 2*, s. 634.

<sup>920</sup> Tamtéž, s. 677.

řadě se místní školní rada ještě starala o podporu učitelstva v jeho povolání a hlídání, aby se například školní děti neúčastnily tanečních zábav.<sup>921</sup>

Právě místní školní rady řešily jako první záležitosti výuky náboženství, kterou museli duchovní správci zajišťovat. Existovaly čtyři možnosti zajištění výuky náboženství na jednotlivých farnostech. Mohly je vykonávat duchovní fary, systematizovaný katecheta, výpomocný katecheta anebo světský učitel. Záleželo na velikosti farnosti a množství na ní se nacházejících duchovních.<sup>922</sup>

Zvláštní funkcí byl katecheta, což byla osoba, jež vykonávala výuku na plný úvazek. Jeho místo se zřizovalo, pokud na farnosti připadla nutnost výuky náboženství na šestnáct hodin. Uchazeči o toto místo se museli podrobit konkurzní zkoušce. Více než na obecních se objevovali katechetové na gymnáziích a městských školách. Zde je jmenovalo ministerstvo kultu a vyučování na návrh zemské školní rady. Kontrolu práce katechety prováděl vždy přímo na místě farář a vzdáleně okresní vikář.

V oblasti Volyňského vikariátu platilo daleko častěji, že učitelské povinnosti připadaly na faráře a případně na kaplany. Farář se tedy kromě působení z kazatelny snažil od katedry působit i na dětské věřící. Pravidelná výuka se měla konat dvě hodiny týdně. Znamka z náboženství se počítala do celkového prospěchu dítěte a zapisovala se i na vysvědčení. Prospěť z náboženství patřilo k podmínce postupu do dalšího ročníku.<sup>923</sup>

Do třetí třídy probíhala výuka náboženství zdarma. Následně za ni dostávali duchovní remuneraci od jednotlivých osad, a jestliže za svými povinnostmi dojížděli, mělo dojít i k proplácení povozů. Za každou hodinu byl stanoven poplatek 50 krejcarů. Duchovní správce se měl na škole dohodnout s řídícím učitelem na času a době výuky. Považovalo se za správné, jestliže se domluvený čas dodržoval a výuka neodpadala a její rozvrh se neměnil.

Církevní správa chtěla evidovat, jak jsou na tom děti se znalostmi náboženství, proto docházelo každoročně k jejich přezkušování. Platila zásada, že biskup oznamoval, kdy bude zkouška probíhat, zemské školní radě. Okresní vikář podával zprávu, že bude provádět zkoušení dětí okresní školní radě. Zkoušky probíhaly během kanonických nebo generálních vizitací.<sup>924</sup>

V rámci školních záležitostí přicházel farář do styku s osobou učitele. Ten patřil mezi představitele světské správy. Nemuselo se jednat nutně pouze o jednu osobu. Na větších osadách obstarávalo výuku i více pedagogů. Společně s duchovním se často jednalo o nejvzdělanějšího členy dané obce. Dohromady měly působit na farníky s tím, že učitel rozšiřoval jejich vzdělanost a

---

<sup>921</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 335.

<sup>922</sup> Tamtéž, s. 335.

<sup>923</sup> Tamtéž, *Úřední sloh*, s. 159.

<sup>924</sup> J. Pauly, *Právní rádce 2*, s. 651.

farář k tomu přidával duchovní rozměr poznání. V podstatě je možné říct, že jejich úkolem bylo vzájemně se doplňovat.

Vztahy mezi učiteli a faráři na území Volyňského vikariátu, které lze popsat ve zkoumaném období, byly většinou dobré. Obě dvě autority si vycházely vstříc a dokázaly si jasně vymezit své pole působnosti. Učitel a farář sice nemuseli vzájemně ve všem souhlasit, ale museli se respektovat. V některých případech spolu dokonce chodovali řešit různé filozofické či teologické spory do místního hostince, kde v klidu navzájem vyslechli názor toho druhého. Vzájemně si však nezasahovali do svých kompetencí. Nenalezneme příliš případů, kdy by dlouhodobě zaskakoval farář za učitele a stejně tak pouze výjimečně převzal učitel výuku náboženství. Tato situace nastávala především, pokud farář zůstal z různých příčin na správu farnosti zcela sám a jednoduše nemohl, i kdyby chtěl, odučit ve všech třídách povinné hodiny. V tom případě došlo k dohodě se světským učitelem, který po nezbytně dlouhou dobu duchovní výuku převzal. K tomuto záskoku byl však vždy nutný souhlas vikariátního úřadu, který často přeposílal ještě celou záležitost biskupské konzistoři. Většinou docházelo ke schválení navrhovaného záskoku, i když s podmínkou, že farář bude příležitostně průběh výuky kontrolovat. Navíc zde měla církevní správa ještě kontrolu, a to v rámci kanonických vizitací, kdy byly školní děti zkoušeny z náboženství vikářem. V případě nedostatečných znalostí hledal vikář možné příčiny a výuka světskou osobou mohla patřit mezi jednu z nich.

V některých farnostech se ale duchovní snažili o ulehčení práce. Nechtělo se jim si výukou přidělovat starosti. Farář v Dubu František Anděl žádal o uvolnění z povinnosti učit v místní čtyřtřídní škole z důvodu urovnání farního archivu a matričních záležitostí. Dostalo se mu však zamítavého stanoviska od vikariátního úřadu spolu s výtkou, že dané písemnosti má mít přece dávno uspořádány.<sup>925</sup>

Na vztah faráře a světského učitele pamatovaly již zmíněné pravidelné vizitační dotazníky, a to pod otázkou číslo dvacet dva, která zněla: „*Jaký poměr jest mezi duchovními a světskými učiteli na osadě? Jest mezi nimi snad nějaké nedorozumění? A která jest toho příčina?*“<sup>926</sup> Faráři se v rámci své odpovědi příliš nerozepisovali a spokojili se ve většině případů s kladným vyjádřením ve stylu: „*Mezi učitelem a duchovním na osadě jest poměr dobrý.*“<sup>927</sup> „*Poměr mezi duchovním a světskými učiteli na osadě jest přátelský. Není mezi nimi nedorozumění.*“<sup>928</sup> „*S učitelem poměr uspokojivý.*“<sup>929</sup> Na farnosti v Hošticích došlo dokonce k situaci, kdy učitel i farář bydleli v jedné budově s tím, že každý měl vchod z jiné strany. Jejich vzájemnému vztahu to však podle duchovního velmi dobře prospělo a žádné spory mezi nimi nenastaly.

<sup>925</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>926</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>927</sup> Tamtéž.

<sup>928</sup> Tamtéž.

<sup>929</sup> Tamtéž.



Ve dvou případech v rámci zkoumaných vizitačních protokolů šla dokonce spokojenost farářů tak daleko, že žádali vikariátní úřad o vydání pochvalného dekretu pro konkrétní učitele. Své zdůvodnění uvedl kraselovský farář Adolf Astl v závěru vizitačního dotazníku z roku 1904: „Bylo by velmi žádoucí by p. řídící učitel v Kraselově p. Otto Pettl za svou neúnavnou pílí o zvelebení chrámového zpěvu a ochotu, s jakou při všech pobožnostech třeba i nově zavedených účinkuje, povzbuzení ku další činnosti v řízení chóru apod. aspoň pochvalným dekretem odměněn byl. Tak horlivého ředitele chóru v dnešní době z řad učitelstva těžko k nalezení.“<sup>930</sup>

Situace mezi faráři a učiteli však nebyla vždy tak růžová, jak by se mohlo zdát. Pokud bychom nahlédli do vizitačních protokolů, na jedné farnosti se farář vyjádřil do dotazníku o vztahu s učitelem v negativním smyslu: „Mladší učitelstvo až na sporé výjimky ke kněžstvu nepřátelské.“<sup>931</sup> I na vikariátní úřad přicházela řada stížností, kdy si učitelé s místními duchovními správci příliš nenesdli.<sup>932</sup> Pro nástin proto popíšeme některé z nich.

V roce 1896 si stěžoval na vztahy s farářem učitel ve Čkyni Tomáš Hanuš. Vadilo mu, že dostával od faráře špatně zapláceno za hraní na pohřbech na varhany. Dle faráře však dostával učitel dostatečnou částku a byl velmi chamtivý, takže se rozhodl mu více neplatit, a dokonce ho na hraní na pohřbech již nezval. Místo toho si zjednal náhradu v osobě panského zahradníka. Toto řešení učitele velice rozčílilo a uražen nakonec z farnosti ke konci roku odešel.<sup>933</sup>

S podobným problémem se potýkal i farář Matěj Bohatý v Dobrší kolem roku 1907. Jednalo se také o hraní na varhany. Místní řídící učitel Ludvík Kohout se rozhodl, že naučí hrát na varhany svého syna, aby za něj mohl případně zaskočit, když bude potřeba. Chodíval proto s ním pravidelně cvičit na chór. Jednou ale zjistili, že kostel je zavřený. Klíč držel kostelník a oznámil jim, že má zakázáno od pana faráře jim ho vydat.<sup>934</sup> Celá záležitost došla tak daleko, že se učitel rozhodl již v kostele na varhany nehrát. Situaci se nejdříve snažil urovnat starosta a později vikariátní úřad. Farář se hájil tím, že se v kostele přes den kradlo a navíc, že syn učitele chodil hrát na varhany, kdy se mu zachtělo, a prý je i poničil. Náhradu za učitele si pak našel farář v dceři své posluhovačky, které zaplatil hodiny, aby se ve hře na varhany zdokonalila a mohla ho doprovázet při potřebných obřadech.<sup>935</sup>

Hraní na varhany a nejspíš i drobné výtěžky z něho plynoucí vyvolávaly spory opravdu často. S dalším z nich se setkal i hoštický farář František Kavale na začátku roku 1893. Ten narazil na osobu učitele Václava Hanuše, jež zastával funkci ředitele kůru. Za svou práci bral drobnou štólu, jak bylo na osadě zvykem. Václav Hanuš se však dožadoval větší odměny a žádal

<sup>930</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>931</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>932</sup> V rozmezí let 1850-1918 musel Volyňský vikariátní úřad řešit 8 sporů mezi faráři a učiteli.

<sup>933</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>934</sup> Tamtéž.

<sup>935</sup> Tamtéž.

o vyplácení ročního příspěvku navíc v hodnotě 60 zlatých. Farář ve spolupráci s konzistoří a osadníky navrhl zvýšení štóly a dodání topiva na zimu. Učitel s tím však nesouhlasil. Navíc ho rozladil strunkovický osadník Václav Fučík, jež místo něj odehrál na varhany při dvou pohřbech ve Strunkovicích. Učitel v tom viděl ztrátu zisku a chtěl po něm náhradu. Ve svém sporu byl učitel velmi vytrvalý, a rozhodl se dokonce úplně přestat hrát, což například farář František Kavale hodnotil vlastně kladně, jelikož považoval jeho umění spíše za průměrné. Začala se projevovat i učitelova výbušná povaha. Osadník František Boháč na něj zaslal 26. prosince 1891 stížnost, že požadoval nesmyslně vysokou částku za své služby. Snažil se s ním totiž domluvit hraní na pohřbu a učitel mu vzkázal, ať počítá minimálně s částkou 10 zlatých, jinak se mu prý vyplatí raději sedět v chládku. Nakonec ale ke smíru všech zainteresovaných stran došlo a povedlo se domluvit na přímém setkání faráře, učitele i zástupců osad přijatelné podmínky, za nichž začal Václav Hanuš svoji práci vykonávat řádně.<sup>936</sup>

Domluvit musel místnímu učiteli i vacovský farář Matěj Šulista v prosinci roku 1899. Nelíbil se mu totiž přístup učitele zdejší pětileté školy Františka Vajčeho. Pedagog se snažil vyhnout svým povinnostem a odmítal zastávat hraní na varhany. Požadoval vyplácet za hraní až 200 zlatých, jež patron kostela odmítal uvolnit. Učitel nedokázal za sebe však ani najít náhradu a tím trpěly bohoslužby a náboženské úkony. Farář žádal konzistoř ve svém dopise z 20. prosince roku 1899, aby učitel domluvila, ale nesetkal se s úspěchem. Zlepšení přinesl až odchod učitele Františka Vajčeho a nahrazení novým Vilémem Schustrem.<sup>937</sup>

Na faráře ve Vacově Petra Majera přišlo v roce 1911 udání na jeho přístup k vyučování náboženství. Údajně se jeho hodiny často nekonaly, a pokud ano, končily velmi brzy, že se děti ani nestihly nic naučit. Rozhněvaný rodič, jehož dítě se těchto hodin náboženství účastnilo, žádal nápravu a lepší přístup.<sup>938</sup> Celá záležitost zajímala i vikariátní úřad, který žádal po panu faráři vysvětlení. Ten všechna obvinění popřel s tím, že za jeho častou absenci mohl především podlomený zdravotní stav a celá záležitost se dále neřešila.<sup>939</sup>

Ve farnosti v Dubu v roce 1905 nechtěl místní farář předat řídicímu učiteli pochvalný dekret od biskupské konzistoře. Měl s ním totiž četné spory, jež se týkaly především majetku. Psal v této záležitosti dokonce na biskupství velmi rozhněvaný dopis a žádal o stažení onoho dekretu. Musel se však nakonec smířit s tím, že jeho vydání nezabrání a dostal navíc za povinnost jej učitel předat. V další korespondenci pak píše o úmyslu odejít z Dubu na jiné místo, kde snad jeho práce dostane lepšího uznání.<sup>940</sup>

<sup>936</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 394, VIII/3/a/H/22.

<sup>937</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/V/8.

<sup>938</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>939</sup> Tamtéž.

<sup>940</sup> Tamtéž.

Problémy s učitelem na svých osadách řešil i stašský farář Vojtěch Ludvík. Ten měl problém v roce 1888 s podučitelem Františkem Šafránkem. Situace byla vážná a duchovní správce se rozhodl napsat na místní školní radu i konzistoř. V dopise z 15. května 1888 vyličil biskupství škálu učitelových přestupků. Učitel se dle jeho zpráv chtěl prát s řídícím učitelem, napsal pamflet do Šumavy, útočil na katolické duchovní i v Národních listech. Faráři vadilo rovněž, že učitel nenavštěvuje kostel, ale raději vysedává v hostincích. Žádal přeložení učitele jinam. Vojtěch Ludvík upozorňoval církevní úřady, že učitel Šafránek byl určitou dobu přesazen do Velhartic, ale znovu se do Stach vrátil. Narušuje faráři jeho duchovní práci. Učitel údajně zabraňoval dětem jít ke zpovědi a přijímání o Velikonocích a dělal mu rovněž problémy při zkouškách z náboženství během generální vizitace.<sup>941</sup>

Konzistoř se rozhodla celou záležitost řešit a vyžádala si názor okresního vikáře Matěje Kubíčka. Ten situaci shrnul v dopise z 18. května roku 1888. Hlavní problém viděl vikář v tom, že farář Vojtěch Ludvík zůstal původně v úřadu osamocen, neboť jeho kooperátora nechalo biskupství přesunout do Kašperských Hor. Bez vikářova vědomí došlo k jmenování učitele Františka Šafránka. Sřetly se tak na jednom místě dvě horké hlavy, kde ani jedna neuměla ustoupit. Biskupství se nakonec rozhodlo faráři Ludvíkovi nevyhovět a učitele ve Stachách ponechat. Na základě svého šetření dospěla k závěru, že celou záležitost musí vyřešit okresní školní komise a na její kompetence zde nemá takový vliv.<sup>942</sup>

Do jiné situace se dostali duchovní na farnosti Zdíkovce v roce 1876, když museli řešit výuku na osadě v Račově. Jednalo se o malou školu, která byla však vzdálena hodinu cesty od Zdíkovce. Farář ani kaplani neměli čas, aby zde zajistili pravidelnou výuku dvakrát v týdnu. Stali se za to terčem kritiky od biskupské konzistoře, která jim 29. dubna roku 1876 vytýkala, že nedokážou zajistit na farnosti řádnou výuku náboženství. Kancelář biskupství argumentovala tím, že na jiných podobně rozsáhlých místech s tím není problém a aby se kaplani o vyučování postarali. Zdíkovský farář František Žlábek se snažil hájit v dopise z 8. května roku 1876 tím, že do Račova je daleko a hlavně v zimě tam vede nedostupná cesta. Navíc podle něho finanční hodnocení nepatří k nejvyšším a zástupci osady nechtějí duchovnímu za jeho výuku přidat. Duchovní správce svěřil hodiny náboženství místnímu učiteli, jenž slíbil se řídit jeho pokyny a vést výuku dle jeho rad. Svůj slib však nedodržel a začal mezi děti šířit i liberální myšlenky. Navíc žádal za výuku ještě finanční doplatky. Řešení se našlo až po třech letech, kdy se račovským učitelem stal Václav Kunka, jenž souhlasil s výukou náboženství pod vedením

---

<sup>941</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/29.

<sup>942</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/29.

duchovních a spokojil se s měsíčním příplatkem dvaceti zlatých. Dohodu potvrdilo jak biskupství, tak i zemská školní rada.<sup>943</sup>

I ve Volyni museli řešit problémy s financováním duchovních, kterým svěřovali výuku náboženství. Nacházelo se zde deset tříd místních a tři venkovské třídy. V roce 1883 byla za účelem zajištění výuky zřízena Jeřábkovská nadace, z níž se měl platit katecheta. Měl dostávat vypláceno 600 zlatých ročně. Poměrně ideální situaci však narušovalo to, že placený katecheta měl vyučovat pouze na školách zřízených městem, kam všechny školy v rámci děkanství nepatřily. Děkan Josef Fischer ale navrhoval, aby katecheta právě vypomáhal ve všech třídách, a odlehčil tak volyňským duchovním v jejich práci. Do sporu se zde dostávala církevní a světská správa, jelikož o přidělení nadace rozhodovali i zastupitelé města a ti chtěli výuku svěřit světským učitelům. Nakonec na místo v roce 1898 nastoupil a povinnosti katechety společně s kaplanství začal vykonávat Jan Podlaha.<sup>944</sup>

Ve Volyni museli kromě toho řešit i provozní komplikace. Děkan František Švehla prosil konzistoř o pomoc při vyřešení záležitostí týkajících školy v Litochovicích. Jejich místní školní rada totiž hradila povozy pro duchovní, kteří mířili na zdejší školu vyučovat náboženství. Platba se pohybovala okolo 40 zlatých, protože provozovatel potahu si nechával platit i za čekání. Místní školní radě se nelíbily jednak náklady, ale hlavně to, že kaplan stíhal dojíždět na výuku jenom na jednu hodinu. Litochovičtí s tím nesouhlasili a přáli si změnu. Nakonec došlo ke kompromisu, kdy platba za povozy zůstala, ale duchovní správci z Volyně zajistili, že výuka probíhala déle, a tím se poplatek za dopravu snížil.<sup>945</sup>

Jak vidíme soužití duchovních správců a učitelů mělo svá úskalí. Záleželo vždy na jednotlivých osobnostech, jak spolu dokázaly naleznout řeč a jestli k sobě našli cestu. Není třeba se domnívat, že spolu ve všem vždy souhlasily a nevedly různé polemiky. Důležité ale bylo, jestli se dokázaly dohodnout, uměly ustoupit anebo chtěly hledat kompromis. Pokud ano, mohly společnou pílí a spoluprací odvést kus práce ať už na poli vědění nebo duchovním.

### **5. 1. 8. Farář jako dohlížitel nad mravním životem osadníků**

Mezi úkoly faráře patřilo i udržovat dohled nad osadníky, aby vedli mravní život a drželi se katolických zásad a zvyků. Duchovní správce bojoval především se třemi zásadními problémy, mezi které patřily zlořády narušující řádný průběh bohoslužeb a dalších liturgických úkonů, šíření

<sup>943</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign. VIII/3/a/P/4.

<sup>944</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 682, sign. VIII/3/a/W/18.

<sup>945</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 682, sign. VIII/3/a/W/18.

protináboženských myšlenek a existence konkubinátů. Všechny tyto oblasti lze sledovat pomocí údajů z kanonických vizitací.<sup>946</sup>

Během let 1864 až 1942 zapsali duchovní správci do vizitačních protokolů, že se museli potýkat s 54 případy zlořádů, které narušovaly jejich duchovní práci. Jednalo se na některých místech i o opakovaný problém, s nímž musel dotyčný pastýř bojovat.<sup>947</sup>

Nejčastěji vyskytujícím se přestupkem byla neúčast na nedělní bohoslužbě nebo nedodržení nedělního odpočinku prací. Problém způsobovala přítomnost továren a fabrik, kam docházeli místní osadníci a kde se nedělní volno nedodržovalo. Tento příklad nastával v Česticích nebo v Dubu. Na dalších místech pracovali farníci přímo pro místní velkostatek a ani zde především v letních měsících nebylo správci po chuti nechat zaměstnance v neděli doma. Nelze se ani divit, že v době žní, kdy byla zapotřebí každá ruka, nebral nikdo příliš vážně stížnosti například kraselovských, hoštických nebo malenických farářů. Jak poznamenal 28. července roku 1891 volyňský děkan Josef Fischer do vizitačního dotazníku, tento stav nepřímo podporoval i stát, který vydával liberální zákony a v nich nedělní práci nezakazoval.<sup>948</sup>

Snaha o to, aby farníci dodržovali nedělní klid, projevil zdíkovský farář v roce 1867. Ten se dostal do sporu s místním sedlákem pro jeho nepřítomnost na nedělní mši. Nechal si ho proto předvolat dokonce četníkem a dle slov sedláka mu farář vyhuboval a navíc o něm mluvil při mši přímo z kazatelny. Sedlák se snažil bránit a napsal 12. srpna roku 1867 na biskupskou konzistoř důvody, proč nemohl jinak konat. Pracoval v zemědělství a nastal čas žní a potřeboval začít sklízet. Bohužel panovalo přes týden nejdříve špatné počasí a až následně na sobotu a neděli přišlo dobré. Rozhodl se dohnat ztracený čas a pracovat i v neděli, i když věděl, že by neměl. Zažádal dokonce faráře o výjimku. Duchovní byl však neoblomný a trval na tom, aby dodržoval nedělní klid a účast na mších.<sup>949</sup>

Kromě pracovního vytížení narušovala dodržování nedělního odpočinku i snaha osadníků se během volného dne vydat někam mimo svoji vesnici například na městské trhy. Hoštičtí farníci chodili za nákupy do nedaleké Volyně. Ve Stachách se zase konaly pravidelné dobytčí trhy.<sup>950</sup>

Zlořád z jiné oblasti tvořily taneční zábavy spojené s konzumací alkoholu. Faráři si stěžovali, jestliže datum pořádané akce vycházelo na den před či přímo na svátek. Stašský duchovní Matěj Pátek upozorňoval, že taneční veselice například v období Vánoc jim narušují průběh slavení svátku svatého Štěpána. Se zábavami bylo spojeno i požívání alkoholu, což podle

<sup>946</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>947</sup> Viz tabulka č. 35.

<sup>948</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>949</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign. VIII/3/a/P/4.

<sup>950</sup> SOKA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

vyjádřen zdíkovského duchovního Františka Balouška z 10. května roku 1901 způsobovalo, že osadníci chodili na mše pozdě anebo z nich odcházeli dříve.<sup>951</sup>

Na některých farnostech jsou zmiňováni židé. Ve spisovém materiálu nebo kronikách však nenajdeme, že by s nimi faráři vedli nějaké spory. Dle dochovaných zpráv mělo židovské obyvatelstvo své zastoupení ve farnostech Volyňského vikariátu především ve Čkyni a ve Volyni. Zprávy o přítomnosti izraelitů podávali ale i duchovní správci z Malenic a Dubu.<sup>952</sup>

V rámci evidence šíření protináboženských myšlenek musíme konstatovat, že v období první republiky zde určitou roli hrála politika a šíření tiskovin politických stran. Na devíti farnostech Volyňského vikariátu si duchovní správci stěžovali, že se zde šíří socialistické a komunistické myšlenky. Bojovali proti tomu především z kazatelen svých chrámů v rámci mší a bohoslužeb.

Vedle politické sféry se objevovaly i myšlenky narušující přímo záležitosti víry. Na farnostech ve Čkyni a ve Vacově soupeřil duchovní správce proti spiritismu, s nímž přicházeli ve třicátých letech místní učitelé. Ve Zdíkovci, Volyni a Stachách zase založili a podporovali učitelé ve dvacátých letech 20. století vznik ateistického a antiklerikálního společenství Volná myšlenka. Ve Zdíkovci se z něj v roce 1930 vyvinul spolek s názvem Svaz proletářských bezvěrců.<sup>953</sup>

Na farnosti v Bohumilicích a ve Volyni působili čeští bratři, kteří zde provozovali i bohoslužby. V letech 1926-1928 docházelo k bohoslužbám v bohumilickém hostinci Duchovní správci na české bratry upozorňovali, ale žádné spory s nimi evidovány ve zkoumaném období nemáme.<sup>954</sup>

Církev definovala konkubinát jako společný život dvou lidí, kteří však nebyli oddáni církevním sňatkem. Latinský překlad slova bylo „souložnictví.“<sup>955</sup> Církevní úřady se nechtěly smířit s tím, aby ve farnostech tato situace existovala a pokud ano, aby její trvání bylo krátké. Biskupská konzistoř v rámci svých shrnujících zpráv upozorňovala jednotlivé faráře, že musí situaci vyřešit co nejdříve.

Konkubinátů museli řešit kněží Volyňského vikariátu během let 1864-1942 celkově 65. Jedná se však o evidenci případů, když farář konkubinát nahlásil v rámci kanonických vizitací. Nemuselo se vždycky jednat pouze o jeden konkubinát a rovněž ne vždy se duchovnímu podařilo tento problém vyřešit za rok a některé konkubináty existovaly trvale.

Duchovní správce zde však měl jako zbraň především svoji výmluvnost a přesvědčovací schopnosti. Dařilo se mu přivést osadníky na dle katolické církve správnou cestu. Jak píše

---

<sup>951</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>952</sup> Tamtéž.

<sup>953</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>954</sup> Tamtéž.

<sup>955</sup> F. L. Rieger, *Slovník naučný* 4, Praha 1865, s. 790.

kraselovský farář v roce 1897, se mu podařilo svým nátlakem rok trvajícím konkubinát na své farnosti vyřešit. „S podobnými úspěchy se svěřoval v roce 1905 i farář z Čestic.“<sup>956</sup>

Druhů konkubinátu byla celá řada. Mohli se objevit mezi „komedianty“ jako například v Malenicích v roce 1872, mezi bezvěrcem a katoličkou jako ve Stachách v roce 1927 nebo mezi místní osadnicí a přistěhovalcem z Ameriky jako v Kraselově v roce 1901. V určitých záležitostech zasáhly i úřady. Ty přišly na pomoc volyňskému děkanovi v roce 1903, kdy řešil vztah mezi křesťankou a židovkou.<sup>957</sup> Jinak ale státní správa příliš nápomocná nebyla, jak si stěžoval v roce 1914 kněz z Dobrše, kde jedné z žen povolil takzvané „divoké manželství“ soud a ona se dokonce faráři za to i vysmívala.<sup>958</sup>

### 5. 1. 9. Údajné prohřešky farářů

Farář měl pro své četné povinnosti jasně danou náplň svého dne. Pokud se rozhodl svou práci plnit zodpovědně, tam mu mnoho volného času nezbyvalo. Jelikož se jednalo ale o velmi váženého člena obce, pak i to, jak tráví čas mimo faru, bylo středem zájmu obyvatel obce a hlavně důvodem k různým pomluvám.

Zajímavostí je, že různé hanlivé zprávy, které se dostaly k vikariátnímu úřadu, většinou měly jeden společný rys. Autor i několikastránkového psaní se totiž zapomněl téměř vždy podepsat. Při vyšetřování a zkoumání se sice podařilo pár pisatelů určit, většina ale zůstala bez určení písarské ruky. Na anonymní udání byli duchovní správci v podstatě zvyklí a setkávali se s nimi poměrně často. V reakci na jedno z udání píše například malenický farář František Špalek, že na něj přišel anonym, jak je ostatně v této obci zvykem a tradicí.<sup>959</sup>

Řešením těchto dopisů se zabýval nejdříve vikariátní úřad. Jeho první reakcí bylo, že se snažil zjistit stanovisko druhé strany, tedy faráře. Vikář vypsál nejdůležitější obvinění, někdy dokonce přiložil i samotný očerňující dopis a zaslal ho k vyjádření duchovnímu správci. Ten se snažil celou situaci ve své odpovědi vysvětlit a platilo, že v podstatě všechna nařčení popřel nebo aspoň zlehčil ve svůj prospěch. Celá záležitost takto mohla skončit.

Pokud však tzv. „hanopisec“ nebyl spokojen s vyřešením, případně problémy na farnosti stále dle něj trvaly, rozhodl se hnát celou záležitost výše, a to k biskupské konzistoři do Českých Budějovic. Ta už se pak celou záležitostí zabývala podrobněji a docházelo k vyšetřování přímo na místě.

<sup>956</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27-28, inv. č. 63.

<sup>957</sup> Tamtéž.

<sup>958</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>959</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

Mezi dva nejzásadnější prohřešky, kterých se dle místních mohl farář dopustit a o kterých psávali na konzistoř, patřila častá a dlouhá návštěva hospody, a pak také stýkání se se ženami ve večerních hodinách.

Příkladem nám může být již zmíněný malenický farář Špalek, který údajně měl mít vztah se dvěma ženami z jeho obce, se sestrami Horákovými. Ve večerních hodinách ho prý chodily navštěvovat na faru a odcházely až pozdě k ránu.<sup>960</sup> V tomto případě se však jednalo o jasnou pomluvu, která vznikla nejspíše ze zášti právě těchto dvou žen. Dle slov faráře totiž patřily mezi černé ovce, měly nemanželské děti a pily. Chtěly se dát do služby na faře, ale Špalek je odmítl. Za krátkou dobu poté přišel na něj hanopis. Kdo stál za sepsáním oněch pomlouvačných řádků, se lze pouze domnívat, ale okolnosti ukazují právě na samotné sestry. Celá záležitost se vyřešila vysvětlením faráře.<sup>961</sup> Tomu pomohlo i to, že v osudnou dobu pobývala na faře jeho sestra, která mu mohla dosvědčit spolehlivě jeho večerní alibi.

Stížnostem z řad osadníků čelil i dubský farář Jakub Krejčí. Ten se nepohodl s jistou paní Odkolkovou, která na něj napsala hanlivý dopis na biskupskou konzistoř. Celou záležitost dostal k řešení okresní vikář, který se postavil na stranu duchovního správce a snažil se ho ve své zprávě na konzistoř z 19. června 1870 hájit. Stěžovatelka pracovala jako uklízečka a působila nepříjemnosti už dlouho. Vikář vytýkal biskupství, že nechalo záležitost zajít tak daleko a faráře Kubíčka se nezastal. Podle vyšetřování Odkolková pomlouvala dubského kněze, kde mohla, nechala mu faru poházet blátem a rovněž nechala bratrovu manželku odvést k porodu do Vlachova Březí, jen aby jí dubský farář nemohl pokřtít dítě. Vikář vyslechl i obecní zástupce a osadníky. Z jeho práce vyšlo najevo, že duchovní správce pracuje velmi dobře, snaží se hledět kostelní budovy, do hospody nechodí a celá osada k němu vzhlíží pozitivně. Celý spor si tedy vymyslela Odkolková s několika dalšími známými, kteří se rozhodli jméno duchovního očernit, což se jim nepodařilo.<sup>962</sup>

Jinou záležitost ale opět v Dubu řešil vikariátní úřad v prohřešku faráře Václava Pokorného v Dubu v roce 1874. Místní duchovní se totiž účastnil v prosinci místního plesu se svou hospodyní. Navíc tak učinil v době postní.<sup>963</sup> Celý problém se dostal až k biskupské konzistoři, která vydala faráři pokárání a uložila mu držet třikrát týdně půst a sepsat spis o pohoršení osadníkům, které svým konáním způsobil. Navíc dostal nařizeno, aby si hledal jinou hospodyní, jelikož nešlo o první řešený problém s touto hospodyní.

Návštěvami hostinců se zabývaly od roku 1893 i vizitační protokoly, ve kterých se pod číslem dvacet devět, nacházela otázka: „*Navštěvují duchovní hostince? A má snad kaplan i svůj*

<sup>960</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>961</sup> Tamtéž.

<sup>962</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/13.

<sup>963</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.



*vlastní klíč od domu?*“ Ve čtyřech farnostech odpovídali faráři negativně, například: „*Farář nenavštěvuje hostinců.*“<sup>964</sup> Ve zbylých případech se faráři přiznali, že buď příležitostně, anebo pravidelně hostince navštěvují. Jejich odpovědi zněly například takto: „*Občas a za zvláštní příležitosti chodí do slušné společnosti.*“<sup>965</sup> „*Kaplan denně, farář dvakrát týdně.*“<sup>966</sup>, „*Do hostince zřídka.*“<sup>967</sup>

Kromě případů týkajících se hospod a večerní společnosti žen se pak objevovaly jednotlivé rozmanité stížnosti, z nichž některé níže uvádíme pro ilustraci.

Výbušnou povahu dobršského faráře Antonína Hejreta dokládala zpráva od místního občana Jana Mráze z 20. května 1896, který s ním přišel do styku při orání susedního pole. Dle jeho vyjádření, které zaslal až na českobudějovickou konzistoř, pomáhal sedlák s oráním pole své známé a vždy při otáčení v rámci orání zajel částečně i na farářovu polnost, což se však pravidelně podle místních zvyklostí dělávalo. Jinak se totiž s pluhem nedalo otočit. Z toho důvodu na něj vyběhli z farnosti farář a hospodyně a začali mu hubovat, že jim udělal škodu. Používali přitom údajně i velmi hanlivé výrazy nehodné duchovního správce. Celý spor pak vyvrcholil podáním trestního oznámení, které podal farář na Jana Mráze. Ten se snažil dovolat spravedlnosti na vyšších místech, což se mu nakonec částečně podařilo, oznámení bylo staženo.<sup>968</sup>

Příklad, že faráři mohli mít i obchodní ducha, ukazuje spor mezi čkyňským farářem Blažkem a místním starostou v roce 1911. Starosta si stěžoval Obchodnímu grémium ve Volyni, že místní farář začal konkurovat obecnímu obchodu.<sup>969</sup> Farář totiž patřil mezi členy odbočky hospodářského sdružení a začal prodávat na faře různé druhy zboží a snižoval tak místním obchodníkům tržbu. Nečinil však dle grémia nic špatného, a tak mohl ve své činnosti stále pokračovat.<sup>970</sup>

Při zkoumání archivních pramenů se nám může zdát, že vacovský farář František Maruška stížnosti skoro až přitahoval. Další jeho spor se týkal obchodních záležitostí. Na konzistoř se obrátil v roce 1875 Jan Hrneček, který pracoval jako vacovský pekař. Nelíbila se mu konkurence, již podporoval právě farář, i když zde stál více v pozadí celého sporu. Hlavní osobou zde byla farářova kuchařka, která žila s pekařem z jiné osady. Ten se rozhodl prodávat své produkty i ve Vacově a farní budovu využíval jako sklad. Prodával své výrobky i před kostelem a farář mu to nechtěl zakázat. Biskupská konzistoř rozhodla 30. ledna roku 1875 prodej zakázat,

---

<sup>964</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>965</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 28, inv. č. 63.

<sup>966</sup> Tamtéž.

<sup>967</sup> Tamtéž.

<sup>968</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>969</sup> Tamtéž.

<sup>970</sup> Tamtéž.

jelikož zde hrozila žaloba světských úřadů, protože přítel kuchařky neodváděl ze svého obchodu žádné daně.<sup>971</sup>

Místní farníci si všímali i pravidelných kázání, která navštěvovali, a hodnotili jejich obsah a také schopnost řečníka zaujmout. Ne vždy se to ale povedlo. Pan František Vlček z Vacova si 16. března 1872 stěžoval, že vacovský farář František Maruška kázal velmi dlouho a jednotvárně. Dále ještě upozornil na to, že zpovídal velmi hlasitě, takže zpověď, která měla být tajná, stávala se často veřejnou.<sup>972</sup>

Uvedené příklady měly dokumentovat zaprvé, na co všechno si museli dát při své práci faráři pozor, aby nepřišli takzvaně „do řeči.“, zadruhé také to, co považovali místní obyvatelé na tolik důležité a u jejich faráře neomluvitelné, že se to rozhodli řešit cestou stížnosti ať už na vikariátní úřad, nebo na budějovické biskupství. Samozřejmě v některých případech šlo pouze o osobní pře a nic jiného autoři stížností nesledovali. V jiných případech však šlo místním farníkům především o zlepšení stavu na jejich farnosti, jejíž osud jim nebyl lhostejný.

---

<sup>971</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

<sup>972</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 664, sign. VIII/3/a/V/8.

## 5. 2. Kaplan

Podle obecně platného obecného zákona měli faráři povinnost na výpomoc přibrat v hustěji osídlených osadách pomocné kněží a to tak, aby církevní správa zůstala bez problémů zachována. V českých zemích se zachovala zvyklost, kterou potvrdil dvorský dekret z 16. března roku 1789, že místo pomocného kněze lze zřídit na místech, kde se nachází více jak 1 100 duší. Do roku 1885 rozlišovaly státní úřady pojem kaplan a kooperátor. Rozdíl spočíval v tom, odkud bral dotyčný svůj finanční příjem. Kaplan ho dostával z benefícia a kooperátor bral své prostředky z Náboženské matice. V roce 1885 byl však v rámci kongruového zákona zaveden pojem pomocný kněz (Hilfpriester), jenž sdružil oba pojmy kaplan a kooperátor dohromady bez rozdílu významu.<sup>973</sup>

Nový kaplan byl do své funkce ustanoven biskupem a na místě měl faráři pomáhat v úkonech duchovní správy. Jejich vztah měl být v podstatě rovnocenný, i když například ve věcech úředních zastával kaplan roli podřízeného. Farář dostal za povinnost zasvětit a zaučit kaplana do všech potřebných činností tak, aby společně mohli zastávat všechny povinnosti, jež konkrétní farnost vyžadovala. Nesměl ho užívat pouze jako písaře nebo na něj nechávat méně příjemné záležitosti.<sup>974</sup>

Jestliže se jednalo o začínajícího duchovního, nabízelo kaplanské místo jedinečnou příležitost k učení a získání zkušeností. Záleželo však na tom, jestli farář, ke kterému kaplan, přišel, patřil mezi dobré učitele. Platila zásada, že bez vědomí faráře by kaplan neměl zavádět nějaké nové záležitosti v oblasti církevních úkonů.

Důležitou roli hrálo finanční zajištění kaplanského místa a i vedlejší příjmy, jež mohly kooperátorovi přicházet. V rámci církevních úkonů směl kaplan obdržet štolu, kterou stanovovala druhá budějovická synoda z roku 1874 při křtu, úvodu šestinedělí, zápisů do matrik a asistencí při pohřbech.<sup>975</sup>

Nesmělo se stávat, aby kaplan vykonával za hlavního duchovního správce některé úkony navíc a nedostával za to odměnu. Pokud obřady vykonával sám, měla platit zásada, že celá štola jde za ním.<sup>976</sup>

Vztah mezi faráři hrál pro správu farnosti důležitou roli. Na budějovické pastorální konferenci došlo v roce 1862 k stanovení několika základních pravidel, kterými se duchovní měli řídit, aby předešli možným sporům. Jednalo se o tyto body: „1) není rozdíl ve stavu mezi farářem a kaplanem, 2) farář řídí farnost jako odpovědný duchovní správce, 3) kaplan jest spolupracovník,

<sup>973</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 67.

<sup>974</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 165.

<sup>975</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 68.

<sup>976</sup> Tamtéž.

4) *farář má právo dohlídky chování kaplana.*“<sup>977</sup> Ve výstupu z konferenčního jednání zaznělo i to, že kaplan je vlastně farářům bratr, a proto by se k sobě vzájemně měli chovat dobře.<sup>978</sup>

Nejčastější spory a nevole mezi kaplanem a farářem přinášely finance. Odměna kooperátorů totiž nepatřila mezi nejvyšší. Příjmy z náboženského důchodu se pohybovaly okolo 200 zlatých. Padaly návrhy lépe dělit mezi duchovní štolu, aby si kaplani přišli přece jen na vyšší plat a nedostávali horší odměnu než například obyčejní čeledíni.<sup>979</sup>

Základem dobrého soužití kaplana a faráře byla řádně uzavřená smlouva, kterou měli uzavřít do čtrnácti dnů od příchodu kaplana na farnost. Duchovní měli za povinnost udělat pracovní verzi a přes vikariátní úřad ji zaslat na biskupství do Českých Budějovic. Vikář dostal za úkol na celou věc dohlédnout a případně urgovat, jestliže by se nic nedělo. V případě, že smlouva byla sepsána řádně a konzistoř ji posvětila svým podpisem, vytvořily se její tři kopie. Jedna putovala na farnost, druhá do vikariátního archivu a třetí zůstala na biskupství.<sup>980</sup>

Kaplan měl být pro faráře vítaná osoba, která mu pomůže při správě farního obvodu. Jeho úkoly byly různorodé a mohly se farnost od farnosti lišit. Mezi jeho základní činnosti patřilo sloužení mší, výuka náboženství, vedení procesí a další. Povinnosti kaplana se vymezovaly ve smlouvě, kterou uzavíral s farářem. Ve smluvních podmínkách byly za prvé vypsány všechny úkony, jež musel kaplan vykonávat. Za druhé zde bylo vypsáno finanční ohodnocení za ně. Za třetí se v ní farář zavazoval, jak se bude o kaplana starat a také zda mu zajistil stravu, ubytování, posluhu a jakou částku za ní požadoval. V posledním článku smlouvy se pak obě strany zavázaly, že se budou vzájemně ctít a vykonávat prospěšnou činnost pro celou farnost. Pořadí jednotlivých částí ve smlouvách se v rámci Volyňského vikariátu měnilo. Obsah ale zůstával stejný.

Na podrobném znění smlouvy trvalo hlavně Budějovické biskupství. Návrhy, které mu jednotliví faráři zasílali, pečlivě pročítalo a neváhalo je vracet k přepracování, pokud mu některé body přišly nejasné či špatně definované. Stávalo se tak, že uzavření smlouvy mezi farářem a kaplanem mohlo trvat díky těmto průtahům i několik měsíců. Uzavřená dohoda pak měla platit jako neporušitelná a závazná pro obě strany. Když docházelo ke sporům, obě strany odvolávaly na její znění a vyjmenovávaly jednotlivé pasáže, které jim dle nich měly přinést spravedlnost.

Jako příklad konkrétní smlouvy může být uvedeno ujednání ze 4. dubna 1895 mezi farářem Antonínem Hejrátlem a kaplanem Vojtěchem Příbylem z farnosti Dobřš.<sup>981</sup> Nejdříve došlo k definování příjmů kaplana, jenž měl získávat prostředky z náboženského fondu, kaplanské

---

<sup>977</sup> Josef Hausmann, *Jakým způsobem udržeti a upevniti lze potřebnou svornost mezi faráři a kaplany*, Časopis katolického duchovenstva, 1862, s. 536.

<sup>978</sup> J. Hausmann., *Jakým způsobem*, s. 536.

<sup>979</sup> *Kterak by, mohli snadno a zkrátka sami farářové, beze svého opravdového ublížení důchody kaplanům zvýšiti*, Časopis katolického duchovenstva, 1851, s. 124.

<sup>980</sup> J. Pauly *Právní rádce*, s. 67.

<sup>981</sup> SOKA Strakonice, FÚ Dobřš, kart. č. 6, inv. č. 39.

kongregace, nadačních jistin, také ze zápisného od křtů, zápisného od úmrtí, při oddavkách a podobně. Za to měl vykonávat střídavě s farářem služby nedělní a také se střídat u zaopatřování nemocných. Mezi jeho další úkoly také patřilo vyučování náboženství v první a čtvrté třídě ve škole v Dobrši. Dále docházel za stejným účelem do školy v Nové Vsi. Další povinností bylo vedení křesťanských cvičení, opět však společně napůl s farářem.

Smlouvy mezi kaplany a faráři se v rámci jedné farnosti příliš neměnily a podmínky v nich zůstávaly stejné. V některých případech ale bylo potřeba zareagovat na změnu situace, například pokud došlo ke vzniku nové školy, případně postavení nové kaple či přifaření nové osady. Pokud zůstaneme při našem zkoumání ve farnosti Dobrš, zjistíme, že v podstatě jediný rozdíl v uzavřené smlouvě o čtrnáct let později mezi farářem Janem Timrem a kaplanem Václavem Bružkem z roku 1909 je rozvrhnutí pedagogických povinností. Do nově vzniklé školy ve Vacovicích měl docházet kaplan a farář převzal výuku všech tříd přímo v Dobrši. Ve smlouvě se také uváděly konkrétní finanční příjmy pro kaplana. Jednalo se o 280 korun z náboženského fondu, 420 korun z nadačních listin a 100 korun z jiných nadací. Pevně také bylo zakotveno, že musel ročně vykonat padesát dva fundačních mší. Kromě toho také došlo k jasnému popsání, jak se měl farář o kaplana postarat. Za stravu dával kaplan 30 korun měsíčně. Jednalo se o tři jídla denně a pivo k obědu z hostince. Topit si musel kaplan sám a o prádlo se starala farářova služka, s níž se ale kaplan měl sám každý měsíc vyrovnat.<sup>982</sup>

Vztahy mezi faráři a kaplany byly poměrně dobré. Oba dva si na farnostech plnili své povinnosti a dá se tvrdit, že se i vhodně doplňovali. Z hlediska církevní kariéry patřilo místo kaplana k jakémusi odrazovému můstku k vyšším pozicím. Pozici kaplana také většinou zastával kněz jen poměrně krátkou dobu a poté přešel na jiné místo jako farář. Výjimkou nebyla ani situace, kdy kaplanoval v daném místě a po odchodu faráře jeho pozici převzal. Tento stav patřil k velmi výhodným, neboť kaplan již znal své osadníky i problémy farnosti a mohl tak lépe reagovat na případné problémy.<sup>983</sup> Stávalo se však, že do farnosti zavítal nový farář i z poměrně velké dálky, který o místních poměrech neměl žádné informace. O to horší byly pak jeho začátky v působení, ale tím více se ukázala jeho osobnost a velmi často i tzv. „*cizinec*“ si našel cestu k duším svých osadníků, a dokonce se nechával ve svém působišti i pohřbít.

Na dobrou spolupráci kaplana a faráře se zaměřovala i biskupská konzistoř. Jedním z kontrolních bodů byly dotazníky v rámci kanonické vizitace, kterou prováděl každoročně vikář. V dotazníku z roku 1896 se vyskytovala tato otázka: „*Jak se snášejí kněží pro duchovní správu ustanovení? Uzavřeli mezi sebou smlouvu, která jak povinnosti, tak i příjmy obou stran zevrubně*

---

<sup>982</sup> SOKA Strakonice, FÚ úřad Dobrš, kart. č. 6, inv. č. 39.

<sup>983</sup> Do úřadu faráře nejčastěji postupovali kaplani v Česticích, Malenicích a v Kraselově.

*připomenuté obsahuje, a byla smlouva ta na příslušném místě schválena?*<sup>984</sup> Odpověď na ní podával písemně sám farář před průběhem samotné vizitace. Nejčastější znění odpovědí bylo kladné, například: „*Shoda dostatečná. Smlouva uzavřena*“<sup>985</sup>, či „*Dobře. Povinnosti a příjmy upraveny*“, <sup>986</sup>nebo „*Kněží se snášejí bratrsky.*“<sup>987</sup>

Ne pokaždé ale byly odpovědi kladné, existovaly i případy, kdy si spolu kaplan s farářem tzv. nesedli. Ve vizitačních protokolech se tak můžeme dočíst například v odpovědi z farnosti Dobruška z roku 1900, kterou psal farář Matěj Bohatý, že má s kaplanem vztah velmi špatný. Důvodem prý byl pocit kaplana, že je pracovně přetěžován a farář mu navíc odmítal dát vhodnou obsluhu, jež by se o něj starala. S kaplanem neměl dobré vztahy ani farář Adolf Astl v Kraselově, který si v protokolu postěžoval, že se se svým kaplanem nemohl na ničem přesně domluvit, neboť kaplan odmítal k němu přímo chodit a posílal za sebe hospodyni.<sup>988</sup>

V rámci vizitačních protokolů patřily tyto neshody spíše mezi ojedinělé. Pokud se ale podíváme na stížnosti, které musel řešit Volyňský vikariátní úřad,<sup>989</sup> zjistíme, že problémů bylo poněkud více. V některých farnostech trvaly spory i několik let a vyřešily se až buď přechodem kaplana na jinou farnost, anebo úmrtím faráře.

Jedním ze základních problémů se ukázaly již zmíněné finance. Kaplan měl totiž velmi často pocit, že dostává od faráře méně peněz, než by si zasloužil, a hlavně, na něž dle platné smlouvy měl právo, a snažil se tuto situaci pro sebe vyřešit, například kaplan ve Vacově Jan Vařný si stěžoval během ledna roku 1905, že farář Petr Majer ho krátí na výplatě.<sup>990</sup> Šlo o vyplácení částek za jeho služby při pohřbech. Základním problémem bylo nakonec to, že návrh smlouvy biskupská konzistoř předtím neschválila, a tak nemohl své příkoří kaplan ničím podložit. Celý případ se tedy vyřešil ve prospěch faráře. Do sporů kvůli příjmům se dostali i duchovní ve Stachách v roce 1895, konkrétně zdejší kaplan Václav Tureček a farář Vojtěch Ludvík.<sup>991</sup> Oba dva poslali vikariátnímu úřadu svou verzi, přičemž kaplan požadoval zvýšení svých příjmů a farář naopak oponoval, že kaplan má peněz více než dostatek. Z dalších pramenů lze usuzovat, že zde pravda stála spíše na straně kaplana, neboť již dříve si stěžoval na podobné chování faráře v otázce financí předchozí kooperátor Brož.<sup>992</sup>

Výše popsané spory se vázaly na finance, a pokud došlo k jejich uhrazení či nalezení jakési střední cesty tím, že kaplanovi bylo buď přidáno, či se jeho pracovní povinnosti zmenšily, situace

<sup>984</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 26-28, inv. č. 63.

<sup>985</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>986</sup> Tamtéž.

<sup>987</sup> Tamtéž.

<sup>988</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 27, inv. č. 63.

<sup>989</sup> V rozmezí let 1850-1918 musel Volyňský vikariát řešit 12 sporů mezi faráři a kaplany.

<sup>990</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>991</sup> Tamtéž.

<sup>992</sup> Tamtéž.

se uklidnila. Lze se domnívat, že jinak se oba zástupci duchovní správy vcelku uznávali a dokázali najít společnou řeč.

Horší situace nastala, když se spolu kaplan a farář pustili do otevřeného sporu a začali do něj zatahovat i místní obyvatelé. Taková situace nastala v Kraselově okolo roku 1906-1907, kdy na sebe obrazně řečeno narazili farář Adolf Astl a kaplan Karel Kolín. Adolf Astl působil při hlavním kraselovském kostele svatého Vavřince a kaplan se staral o menší kostel svaté Anny, kde také bydlel. Přesně nelze vypátrat, kdy jejich spory začaly, ale právě kolem roku 1906 vrcholily. Na vikariátní úřad začaly chodit anonymy s udáním na faráře. Ten se dle těchto hanopisů měl často zdržovat v hospodě, a také se dokonce scházet v noci se ženami.<sup>993</sup> Při vyšetřování došlo ke zjištění, že za celou záležitostí stojí důvěrnice kaplana Marie Beranová, která tyto zprávy psala. Následně bylo prokázáno, že kaplan Kolín chodil po vesnici a štvál lidi proti faráři. Farář Astl se bránil, jak mohl. Získal dokonce i některé svědky, kteří se za něj zaručili a dali mu svědectví, že v udané časy se v hostinci nezdržoval. Údajně pan farář sice hostinec navštěvoval, ale jen od osmé do jedenácté hodiny večerní a vždy pouze kvůli osobní účasti na schůzi některého ze spolků, jehož byl členem. Celá záležitost nakonec dospěla až před diecézní soud. Došlo k výsledkům všech svědků. Případ se uzavřel tím, že kaplan Karel Kolín, který odcházel do penze, si měl najít nové místo a farář Adolf Astl měl přestat navštěvovat hostince.<sup>994</sup> Celý spor byl církevní správě dost nepříjemný i z politického hlediska. Biskupský vikář Josef Kohout si v jednom ze svých dopisů postěžoval farář v Kraselově, zda by nemohli s kaplanem celou záležitost už nějak rozumně vyřešit, že tento rozhádaný obraz rozhodně politickým cílům katolické strany neprospívá.

Ani faráři však nebyli vždy spokojeni s kaplany, kteří jim byli na faru přiřazeni. Tak docházelo i k paradoxním případům, kdy nejdříve žádali co nejušilovněji o obsazení kaplanského místa a následně podobně rázně ve svých dopisech vikariátnímu úřadu či konzistoři sdělovali, že dosazený kaplan zásadně nesplňuje jejich požadavky. Farář František Baloušek doslova ve svém dopise ze dne 22. srpna 1908 píše: „*Proč jste mi poslali takové individuum?*“<sup>995</sup> Měl tím na mysli kaplana Františka Nováka, který byl k němu na faru ve Zdíkovci přidělen. Dle jeho líčení mu poprvé vypomáhal ve Vacově, odkud se ale vrátil až druhý den a navíc lehce opit. Údajně se jednalo o člověka velmi lehkomyšlného a často opilého. Nespokojenost se svým kaplanem vyjádřil i často zmiňovaný farář z Vacova, František Maruška, který uvedl ve svém psaní z 19. února roku 1872 i přesné důvody proč žádal jeho přeřazení: „*1. Bouří osadníky proti němu, 2. Podrývání autority 3. Nemravný a pohoršlivý život kaplana.*“<sup>996</sup> Vyšetřování svěčila konzistoř do rukou vikariátního úřadu. Ten dospěl k závěru, že osoba faráře Marušky nepatřila k těm, jež byla

---

<sup>993</sup> SOkA Strakonice, VÚ Volyně, kart. č. 25, inv. č. 62.

<sup>994</sup> Tamtéž.

<sup>995</sup> Tamtéž.

<sup>996</sup> Tamtéž.

vhodná k jakékoliv spolupráci. Během jeho působení ve funkci odešli z farnosti již dva kaplani. Vikář navrhl, aby kaplan byl přesunut na jiné místo. Upozorňoval hlavně na to, aby kaplan z farnosti odešel v tichosti, neboť se obával možných bouří na osadách. Celá záležitost se nakonec vyřešila přeřazením kaplana do jiné farnosti.

Ač mohou uváděné příklady působit opačně, lze se obecně domnívat, že ve většině případů spolu kaplani a faráři vycházeli dobře a věnovali se svědomitě své práci. V některých případech se však jednoduše stalo, že na sebe narazily dvě silné osobnosti, přičemž povinnost ustoupit v případě sporných třenic měl mít spíše kaplan, který v rámci církevní hierarchie spadal pod faráře.

Pokud však dokázal farář se svým kaplanem správně spolupracovat, značně si ulehčil práci a mohl se věnovat mnoha dalším činnostem za účelem zvelebování své farnosti. Stejně tak, jestliže kaplan navázal s farářem dobré vztahy, mohl od něj získat četné zkušenosti, které pak šlo využít v budoucnu při jeho další kariéře v církevní správě.

Snem farářů však bylo dostat ke spolupráci vhodného kandidáta, který jim s jejich prací pomůže. Vacovský farář František Maruška popsal, jak si představuje ideálního kaplana ve svém dopise z 22. června roku 1877. Přál si: *„Aby jeho budoucího kaplana více těšila domácnost a poutala než li hostinec, práce duchovní správy více vábily nežli veselé hlučné společnosti lidí světských, který by slovem příkladem na vzdělání lidu svěřeného pracovati, dovede, který by mne i v písemnictví do oboru duchovní správy sahající ochoten byl podporovati.“*<sup>997</sup>

Duchovní správci i osadníci věděli, že pomocná ruka se hodí, proto se snažili získat do své farnosti kaplana, případně pokud se jeho místo uvolnilo, co nejdříve ho obsadit. Příkladem mohou být například žádosti zastupitelů dobršských osad v roce 1859, aby sem kaplan mohl co nejrychleji přijít. Konzistoř však v tomto případě přání nevyhověla.<sup>998</sup>

Podobně nedělalo farářům radost, jestliže o své pomocníky přicházeli v rámci přesazení na jiná místa. V říjnu roku 1873 povolila konzistoř dobršskému kaplanovi přechod na faru do Křemže. Farář s tím nesouhlasil a stěžoval si biskupství, jestli znají podrobně stav na jeho farnosti, že mu bude pomocný kněz chybět. Konzistoř ale byla jiného názoru a k přesunu kaplana došlo.<sup>999</sup>

Farář Jan Hanzl žádal o pomoc při správě svého úřadu v Bohumilicích. Napsal v dopise z 12. srpna roku 1878 na biskupství, že má zájem o osobního kaplana. Popsal zároveň, že je velmi nemocný, a i když nemůže doložit lékařské potvrzení pro svůj stav, nezvládá náročnost svého povolání. Bohumilický kněz prosil konzistoř o pomoc a byl ochoten vyplácet ročně kaplanovi ze svého nejméně 400 zlatých, v případě potřeby dokázal najít ve svých úsporách prostředky i na výplatu 600 zlatých ročně. Potřebu výpomoci duchovnímu správci viděli i farníci, kteří dokázali

<sup>997</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 394, sign. VIII/3/a/H/22.

<sup>998</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 336, sign. VIII/3/a/D/7.

<sup>999</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 336, sign. VIII/3/a/D/7.



vybrat mezi sebou obnos 160 zlatých a poskytnout ho na zaplacení pomocného duchovního. I oni totiž pochopili, že ve svém zdravotním stavu těžko může současný kněz spravovat farnost o velikosti 2 200 duší, pod jejíž správou nedávno připadla navíc ještě jedna osada a nacházelo se na ní pět školních tříd. Snaha získat osobního kaplana nebyla v Bohumiliích ničím novým. Duchovní pastýři si o něj žádali už v letech 1844 a 1851.<sup>1000</sup>

Ve Zdíkovci se snažil farář získat v roce 1888 rovněž kaplanské místo. Potřeboval, aby co nejrychleji přišel na farnost pomocný duchovní. Problém mu ale způsobovala určitá neatraktivnost jeho farnosti. Hornaté prostředí, rozlehlý farní obvod, z větší části německé obyvatelstvo, tyto důvody způsobovaly, že kaplani se na Zdíkovec nehrnuli s nadšením. S podobnými problémy se zdíkovští duchovní správci potkávali již dříve. Stalo se jim například v roce 1869, že kaplan zde působící byl povolán na krátkou dobu na výpomoc do Bohumilic. Osadníci zkoušeli urgovat jeho návrat hned po pár týdnech, během ledna roku 1869 psali na konzistoř, ať se vrátí. Situace se však nevyřešená táhla dál. Další urgenci museli farníci zaslat v září roku 1869, kdy napsali na biskupství, že by byli rádi, aby se jim výpomocný duchovní vrátil zpět na farnost.<sup>1001</sup>

O svého kaplana bojoval i malenický farář František Pavlíček. Byl velmi spokojen s dočasnou výpomocí v podobě osoby Vojtěcha Lexy. Žádal 24. srpna roku 1874, aby v Malenicích zůstal jako kaplan. Zdůvodňoval své rozhodnutí tím, že jeho farnost je velmi rozsáhlá a čítá přes 2 000 duší. Navíc farář má problémy s pohybem kvůli zranění levé nohy. Kvůli tomu velmi těžko obcházel všechny povinné školy kvůli výuce náboženství. Jedna z nich se nacházela více tři čtvrtě hodiny od farního sídla. Jestliže by nešlo získat Vojtěcha Lexu natrvalo, žádal František Pavlíček, aby zde zůstal alespoň po krátkou dobu a vyřešil tak dočasné problémy. O dva roky později se zdravotní stav faráře zhoršil a žádal dopisem z 2. září roku 1876, aby kaplana již dostal. Rozhodl se kaplana vydržovat ze svých zdrojů a k nim získat příspěvek z Náboženského fondu.<sup>1002</sup>

O stále zaplnění kaplanského místa měl zájem i farář v Česticích. Žádal například po odchodu kaplana Jana Kubíčka v listopadu roku 1871 na jeho místo co nejdříve novou osobu. Mělo se jednat dle jejich slov o někoho schopného, ne jen kohokoliv, kdo je k dispozici. Místo kaplana v Kalvárii v Česticích patřilo k dobře zajištěným. Kaplan zde dostával 300 zlatých a k nim 12 sáhů dřeva a 6 sudů piva. Zajištění místa hodnotil zdejší farář jako velmi dobré a lepší než u jiných venkovských beneficií. S tímto místem byla spjatá i poměrně náročná práce, a tak ho faráři chtěli mít obsazené co nejdříve. V roce 1893 rovněž urgoval čestický farář Josef Kohout přes vikariátní úřad rychlé obsazení kaplanského místa. Jako důvod uváděl počet 4 000 duší na

<sup>1000</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 277, sign. VIII/3/a/B/20.

<sup>1001</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 526, sign. VIII/3/a/P/4.

<sup>1002</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

farnosti a tři filiální školy. Kromě toho se blížil čas Vánoc a narůstal počet nutných liturgických úkonů, které se musely vykonat.<sup>1003</sup>

I kaplani samozřejmě chtěli, ať už například kvůli sporům nebo pro posun ve své kariéře, změnit působiště. Příkladem může být situace kaplana Františka Vlčka, který prosil konzistoř dopisem z dne 19. února roku 1871 o přemístění na jiné místo. Chtěl například do Soběslavi, Lišova nebo Netolic. Pracoval ve Stachách už tři roky. Snažil se pomáhat dle svých možností. Ve Stachách pracoval v té době již 73letý farář Jan Lavička. Pro svůj věk již nemohl plně vykonávat svojí práci. Měl velké problémy s pohybem. Kaplan tedy musel pracovat o to pilněji a horlivěji a často i navíc nad své povinnosti. Františku Vlčkovi rovněž vadilo, že nemá od koho přebírat zkušenosti a že i na něj je správa poměrně rozlehlé farnosti příliš. Bohužel pro něj obdržel z biskupství 23. února roku 1871 zamítavou odpověď. Neuspěl ani s novou žádostí v srpnu téhož roku a musel na farnosti zůstat působit dále.<sup>1004</sup>

Ani kaplani se nedokázali vyhnout určitým prohřeškům. Příklad nám může nabídnout dopis hostinské z Putimi ze dne 3. března roku 1873, která psala své zkušenosti s kaplanem Janem Selibským. Pomocný duchovní u ní vypil celou řádku piv a nedokázal svojí útratu zaplatit. Navíc neměl ani prostředky na cestu. Slíbil jí, že peníze pošle, ale nic se nedělo. Snažila se to urgovat. Podle jejich výpočtů dlužil kaplan za sedmnáct sklenic piva, za půjčenou hotovost na cestu a za náklady spojené s žalobou a urgováním okolo 20 zlatých.<sup>1005</sup>

---

<sup>1003</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 326, sign. VIII/3/a/C/27.

<sup>1004</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/28.

<sup>1005</sup> SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 457, sign. VIII/3/a/M/2.

### 5. 3. Vikář

O pojmu vikariátní úřad, i o funkci vikáře bylo napsáno již v předchozím textu.<sup>1006</sup> Na jednu stranu tedy není třeba tuto funkci nějak zvlášť představovat. Na druhou stranu se ale domnívám, že krátké představení a shrnutí všech jeho povinností, jak se ustálily na konci 19. století, je nezbytné pro doplnění přehledu duchovních funkcí, které na území Volyňského vikariátu nacházely.

Vikář plnil roli řádného prostředníka mezi biskupem a jeho konzistoií na straně jedné a farářem a jeho osadou na straně druhé.<sup>1007</sup> V tomto smyslu definoval roli vikáře ve svém díle Jan Pauly. Hlavní náplň popsal dále ve svém Úředním slohu církevním Klement Borový, který viděl vikáře jako sdělovatele biskupských rozhodnutí farnímu duchovenstvu a sběratele zpráv od farních duchovních pro konzistoř.<sup>1008</sup>

Celkově bylo definováno okolo deseti hlavních priorit,<sup>1009</sup> které měl vikář vykonávat. Jejich přehled se v podstatě shoduje s tematickým rozsahem dochovaného archivního materiálu ve fondu vikariátu.<sup>1010</sup>

Jako první bod bylo uvedeno předávání již zmíněných norem z biskupství, které se mohly týkat celé řady věcí. Jednalo se o věci církevního úřadování, liturgických funkcí, církevního jmění nebo vedení církevních statistik. Ve vikariátním archivu byla k tomuto účelu zřízena celá řada knih, z nichž osmnáct se dochovalo dodnes a i ve fondech úřadů farních můžeme nalézt písemnosti došlé z vikářovy činnosti.<sup>1011</sup>

Za druhé měli vikáři povinnost plnit roli církevního soudce. Pracovali jako komisaři církevního soudu manželského a pomáhali řešit sporné záležitosti.<sup>1012</sup>

Mezi třetí a čtvrtou povinnost patřila možnost instalovat nebo naopak dispenzovat duchovní pod svou správou. Instalaci musel vikář provést nejdéle do čtyř neděl po kanonické investituře. Odvolat kněze mohl z důležité příčiny při významném porušení církevní kázně a podobně. Na území Volyňského vikariátu tento případ, ale ve vymezeném časovém období nikdy nenastal.<sup>1013</sup>

---

<sup>1006</sup> K problematice úřadu vikáře srov. Stanislav Bečvář, *Úřad vikáře na přelomu století (1790-1821)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2017, diplomová práce.

<sup>1007</sup> J. Pauly, *Právní rádce 1*, s. 56.

<sup>1008</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, 148.

<sup>1009</sup> J. Pauly, *Právní rádce 1*, s. 57-58.

<sup>1010</sup> E. Barbořová, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969. (inventář k fondu).

<sup>1011</sup> J. Pauly, *Právní rádce 1*, s. 48.

<sup>1012</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, 149.

<sup>1013</sup> Tamtéž.

Pátým bodem vikářovy činnosti bylo svolávání a organizace pastorálních konferencí. Z této činnosti máme dochováno pro Volyňský vikariát písemnosti z let 1853-1913 o rozsahu jednoho kartonu.

Šestý bod se zabýval jeho vizitačními povinnostmi, o nichž již bylo zevrubně pojednáno v textu uvedeném výše. Zajímavostí může být rozvrstvení vizitačních písemností, ať už ve fondu vikariátního úřadu, farních úřadů, nebo biskupství.<sup>1014</sup>

Z předchozích kapitol vyplynula i role vikáře jako kontrolního orgánu jemu svěřeného území. Měl bdít nad dodržováním církevních předpisů, řešit spory mezi duchovními navzájem a rovněž také mezi věřícími a duchovenstvem. Jeho kontrolní role byla velmi důležitá a vikář se v podstatě snažil získat co nejvíce informací o duchovních svého území. Volyňští vikáři plnili svou roli velmi dobře, jak dokládají jejich odpovědi v jednotlivých sporech na konzistoř, kde podrobně líčí situace ve farnostech.<sup>1015</sup> K poznání jejich takzvaného „duchovního lidu“ jim jistě pomohly právě každoroční pravidelné vizitační cesty, kdy mohli přijít s faráři nebo kaplany do styku přímo a udělat si o nich vlastní úsudek.

Mezi další povinnosti vikáře patřilo zajišťovat svaté oleje, starání se a zaopatření nemocných kněžích, nebo povolování sloužení mší cizím kněžím.<sup>1016</sup>

Vikář svůj úřad nevykonával sám, ale k ruce měl jednoho až dva vikariátní sekretáře, kteří mu s prací pomáhali a získávali tak s touto prací zkušenosti. Vikář mohl ze své funkce odstoupit pouze ze tří důvodů, a to v případě úmrtí, stáří anebo přesunu mimo území spravované oblasti. Při odevzdání svého úřadu musel za sebe navrhnout vikář biskupství svého nástupce. Velmi často volil právě někoho ze svých sekretářů, pro které tato funkce nebyla nová, a nemuseli se zaškolovat příliš dlouho.<sup>1017</sup>

V rámci výkonu svého úřadu mohl vikář žádat o finanční uznání svých výdajů v hodnotě mezi 130-150 zlatých dle okrsku, který spravoval. V případě, že by mu klesala kongrua na 700 zlatých a méně, platilo pravidlo, že se částka doplní z náboženského fondu.<sup>1018</sup>

---

<sup>1014</sup> J. Pauly, *Právní rádce*, s. 57. Formulář k provedení vizitace obsahuje například: J. Pauly, *Právní rádce 4*, s. 1253.

<sup>1015</sup> Například: Spor mezi stašským farářem Vojtěchem Ludvíkem a podučitelem Františkem Šafránkem v roce 1888 (SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 608, sign. VIII/3/a/S/29.) nebo spor dubského faráře Jana Kubíčka s uklízečkou Odkolkovou (SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 344, sign. VIII/3/a/D/13.) Podobně musel konat vikář ve sporu dobršského faráře Antonína Hejrát a zdíkovského Matěje Šulisty ohledně jejich sporu o obilí v roce 1898.(SOA Třeboň, BA České Budějovice, kart. č. 336, sign. VIII/3/a/D/8.)

<sup>1016</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 149.

<sup>1017</sup> T. W. Pavlíček, *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848-1914)*, s. 324.

<sup>1018</sup> K. Borový, *Úřední sloh*, s. 148.

## ZÁVĚR

Předkládaná práce si kladla za cíl přinést pro oblast Volyňského vikariátu tři nové úhly pohledu. První z nich se zaměřil na pramennou základnu, druhý zamířil k poznání jednotlivých farností a třetí se pokusil představit farní duchovní a paletu jejich povinností a činností, které museli plnit.

Pramenná základna určovala možnost a směry, kam až se mohly vydat a do jaké podrobnosti zaměřit mé badatelské kroky. Pokusil jsem se s vědomím rizika a omezených možností spolehnout především na archivní dokumenty, vzniklé z činnosti farních úřadů, vikariátního úřadu Volyně a Budějovického biskupství. Jako vhodný doplňkový zdroj jsem zvolil archivní písemnosti z fondů okresních úřadů a archivů obcí. Bohužel dochovanost archiválií ve fondech farních úřadů ukázala pro svoji torzovitost určité limity.

První pohled jsem směřoval do pramenné základny oblasti Volyňského vikariátu a poodhalil mi právě problémy výše popsání. Rozhodl jsem se přinést drobný exkurz do obsahu fondů farních a vikariátních úřadů, ukázat shodné a rozdílné znaky. Především jsem se však chtěl zaměřit na tři, dle mého názoru zajímavé, druhy archivních pramenů.

V případě farních kronik se už naštěstí nejedná o pramen opomíjený, jak bylo konstatováno v prvních studentských pracích vznikajících v roce 2008.<sup>1019</sup> Dle seznamu absolventských prací uvedené v přehledu literatury vyplývá, že se staly centrem badatelského zájmu již celé řady studentů. Přesto stále chybí podrobný vhled do tvoření jejich obsahu, snaha zjistit a popsat základní pravidla pro jejich vedení.

Pro mě osobně nejzajímavější byla práce s vizitačními písemnostmi. Jelikož jsem se věnoval podrobně rozboru dochovaných vizitačních protokolů z let 1864-1942 pro Volyňský vikariát, považoval jsem za logické zařadit do své práce část mapující vývoj vizitačních písemností od jejich vzniku až do současnosti.

Posledním typem popisovaného pramenu byly inventáře kostelního majetku. Domnívám se, že poznání inventárních soupisů je pro tuto práci důležité. Bohužel zde narážíme právě na různorodost dochování a dobu vzniku jednotlivých inventářů. Stranou zůstaly i některé informace, které tyto prameny poskytují, například ekonomické záležitosti farnosti nebo soupisy hudebních nástrojů a knih.

Druhý pohled se zaměřil na každou z třinácti farností Volyňského vikariátu a ukázal mi jeden z problému vybraného tématu. Na farnostech Volyňského vikariátu totiž neměla své

---

<sup>1019</sup> Miluše Wágnerová, *Farní kronika Olešnice (1787-1887)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2008, bakalářská práce.

patronátní právo pouze jedna vrchnost, ale daleko více osob. Až na Dobrš, Vacov a Zdíkovec, které byly pod správou Schwarzenbergů, se jednalo vždy o jiného patrona.

Smyslem této části bylo představit stavební dění na kostelních a farních budovách Volyňského vikariátu a ukázat rovněž role jednotlivých stran, které se na této činnosti podílely. Mimo jiné nesmíme zapomenout na osobu faráře. Jeho role pro uskutečnění přestavby nebo opravy sakrálních budov byla velmi značná. Duchovní působil především jako organizátor, kontrolor a rovněž se snažil i mnohé záležitosti v této problematice urgovat.

Druhá část rovněž pronikla ve svém zkoumání přímo do kostelních budov a přinesla soupisy kovových předmětů, oltářů a textilu. Problematické se ukázalo vytvořit na základě těchto informací z již zmíněných inventářů souhrnná srovnání mezi jednotlivými farnostmi, neboť opět záleželo na výpovědní hodnotě daného inventáře, která mohla být, jak již víme, různá.

Ke kostelním budovám neodmyslitelně patřily dva nástroje – zvon a varhany. Oba dva tvořily velmi důležitý doplněk k bohoslužbám, mším a dalším liturgickým obřadům. Jejich stav ležel na srdci i osadníkům Volyňského vikariátu. Prostřednictvím rekvizičních událostí první světové války a následné snahy jednotlivých obcí o obnovení zvonového fondu máme dochováno poměrně značné množství archivních dokumentů k této problematice. Bohužel pro druhou světovou válku podobné archiválie ve stejných fondech chybí.

Třetí pohled se zaměřil na duchovní Volyňského vikariátu, a to na především na samotné faráře. Tato část představila povinnosti, ale i zájmy farních duchovních Volyňského vikariátu. Jako hlavní zdroj jsem využil již zmíněné dochované vizitační protokoly z let 1864-1942. Ne všechny vytyčené problémy se mi podařilo zpracovat pro celé vymezené časové období, jelikož některé otázky se v dotaznících objevily až později nebo je faráři nevyplnili.

Možnosti vizitačních dotazníků nebyly využity zcela. Zůstala ještě celá škála informací, jež mohou poskytnout. Namátkou můžeme jmenovat vzdělání duchovních nebo jejich publikační činnost. Zde ale narážíme na zásadní problém vizitačních protokolů. Na jedné straně máme totiž otázky, které měly dotyčné informace zjišťovat, na druhé straně ale chybějí relevantní odpovědi. V případě otázky na vzdělání nebo publikační činnosti se duchovní spokojili s jednoslovnou odpovědí „*ano*“ nebo „*ne*.“ Více podrobností však nedodali. Literární aktivity například čestického faráře Josefa Kohouta nebo malenického Františka Špalka musí badatel objevit jinak.<sup>1020</sup>

Aby nešlo jen představení řady čísel, doplnil jsem tuto část o záležitosti, které faráři řešili na základě korespondence s biskupskou konzistoří. Jednalo se o spory s osadníky, prohřešky jednotlivých duchovních nebo hádky s učiteli. Úkolem těchto příkladů nebylo duchovní zesměšnit

---

<sup>1020</sup> Můžeme uvést například jejich vlastivědné příspěvky do sborníku: Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří. Jednalo se o periodikum, které vycházelo v letech 1935-1940 ve Strakonících.

nebo se snažit dodat textu laciné atraktivitu, ale duchovní pastýře více čtenářům přiblížit a polidštit.

Méně prostoru bylo věnováno pomocným kněžím. Přesto však kaplani nehráli určitě v církevní správě podřadnou roli. Z textu jasně vyplývá, že na jedné straně pomáhali faráři značně v jeho práci, na druhé straně se však mohli stát zdrojem sporů a nepříjemností.

Nejméně prostoru dostala v této části osoba vikáře. Důvodem je především, že se o jeho funkci a úřadu zmiňují již i na jiných místech práce.

Samostatnou kapitolu na závěr tvoří seznam využití literatury, k níž je uveden v úvodu stručný komentář. Bývá zvykem vědeckých pracích předložit historiografický vhled do zkoumané problematiky s pečlivým komentářem využitých literárních zdrojů. Protože jádrem mé práce je co nejpečlivější využití zmíněných archivních pramenů, rozhodl jsem se tuto část pojmut pouze jako upozornění na nejdůležitější literární tituly. Musím znovu přiznat značný přínos prací Klementa Borového<sup>1021</sup> a Jana Paulyho.<sup>1022</sup> S jejich pomocí jsem zpracoval úvodní části především v kapitole věnující se duchovním Volyňského vikariátu. Na tyto teoretické části jsem následně mohl navázat prací s prameny, které přivedly několikrát jejich teze do konkrétní praxe.

Předkládaný text přiblížil na základě zmíněných pohledů dění ve farnostech Volyňského vikariátu se zaměřením na druhou polovinu 19. a první polovinu 20. století. Závěrem je nutno konstatovat, že možných dalších pohledů se nabízí celá řada. Ať už pomocí přesunu časového vymezení problematiky nebo zaměřením se na již zmíněný rozbor činnosti úřadu či na literární produkci duchovních správců.

---

<sup>1021</sup> K. Borový, *Úřední sloh církevní*, Praha 1897.

<sup>1022</sup> J. Pauly, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1-4*, Praha 1902.

## **SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY**

### **Prameny nevydané**

#### **Národní archiv Praha**

Archiv pražského arcibiskupství

#### **Státní oblastní archiv Třeboň**

Biskupský archiv České Budějovice

Velkostatek Čestice

Velkostatek Čkyně

Velkostatek Němčice – Kraselov

Velkostatek Skalice - Bohumilice

#### **Státní oblastní archiv Třeboň - pobočka Český Krumlov**

Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice

Schwarzenberské ústřední ředitelství Hluboká nad Vltavou

Velkostatek Prášíly – Dlouhá ves

Velkostatek Vimperk

Velkostatek Přečín

#### **Státní okresní archiv Prachatice**

Archiv obce Bohumilice

Archiv obce Čkyně

Archiv obce Dub

Archiv obce Stachy

Archiv obce Vacov

Archiv obce Zdíkovec



Farní úřad Bohumilice

Farní úřad Čkyně

Farní úřad Dub

Farní úřad Stachy

Farní úřad Vacov

Farní úřad Zdíkovec

Okresní úřad Prachatice

### **Státní okresní archiv Strakonice**

Archiv obce Čestice

Archiv obce Dobrš

Archiv obce Hoštice

Archiv obce Kraselov

Archiv obce Předslavice

Archiv města Volyně

Děkanský úřad Volyně

Farní úřad Čestice

Farní úřad Dobrš

Farní úřad Hoštice

Farní úřad Kraselov

Farní úřad Malenice

Farní úřad Předslavice

Okresní úřad Strakonice

Místní národní výbor Malenice

Vikariátní úřad Volyně

## **Inventáře archivních fondů**

BARBOROVÁ, Eva, Děkanský úřad Volyně 1590-1949, Strakonice 1969.

BARBOROVÁ, Eva, *Farní úřad Hoštice 1744-1950*, Strakonice 1971.

BARBOROVÁ, Eva, *Farní úřad Malenice 1666-1953*, Strakonice 1969.

BARBOROVÁ, Eva, Farní úřad Předslavice 1727-1956, Strakonice 1971.

BARBOROVÁ, Eva, *Vikariátní úřad Vodňany 1743-1938*, Strakonice 1969.

BARBOROVÁ, Eva, *Vikariátní úřad Volyně 1694-1935*, Strakonice 1969.

CTIBOROVÁ, Miroslava, *Vikariátní úřad České Budějovice 1635-1789(1792)*, České Budějovice 2011.

KALÁTOVÁ, Marie, *Velkostatek Skalice-Bohumilice 1760(1781)-1937*, Třeboň 2011.

KOTĚŠOVEC, František, *Archiv obce Stachy 1752-1945(1950)*, Prachatice 2011.

KOTĚŠOVEC, František, *Archiv obce Zdíkovec 1837-1945(1979)*, Prachatice 2012.

HOLÁ, Marie, *Farní úřad Stachy 1778-1950*, Prachatice 2010.

HOLÁ, Marie, *Farní úřad Zdíkovec (1543)1768-1951*, Prachatice 2010.

VLK, Miloslav, *Vikariátní úřad Český Krumlov (1523)1617-1958*, Český Krumlov 1966.

ZELENKOVÁ, Zdeňka, *Velkostatek Čkyně 1685-1946(1948)*, Třeboň 1971.

## Absolventské práce

BEČVÁŘ, Stanislav, *Úřad vikáře na přelomu století (1790-1821)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2017, diplomová práce.

CUKR, Jiří, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2010, diplomová práce.

HLAVOVÁ, Jana, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1734-1811)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice, bakalářská práce.

HOSPASKOVÁ, Eliška, *Pamětní knihy fary Němčice*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2011, bakalářská práce.

MRŇA, Jaroslav, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816-1938)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2008, bakalářská práce.

STANĚK, Libor, *Pamětní knihy farního úřadu Malenice (1734-1945)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2010, bakalářská práce.

STANĚK, Libor, *Pamětní knihy farností Volyňského vikariátu 17. – 19. století ve vzájemné komparaci*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2012, diplomová práce.

ŠAMATOVÁ, Blanka, *Vikariáty Český Krumlov a České Budějovice ve světle farářských relací. Příspěvek k poznání duchovní správy a náboženského života Bechyňského kraje ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2004, diplomová práce.

WAGNEROVÁ, Miluše, *Farní kronika Olešnice (1787-1787)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2008, bakalářská práce.

WAGENROVÁ, Miluše, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, České Budějovice 2010, diplomová práce.

## Literatura

- BIRNBOUMOVÁ, Alžběta, *Volyně, Čestice, Dobruška*, Praha 1947.
- BLÁHA, Jan, *685 let města Volyně*, Strakonice 1985.
- BRAUN, Jan, *Volyně město králováků*, Volyně 1958.
- BRYCHTA, Josef, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910.
- GAŽI, Martin, *Barokní vybavení kostela sv. Mikuláše ve Vacově*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy IV, Prachatice 2001, s. 76-81.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech*, SAP 35, č. 2, 1985, s. 486-560.
- ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa z jižních Čech*, České Budějovice 2006.
- HARTL, Josef, *Čestice sedmsetpadesátileté*, Čestice 1993.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká vizitační interrogatoria od počátku 15. století*, ČČH 66, č. 1, 1968, s. 71-98.
- HOSTAŠ, Karel, - VANĚK, Ferdinand, *Politický okres Sušický. Soupis památek historických a uměleckých v království českém od Právěku do počátku XIX. století*, Brno 2015.
- HORÁK, Tomáš, *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*, Litoměřice 2013.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Tvrze a hrádky na Strakonicku*, Strakonice 1986.
- KUBŮ, František, *Osudy pošumavských zámečků od Bílé hory do současnosti – Dub*, Zlatá stezka 11, 2003, s. 43-73.
- KOHOUT, Josef, *Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele a Hora Kalvárie v Česticích*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 3, č. 3, 1937, s. 65-68.
- KOHOUT, Josef, *Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele a Hora Kalvárie v Česticích*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 3, č. 4, Strakonice 1937, s. 97-102.

- KUTHAN, Jiří, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století*, Praha 1976.
- KUCHYŇKA, Robert, *Kostel sv. Petra a Pavla v Malém Zdíkově*, Method 19, 1893, s. 86–87.
- KYBALOVÁ, Ludmila – RADEK, Lunga – VÁCHA, Petr, *Pražské zvony*, Praha 2005.
- LANĚK, Bohuslav – TETOUR, Bohumil, *Zprávy o varhanách a varhany v okrese Prachatice*, Prachatice 1988.
- LUNGA, Radek, *Zvony na jihu Čech*, Památky jižních Čech 6, České Budějovice 2015, s. 143–176.
- LOPATKOVÁ, Zuzana, *Církevné dejiny raného novoveku z pohľadu kanonických vizitácií*, in: Martina NĚMEČKOVÁ – Sixtus BOLOM - KOTARI (edd.), *Pontes ad fontes : církevní dějiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů*, Hradec Králové 2011, s. 174–187.
- MAREK, Pavel, *Český katolicismus 1890-1914. Kapitoly z dějin katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2003.
- MAREŠ, František – Jan, SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém okres Prachatický*, Praha 1913.
- MARTÍNKOVÁ, Lenka, *Die Diözese Budweis 1785-18. Ein Beitrag zu Organisation, Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit*, České Budějovice 2011.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- NEUMITKA, Miroslav – POLANSKÝ, Zdeněk, *Volyně na starých pohlednicích*, Liberec 2014.
- NOVÁK, Michal, *Vacovsko 1352 – 1980*, Prachatice 1980.
- NOVÁK, Václav, *Město Čkyně na Šumavě. Vzpomínka na 400 leté výročí povýšení na město*, Čkyně 1937.
- NOVOTNÝ, Vojtěch, *Z dějin Vimperska a zadní Šumavy*, Strakonicko. Vlastivědný a národopisný sborník šumavského podhůří 5, č. 4, 1940, s. 63-101.
- PÁTKOVÁ, Hana, *Farní obvody na Slánsku a Rakovnicku v pozdním středověku: možnosti využití raně novověkých tzv. farářských relací k rekonstrukci jejich územního rozsahu*, SAP 65, č.2, 2015, s. 307–339.

- PAVLÍČEK, Tomáš W., *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848-1918)*, Praha 2017.
- PAULY, Jan, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1-4*, Praha 1902.
- PECKA, Josef, *Zdíkovec*, Vítaný host na Šumavě a v Českém lese, č. 2, 2017, s. 24-25.
- PEJŠKA, Josef, *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému*, Semily 1932.
- PODHORSKÝ, Jindřich, *Pohledy do historie Volyně a Pošumaví*, Strakonice 1988.
- PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX., Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710)*, Praha 1917.
- PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef, *Český slovník bohovědný*, Praha 1909.
- PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan, *Místní jména v Čechách IV*, Praha 1957.
- PŠENIČKA, Stanislav, *Vývoj patronátního práva v českých zemích od doby osvícenského absolutismu do roku 1949*, Revue církevního práva 22, č. 2, 2002, s. 127-159.
- PUCHMANOVÁ, Marie, *Hřbitovní kostel Panny Marie Bolestní*, Stašsko, č. 3, 2012, s. 6-7.
- PUCHMANOVÁ, Marie, *Kostel Navštívení Panny Marie*, Stašsko, č. 2, 2012, s. 8-9.
- PULKRÁBEK, Jan, *Bohumilice*, Sv. Jan Nepomucký, č. 10, 2011, s. 22–23.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského paství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- RAMEŠ, Václav a kol., *Poklady minulosti – Jihočeské archivy. Littera skripta manet*, Praha 2011.
- RIEGER, František, Ladislav, *Slovník naučný*, Praha 1863.
- RYANTOVÁ, Marie, *Fary pod patronátem kláštera ve Zlaté Koruně na konci 17. a na začátku 18. století*, in: Martin Gaži (ed.), *Klášter Zlatá Koruna – dějiny, památky, lidé*, České Budějovice 2007, s. 79-98.
- RYNEŠ, Václav, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání*, in: Acta regionalia. Sborník vlastivědného poznání, Praha 1965, s. 106-112.
- SEDLÁČEK, August, *Děje Prácheňského kraje*, Písek 1926.

- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1998.
- SEMERÁDOVÁ, Veronika, *Vizitační písemnosti pro Čechy 17. století (Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623 – 1694)*, SAP 47, č. 1, 1997, s. 125-204.
- SICHINGER, Josef, *Malenice nad Volyňkou, Historie a současnost jihočeské obce*, Malenice 1980.
- SKUHERSKÝ, František, Zdeněk, *Varhany jejich zařízení a zachování*, Praha 1884.
- SCHALLER, Jaroslav, *Lexikon Prácheňského kraje*, Praha 1786.
- STANĚK, Libor, *Povinnost nebo potěšení? Přístup autorů farních kronik Volyňského vikariátu k jejich kronikářské tvorbě*, Středočeský sborník historický 41, 2015, s. 278-290.
- STANĚK, Libor, *Zvony „duše každé farnosti.“ Osudy zvonů z volyňského vikariátu během první poloviny dvacátého století*, Zlatá stezka, č. 24, 2017, s. 377-391.
- STANĚK, Libor, *Mobiliář kostelních budov na území Volyňského vikariátu v období od konce sedmnáctého do počátku dvacátého století*, JSH 85, 2016, s. 435-456.
- STANEK, Libor, *Vizitační protokoly – pramen k poznání a činnosti práce nižších složek církevní správy volyňského vikariátu v rozmezí let (1853-1918)*, Historie – Otázky – Problémy, č. 1, 2017, s. 286-298.
- STARÝ, Václav, *K dějinám kostela a církevní správa ve Vacově*, Vlastivědný sborník Muzea Šumava VII, Prachatice 2011, s. 229-247.
- STARÝ, Václav, *Památky Prachaticka a Vimperska*, Prachatice 1969.
- STARÝ, Václav, *Z minulosti jedné jihočeské obce a okolí 1274 – 2004*, Dub 2004.
- STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.
- SVATOŠ, Ludvík – HÜBNER, Alfred, *Správa patronátů v republice Československé*, Vysoké mýto 1935.
- ŠIDLOVSKÝ, Evermod, Gejza, *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Volyně*, Písek 1933.
- TEPLÝ, František, *Farní osada Předslavice na Volyňsku*, Praha 1906.
- TEPLÝ, František, *Z dějin boubínského Podlesí*, Malenice 1940.

TRAJER, Johann, *Historisch – statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.

TRETERA, Jiří, Rajmund – HORÁK, Záboj, *Slovník církevního práva*, Praha 2011.

ÚLOVEC, Jiří, *Statek a tvrz v Dubu u Prachatic do počátku 17. století*, Zlatá stezka 12, 2004, s. 87-98.

VICHR, Josef, *Dějiny rodu Koců z Dobrše*, Kraselov 2002.

VICHR, Josef, *Dějiny Kraselova*, Kraselov 2007.

VICHR, Josef, *Historie vesnic a rodů jižní a jihozápadní části strakonického okresu*, Kraselov 2009.

WEIS, Martin, *Kanonické vizitace venkovských farností na Jihu Čech v období vrcholného baroka*, in: Cyril HIŠEM – Peter FEDORČÁK (edd.), *Kanonické vizitácie po Tridentskom koncile*, Košice 2007, s. 27-34.

WINTER, Zikmund, *Řemeslnictvo a živnosti v XVI. Věku v Čechách*, Praha 1909.

ZÁLOHA, Jiří, *O patronátním právu*, Setkání, č. 3, 1990, s. 101-102.

ZEMAN, Martin, *Možnosti využití "farářských relací" jako pramene pro historicko-demografická studia. (Pokus o rekonstrukci početního stavu populace Prácheňského kraje v poslední čtvrtině 17. a na počátku 18. století)*, *Historická demografie* 25, 2001, s. 65-83.

ZEMAN, Martin, *Prácheňsko ve světle farářských relací. Církevní správa a náboženský život na přelomu 17. a 18. století*, *JSH* 72, 2003, s. 14 -34.



## **SEZNAM ZKRATEK**

**AO** – Archiv obce

**BA** – biskupský archiv

**FÚ** – Farní úřad

**kart.** - karton

**NA** – Národní archiv

**SOkA** – Státní okresní archiv

**SOA** – Státní oblastní archiv

**VÚ** – Vikariátní úřad

## SEZNAM PŘÍLOH

1. Přehled farností Volyňského vikariátu na konci 17. století – 1. část – s. 213
1. Přehled farností Volyňského vikariátu na konci 17. století – 2. část – s. 214
2. Přehled farností Volyňského vikariátu kolem roku 1860 – s. 215
3. Přehled typů archivních dokumentů ve fondech farních úřadů Volyňského vikariátu – s. 216
4. Druhy knih dochovaných v archivních fondech farních úřadů Volyňského vikariátu – 1. část – s. 217
4. Druhy knih dochovaných v archivních fondech farních úřadů Volyňského vikariátu – 2. část – s. 218
5. Přehled archivních fondů vikariátních úřadů v jihočeských archivech – s. 219
6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státních okresních archivů Strakonice a Prachatice – 1. část – s. 220
6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státních okresních archivů Strakonice a Prachatice – 2. část – s. 221
6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státních okresních archivů Strakonice a Prachatice – 3. část – s. 222
7. Přehled zkoumaných vizitačních dotazníků – 1. část – s. 223
7. Přehled zkoumaných vizitačních dotazníků – 2. část – s. 224
8. Přehled kostelního majetku ve farnostech Volyňského vikariátu kolem roku 1860 – s. 225
9. Přehled finančních příjmů jednotlivých farností Volyňského vikariátu okolo roku 1860 – s. 226
10. Přehled stavební zásahů a úprav ve Volyňském vikariátu v letech 1861-1942 – s. 227
- 11 Evidence oltářů Volyňského vikariátu v dochovaných inventářích kostelního majetku – s. 228
12. Přehled rozvržení jednotlivých kovů – s. 229
13. Přehled četnosti hlavních předmětů v jednotlivých kostelích - 230
14. Přehled zastoupení jednotlivých předmětů – s. 231
15. Přehled kovových předmětů Volyňského vikariátu evidovaných v dochovaných inventářích kostelního majetku – s. 232
16. Přehled evidovaných kusů kostelního prádla – s. 233
17. Přehled evidovaných kusů kostelního textilu v kostelních budovách Volyňského vikariátu – s. 234

18. Evidence varhan Volyňského vikariátu, jejich oprav a pořizovacích cen - 1. část – s. 235
18. Evidence varhan Volyňského vikariátu, jejich oprav a pořizovacích cen - 2. část – s. 236
19. Vydané částky za pořízení varhan nebo jejich opravy během 19. století – s. 237
20. Vydané částky za pořízení varhan nebo jejich opravy v první polovině 20. století – s. 237
21. Přehled stavitelů varhan ve Volyňském vikariátu – s. 238
22. Přehled zvonů Volyňského vikariátu kolem roku 1915 – s. 239
23. Tabulka patronů kostelních budov na území Volyňského vikariátu 1800 – 1940 – 1. část – s. 240
23. Tabulka patronů kostelních budov na území Volyňského vikariátu 1800 – 1940 – 2. část - 242
24. Průměrný počet náboženských bratrstev a spolků evidovaných ve vizitačních protokolech kanonických vizitací v rozmezí let 1864-1942 – s. 244
25. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1864-1892 – s. 245
26. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1893-1913 – s. 246
27. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1914-1918 – s. 247
28. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1918-1938 – 1 část – s. 248
28. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1918-1938 – 2 část – s. 249
29. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1939-1942 – s. 250
30. Graf manželských dětí narozených - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942 – s- 251
31. Přehled narozených manželských dětí - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942– s. 251
32. Graf počtu nemanželských dětí narozených - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942 – s. 252
33. Přehled narozených nemanželských dětí - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942 – s. 252
34. Přehled umístění pokladny, klíčů, hotovosti a nerealizovaných nadací v letech 1864-1942- 1. část – s. 253

- 34. Přehled umístění pokladny, klíčů, hotovosti a nerealizovaných nadací v letech 1864-1942-2. část – s. 254**
- 35. Přehled oznámených zlořádů, překážek v sloužení mší a konkubinátů 1864-1942 – s. 255**
- 36. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938 – 1. část – s. 256**
- 36. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938 – 2. část – s. 257**
- 37. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1939-1942 – s. 258**
- 38. Přehled spolků a politických sdružení na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938 – s. 259**
- 39. Přehled spolků a politických sdružení na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1939-1942 – s. 260**
- 40. Přehled stavu knihoven na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1919-1938 – s. 261**
- 41. Přehled návštěvy hostinců, vztahů s kaplany a výskytu protináboženských vlivů na jednotlivých farnostech 1919-1938 – s. 262**

## Přílohy

### 1. Přehled farností Volyňského vikariátu na konci 17. století – 1. část<sup>1023</sup>

Farnost	Patron	Duchovní správci	Velikonoční počty rok/počet
Bohumilice <sup>1024</sup>	Arnošt Vilém Malovec	1694-1709 Mikuláš Václav Rokoss	1694/1216, 1695/1161, 1706/1522, 1709/1587
Čestice	Žofie Říčanová	1694-1695 Jan Vojtěch Vaňata, 1700-1709 Ondřej Ludvík Printz	1694/1115, 1695/1105, 1706/1310, 1709/1384
Čkyně <sup>1025</sup>	-	-	-
Dobrš	Hubert Zikmund z Althanu	1700 Jiří František Gräffigk, 1706 administrátor Danie Bautz, 1709 Ondřej František de Waldt	1706/997
Dub <sup>1026</sup>	-	-	-
Kraselov	Jan Ignác z Dlouhé Vsi	1694-1695 Lukáš Main, 1700-1709 Šebestián Jan Pelikán	1694/441, 1695/471, 1706/537, 1709/554
Hoštice <sup>1027</sup>	-	-	-
Malenice	Ferdinand Althan	1695-1700 Jiří Kvilda, 1706-1709 Antonín Ludvíkovský	1694/1140, 1695/1198, 1706/1423, 1709/1464

<sup>1023</sup> A. Podlaha, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století 17. do počátku století 19. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběta Breunera (1694-1710)*, Praha 1917.

<sup>1024</sup> V roce 1700 byly součástí prachatického vikariátu.

<sup>1025</sup> Patřila do součásti bohumilického farního obvodu

<sup>1026</sup> Patřila do součásti bavorovského farního obvodu.

<sup>1027</sup> Byly součástí volyňské farnosti.

## 1. Přehled farností Volyňského vikariátu na konci 17. století – 2. část

Farnost	Patron	Duchovní správci	Velikonoční počty rok/počet
Předslavice <sup>1028</sup>	Kníže z Dietrichsteinu	1694-1700 Jiří František Chmelenský, 1706-1709 Matyáš Felíř	1694/2071, 1695/2095, 1706/2522, 1709/2503
Stachy <sup>1029</sup>	-	-	-
Vacov	Hrabě z Vrtby	1694-1700 Vilém Jaroslav Haukvic, 1706-1709 Jan František Eisner	1694/2020, 1695/1947, 1706/2260, 1709/2109
Volyně	Probošt kapituly pražské	1694-1706 Vilém Jan Vlach 1706-1709 Zikmund Benedikt Waraus	1694/2009, 1695/1936, 1706/2206, 1709/2337
Zdíkvoec <sup>1030</sup>	Hrabě z Vrtby	1694-1700 Vilém Jaroslav Haukvic, 1706-1709 Jan František Eisner	1694/2020, 1695/1947, 1706/2260, 1709/2109

<sup>1028</sup> V tomto roce spadaly Předslavice pod farnost Vlachovo Březí. Čísla se týkají celé farnosti, kde byl filiální předslavický kostel zanesen.

<sup>1029</sup> Byly součástí vacovského farního obvodu.

<sup>1030</sup> V roce 1700 filiální patří jako filiálka pod Vacov.

## 2. Přehled farností Volyňského vikariátu kolem roku 1860 <sup>1031</sup>

Název farnosti	Počet katolického obyvatelstva na farnostech	Počet osad ve farnosti
Bohumilice	1750	10
Čestice	3047	14
Čkyně	1673	5
Dobrš	3187	13
Dub	930	3
Hoštice	1546	5
Kraselov	1558	9
Malenice	2014	8
Předslavice	2555	14
Stachy	2405	14
Vacov	3268	13
Volyně	4450	10
Zdíkovec	3672	9

<sup>1031</sup> J. Trajer, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, České Budějovice 1862.

### 3. Přehled typů archivních dokumentů ve fondech farních úřadů Volyňského vikariátu<sup>1032</sup>

Fond farního úřadu	Listiny	Knihy	Spisový materiál (karton)	Celkový rozsah fondu v běžných metrech	Časový rozsah fondu
Bohumilice	5	30	4	1,19	1688-1949
Čestice	0	38	5	1,32	1702-1955
Čkyně	3	15	2	0,64	(1712)1787-1942
Dobrš	1	29	10	1,86	1708-1987
Dub	0	26	1	0,55	1786-1944
Hoštice	0	27	10	1,63	1744-1950
Kraselov	1	119	7	2,54	1651-1958
Malenice	0	40	2	1,03	1666-1953
Předslavice	0	33	9	1,75	1727-1956
Stachy	0	52	3	1,3	1778-1950
Vacov	0	53	5	2,10	1706-1958
Volyně	0	52	4	1,86	1590-1949
Zdíkovec	0	14	1	0,56	(1543)1768 – 1951

<sup>1032</sup> Tabulka vytvořena na základě rozboru inventářů k jednotlivým archivním fondům.



**4. Druhy knih dochovaných v archivních fondech farních úřadů Volyňského vikariátu<sup>1033</sup> –****1. část**

<b>Fond farního úřadu</b>	<b>Jed.nací protokoly</b>	<b>Finanční záležitosti</b>	<b>Evidence majetku a hospodářství</b>	<b>Církevní a matriční úkony</b>	<b>Světské oběžník a nařízení</b>
Bohumilice	3	6	10	6	1
Čestice	6	16	9	4	1
Čkyně	1	6	-	6	-
Dobrš	2	5	-	14	-
Dub	4	3	1	5	11
Hoštice	1	7	-	12	3
Kraselov	5	24	11	19	6
Malenice	5	8	3	9	1
Předslavice	6	4	1	20	-
Stachy	7	15	-	22	4
Vacov	5	14	7	13	4
Volyně	5	15	3	21	1
Zdíkovec	1	5	1	4	-

<sup>1033</sup> Tabulka vytvořena na základě rozboru inventářů k jednotlivým archivním fondům.

**4. Druhy knih dochovaných v archivních fondech farních úřadů Volyňského vikariátu – 2.  
část**

Fond farního úřadu	Církevní nařízení	Kroniky	Evidence farníků	Bratrstva	Školní nařízení	Kázání
Bohumilice	1	-	3	-	-	-
Čestice	-	2	-	-	-	-
Čkyně	2	-	-	-	-	-
Dobrš	-	3	5	-	-	-
Dub	1	1	-	-	-	-
Hoštice	-	1	2	1	-	-
Kraselov	3	1	49	1	-	-
Malenice	1	2	11	-	-	-
Předslavice	1	1	-	-	-	-
Stachy	1	1	-	-	-	-
Vacov	5	2	2	1	-	-
Volyně	3	3	-	1	1	-
Zdíkovec	-	1	-	-	-	2

## 5. Přehled archivních fondů vikariátních úřadů v jihočeských archivech<sup>1034</sup>

Archiv	Počet archivních fondů vikariátů	Zpracované	Nezpracované	Rozsah fondů v běžných metrech
SOKA České budějovice	5	1	4	15,91
SOKA Český Krumlov	5	1	4	13,42
SOKA Jindřichův Hradec	2	1	1	8,95
SOKA Písek	2	1	1	4,78
SOKA Prachatice	2	1	1	1,19
SOKA Strakonice	3	2	1	11,5
SOKA Tábor	5	4	1	16,3
<b>Celkem</b>	24	11	13	72,05

<sup>1034</sup> Tabulka vytvořena na základě rozboru inventářů k jednotlivým archivním fondům.

**6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státních okresních archivů Strakonice a Prachatice – 1. část**

<b>Archivní fond</b>	<b>Název pamětní knihy</b>	<b>Časový rozsah</b>	<b>Rozměry v cm</b>	<b>Jazyk</b>	<b>Počet popsaných stran</b>	<b>Zvláštní znak/znaky farní kroniky<sup>1035</sup></b>
Farní úřad Čestice 1702-1955	Pamětní kniha č. 1	1794-1811	31,8x20,2x1,2	česky, latinsky	7	Desky pamětní knihy jsou vyvedeny nejzdobněji z celého zkoumaného celku. Tvoří je květinové motivy vyvedené růžovou barvou
Farní úřad Čestice 1702-1955	Pamětní kniha č. 2	1820-1939	30x20x2	česky, německy, latinsky	188	Obsahuje skici erbu, který byl městysu Čestice udělen a zároveň oslavnou báseň místa.
Farní úřad Dobrš 1708-1938	Pamětní kniha č. 1	1724-1806	26x18x3,5	česky, latinsky, německy	381	Zápisy jsou rozděleny do tematických oddílů, ve kterých jsou vedeny chronologicky.
Farní úřad Dobrš 1708-1938	Pamětní kniha č. 2	1891-1992	28x25x3,5	česky, německy	301	Velmi podrobně popsány události první světové války. Zápisy v kronice jsou podtrhávány barevně podle toho, čeho se týkají.
Farní úřad Dobrš 1708-1938	Pamětní kniha č. 3	1824-1828	30x20x1,8	česky, německy, latinsky	177	Obsahuje především hospodářské a ekonomické informace.
Farní úřad Dub 1786-1944	Pamětní kniha č. 1	1787-1863	30x20x1,5	latinsky	12	Má papírové měkké desky. Jednotlivé listy jsou z tvrdšího papíru. Obsahuje větší množství volně vložených dokumentů.

<sup>1035</sup> U zkoumaného celku farních kronik můžeme objevit řadu shodných, ale také i rozdílných znaků. Obecnému vymezení obsahu se věnuje přímo na pamětní knihy zaměřená kapitola. V rámci předkládané tabulky je ale možnost upozornit i na zvláštnosti jednotlivých pamětnic.

**6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státních okresních archivů Strakonice a Prachatice – 2. část**

Archivní fond	Název pamětní knihy	Časový rozsah	Rozměry v cm	Jazyk	Počet popsaných stran	Zvláštní znak/znaky farní kroniky
Farní úřad Hoštice 1717-1952	Pamětní kniha č. 1	1744-1950	40x25x4	česky, německy, latinsky		Obsahuje oslavnou báseň na místní farnost. U jednotlivých farářů podrobné jsou uvedeny podrobné životopisné medailonky.
Farní úřad Kraselov 1651-1987	Pamětní kniha č. 1	1817-1953	32x24x3	česky, německy, latinsky	177	Zápisy jsou vedeny ve sloupcích vždy jen na polovině strany.
Farní úřad Malenice 1666-1953	Pamětní kniha č. 1	1666-1735	32x20,5x1,8	česky, latinsky	26	Pamětní kniha obsahuje evidenci železných krav.
Farní úřad Malenice 1666-1953	Pamětní kniha č. 2	1734-1945	35x21,5x3,4	česky, latinsky, německy	187	Obsahuje fotografie farářů a rekvírovaných zvonů.
Farní úřad Předslavice 1777-1945	Pamětní kniha č. 1	1771-1887	32x20x2	česky, německy, latinsky	144	Obsahuje 67 stránkový seznam místních obyvatel s jejich odpověďmi na náboženské otázky. <sup>1036</sup>
Farní úřad Stachy 1778-1950	Pamětní kniha č. 1	1788-1940	22x16x1,5	česky, německy, latinsky	178	Obsahuje popsány podrobně i události let 1939-1940.

<sup>1036</sup> Jednalo se například o otázky týkající se těchto věcí: Zda navštěvuje bohoslužby?, Zda byl biřmován? Zda přijímá svaté ostatky? Zde u sebe nemá kacířské knihy? Zda je vzdělán v katolických myšlenkách. Vznik dotazníku byl v roce 1776.

**6. Přehled farních kronik Volyňského vikariátu uložených ve správě Státní okresních archivů Strakonice a Prachatice – 3. část**

<b>Archivní fond</b>	<b>Název pamětní knihy</b>	<b>Časový rozsah</b>	<b>Rozměry v cm</b>	<b>Jazyk</b>	<b>Počet popsaných stran</b>	<b>Zvláštní znak/znaky farní kroniky</b>
Farní úřad Vacov 1708-1958	Pamětní kniha č. 1	1777-1871	20,5x14x1,9	česky, německy, latinsky	77	Farní kronika je rozdělena do tří částí. <sup>1037</sup> Přináší zprávy o historii farnosti z 16. století.
Farní úřad Vacov 1708-1958	Pamětní kniha č. 2	1807-1939(1945)	31,2x21x2,1	česky, německy, latinsky	178	Obsahuje podrobný seznam padlých za první světové války pro Vacov a okolní osady. <sup>1038</sup>
Děkanský úřad Volyně 1590-1949	Pamětní kniha č. 1	1836-1948	36x23x2	česky, německy, latinsky	144	Obsahuje podrobné plány a náčrtky farních pozemků a opisy trhovních smluv týkajících se děkanských pozemků.
Děkanský úřad Volyně 1590-1949	Pamětní kniha č. 2	1836-1848	37,5x25x3,5	německy, latinsky	6	Obsahuje nejméně popsaných stran. Navíc více jak 200 stran zůstalo nepopsáno.
Farní úřad Zdíkovec 1768-1951	Pamětní kniha č. 1	1786-1809	36x25x1,4	česky, německy, latinsky	32	Obsahuje záznamy rustikálních desátků vyměřených pro jednotlivé osady.

<sup>1037</sup> Části jsou od sebe oddělené. První část se týká opisu instrumentů, druhá nejstarších dějin fary, třetí obsahuje chronologické kronikářské záznamy.

<sup>1038</sup> Jedná se o jediný soupis pro dochovaný pro Vacov, neboť obecní kronika o této problematice konkrétně nepojednává.

## 7. Přehled zkoumaných vizitačních dotazníků – 1. část

<b>Datace zkoumaných dotazníků</b>	<b>Rozměry dotazníků</b>	<b>Počet stran</b>	<b>Členění a forma dotazníku</b>	<b>Počet otázek</b>	<b>Jazyk</b>	<b>Způsob vedení otázek a odpovědí</b>	<b>Tiskárna</b>
1787-1790	21x33 cm	28	5 částí označených římskými číslicemi I-V	130	latinsky	Otázky předtištěné, odpovědi psané rukou faráře	Biskupská tiskárna v Českých Budějovicích
1848-1853	26x42 cm	10	5 částí, každá vedena na zvláštním dvojlistu a označena římskými číslicemi I-V	107	německy	Otázky předtištěné, odpovědi psané rukou faráře	
1860-1892	21x34 cm	2	Otázky psané pod sebe bez zvláštního členění	12	německy, česky	Otázky i odpovědi psány rukou faráře	psáno ručně
1893-1911	Ručně psaná verze 21x34 cm  Tištěná verze 26x41 cm	Ručně psaná verze 4-8  Tištěná verze 4	Otázky psané pod sebe bez zvláštního členění	29	česky	Otázky i odpovědi psány v roce 1893 rukou faráře, od roku 1894 se v některých farnostech objevují předtištěné otázky	V. Matouš biskupská knihtiskárna České Budějovice
1912-1926	21x34 cm	8	Otázky psané pod sebe bez zvláštního členění	62	česky	Otázky předtištěné, odpovědi psané rukou faráře	Biskupská knihtiskárna v Českých Budějovicích

## 7. Přehled zkoumaných vizitačních dotazníků – 2. část

<b>Datace zkoumaných dotazníků</b>	<b>Rozměry dotazníku</b>	<b>Počet stran</b>	<b>Členění a forma dotazníku</b>	<b>Počet otázek</b>	<b>Jazyk</b>	<b>Způsob vedení otázek a odpovědí</b>	<b>Tiskárna</b>
1948	22x30 cm	12	7 částí označených římskými číslicemi I - VII	126	česky, latinsky	Otázky předtištěné, odpovědi psané rukou faráře	Tiskařské a vydavatelské podniky fil. v Českých Budějovicích
2012	21x30 cm	8	6 částí označených velkými písmeny A-F	52	česky	Otázky předepsané v souboru programu MS Word, do kterého má farář vepsat i odpovědi	Vyřizuje se pomocí programu Word. Formulář se předem nikde netiskne.



## 8. Přehled kostelního majetku ve farnostech Volyňského vikariátu kolem roku 1860<sup>1039</sup>

Farnost	Pole	Louky	Zahrady	Pastviny	Lesy	Rybníky
Bohumilice	29 jiter <sup>1040</sup> a 1153 sáhů	7 jiter a 507 sáhů	1267 sáhů	15 jiter a 49 sáhů	-	-
Čestice	45 sáhů a 844 sáhů	11 jiter a 1030 sáhů	367 sáhů	10 jiter a 537 sáhů	18 jiter a 1186 sáhů	-
Čkyně	-	600 sáhů	-	-	-	-
Dobrš	9 jiter a 842 sáhů	1 jitro a 1060 sáhů	1022 sáhů	-	3 jitra a 661 sáhů	-
Dub	-	-	-	-	-	-
Hoštice	-	-	-	-	-	-
Kraselov	40 jiter a 1121 sáhů	5 jiter a 1163 sáhů	1 jitro a 293 sáhů	7 jiter a 368 sáhů	6 jiter a 247 sáhů	-
Malenice	28 jiter a 344 sáhů	7 jiter a 284 sáhů	-	Evidováno společně 10 jiter a 879 sáhů		-
Předslavice	21 jiter a 1353 sáhů	3 jitra a 1403 sáhů	599 sáhů	1118 sáhů	-	442 sáhů
Stachy	-	-	1 jitro a 1331 sáhů	1 jitro a 1073 sáhů	-	-
Vacov	18 jiter a 478 sáhů	11 jiter a 820 sáhů	549 sáhů	1 jitro a 430 sáhů	-	639 sáhů
Volyně	68 jiter a 784 sáhů	9 jiter a 314 sáhů	190 sáhů	13 jiter a. 558 sáhů	-	-
Zdikovec	16 jiter a 39 sáhů	-	-	1 jitro a 488 sáhů	-	-

<sup>1039</sup> Johann Trajer, *Historisch – statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.

<sup>1040</sup> Jednotky patří do dolnorakouské soustavy měr a vah. Jitro=5754,6 m<sup>2</sup>, Sáh=3,5967 m<sup>2</sup> (Ivan Hlaváček – Jaroslav Kašpar – Rostislav Nový, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1988, s. 169.)

## 9. Přehled finančních příjmů jednotlivých farností Volyňského vikariátu okolo roku 1860<sup>1041</sup>

Farnost	Vyplácená renta	Výtěžky z desátků a deputátů	Náboženský fond	Z obecního/kostelní a kasa	Štola a fundace
Bohumilice	471 zl. a 84 kr. <sup>1042</sup>	10 zl. a 17 ½ kr.	26 zl. a 25 kr.	69 ½ kr.	25 zl. a 47 kr.
Čestice	415 zl. a 80 kr.	-	-	-	126 zl.
Čkyně	-	10 zl. a 79 kr.	395 zl. a 20 ½ kr.	-	31 zl. a 89 kr.
Dobrš	343 zl. a 87 ½ kr.	-	26 zl. a 25 kr.	-	76 zl. a 54 ½ kr.
Dub	-	-	413 zl. a 70 kr.	4 zl. a 20 kr. (kostelní kasa)	6 zl. a 30 kr. (pouze fundace)
Hoštice	-	-	420 zl.	-	17 zl. a 88 ½ fr.
Kraselov	202 zl. a 65 kr.	-	-	-	72 zl. a 73 kr.
Malenice	186 zl.	-	-	105 zl. (farní kasa)	55 fl. 99 ½ kr.
Předslavice	53 zl. a 64 ½ kr.	-	-	-	36 zl. a 54 kr.
Stachy	-	-	420 zl.	-	22 zl. a 41 kr.
Vacov	380 zl. a 62 ½ kr.	-	-	-	128 zl. a 99 kr.
Volyně	107 zl. a 38 ½ kr.	-	157 zl. a 50 kr.	-	143 zl. a 11 ½ kr.
Zdíkovec	233 zl. a 62 ½ kr.	-	-	-	90 zl. a 36 kr.

<sup>1041</sup>Johann Trajer, *Historisch – statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.

<sup>1042</sup> Částky jsou uvedeny v rakouské konvenční měně.

## 10. Přehled stavební zásahů a úprav ve Volyňském vikariátu v letech 1861-1942<sup>1043</sup>

Farnost	Střecha	Věž	Vybílení/Omítnutí	Vnitřek kostela	Farní budova	Celkově
Bohumilice	33	6	5	5	23	<b>72</b>
Čestice	14	9	6	2	15	<b>46</b>
Čkyně	2	5	4	7	15	<b>33</b>
Dobrš	13	5	12	6	19	<b>55</b>
Dub	3	4	8	8	15	<b>38</b>
Hošitce	13	6	9	8	21	<b>57</b>
Kraselov	24	0	12	14	19	<b>69</b>
Malenice	4	4	8	11	13	<b>40</b>
Předslavice	6	7	5	6	17	<b>41</b>
Stachy	12	3	5	7	18	<b>45</b>
Volyně	6	5	3	8	12	<b>34</b>
Vacov	11	3	12	9	28	<b>63</b>
Zdíkovec	12	3	2	5	21	<b>43</b>
<b>Celkově</b>	<b>153</b>	<b>60</b>	<b>91</b>	<b>96</b>	<b>236</b>	<b>636</b>

<sup>1043</sup> Informace získány z dochovaných vizitačních protokolů kanonických vizitací z let 1861-1942 (viz: SOKA Strakonice, Vikariátní úřad Volyně, kart. č. 25–27, inv. č. 63.)

## 11. Evidence oltářů Volyňského vikariátu v dochovaných inventářích kostelního majetku

Farnost	Kostelní budova	Počet oltářů	Zaneseno v inventářích <sup>1044</sup>
Bohumilice	Nejsvětější Trojice	4	1786
Čestice	Stětí svatého Jana Křtitele	4	1737
Čestice	Kalvárie	1	1846
Čkyně	Svaté Magdalény	3	Přesně nedatováno, konec 18. století
Dobrš	Zvěstování panny Marie	3	Přesně nedatováno, začátek 18. století
Dub	Rozeslání sv. apoštolů	3	1869
Hoštice	Narození panny Marie	4	1763
Kraselov	Svatého Vavřince	4	1800
Kraselov	Svaté Anny	5 <sup>1045</sup>	1800
Malenice	Svatý Jakub	3	1733
Předslavice	Svatý Václav	5	1771
Stachy	Navštívení Matky Boží	3	1795
Stachy	Bolestné Matky Boží	4	1904
Vacov	Svatého Mikuláše	3	1846
Volyně	Všech Svatých	4	1828
Volyně	Proměnění páně - Malšička	4	1847
Zdikovec	Svatého Petra a Pavla	3	1921

<sup>1044</sup> Uvedena je datace inventářů, kde jsou oltáře evidovány a popsány.

<sup>1045</sup> Oltáře rozmístěné nejen ve filiálním kostele, ale i v přilehlých kaplích.

## 12. Přehled rozvržení jednotlivých kovů<sup>1046</sup>



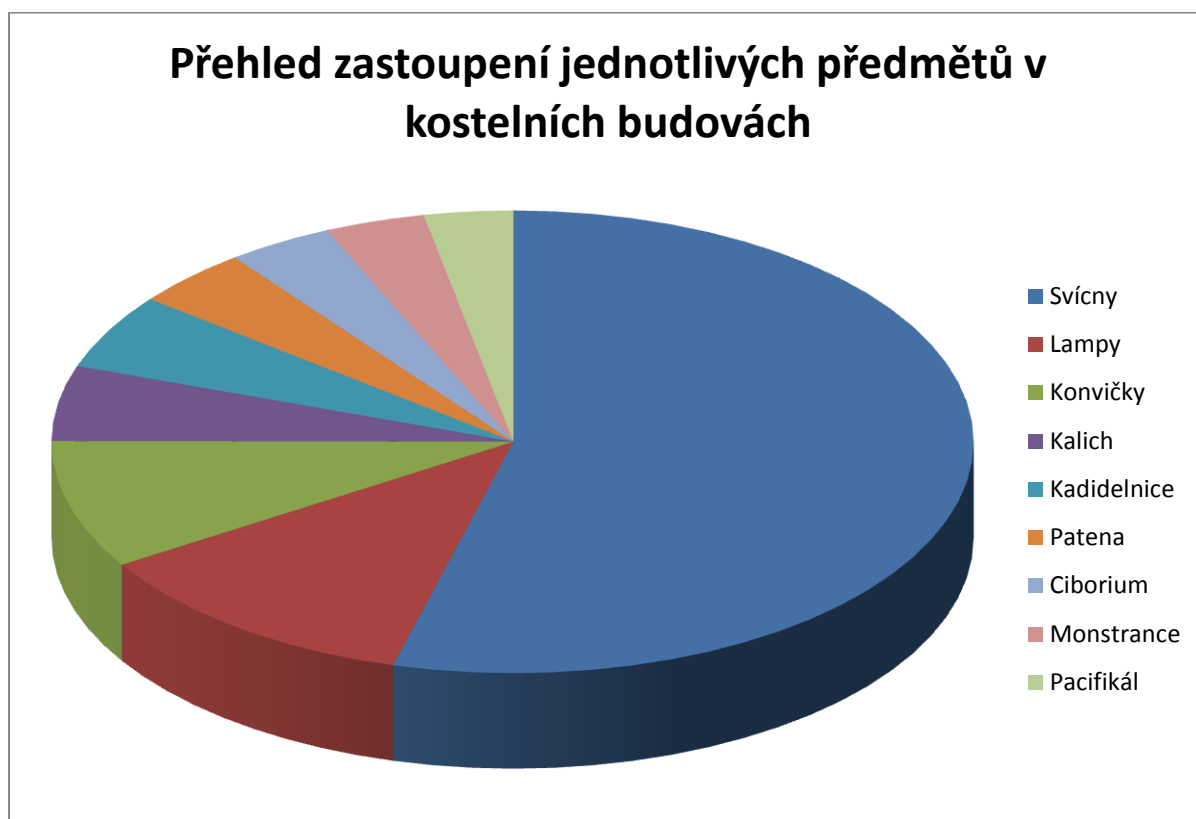
<sup>1046</sup> Graf vytvořen na základě informací z inventářů kostelního majetku dochovaných pro jednotlivé farnosti.

### 13. Přehled četnosti hlavních předmětů v jednotlivých kostelích<sup>1047</sup>

Farnost/Kostel	Monstrance	Kalich	Ciborium	Patena
Bohumilice/Nejsvětější Trojice	1	4	1	1
Čestice/Stětí sv. Jana Křtitele	2	1	1	1
Čestice/ Panny Marie Bolestné	1	1	1	1
Čkyně/Svaté Máří Magdaleny	1	2	1	1
Dobrš/Zvěstování Panny Marie	1	1	1	2
Dub/ Rozeslání sv. Apoštolů	1	1	2	1
Hoštice/Narození Panny Marie	1	1	1	1
Kraselov / Sv. Vavřince	2	1	2	3
Kraselov / Sv. Anna	-	1	1	-
Malenice/Sv. Jakuba Většího	2	1	2	3
Předslavice/Nejsvětější Trojice	1	2	1	0
Stachy/Navštívení Panny Marie	1	2	1	1
Vacov/Sv. Mikuláše	1	3	1	2
Volyně/Všech svatých	1	2	1	4
Volyně/Proměnění páně	1	1	1	-
Zdíkovec/Sv. Petra a Pavla	1	3	1	1

<sup>1047</sup> Tabulka vytvořena na základě informací z inventářů kostelního majetku dochovaných pro jednotlivé farnosti.

#### 14. Přehled zastoupení jednotlivých předmětů v kostelních budovách<sup>1048</sup>



<sup>1048</sup> Graf vytvořen na základě informací z inventářů kostelního majetku dochovaných pro jednotlivé farnosti.

**15. Přehled kovových předmětů Volyňského vikariátu evidovaných v dochovaných inventářích kostelního majetku**

<b>Farnost</b>	<b>Kostelní budova</b>	<b>Počet kovových předmětů / rok evidence</b>			
Bohumilice	Nejsvětější Trojice	20/1780	34/1814		36/1874
Čestice	Stětí svatého Jana Křtitele	42/1795	50/1851		91/1912
Čestice	Kalvárie	15/1846			
Čkyně	Svaté Magdalény	9/18. století	20/1873	22/1882	32/1935
Dobrš	Zvěstování panny Marie	44/1782			
Dub	Rozeslání sv. apoštolů	48/1815		60/1847	
Hoštice	Narození panny Marie	19/1845	23/1868	44/1904	
Kraselov	Svatého Vavřince	54/1833		62/1874	
Kraselov	Svaté Anny	30/ 1865			
Malenice	Svatý Jakub	25/1733	27/1763	47/1823	65/1846
Předslavice	Svatý Václav	11/1771	13/1786	52/1852	66/1884
Stachy	Navštívení Matky Boží	1904		33/1945	
Stachy	Bolestné Matky Boží	7/1795	25/1808	27/1839	
Vacov	Svatého Mikuláše	28/1846		38/1894	40/1921
Volyně	Všech Svatých	24/1847			
Volyně	Proměnění páně – Malšička	34/1847			
Zdíkovec	Svatého Petra a Pavla	31/1849		41/1921	



## 16. Přehled evidovaných kusů kostelního prádla<sup>1049</sup>

Farnost/Kostel	Alba	Humerál	Biret
Bohumilice/Nejsvětější Trojice	4	12	-
Čestice/Stětí sv. Jana Křtitele	9	4	5
Čestice/ Panny Marie Bolestné	4	7	1
Čkyně/Svaté Máří Magdaleny	6	-	-
Dobrš/Zvěstování Panny Marie	13	-	-
Dub/ Rozeslání sv. Apoštolů	5	5	2
Hoštice/Narození Panny Marie	3	11	3
Kraselov / Sv. Vavřince	4	3	2
Kraselov / Sv. Anna	5	4	2
Malenice/Sv. Jakuba Většího	7	9	-
Předslavice/Nejsvětější Trojice	6	6	-
Stachy/Navštívení Panny Marie	7	5	-
Vacov/Sv. Mikuláše	9	6	2
Volyně/Všech svatých	6	6	2
Volyně/Proměnění páně	3	-	-
Zdíkovec/Sv. Petra a Pavla	6	5	5

<sup>1049</sup> Tabulka vytvořena na základě informací z inventářů kostelního majetku dochovaných pro jednotlivé farnosti.

### 17. Přehled evidovaných kusů kostelního textilu v kostelních budovách Volyňského vikariátu

Farnost	Kostelní budova	Počet kostelního textilu / rok evidence			
Bohumilice	Nejsvětější Trojice	33/1814	41/1874		
Čestice	Stětí svatého Jana Křtitele	47/1795	90/1851		145/1912
Čestice	Kalvárie	56/1846			
Čkyně	Svaté Magdalény	8/ 18. století	23/1882	45/1935	
Dobrš	Zvěstování panny Marie	81/1782			
Dub	Rozeslání sv. apoštolů	30/1847			
Hoštice	Narození panny Marie	37/1805	51/1841	64/1854	66/1905
Kraselov	Svatého Vavřince	50/1833		107/1874	
Kraselov	Svaté Anny	30			
Malenice	Svatý Jakub	39/1733	49/1763	65/1823	81/1846
Předslavice	Svatý Václav	16/1771	35/1786	44/1852	43/1884
Stachy	Navštívení Matky Boží	36/1904		56/1945	
Stachy	Bolestné Matky Boží	12/1795	40/1802	45/1839	
Vacov	Svatého Mikuláše	65/1846		87/1894	70/1921
Volyně	Všech Svatých	69/1828			
Volyně	Proměnění páně – Malšička	29/1847			
Zdíkovec	Svatého Petra a Pavla	52/1849		77/1921	

## 18. Evidence varhan Volyňského vikariátu, jejich oprav a pořizovacích cen<sup>1050</sup> - 1. část

Farnost	Kostelní budova	Počet varhan <sup>1051</sup>	Počet oprav	Datace <sup>1052</sup>	Finanční náklady/rok <sup>1053</sup>
Bohumilice	Nejsvětější Trojice	3	6	1759, 1835, 1937	200 zlatých/1835, 19 300 korun/1937
Čestice	Stětí svatého Jana Křtitele	2	4	1820, 1914	100 zlatých/1820, 2 478 korun/ 1914
Čestice	Kalvárie	-	-	-	-
Čkyně	Svaté Magdalény	3	3	1789, 1844, 1907	160 zlatých/1844, 1 800 korun/1907
Dobruška	Zvěstování panny Marie	3	5	1828, 1881, 1932	42 zlatých/1828 <sup>1054</sup> , 900 zlatých/1881, 3 250 korun/1932
Dub	Rozeslání sv. apoštolů	2	3	1880 <sup>1055</sup>	500 zlatých/1880
Hořovice	Narození panny Marie	2	3	1858 <sup>1056</sup>	140 korun/1903, 567 korun/1910 <sup>1057</sup>
Kraselov	Svatého Vavřince	2	3	1898	1 200 korun/1924 <sup>1058</sup>
Kraselov	Svaté Anny	2 <sup>1059</sup>	2	1916 <sup>1060</sup>	908 korun/ 1916
Malenice	Svatý Jakub	2	3	1823, <sup>1061</sup> 1920 <sup>1062</sup>	11 000 korun/1920
Předslavice	Svatý Václav	1	3	1854 <sup>1063</sup>	180 zlatých/1900 <sup>1064</sup>

<sup>1050</sup> Tabulka vytvořena především na základě informací z inventářů kostelního majetku a archivních dokumentů v jednotlivých archivních fondech farních úřadů.

<sup>1051</sup> Uvádí celkový počet varhan, které se podařilo doložit v kostelní budově v rozmezí let 1800-1945.

<sup>1052</sup> Pokud není uvedeno jinak, jsou uvedené roky spojeny s pořízením varhan.

<sup>1053</sup> Pokud není uvedeno jinak, patří uvedené částky k nákladům na pořízení nových varhan.

<sup>1054</sup> Jednalo se o cenu za opravu varhan.

<sup>1055</sup> Předchozí nástroj se nepodařilo datovat.

<sup>1056</sup> Předchozí nástroj se nepodařilo datovat.

<sup>1057</sup> Jednalo se o částky za opravy nástroje.

<sup>1058</sup> Jednalo se o cenu za opravu varhan.

<sup>1059</sup> Nejednalo se o varhany, ale o harmonium.

<sup>1060</sup> Došlo k pořízení nových varhan.

<sup>1061</sup> Evidovány varhany v inventárním seznamu.

<sup>1062</sup> Původně se měly varhany pořídit v roce 1913, ale z důvodu válečných událostí došlo k uskutečnění až v roce 1920.

<sup>1063</sup> Evidovány varhany v inventárním seznamu.

<sup>1064</sup> Jednalo se o revizi a zásadní opravu varhan.

## 18. Evidence varhan Volyňského vikariátu, jejich oprav a pořizovacích cen - 2. část

Farnost	Kostelní budova	Počet varhan	Počet oprav	Datace	Finanční náklady/rok
Stachy	Navštívení Matky Boží	1	4	1852	-
Stachy	Bolestné Matky Boží	1	1	1781	-
Vacov	Svatého Mikuláše	3	5	1706, <sup>1065</sup> 1861, 1894	510 zlatých/1861, 9 639 zlatých/1905, 2 800 korun/1929 <sup>1066</sup>
Volyně	Všech Svatých	2	4	1828, <sup>1067</sup> 1898	60 zlatých/1838, 2 300 zlatých/1898, 14 000/1937 <sup>1068</sup>
Volyně	Proměnění páně – Malšíčka	2	4	1839, 1939	18 000 korun/1939
Zdikovec	Svatého Petra a Pavla	2	3	1756, 1898	3 000 zlatých/1898

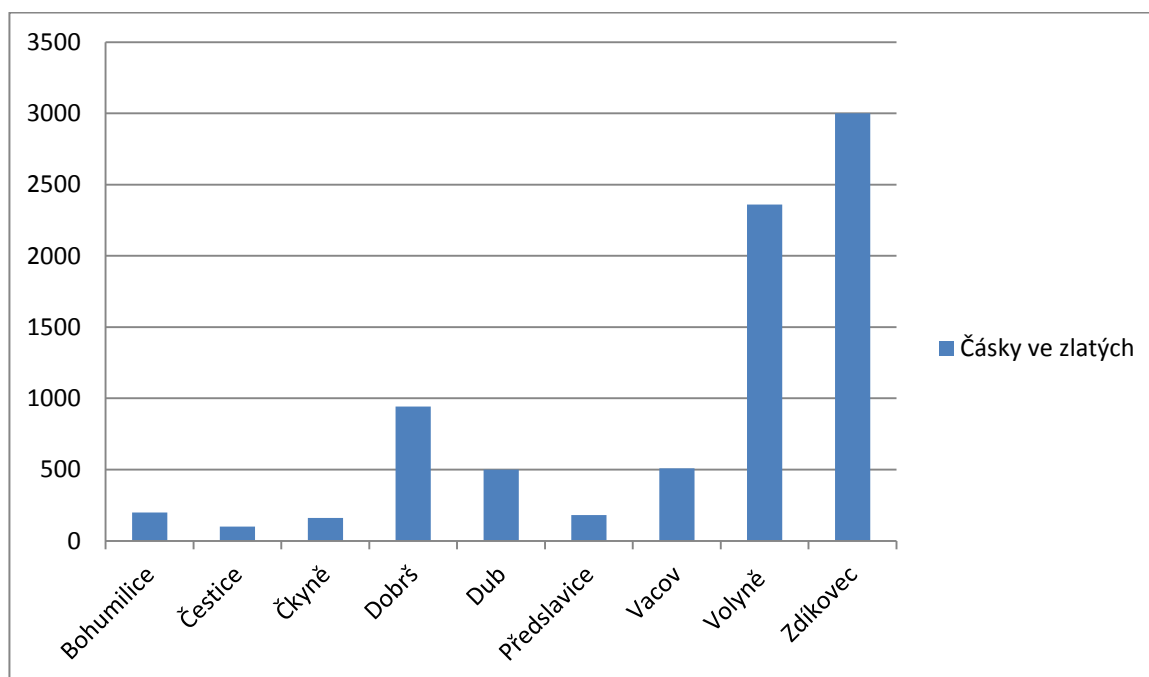
<sup>1065</sup> Jedná se o první zmínku o nástroji.

<sup>1066</sup> V roce 1905 a 1929 se jednalo o opravy.

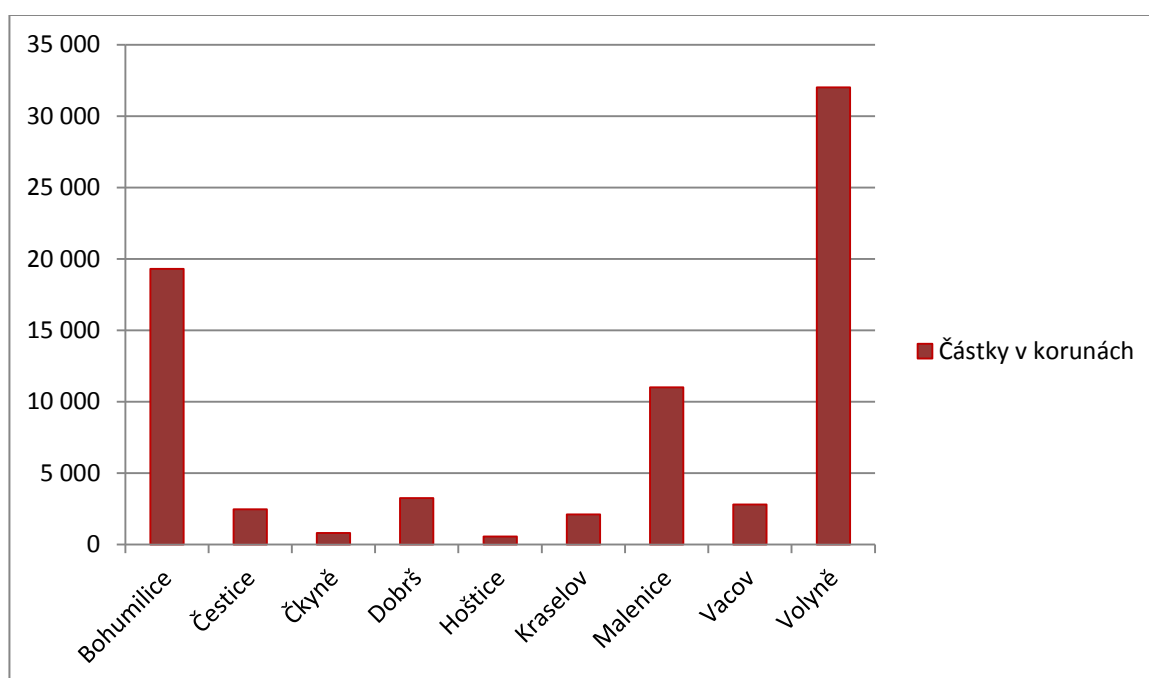
<sup>1067</sup> Jednalo se o první zmínku o varhanách.

<sup>1068</sup> Jednalo se o zásadní revizi varhan.

## 19. Vydané částky za pořízení varhan nebo jejich opravy během 19. století<sup>1069</sup>



## 20. Vydané částky za pořízení varhan nebo jejich opravy v první polovině 20. století<sup>1070</sup>



<sup>1069</sup> Graf vytvořen především na základě informací z inventářů kostelního majetku a archivních dokumentů v jednotlivých archivních fondech farních úřadů.

<sup>1070</sup> Graf vytvořen především na základě informací z inventářů kostelního majetku a archivních dokumentů v jednotlivých archivních fondech farních úřadů.

## 21. Přehled stavitelů varhan ve Volyňském vikariátu

Farnost	Stavitelé varhan/místo dílny <sup>1071</sup>
Bohumilice	František Halada, Josef Mölzer /Kutná Hora
Čestice	Jan Kol/ Březnice, Čeněk Škopek/Tábor
Čkyně	Šimek/ Klatovy, Eduard Hrubý /Protivín, Emanuel Šimon Petr/Praha
Dobřš	František Holada, Jan Fišpera/České Budějovice, Eduard Hrubý/Protivín
Dub	Jan Fišpera/České Budějovice, Eduard Hrubý/Protivín
Hoštice	Mölzer/Tábor, Eduard Hrubý/Protivín
Kraselov	Firma Tuček z Kutné Hory postavila harmonium pro svatou Annu
Malenice	Eduard Hrubý/Protivín
Předslavice	Josef Rejna, Josef Černý/Praha
Stachy	Václav Mölzer/Kutná Hora, Karel Vocela
Vacov	Jindřich Schiffner, Čeněk Škopek/Tábor
Volyně	Emil Petr/Praha, Jan Tuček/ Kutná Hora
Zdíkovec	Eduard Hrubý/Protivín

<sup>1071</sup> Uvedení jsou stavitelé, kteří stáli za zhotovením buď nového nástroje, nebo u různých oprav a revizí. Pokud se podařilo zjistit, je uvedeno i místo, kde měli řemeslníci umístěnou svoji dílnu. Tabulka je sestavena na základě informací z inventářů kostelního majetku, farních kronik a dalších archivních pramenů z fondů farních úřadů. Pro varhany nacházející se na území Prachatic byla využita jako zdroj práce Bohuslav Laněk – Bohumil Tetour, *Zprávy o varhanách a varhany v okrese Prachatice*, Prachatice 1988.

## 22. Přehled zvonů Volyňského vikariátu kolem roku 1915<sup>1072</sup>

Farnost	Kostelní budova	Počet zvonů	Nejstarší zvon
Bohumilice	Nejsvětější Trojice	4	1821
Čestice	Stětí svatého Jana Křtitele	5	1685
Čestice	Kalvárie	2	-
Čkyně	Svaté Magdalény	3	-
Dobrš	Zvěstování panny Marie	4	1561
Dub	Rozeslání sv. apoštolů	3	-
Hoštice	Narození panny Marie	3	1657
Kraselov	Svatého Vavřince	4	
Kraselov	Svaté Anny	2	1435
Malenice	Svatý Jakub	3	1708
Předslavice	Svatý Václav	4	1438
Stachy	Navštívení Matky Boží	3	1781
Stachy	Bolestné Matky Boží	2	1781
Vacov	Svatého Mikuláše	3	1568
Volyně	Všech Svatých	6	1548
Volyně	Proměnění páně - Malšíčka	4	1876
Zdíkovec	Svatého Petra a Pavla	3	2. polovina 13. století

<sup>1072</sup> Sestaveno na základě studia inventářů kostelního majetku, farních kronik, pramenů v jednotlivých archivních fondech farních úřadů a dostupné literatury.

### 23. Tabulka patronů kostelních budov na území Volyňského vikariátu 1800 – 1940 –

#### 1. část<sup>1073</sup>

Bohumilice	Čestice	Čkyně	Dobrš	Dub	Hoštice	Kraselov
Václav Malovec 1794-1814	František Sickingen 1795-1801	František Sickingen 1797-1805 <sup>1074</sup>	Josef II. Jan ze Schwarzenbergu 1789-1833	Jakub Veith 1792-1810	Náboženský fond	Jan Karel Vincenc Chanovský 1793-1833
František Malovec 1814-1842	Josef Baumas 1801-1808	Karal Klemens Claudi 1808-1852	Jan Adolf ze Schwarzenbergu 1833-1888	Ondřej Neuhold 1810		František Xaver Chanovský 1833-1871
Jan Malovec 1842-1860	Vincenc Martin Renn 1808-1815	Josef Claudi 1852-1862	Adolf Josef ze Schwarzenbergu 1888-1914	Mořic Henicstein 1839-1865		Bedřich Dlouhoweský 1871-1881
František Thun z Hohensteinu 1863-1871	Karel Rey 1815-1826	Hugo Claudi 1862-1886	Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu 1914-1938	Josef Odolek 1865-1882		Karel Alexandr Dlouhoweský 1881-1907
Bedřich Thun z Hohensteinu 1871-1878	Hrabě Geymüller 1826-1832	Richard Claudi 1886-1942		Emil Bellot 1882-1892		Karel Ludvík Dlouhoweský 1907-1945
Josef Lumbe 1878-1879	František Taaffe 1832-1833			Rodina Bambergů 1832-1917		

<sup>1073</sup> Sestaveno na základě informací z obecních a farních kronik, archivních pramenů z fondů farních úřadů a z fondů příslušných velkostatků.

<sup>1074</sup> Majetek dán do zástavy.



<b>Bohumilice</b>	<b>Čestice</b>	<b>Čkyně</b>	<b>Dobrš</b>	<b>Dub</b>	<b>Hoštice</b>	<b>Kraselov</b>
Arnošt Lumbe 1879- 1894	Ludvík Malabaile von Canal 1833-1861			Josef Broumovský 1892-1917		
Arnošt Lumbe <sup>1075</sup> 1894-1923	Hrabě Khevenhüller 1861-1867					
Ferdinand Holoubek 1923-1948	Emanuel Valdštejn- Vartenberk 1867-1894					
	Řád dominikánů St. Maria Rotunda ve Vídni 1894- 1935					
	Bedřich a Pavel Abelesovi 1935-1942					

<sup>1075</sup> Jednalo se o syna svého předchůdce.

### 23. Tabulka patronů kostelních budov na území Volyňského vikariátu 1800 – 1940 – 2. část

Malenice	Předslavice	Stachy	Vacov	Volyně <sup>1076</sup>	Zdíkovec
Hrabata ze Sickingenu 1768-1815	Karel Dietrichstein 1773-1808	Náboženský fond	Josef II. Jan ze Schwarzenbergu 1789-1833	Václav Vojtěch Herites 1793-1822	Josef II. Jan ze Schwarzenbergu 1789-1833
Dorota Rey 1815-1830	František Josef Dietrichstein 1808-1854		Jan Adolf ze Schwarzenbergu 1833-1888	František Caroli 1823-1833	Jan Adolf ze Schwarzenbergu 1833-1888
Eugen Vratislav Netolický 1830-1835	Josef Dietrichstein 1854-1858		Adolf Josef ze Schwarzenbergu 1888-1914	Karel František Fischer 1833	Adolf Josef ze Schwarzenbergu 1888-1914
Josef Dressler 1835-1837	Bedřich Herberstein 1858-1861		Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu 1914-1938	Jan Mendlín 1833-1837	Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu 1914-1938
Kryštof Benda 1837-1846 <sup>1077</sup>	Jan Josef Herberstein 1861-1945			František Pöllner 1837-1848	
Manželé Lippertovi 1852-1859				Václav Vilém Václaviček 1848-1862	
František Josef von Hoor 1859-1883				Mikuláš Tomek 1862-1871	

<sup>1076</sup> Jednalo se o probošty Svatovítské kapituly.

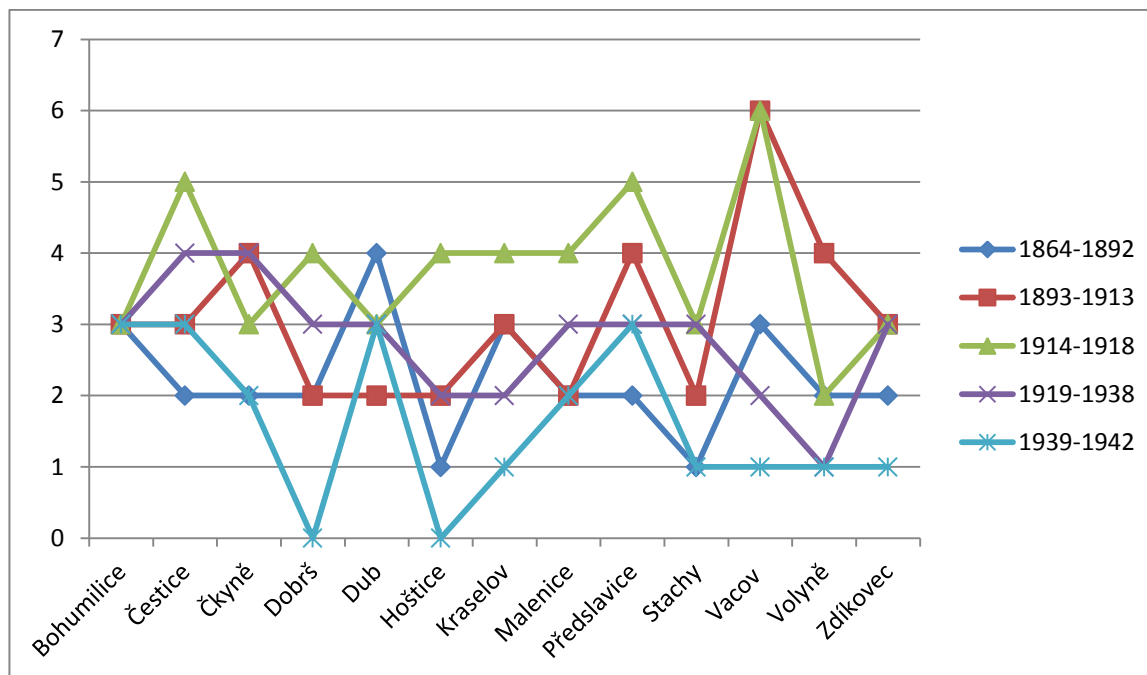
<sup>1077</sup> Problémy s majetkem vyšetřován pro nezákonné jednání s penězi.

<b>Malenice</b>	<b>Předslavice</b>	<b>Stachy</b>	<b>Vacov</b>	<b>Volyně<sup>1078</sup></b>	<b>Zdíkovec</b>
Berthold Zítek 1909-1926				Eduard Tersch 1891-1898	
Karel Dítě, Antonín Trdlíka a Anna Jankovičová <sup>1079</sup> – 1926-1939				Antonín Hora 1898-1906	
Zdeněk Hacyent kníže z Lobkovic 1939-1940				Antonín Krásil 1907	
				Václav Frind  1907-1932	
				Anton Franz 1932-1945	

<sup>1078</sup> Jednalo se o probošty Svatovítské kapituly.

<sup>1079</sup> Různé spory mezi majiteli a i hospodářsky a finančně zatížení majetku způsobilo uvalení vnučené správy velkostatku, kterou vykonával Emanuel Novák.

**24. Průměrný počet náboženských bratrstev a spolků evidovaných ve vizitačních protokolech kanonických vizitací v rozmezí let 1864-1942**



## 25. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1864-1892<sup>1080</sup>

Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Bratrstvo sv. růžence	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
Mariánské bratrstvo	X		X						X			X	X	5
Bratrstvo k ustavičnému klanění se nejsvětější Svátosti oltární	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
Spolek k podpoře křesťanů v Orientu	X			X										2
Katolické politický spolek	X													1
Bratrstvo svatého Michala	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	12
Bratrstvo svaté Ludmily	X													1
Dědictví svatého Jana Nepomuckého		X		X							X			3
Dědictví svatého Cyrila	X	X												2
Bratrstvo svaté Anežky	X													1
Spolek dětství Ježíše			X	X					X		X			4
Leopoldův spolek				X										1
Spolek pražského dómu				X										1
Třetí řád Františka				X							X			2
Spolek modlitby kříže			X											1
Eucharistická jednota						X			X					2
Spolek svaté Barbory							X		X					2
Spolek neposkvrněného početí												X		1
Dědictví pána Ježíše													X	1
<b>Celkem</b>	<b>9</b>	<b>5</b>	<b>6</b>	<b>9</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>7</b>	<b>3</b>	<b>5</b>	<b>5</b>	<b>5</b>	

<sup>1080</sup> Kvůli možnosti uvést v této i dalších tabulkách všechny farnosti na jednom místě byly zvoleny následující zkratky. B. = Bohumilice, Čes.= Čestice, Čk.= Čkyně, Do.= Dobř, Du.= Dub, Ho.= Hořovice, Kr.= Kraselov, Ma.= Malenice, Př.= Předslavice, St.= Stachy, Va.= Vacov, Vol.= Volyně, Zd.= Zdikovec.

## 26. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1893-1913

Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Bratrstvo sv. Růžence	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	12
Mariánské bratrstvo											X	X		2
Bratrstvo k ustavičnému klanění se nejsvětější Svátosti oltářní	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	12
Bratrstvo svatého Michala	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	12
Třetí řád Františka											X			1
Eucharistická jednota	X	X				X	X	X	X		X	X	X	9
Spolek svaté Barbory							X							1
Spolek neposkvrněného početí												X		1
Dědictví pana Ježíše												X		1
Spolek sv. Bonifáce	X	X	X	X		X	X	X	X	X			X	10
Družina pražského jezulátka		X												1
Škapulířské bratrstvo		X												1
Nejsvětější rodiny		X				X						X		3
Jednota pro podporování chudých kostelů					X									1
Všeobecný spolek křesťanských rodin									X					1
Božského srdce páně											X			1
Spolek katolických tovaryšů												X		1
<b>Celkem</b>	<b>5</b>	<b>8</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>7</b>	<b>8</b>	<b>5</b>	

27. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků<sup>o</sup> evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1914-1918

Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Bratrstvo sv. Růžence	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
Bratrstvo k ustavičnému klanění se nejsvětější Svátosti oltární			X	X			X			X	X	X	X	12
Bratrstvo svatého Michala		X	X	X	X	X	X		X	X	X		X	11
Třetí řád Františka											X			1
Eucharistická jednota	X	X			X	X		X	X					6
Spolek sv. Bonifáce	X	X		X			X	X	X					6
Družina pražského jezulátka		X												1
Nejsvětější rodiny											X			1
Dílo šíření víry								X	X					2
Božského srdce páně											X			1
Spolek katolických tovaryšů												X		1
<b>Celkem</b>	<b>3</b>	<b>5</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>5</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	

**28. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1918-1938 – 1. část**

Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Bratrstvo sv. Růžence	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	11
Bratrstvo k ustavičnému klanění se nejsvětější Svátosti oltářní	X	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X	11
Bratrstvo svatého Michala	X	X	X	X	X	X	X		X	X			X	10
Spolek dětství Ježíše				X										1
Třetí řád Františka		X									X			2
Eucharistická jednota		X			X	X		X	X		X		X	7
Spolek neposkvrněného početí														1
Spolek sv. Bonifáce	X	X		X			X	X			X			6
Družina pražského jezulátka		X												1
Nejsvětější rodiny					X									2
Jednota pro podporování chudých kostelů						X								1
Všeobecný spolek křesťanských rodin								X		X				2
Dílo šíření víry		X							X					2
Farní rada katolíků			X							X				2
Sdružení katolické mládeže			X							X			x	2
Božského Srdce páně			X	X										2



**28. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1918-1938 – 2. část**

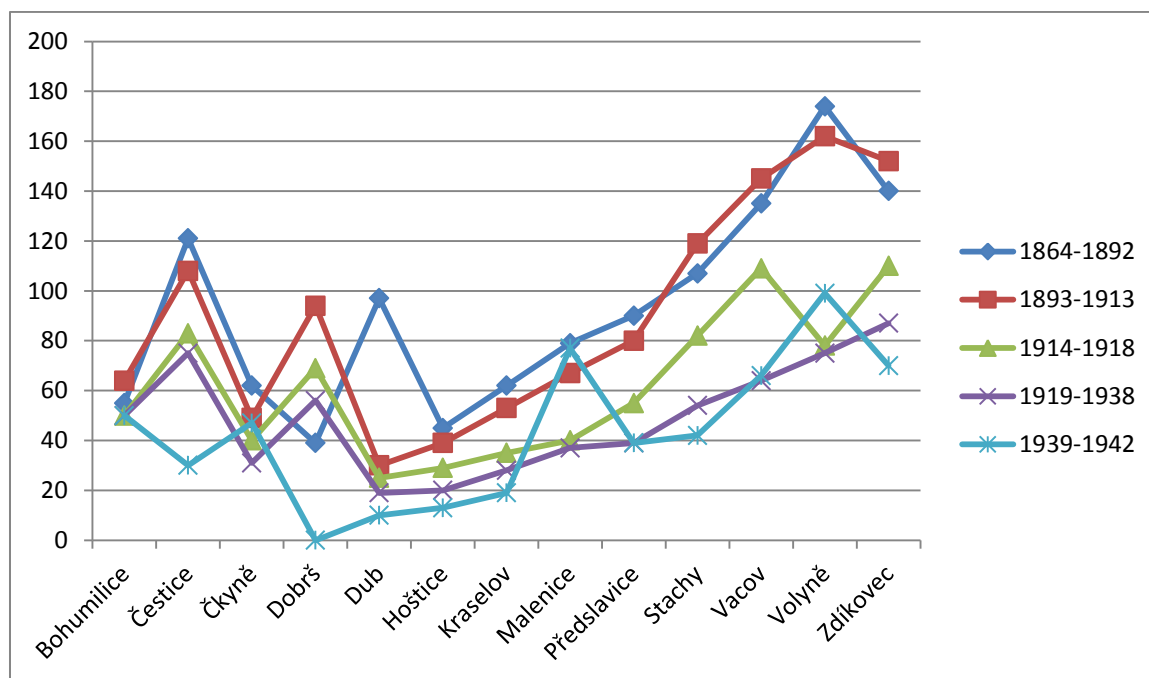
Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Spolek katolických matek			X							X		X	X	4
Orel		X	X									X	X	4
Katolická akce				X			X	X	X	X		X		6
Misijní spolek								X				X	X	3
Matky dobré rady											X			1
<b>Celkem</b>	<b>4</b>	<b>9</b>	<b>8</b>	<b>7</b>	<b>4</b>	<b>5</b>	<b>5</b>	<b>7</b>	<b>5</b>	<b>8</b>	<b>5</b>	<b>5</b>	<b>8</b>	

## 29. Přehled výskytu bratrstev a náboženských spolků evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1939-1942

Název bratrstva nebo spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho. <sup>1081</sup>	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Bratrstvo sv. Růžence	x		x				x	x	x					5
Bratrstvo k ustavičnému klanění se nejsvětější Svátosti oltářní		X			x			x						3
Bratrstvo svatého Michala					x				x					2
Třetí řád Františka		x												1
Eucharistická jednota	x	X							x					3
Spolek sv. Bonifáce		X												1
Sdružení katolické mládeže	x		x							x	x		x	5
Katolická akce					x									1
Spolek katolických matek												x		1
<b>Celkem</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>-</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	

<sup>1081</sup> V rozmezí 1939-1942 se žádný spolek nevedl.

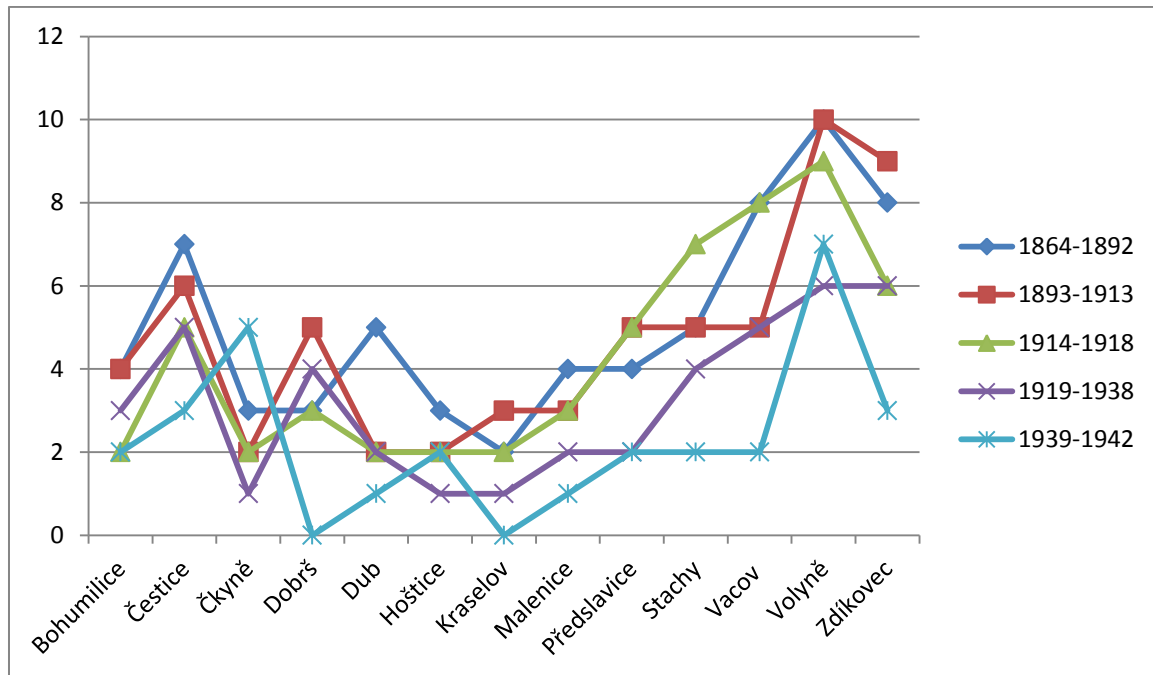
### 30. Graf manželských dětí narozených - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942



### 31. Přehled narozených - manželských dětí evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942

	1864-1892	1893-1913	1914-1918	1919-1938	1939-1942
Bohumilice	55	64	50	50	50
Čestice	121	108	83	75	30
Čkyně	62	49	40	31	47
Dobrš	39	94	69	56	-
Dub	97	30	25	19	10
Hoštice	45	39	29	20	13
Kraselov	62	53	35	28	19
Malenice	79	67	40	37	77
Předslavice	90	80	55	39	39
Stachy	107	119	82	54	42
Vacov	135	145	109	64	66
Volyně	174	162	78	75	99
Zdikovec	140	152	110	87	70

### 32. Graf počtu nemanželských dětí - narozených evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942



### 33. Přehled narozených nemanželských dětí - evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1864-1942

	1864-1892	1893-1913	1914-1918	1919-1938	1939-1942
Bohumilice	4	4	2	3	2
Čestice	7	6	5	5	3
Čkyně	3	2	2	1	5
Dobruš	3	5	3	4	-
Dub	5	2	2	2	1
Hoštice	3	2	2	1	2
Kraselov	2	3	2	1	0
Malenice	4	3	3	2	1
Předslavice	4	5	5	2	2
Stachy	5	5	7	4	2
Vacov	8	5	8	5	2
Volyně	10	10	9	6	7
Zdikovec	8	9	6	6	3

**34. Přehled umístění pokladny, klíčů, hotovosti a nerealizovaných nadací v letech 1864-1942<sup>1082</sup> - 1. část**

<b>Farnost</b>	<b>Pokladna</b>	<b>Klíče</b>	<b>Hotovost</b>	<b>Nerealizované nadace<sup>1083</sup></b>
Bohumilice	Patronátní úřad / Stará Skalice	Všechny klíče na patronátním úřadě	Drobná hotovost se nechává. Zbytek se ukládá do spořitelny ve Vimperku.	28
Čestice	Patronátní úřad/Čestice	Jeden klíč má farář, zbytek patronátní úředníci	Hotovost se vůbec neuchovává. Peníze se ukládají ve spořitelně ve Volyni.	14
Čkyně	Patronátní úřad/Čkyně	Klíče má farář, patronátní komisař, vedoucí spisů	Hotovost drobná se nechává. Zbytek se ukládá ve spořitelně ve Vimperku.	3
Dub	Patronátní úřad/Dub	Klíče má farář, starost, patronátní komisař	Hotovost drobná se nechává, zbytek se ukládá ve spořitelně v Prachaticích.	15
Dobrš	Patronátní úřad/nejdříve Přečín, následně Vimperk	Klíče má patronátní komisař, účetní, farář	Hotovost drobná a následně se ukládá do spořitelny ve Vimperku.	9
Hoštice	Farní budova/Hoštice	Klíče má patronátní komisař a farář	Hotovost se vůbec neuchovává, hned se ukládá do spořitelny ve Volyni.	8
Kraselov	Patronátní úřad/Němčice <sup>1084</sup>	Klíče na patronátním úřadu	Hotovost je uložena v kase jak pro farní tak filiální kostel, co nejdřív se ukládá do spořitelny ve Strakoncích	13

<sup>1082</sup> Zdrojem informací pro vytvoření tabulky byly data z vizitačních protokolů kanonických vizitací Volyňského vikariátu.

<sup>1083</sup> Počet zpráv, které se týkaly nerealizovaných nadací.

<sup>1084</sup> Spojená kasa důchodní a kostelní dohromady

**34. Přehled umístění pokladny, klíčů, hotovosti a nerealizovaných nadací v letech 1864-1942- 2. část**

<b>Farnost</b>	<b>Pokladna</b>	<b>Klíče</b>	<b>Hotovost</b>	<b>Nerealizované nadace</b>
Malenice	Patronátní úřad/Lčovice	Dva klíče má patronátní úřad, jeden klíč má farář	Hotovost je uložena v kostelní kase, co nejrychleji je ukládána do spořitelny ve Volyni.	14
Předslavice	Patronátní úřad/Vlachovo Březí	Všechny klíče jsou na patronátním úřadu	Hotovost je uložena drobná v kostelní kase. Ukládá se do spořitelny v Prachaticích.	11
Stachy	Farní budova/Stachy	Klíče má účetní a farář	Hotovost drobná je v kostelní kase. Pravidelně se ukládá do spořitelny v Sušici.	10
Vacov	Patronátní úřad/Vimperk	Klíče má farář, patronátní úřad, správce nadačního fondu	Hotovost drobná je uložena v kase. Je hned ukládána do spořitelny ve Volyni.	0
Volyně	Patronátní úřad/Volyně	Jedna pokladna je kostelní a druhá městského kostela, klíče má děkan a kostelní účetní	Hotovost drobná je uložena v kase. Je hned ukládána do spořitelny ve Volyni.	14
Zdíkovec	Patronátní úřad/Vimperk	Klíče má zástupce patrona, účetní a farář	Hotovost drobná je uložena rovněž v kase a následně hned ukládána ve spořitelně ve Vimperku.	3

**35. Přehled oznámených zlořádů, překážek v sloužení mší a konkubinátů 1864-1942<sup>1085</sup>**

<b>Farnost</b>	<b>Zlořády a překážky</b>	<b>Konkubináty</b>
Bohumilice	0	6
Čestice	6	9
Čkyně	3	1
Dobrš	3	8
Dub	3	2
Hoštice	11	4
Kraselov	3	2
Malenice	3	7
Předslavice	3	3
Stachy	4	9
Vacov	6	3
Volyně	3	4
Zdíkovec	6	7

---

<sup>1085</sup> Zdrojem informací pro vytvoření tabulky byly data z vizitačních protokolů kanonických vizitací Volyňského vikariátu.

**36. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938 – 1. část**

Název tisku	B	Čes	Čk. 1086	Do	Du	Ho	Kr	Ma. 1087	Př.	St.	Va.	Vol	Zd. 1088	Celkem
Čech	X	X		X			X		X	X		X		7
Štít	X									X				2
Česká žena	X													1
Věstník katolického duchovenstva	X	X		X	X				X	X	X	X		8
Lid	X	X		X	X	X	X	X	X		X	X		10
Kříž a Marie	X													1
Lidové listy	X	X	X			X			X		X	X	X	8
Hlas lidu	X	X		X		X			X	X	X	X	X	9
Kříž a Marie	X						X				X			3
Dědictví Cyrila a Metoděje		X									X			2
Stráž		X												1
Korespondenzblatt				X							X			2
Euchrastie				X										1
Selská obrana				X						X				2
Ludmila				X						X				2
Sersum				X						X				2
Černoušek				X	X									2
Časopis katolického duchovenstva					X	X						X		3
Květy					X					X				2
Růže Lurdská					X	X	X							3
Národní politika						X		X			X	X		4
Kazatelna						X	X					X		3
Serafínské dílo lásky						X								1
Naše listy							X					X		2
Vlast							X							1

<sup>1086</sup> Ve vizitačních protokolech uvedeno obecně, že duchovní odebírá katolické časopisy a knihy.

<sup>1087</sup> Ve vizitačních protokolech uvedeno obecně, že duchovní odebírá katolické časopisy a knihy.

<sup>1088</sup> Odebírali různé vědecké a teologické spisy.



**36. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938 – 2. část**

Název tisku	B.	Čes.	Čk. <sup>1089</sup>	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma. <sup>1090</sup>	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd. <sup>1091</sup>	Celkem
Venkovan							X				X	X		3
Rádce duchovní							X							1
Svatý Vojtěch							X			X				2
Zemědělské zprávy							X							1
Prácheň							X		X					2
Rajská zahrada									X	X				2
Slova pravdy									X					1
Záchrana mládeže									X					1
České země										X				1
Přítel mládeže										X				1
Stráž na Šumavě										X		X		2
Poklad věřících										X				1
Milotický hospodář											X			1
Hospodářské noviny											X			1
Filatelistické listy											X			1
Numismatický zpravodaj											X			1
Český včelař											X			1
<b>Celkem</b>	9	7	1	10	6	8	11	2	9	14	14	11	2	

<sup>1089</sup> Ve vizitačních protokolech uvedeno obecně, že duchovní odebírá katolické časopisy a knihy.

<sup>1090</sup> Ve vizitačních protokolech uvedeno obecně, že duchovní odebírá katolické časopisy a knihy.

<sup>1091</sup> Odebírali různé vědecké a teologické spisy.

**37. Přehled odebíraných tiskovin na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1939-1942**

Název tisku	B.	Čes.	Čk.	Do. <sup>1092</sup>	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol.	Zd.	Celkem
Lidové listy	X	X	X					X	X	X		X		7
Jihočeská jednota	X		X		X				X	X	X			6
Časopis katolického duchovenstva		X	X			X	X	X					X	6
Věstník katolického duchovenstva		X				X	X					X		4
Katolík		X												1
Neděle			X											1
Národní politika										X				1
Katolická žena											X			1
Vychovatelské listy												X		1
<b>Celkem</b>	<b>2</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>-</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	

<sup>1092</sup> Farář nevyplnil položku v dotazníku.

**38. Přehled spolků a politických sdružení na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v rozmezí let 1919-1938**

Název spolku	B.	Čes.	Čk.	Do.	Du.	Ho.	Kr.	Ma.	Př.	St.	Va.	Vol. 1093	Zd.	Celkem
Hospodářské sdružení	X							X					X	3
Spořitelní spolek	X		X						X					3
Klub katolického duchovenstva	X	X		X					X	X				5
Spolek svatého Josefa	X	X			X						X		X	5
Strana lidová		X	X		X			X	X	X	X		X	8
Vlast		X												1
Tiskařský spolek		X												1
Matice sv. Horská		X												1
Červený kříž		X					X			X				3
Spolek pro misijní činnost v Africe				X										1
Apoštolát modlitby				X										1
Hasičský						X <sub>1094</sub>	X <sub>1095</sub>	X		X	X		X	6
Odbor Národní jednoty Pošumavské						X	X		X	X				4
Divadelní ochotníci								X						1
Matice svatohorská									X					1
Chrámové družstvo Pelhřimov									X					1
Chudinský spolek										X				1
Numismatický a filatelistický spolek											X			1
<b>Celkem</b>	<b>4</b>	<b>7</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>-</b>	<b>3</b>	

<sup>1093</sup> Farář působil jako člen místních dobročinných spolků.

<sup>1094</sup> Farář působil jako předseda spolku.

<sup>1095</sup> Farář působil jako předseda spolku.

**39. Přehled spolků a politických sdružení na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1939-1942**

Název spolku	B.	Čes.	Čk.	Do 1096	Du.	Ho. 1097	Kr. 1098	Ma .	Př.	St. 1099	Va.	Vo .	Zd. 1100	Celkem
Klub katolického duchovenstva	X								X		X			3
Spolek svatého Josefa	X	X			X			X						4
Okrašlovací spolek města Čkyně			X											1
Člen sdružení na opravu kostela v Dubu					X									1
Hasičský spolek								X	X		X			3
Národní souručenství								X	X		X	X		4
Divadelní spolek								X						1
Spořitelní spolek								X	X					2
Chrámové družstvo									X					1
Čtenářský spolek											X			1
<b>Celkem</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>-</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>5</b>	<b>5</b>	<b>0</b>	<b>4</b>	<b>1</b>	<b>-</b>	

<sup>1096</sup> Farář se rozhodl položku v dotazníku nevyplnit.

<sup>1097</sup> Duchovní nebyli členové žádných spolků.

<sup>1098</sup> Duchovní nebyli členové žádných spolků.

<sup>1099</sup> Duchovní nebyli členové žádných spolků.

<sup>1100</sup> Farář se rozhodl položku v dotazníku nevyplnit.

**40. Přehled stavu knihoven na jednotlivých farnostech evidovaných ve vizitačních protokolech v letech 1919-1938<sup>1101</sup>**

<b>Farnost</b>	<b>Knihovny</b>	<b>Kvalita knih/návštěvnost</b>
Bohumilice	Obecní, spolku Orel, Národní jednoty Pošumavské	Bez závad/průměrně navštěvována
Čestice	Obecní knihovna Šumavan, Národní jednoty Pošumavské, farní	Bez závad/průměrně navštěvována
Čkyně	Obecní, Národní jednoty Pošumavská	Knihy všeho druhu/dosti navštěvována
Dobrš	Obecní, Národní jednota Pošumavská	Bez závad/Knihovna N. J. P. je navštěvována slabě
Dub	Národní jednoty Pošumavské, Obecní	Bez závad/navštěvována slabě
Hoštice	Národní jednoty Pošumavské, obecní	Zábavně poučná/navštěvována průměrně
Kraselov	Národní jednoty Pošumavské, obecní	Bez závad/navštěvována průměrně
Malenice	Obecní knihovna, Knihovna čtenářského spolku	Zábavné i vědecké/v zimě navštěvována hojně
Předslavice	Obecní, Národní jednoty pošumavské	Konzervativní/v zimě hojně navštěvována
Stachy	Obecní, Spolku Havlíček	Bez závad/průměrně navštěvována
Vacov	Knihovna čtenářského spolku, obecní	Zábavně poučná/průměrně navštěvována
Volyně	Městská, lidové strany,	Bez závad/průměrně navštěvována
Zdíkovec	Obecní, Národní jednoty pošumavské	Bez závad/průměrně navštěvována

<sup>1101</sup> Zdrojem informací pro vytvoření tabulky byly data z vizitačních protokolů kanonických vizitací Volyňského vikariátu.

#### 41. Přehled návštěvy hostinců, vztahů s kaplany a výskytu protináboženských vlivů na jednotlivých farnostech 1919-1938<sup>1102</sup>

Farnost	Hospoda	Vztah s kaplanem	Protináboženské vlivy
Bohumilice	Zřídka	Kaplanské místo nebylo obsazené	Pár osadníků v církvi bylo Českobratrské. Šíří se okrajově protináboženské spisy.
Čestice	Jen, když je schůze	Dobrá, smlouva uzavřena	Založen Sokol. Protináboženské spisy se vyskytují jen občas.
Čkyně	Pouze, když se zde musí řešit spolková činnost.	Dobrá, smlouva uzavřena	Vlivy Sokola, spiritistů a komunistů. Šíří protináboženské nálady.
Dobrš	Nenavštěvuje vůbec	Kaplanské místo nebylo obsazené	Nevyskytují se.
Dub	Nenavštěvuje vůbec	Kaplanské místo nebylo obsazené	Nevyskytují se.
Hoštice	Zřídka	Kaplanské místo nebylo obsazené	Socialisté a komunisté šíří bludy.
Kraselov	Navštěvuje v neděli	Kaplanské místo nebylo obsazeno	Na osadě je český bratr, který šíří svoje myšlenky.
Malenice	Zřídka	Kaplanské místo nebylo obsazeno	Světáci šíří protináboženský tisk z měst
Předslavice	Navštěvuje v neděli a k tomu dvakrát týdně	Dobrá, smlouva uzavřena	Nevyskytují se.
Stachy	Třikrát týdně	Kaplanské místo není obsazeno	Spolek volné myšlenky vedou ho učitelé.
Vacov	Nenavštěvuje	Kaplanské místo není obsazeno	Komunisté a sociálně demokratické myšlenky
Volyně	Jen při zvláštních příležitostech	Dobrá, smlouva uzavřena	Socialistické a komunistické myšlenky, českobratrský sbor, Spolek volné myšlenky
Zdíkovec	Zřídka	Kaplanské místo není zřízeno	Komunistické a dělnické myšlenky, Spolek volné myšlenky

<sup>1102</sup> Zdrojem informací pro vytvoření tabulky byly data z vizitačních protokolů kanonických vizitací Volyňského vikariátu.